פרשת **עקב** תשפ"ה לפ"ק | גליון תתתר"י שנה כ"ט

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר
בנשיאות כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
בני ברק יצ"ו

כי כאשר ייסר איש את בנו

ביער עבות ומפותל טיילו אב עם בנו, לפני כניסתם ליער הזהיר האב את הבן באזהרה חמורה לבל יפרד ממנו אפילו לרגע קט, באמרו שהמשוטט ביער מבלי להכיר את הדרך מסכן בזה את חייו.

בתחילה שמע הנער לדברי אביו, ואכן לא זזה ידו מתוך ידו, אולם בעבור זמן מה הבחין הילד בדבר מסוים שמשך את תשומת לבו, ונשמט מאביו ופנה לצידי הדרך, האב, שלא הרגיש שהילד עזבו, המשיך בדרכו, וכאשר רצה הבן לחזור אל אביו הוא לא הצליח למוצאו.

נבהל הילד מאוד והחל לבכות ולחפש את אביו במעבה היער, תוך כדי חיפושיו הלך הילד ותעה יותר ויותר בסבך היער, היום פנה והשמש שקעה, ולילה חשיכה ירדה לעולם, מכל עבר נשמעו קולות זאבים ושאר חיות רעות המשחרים לטרף, וארכבותיו דא לדא נקשן מגודל הפחד הנורא שתקפתו ובגעגועים עזים אל אביו.

והנה בעת עמדו על מעמדו חש לפתע כאב עז בלחיו, היתה זה סטירת לחי שנחתה עליו מיד אלמונית, עוד לפני שהספיק להשמיע זעקת כאב מפיו, הבחין שהסוטר הוא אביו, ובמקום לזעוק על כאבו השמיע הילד קריאת שמחה וגיל: אבא! אבא! כמה מאושר אני לחזור אליך.

מצבו של האדם החוטא דומה לזה של הילד האובד, כל זמן שהוא חוטא, הוא מתרחק מאביו שבשמים והוא שרוי בצער, אולם לאחר שהוא מתייסר ונענש, הוא נזכר שאביו שבשמים הוא המייסרו על שסטה מן הדרך, ואז הוא מתמלא שמחה על המכות שקיבל, כי בד בבד עם ההכרה בעונשו הוא נוכח לדעת כי הוא בן אהוב אצל אביו הדואג לו ושומר עליו, אביו לא נטש אותו כלל, וגם העונש הינו אות על האהבה שביניהם.

ובזה יתבאר מאמרו של נעים זמירות ישראל (תהלים כ"ג ד') "גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי, שבטך ומשענתך המה ינחמוני" כי באמת אף כי ילך היהודי בגיא צלמות לא יירא מן הרע, כי הן שבטו המייסר של הקב"ה והן משענתו הם לו לנחמה.

וידעת עם לבביך כי כאשר ייסר איש את בנו כדי להראותו שהוא עמו ולא יירא כן ה' אלוקיך מייסרך וכשיידע זאת לא יירא רע כי אתה עמדי וכיסורים של אהבה יחשב.

תוכן הענינים

לקח טוב ..... א
תורה ותפילה ..... ב
דגש תפרים - לקיטת תפרים ..... ג
קדוש יאמ"ר ..... ד
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ה
פרפראות החכמה - דורש טוב ..... ו
שברי"ר רפבן ..... ז
פיתי יקרת ..... ח
עיפה על הפר"ק ..... ט
שעשועי התורה ..... י
חוקים להורותם ..... יא
פשיגכהלכה ..... יב
היכולא רקא ..... יג
פשולחן מלכים ..... יד

אגרת פרק ד'

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לעי"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437
כל הזכויות שמורות ©

וַה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל

באותות הוקרה וחיבה, נשגר בזה ברכת מזל טבא, קדם מעלת כבוד ידידינו ומכובדינו האי גברא יקירא, רוזדף צדקה וחסד תדירא, לבו ער וחם לכל דבר שבקדושה, ביד רחבה ובמידה גדושה, מסור בלב ונפש חפיצה למעננו, מריחוק מקום מצודתו פרוסה עלינו, בבואו תמיד לעזרת מוסדותינו וקהילותינו הק' בארה"ק, עומד לימין קדשו של כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א, וה' ברך את אברה"ם בכל, על כל מכיריו נערץ ומהולל, נדיב ושוע לפרט ולכלל, איש חמודות רב תבונות, שמו הטוב מהללים בשפתי רננות, הלא הוא

הרבני העמיד הנכבד והמפואר, מוכתר בכל תואר

מז"ה

אברהם בראך

הי"ז

מראשי קהילתינו הק' בוזיליאמסבורג יע"א

ומצטיין פרוסה לימין קהילותינו ומוסדותיה בארה"ק

לרגל שמחת הולדת נכדתו שתחי' בסימן טוב ובמזל טוב

אצל בנו האברך היקר והנעלה, מופלג בכל מידה ומעלה

הר"ר **אפרים פישל בראך** הי"ז

חתן ידידינו החשוב הנכבד והמפואר, מוכתר בכל תואר

מוה"ר **ברוך יהודא פריעדמאן** הי"ז

מנכבדי קהילתינו הק' בוזיליאמסבורג יע"א

והכרכה אחת לעשרת זקנים בני בנים, ידידינו החשובים והנכבדים, רודפי צדקה וגומלי חסדים

אביו הרה"ח ר' שמואל חיים בראך שליט"א

מרכזין תורה רבות בשנים בקרב קהלתינו הק' בארא פארק ומח"ס מעשי חשב על הרמב"ן

חותנו הרה"ח ר' חיים יושע געלבשטיין שליט"א

ראה"ק דק"ק עצי חיים ס'איגוט וזיל'אמסבורג יע"א

וזאת הברכה, יוסף ה' עליכם אלף פעמים ככה, וזכות פעליכם הכבירים לפרט ולכלל, יעמוד לך על כל צעד ושעל, ותזכה לרוות מכל יו"ח רב נחת, בנים ובני בנים כגפן פוריה, ויתאחדו אצלך תורה וגדולה במקום אחת, וכט"ס.

החותמים למען שמו ברגשי ששון ושמחה, אסירי התודה וההערכה

הנהלת קהילות ומוסדות סאטמאר בארה"ק

ירושלים • בני ברק • בית שמש

והיה 'עקב' - אם נזכר להתקרב אליו ית'
עכ"פ בסוף השנה - ושמר לך את הברית וכו'

והיה עקב תשמעון וגו' ושמרתם וגו' ושמר וגו'. כל שלטי הגבורים כבר פירשו מהו לשון 'עקב', כמו גם 'והיה' לשון שמחה (בר"ר מב, ג). ויש לרמז עוד, דהנה בפסוק הקודם (בפיום פרשת ואתחנן) כתיב: ושמרת את המצוה וגו' אשר אנכי מצוך **"היום לעשותם", 'היום' היינו בכל יום ויום, שלא לדחות את המצות מיום אל יום.** ואף על פי כן: **והיה שמחה תהיה לפניו ית"ש עקב תשמעון את המשפטים האלה אם ח"ו התרשלתם במצות, אך על כל פנים ב'עקב', בסוף השנה, שהוא חודש אלול, תשמעון ותקיימון אותן,** [על דרך שכתבתי בפסוק (לעיל ד, ל): "בצר לך ומצאוך כל הדברים האלה באחרית הימים", דהיינו אלול. עיי"ש סי' ג']; ושמרתם ועשיתם אותם **"כי אין לך אדם מישראל שלא יהיו מעוררין אותו בהרהורי תשובה בימים האלה, רק האדם מחויב להתאמץ בדבר כשרואה שמעוררין אותו מן השמים, יחזיק בו אותו התעוררות ולא יתרפה,** ואז אפילו [אם] רק ב'עקב' תשמעון וגו': **ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת** החסד וגו'.

בני יששכר (אלול מאמר א' אות כ')

עבודת ה' מתוך שמחה

והיה אם שכוח תשכח את ה' אלקיך וגו'. יש לדקדק על כפל הלשון "שכוח תשכח". ונראה, על פי הידוע (מגילה יז) ש"והיה" היא לשון שמחה. והכי קאמר: **"והיה אם שכוח" אם תשכח את השמחה, אזי ח"ו: "תשכח את ה' אלקיך"** שהרי אי אפשר לעבוד את ה' אלא מתוך שמחה, ומדה טובה מרובה.

היהודי הק' מפארשיסחא זללה"ה

(ועפ"ז י"מ בריש פרשתן 'והי"ה עקב תשמעון' אם יקיים בשמחה, עי"ז יזכה 'ושמרת ועשיתם אותם' היינו להתעלות בשלימות העבודה)

שכר המצפה ומשתוקק לקיים כל המצוות
שלבסוף יזכה לקיים הכל כפי שאיפתו ורצונו

כל המצוה אשר אנכי מצוך היום תשמרון לעשות למען תחיון וגו' ובאתם וירשתם את הארץ. הקב"ה נתן לנו תרי"ג מצוות, אשר לא את כולם אפשר לכל אחד ואחד לקיים. כגון, מצוות התלויות בארץ, שאי אפשר לקיימן אם דר בחוץ לארץ. **אבל אם אדם מצפה ומשתוקק בכל לבו, מתי תגיע לידו ויוכל לקיים את המצוות אשר עכשיו אין ביכולתו לעשותן, אז יזכה על ידי זה לקיים המצוות בפועל ממש.** הוא אשר רמז לנו הכתוב: אם 'כל' המצוה אשר אנכי מצוך היום, היינו אפילו אותן שאין בידך לקיים בחו"ל **'תשמרון לעשות'** תצפה ותמתין מתי אוכל לעשותן (מלשון 'ואביו שמר את הדבר'), **אז מבטיח אני: "ובאתם וירשתם את הארץ", ותזכו לקיים את כל המצוות כפי ההשתוקקות שלכם, וכגון המצוות התלויות בארץ וכל כיוצא בהן.**

קדושת לוי

מי שיש לו יראת חכמים זוכה ליראת הרוממות,
וע"י יראתם מתקשר למדריגתם ביראת רוממותו ית'

ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך וגו' שמעתי בשם הרב החסיד רבינו ישראל בעל שם, על הא דאיתא בגמרא (ברכות ל"ג:) אטו יראת שמים מלתא זוטרתא הוא וכו', [ומשני] אין לגבי משה מלתא זוטרתא הוא ע"ש, והקושיא מפורסמת הא לישראל אמר דבר זה, אלא דאיתא בזוה"ק אית יראת הרוממות ואית יראת העונש, שמפחד מהקב"ה מחמת עונש, זהו יראת העונש כמאמר חובת הלבבות כל העובד בשביל זה עובד לזולתו (היינו שח"ו נמצא שאיט ירא מהש"י כלל, רק על עצמו הוא חושש). אלא היראה הטובה הוא יראת הרוממות שמתיירא מהקב"ה בגין דאיהו רב ושליט זהו היראה השלימה וכו'. והנה מי שהוא במדרגת יראת העונש רחוק הוא מיראת הרוממות.

והנה דבר הממוצע בין שני היראות הוא יראה חדשה שהמתיירא מתלמיד חכם כדאיתא (ב"ק מא:) **את ה' אלקיך תירא לרבות תלמידי חכמים, ומי שהוא במדרגה שמתיירא מן הת"ח לא רחוק הוא מיראת הרוממות.** והנה ישראל היו במדרגה שהיו מתיראין ממשה, כדכתיב **'ייראו מגשת אליו',** נמצא לא היו רחוקים מיראת הרוממות. וזה כוונת הגמרא: ועתה ישראל מה ה"א שואל מעמך כי אם ליראה, דהיינו יראת הרוממות, ופרכינן: **וכי מלתא זוטרתא הוא, ומשני: אין לגבי משה רצ"ל לאלו שהיו במדרגה שמתייראין ממשה חזה מלתא זוטרתא שיגיעו למדרגת יראת הרוממות.**

בעל שם טוב

[ובספה"ק 'בן פורת יוסף': ובזה ביאר מורי ז"ל אין לגבי משה מלתא זוטרתא הוא, **"כי מיראת תלמיד חכם ליראה את ה' הוא בנקל לבא"** ודפח"ת. ובדגמ"א פ' תצוה: וישורש זה אמר אא"ז זללה"ה באמרם ז"ל אין לגבי משה מלתא זוטרתא הוא, **ופשוט כשהם יראים ממשה, אזי היראה מלתא זוטרתא הוא, כי משה חזה מדבק ביראה הפנימית על ידי התדבקם בו**].

זהרורי אורה
למספרים הקדושים,
בפרשה יפה נדרשים

תורה ותפילה

לאמץ ידים רפוחות איתנים
בתורה ותפילה עמודי עולמים,
הצריכים חיזוק כל הימים

תורה

ילמוד ע"מ לשמור ולעשות, והמאור שבה מחזירו למוטב

והיה עקב תשמעון כו' ושמרתם ועשיתם וגו', היינו **שהלימוד והשמיעה יהיה על מנת לעשות.** והיינו **'והיה עקב תשמעון'**, שיהיה סופו ותכליתו של השמיעה של המשפטים האלה, **'ושמרתם ועשיתם'** וכו', **אז 'ושמר ה' אלקיך לך את השבועה'** וגו'. **או** יאמר **והיה עקב תשמעון** וכו'. **כי** ר"ל **שהסוף של השמיעה יהיה ושמרתם** וכו', **כי המאור שבה מחזירו למוטב** (ירושלמי חגיגה פ"א ה"ז), **ומתוך שלא לשמה בא לשמה** וכו' (פסחים נ' ע"ב).

ישמח משה

קלקלתם בנעשה הזהרו בנשמע עיקר התשובה – התעצמות בעסק התוה"ק

והיה עקב תשמעון וגו', יש לומר דהנה ידוע דאמרו חז"ל (דברים רבה ג, א) שאחר חטא העגל אמר להם משה רבינו ע"ה **'קלקלתם בנעשה הזהרו בנשמע'**, [וכמוש"כ באגרת התשובה פ"ט: וז"ש בתנא דבי אליהו **אדם עבר עבירה ונתחייב מיתה למקום מה יעשה ויחיה אם היה רגיל לקרות דף אחד יקרא ב' דפים לשנות פרק א' ישנה ב' פרקים** וכו'. והיינו **כמשל חבל הנפסק וחוזר וקושרו שבמקום הקשר הוא כפול ומכופל. וככה הוא בחבל נחלתו** וכו'. וז"ש **ה בחסד ואמת יכופר עון** וכו' **ואין אמת אלא תורה וכו'. ועון בית עלי בזבח ומנחה הוא דאינו מתכפר אבל מתכפר בתורה** וגמ"ח כדאי' בסוף פ"ק דר"ה] שצריך האדם שלא ישמיע לאזניו דברים בטלים רק לשמוע דברי תורה, וזה שאמר **'והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה'** (היינו 'שיהיהרו בנשמע', ויתעצמו בעסק התורה), עי"ז **'ושמרתם ועשיתם אותם'** (היינו יזכו לתקן המעוות, והמאור שבה יחזירם למוטב) **שתבואו אחר כך לידי מדה שתשמרו את** התורה, ועי"ז יזכו ג"כ אשר **'ושמר ה"א לך את הברית וגו' אשר נשבע לאבותיך'** וגו'.

חישר וחטוב

החיוב ללמד את בנו תורה היינו שישריש בבנו אהבת התורה

ולמדתם אותם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך וגו'. הנה אמרו חז"ל בחיוב ללמד את בנו תורה מנלן, דכתיב ולמדתם אותם את בניכם. פירוש, כי צריך האב להשריש בבנו אהבת התורה, עד שישתוקק מעצמו ללימוד תורה, וממילא ילמד הבן גם כאשר האב יהיה בדרך, כי אינו לומד בגלל יראת האב או עבור קבלת פרס, אלא משום שאוהב הוא את התורה.

הרח"ק מהר"י מבעלזא זללה"ה

מחוייב לחקדים לתורה יראה הפשוטה וקבלת עומ"ש, אבל כונתו בלימודו תהיה שיזכה ליראת הרוממות

והיה עקב תשמעון וגו'. קודם הלימוד יהיה יראת העונש לנגד עיניו ואם הוא ירא יבוא עי"ז לאהבה וליראת הרוממות. דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, מאי דכתיב (משלי יד, ט) 'למה זה מחיר ביד כסיל לקנות חכמה ולב אין', אוי להם לשונאיהן של תלמידי חכמים שעוסקין בתורה ואין בהן יראת שמים. מכריז רבי ינאי, **חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתיה עביד.** וקשה אהדדי, שמרבה בר רב הונא משמע שהתורה היא הפנימיות, והיראה היא השער ליכנס בה, וצריך שתקדים היראה לתורה, ומר' ינאי משמע שהיראה היא הפנימיות, והתורה היא השער, שר' ינאי קאי על רבה שאמר שאדם שיש בו תורה ואין בו יראה וכו', ועלה מכריז ר' ינאי חבל על דלית ליה דרתא היינו שאין לו יראה, **ותרעא לדרתא** עביר, והמשיל היראה לדירה והתורה לשער, ורבה המשיל להיפך התורה למפתחות הפנימיות והיראה למפתחות החיצוניות. ונראה בכל זה, **שהתחלת לימוד התורה ועשיית המצות צריך האדם לחקדים טרם בואו להתחיל לעבוד השי"ת, לשום מול פניו יראת העונש, שאם יעבור ח"ו יענש ביסורים רחמנא ליצלן, וכן צריך להרגיל עצמו תמיד שיראת עונש יהיה נגד עיניו, והיא השער שבה יכנס לעבודת ה', ובלא זה אי אפשר כמו בלתי יסוד, ואם הוא ירא שמים יראת העונש זוכה אל אהבה שעושה רצונו ית"ש מאהבה, ומשם זוכה אל היראה הרוממות בגין דהוא רב ושליט עיקרא ושרשא דכל עלמין.** ובזוהר הקדוש איתא **לעולם יכנס אדם שיעור שני פתחים ויתפלל,** שיכנס לשני הפתחים אלו ליראת העונש ואהבה, ועל ידי זה יוכל להתפלל ביראת הרוממות, ובזה אתי שפיר, שרבה קאי על יראת העונש, לכן אמר **האדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים דומה לגזבר שמסרו לו המפתחות הפנימיות והחיצוניות לא מסרו לו, שלגבי יראת העונש התורה היא פנימיות. ומכל מקום אם כבר יש בידו יראת העונש, ולומד תורה, ואין כונתו שעל ידי תורה יבא ליראה הפנימיות, זו גם כן דרך לא טוב, ועל זה מכריז ר' ינאי חבל על דלית ליה דרתא היינו יראה הפנימיות ותרעא לדרתא עביד, שלגבי יראה הפנימיות התורה היא השער ליכנם בה.**

מאור ושמש

[וזל"ק בקדושת לוי בפרשתן: והיה עקב תשמעון, **כי עיקר העבודה של האדם שיהיה לו יראת ה' ואחר היראה מגיע לאדם שמחה, וזו השמחה נקראת השראת השכינה ואז שומע תורה קדושה מלמעלה.** וזה הרמז והיה, הוא שמחה. **עקב,** לשון סוף, שהשמחה יהיה אחר היראה. **ואז תשמעון** כנ"ל]

רחמנא ליבא בעי, עבודה שבלב זו תפילה בתמימות

ועצר את השמים ולא יהיה מטר וכו', בדרך צחות עפ"י מעשה רב שהיה בימי הרב הקדוש הבעש"ט זצ"ל, שפעם אחת נעצרו הגשמים, וגזרו תענית וזעקו בתפלה ובתחנונים הרבה ולא נענו, וראה הבעש"ט את איש אחד מעמי הארץ ופשוטי עם שהיה אומר פרשת קריאת שמע, וכשהגיע לפסוק ועצר את השמים ולא יהיה מטר היה אומרו בכוונה גדולה, ובכי וזעקה הרבה, ושאל אותו אחר כך הבעל שם טוב מה היה כוונתך באמרך הפסוק הזה, והשיב לו שהיה מכוון פירוש הפסוק ועצר את השמים שהשם יתברך יעצור ויסחוט את השמים העליונים, על דרך עצירת הזתים והענבים, ואז לא יהיה מטר כלל למעלה בשמים כי אם שירד למטה הכל לארץ, וכן (בפ' וישב) ואסחט תרגומו ועצרית, ועל ידי תפלה וכוונה זאת נענו כל העם וירד להם הגשם לברכה, **שהבורא יתברך שמו הוא הבוחן לבבות ויודע נסתרות, ורחמנא לבא בעי** (סנהדרין דק"ו ע"ב) **על כן ערבו עליו דברי האיש הזה, יען היו בגודל כוונת הלב, באמיתית ופנימיית כוונתו, וענהו בתפלתו.**

באר משה – רמזי שמ"ע

כשאינו ברום המעלה, צריך לכח תורה ומצות שיביאוהו לשמחה של מצוה, ולאהבת ה', ולעבודה שבלב בתפילתו

לאהבה כו' ולעבדו בכל לבבכם. פירש"י שלא תלמוד בשביל להיות עשיר רבי רק מאהבה כו'. פי' הפסוק **כי תכלית המצות הם כדי לבא לאהבת ה' כי איך אפשר לבשר ודם לבא לאהבת הבורא** (רק לזה מוכרח לכח התו"מ) **וכן הקשו הפלוסופים כי איך שייך ציוי באהבה אם אין הנפש אוהב בעצם. ולא מחכמה שאלו זאת רק מחסרון המצות שלהם. אבל בנ"י ע"י המצות מתעורר בהם האהבה.** ובס' הישר לר"ת איתא כי שורש אהבה התדמות האוהב אל הנאהב ע"ש. ולכן **כאשר קדשנו הקב"ה במצותיו ומדותיו ומתדמין במעשינו ומדותינו אל מידות הבורא ית"ש ולמעשיו. בזה יש לנו דביקות בו ית' כמ"ש הדבק במדותיו. ולכן נק' מצוה על שם החיבור ודביקות וכמ"ש לויה חן הם.** והיא בחי' אהבת חסד מה שזיכה אותנו הקב"ה במצותיו כמ"ש רצה הקב"ה לזכות את בנ"י הרבה להם תורה ומצות שעי"ז מזדככין מעשיהם להתדמות אל הבורא. **ותרי"ג מצות מזככין רמ"ח ושס"ה שבאדם ובזה זוכין לאהבת ה'.** והנה בפרשה ראשונה בק"ש כתב סתם 'ואהבת' והיא מדרגה גדולה כמו שהי' לבנ"י בשעת קבלת התורה אמרתי אלקים אתם. והי' להם אהבה בעצם בלי שום פעולה. ופרשה שני' בחי' קבלת עול מצות הוא מדרגה קטנה מזה כמ"ש בגמ' ואספת דגנך כשאין עושין רצונו של מקום. כי עושין רצונו של מקום היינו שאין לו עשי' אחרת בעולם כמלאך שאין בו רק השליחות. **וכשאין זוכין למדרגה זו צריכין לעורר את האהבה בכה המצות כנ"ל. גם ולעבדו אחז"ל זה תפלה עבודה שבלב. ואיתא בגמ' אין עומדין להתפלל רק מתוך שמחה של מצוה. זה הרמז והי' א"ש כי והי' לשון שמחה שע"י שמחת המצות ולעבדו בכל לבבכם כנ"ל.**

שפת אמת

חיזוק גדול לכעבודת התפילה כראוי, מגודל התיקונים שנעשים ע"ז וקירוב הגאולה ע"י ההתאמצות בעבודה שבלב

כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני איכה אוכל להורישם. לא תירא מהם זכר תזכר את אשר עשה ה' אלקיך לפרעה וכו'. יש לבאר הענין עפ"י רמז דהנה נראה שהרבה פעמים באים לאדם מחשבות זרות בתוך התפלה המבלבלים את דעתו ומפסידים את כוונתו **אם אמר יאמר העובד מה לי לצרה הזאת טוב היה לי לקצר בתפלה מחמת שאני רואה דכל מה שאני מאריך יותר בתפלה באים לי מחשבות זרות יותר ויש לי טורח וקושי גדול להתגבר בעצמי ולחזור לכוונת התפלה ונמצא כי אני בעצמי הוא הגורם להמחשבות פסולות האלה.** ע"ז רמזה לנו התורה הקדושה לבל יפול ח"ו לב העובד עבודת הקודש כי באמת יש דברים בגו. דהנה כאשר ישראל מכין עצמו להתפלל באמת בכוונה גדולה ועי"ז בא לו לפעמים מחשבה זרה בתוך התפלה **כאשר יתאמץ עצמו לפרוש הימנה ויחזור לכוונתו נעשה בזה תיקון גדול שמברר בזה הנצוצות הקדושות ומעלה אותם לשרשם.** דהנה ידוע מספרים הקדושים דכל עיקר ענין הגלות הוא כדי לברר הנצוצות הקדושות מתוך הקליפות ולהוציאם מהשביה, כי הנצוצות המה בגלות ונכבשו בין הקליפות וזה נקרא גלות השכינה כידוע וכל עיקר אריכות הגלות הוא עי"ז עד שנוציא בלעם **מפיהם וע"י שאדם מתאמץ עצמו בעבודת השי"ת עי"ז הוא מוציא הנצוצות הקדושות מחשביה ומעלה אותם לשרשם וממילא יתבטלו הקליפות כי כל עיקר חיותם הוא רק הניצוצ"ק וכשיתבטלו לגמרי אז יהי' הגאולה שלמה בב"א.** וזהו שיש לרמז במקראי קודש אלה **'כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני'**, הגוים רמז להמחשבות זרות מה שבאים לי אז בתוך תפלה הוא ממני דייקא, כי אני בעצמי הוא הגורם לזה ע"י שאני מאריך בתפלה, וא"כ **'איכה אוכל להורישם'** כי קשה לי מאד לפרוש מהם והם מבלבלים את דעתי ומפסידים את כוונתי. וטוב היה לי לקצר בתפלה. ע"ז אמר הכתוב **'לא תירא מהם זכור תזכור את אשר עשה ה' אלהיך לפרעה ולכל מצרים' פי' כי גם במצרים שם היה עיקר מקום הטומאה ועיקר גלות היה ג"כ רק כדי לברר הניצ"ק מהם כידוע והיה עבודת השי"ת קשה להם מאד כידוע, ועכ"ז כשבא העת דודים לא עכבם המקום אף רגע אחד, 'כן יעשה ה' לכל העמים אשר אתה ירא מפניהם' וכשאתה תוציא מהם כל הניצוצ"ק ע"י שתאמץ עצמך בעבודת השי"ת יתבטלו כל הקליפות לגמרי ויהא הגאולה שלמה בב"א.**

א"י **'לא תירא מהם זכור תזכור'** וגו', כי הבא לטהר מסייעין אותו וזהו **'זכור'** שבאם אתה תכנים בלבך התעוררות קודם התפלה ותכוון להתפלל באמת בכוונה גדולה, ממילא **'תזכור' שמן השמים מסייעין לך שתוכל להתפלל בכוונה ולהתאמץ א"ע על המ"ז ותברר הניוצ"ק מהם ותעלה אותם לשרשם.**

אמת ליעקב (בלעזנדוב)

(בן הרה"ק ממאגלינצא, ונכד הרה"ק מקאזניץ, והרה"ק בעל נועם אלימלך זי"ע)

דבש תמרים

פנינים יקרים, מעצר חפרוה שרים, רבותינו הקדושים עצי החיים

ועתה ישראל מה ה"א שואל מעמך גו'. ואחז"ל חייב אדם לברך בכל יום מאה ברכות שנאמר ועתה ישראל מה ה"א שואל מעמך אל תיקרי מה אלא מאה, ונראה עפ"י המבואר כי שם מ"ה הוא מקור הרחמים, ועפ"י דברי האר"י עה"פ ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, וקשה הא אין קללה ממנו ית"ש, וכי הפי' אנכי נותן וגו' ברכה וקללה וא"ו מוסיף על ענין ראשון, דהיינו שיהיה הקלה גם כן ברכה, היינו שיברך מאה ברכות ואז מהפך תיבת קללה למפרע והוא הלל ק', ונעשה ממנו ברכה, והיינו ויהפוך ה"א לך את הקללה לברכה ע"כ, ונמצא כי דרכים להפך מדת הדין לרחמים או ע"י שם מ"ה או ע"י מאה ברכות, עפ"י יתבאר ועתה ישראל מה, שם מ"ה שהוא מקור הרחמים שואל מעמך, שתתעורר בברכתך להפך הקללה לברכה ומדת הדין לרחמים, וע"ז דרשו חז"ל על תיקרי מה שנעשה שם מה, כי אין זה בידינו לפעול בשמים ממעל, אלא מאה ברכות אנו יכולין לפעול זה כנ"ל.

(ישמח משה)

☆

והיה עקב תשמעון וגו' ושמרתם ועשיתם. יש לרמז כי לפעמים היצר מטעה את האדם ומראה לו סימן טהרה על ענין עבירה עד שידמה בעיניו שהוא מצוה ואינו מבין על עצמו, והבחינה לזה אחרי עשותה הנה פקודי ה' ישרים משמחי לב, ואם יתחרט זה מורה שהיה עבירה, אמנם אם יגל וישמח אחר עשות המעשה זה לאות ומופת כי עשה מצוה ולבעבור זה ישמח ליבו ויגל, ובזה כתב בבינה לעתים טעם על שמחת הרגל, שאל יהיה שמחתינו כאי הריקים בשביל הבלי עוה"ז אלא שמחה מעולה לשם שמים על הצלחת הנפשות המושגת לנו בימים ההם, והמופת לזה שאח"כ אין לנו שם עצבות וחרטה על העבר, ואדרבה אנו שמחים ועושים מחדש חג עי"י"ש, וז"ש והיה לשון שמחה, עקב אם בסוף המעשה תהיו ששים ושמחים זה לאות כי תשמעון וגו' ושמרתם ועשיתם.

(ויטב ל"ב)

☆

כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם. ואפשר לפרש כי לחם רומז לתורה כטעם לכו לחמי בלחמי והוא מה שמצוה האדם ועומד מהר סיני, אך לא די בקיום רק תורה שבכתב, רק גם מחויבים לקיים תורה שבע"פ מה שהמציאו החכמים לעשות גדרים בכדי לשמור את התורה, זהו ג"כ פי הי דהיינו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נגלה

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותינו הקדושים עצי התמרים

על ידי מאה ברכות בכוונה זוכין ליראת שמים שלימה

ועתה ישראל מת ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך ללכת בכל דרכיו ולאהבה אתו ולעבד את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך. שמעתי ממרן רביה"ק זי"ע שבכל התורה כולה כתיב ו'הקרי' יחד נדרשין, ואמר לפרש מאמר הגמ' (מנחות דף מג:) עה"פ "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו'" אל תקרי 'מה' אלא 'מאה', שצריכין לומר בכל יום מאה ברכות ובכוונה, ואז זוכה ל'מה', היינו שיראה מה הוא מילתי זוטרתי (ברכות ל"ג:) אל תיקרי מה אלא מאה, **על ידי מאה ברכות בכוונה זוכין להיראה שלימה שיהא בניקל.**

תפארת משולם (מכתבי קודש, מכתב ח', דף תרסג)

'יראת שמים' הוא בעצמו מוכרח להיות רוצה בדבר, ומעשה שסיפר רביה"ק זי"ע מהרה"ק מזידיטשוב זי"ע

ומלתם את ערלת לבבכם וערפכם לא תקשו עוד. סיפר לי הרה"צ ר' לוי יצחק לייפער שליט"א מעיה"ק ירושלים ת"ו, מה ששמע מאביו הרה"ק ר' אריה לייב זצ"ל מטעמעשוואר, ומנו"כ בהר הזיתים בירושת"ו. שאביו ז"ל הביאו לפני הרב הקדוש מסאטמאר זללה"ה בהיותו ילד לברכו ביראת שמים, והשיבו: 'יראת שמים' - **"הוא בעצמו מוכרח להיות רוצה בדבר"**. ובאותו מעמד סיפר, שהרה"ק בעל 'יטב לב' מסיגעט זללה"ה היה בזידיטשוב בעת נשיאות הרה"ק ר' יצחק אייזיק זללה"ה, ובאו לפניו שני אברכים, וביקשו ממנו שיברכם שתהיה להם יראת חטא ויראת שמים, כי הרגישו בעצמם קלות ראש ר"ל, והשיב להם הרה"ק כדרכו בקודש בניגונו: **"אם האמירת 'הכל יודוך' לא תועיל לכם, אז כבר אין תקוה ח"ו"**. ובעת התפילה בעת אמירת הרה"ק מזידיטשוב 'הכל יודוך' שכידוע היה אצלו בהתעוררות גדולה, הלך הרה"ק הייטב לב זללה"ה וחיפש בדוקא אחרי האברכים האלו לראותם, ולא ראה אותם, עד שחיפש בחיפוש רב **ומצאם עומדים אחורי התנור, בשפיכת דמעות כמי נהר והתעוררות תשובה רבה.**

יפה שיחתן (עמ' ס"ד)

לו, כי עליה עיקר קיום העולם כמ"ש ז"ל לא גלו ישראל אלא על שכפרו בתורה שבע"פ שנאמר על פי הברים האלה כרתי וגו', וז"ש כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, היינו תורה שבכתב, כי על כל מוצא פי ה' זה תורה שבע"פ כנ"ל, וכן הוא במדרש כי על כל מוצא פי ה' זו תלמוד, יחיה האדם, היינו שע"ז יחיה האדם כי עליה העולם עומד.

(קדושת יו"ט)

☆

לֹא בְצִדְקָתְךָ וּבְיֹשֶׁר לְבָבְךָ אַתָּה בָא לָרֶשֶׁת אֶת הָאָרֶץ כִּי אִם בִּרְשָׁעַת הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה. ויובן עפי"ד המדרש עה"פ ולישמעאל שמעתיך וגו' ואת בריתי אקים את יצחק, מכאן בן הגבירה למד מבן האמה, הנה ברכתי אותו זה ישמעאל ק"ו ואת בריתי אקים את יצחק, והקשה באגרא דכלה דלמה לנו ק"ו והרי איכא הבטחת הקב"ה ליצחק, ותי' כי בהבטחת הש"ית לאברהם על יצחק קאי רק כשילכו בחקות התורה, אבל לישמעאל שמעתיך אע"פ שאין בידו שום זכות, ומזה יומשך חסד וטובה לזרע יצחק שאפי' ח"ו כשלא יהי' להם זכות יושעו ע"י ק"ו מהצלחת ישמעאל וגדולתו, ובאחרית הימים האלה אם ח"ו זכות וצדקה אין לנו יש לנו טענה ותקוה להוושע ע"י כח הק"ו ע"כ, והנה ברש"י במס' סוטה כתב כי בבני ישראל ממהרין ליפרע בעוה"ז ומדקדקין אחריהם, וז"ש לא בצדקתך וביושר לבבך וגו' כי אע"פ שהיו דור באי הארץ כשרים מ"מ אפשר שיחול עליהם קטרוג כיון שישראל מדת הדין מדקדק אחריהם, כי אם ברשעת הגוים האלה, והרי אוה"ע מקבלים שפע אע"פ שרשעים הם, א"כ מגיע לנו בדין ק"ו, אם לעוברי רצונו כך לעושי רצונו על אחת כמה וכמה, וז"ש ברוך תהיה מכל העמים, היינו שהברכות יגיעו לך מכח העמים שהם עומדים בגדולתן ושלותן, וא"כ מגיע גם לנו מכח ק"ו.

(דברי יואל)

הש"י יושיע אותנו אחרית כראשית אף שאין לנו זכות, רק כי נגד רשעת הגויים ודאי ראויים אנו לישועה

לא בצדקתך ובישר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעת הגוים האלה ה אלקיך מורישם מפניך ולמען הקים את הדבר אשר נשבע ה' לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב. פעם אחת קודם ברכת המזון אמר (רבינו הגה"ק מסאטמאר זיעוא"ב) על הכתוב לא בצדקתך וביושר לבבך אתה בא לרשת את ארצם כי אם ברשעת הגוים, ודקדק דלכאורה צריך להבין דכאן במקום דמבטיח להם הרבה טובה, מה ראה על ככה לומר להם שזהו לא בצדקתך, אשר הוא בחינת אל"י וקוץ בה, ומה איכפת לי' אם הוא בצדקתך, ואמר דהנה התורה הקדושה הוא נצחית, ואנחנו מחכים בכל יום על גאולתינו ופדות נפשינו, ומאמינים בהבטחתו ית"ש (מיכה ז טו) **כימי צאתך ממצרים אראנו נפלאות**, וכמו שאז היתה הישועה שלא כדרך הטבע, קרובה ישועתינו לבא שלא כדרך הטבע. והנה יכולים להתיאש ח"ו מהגאולה, באמור שבמדבר היו דור דיעה עם הרבה זכיות והיו כדאים להגאל, אשר לא כן אנחנו כי ערומים אנחנו בלא מצות, ויתיאשו ח"ו מן הגאולה, **לכן למען ידע הדור האחרון בא הכתוב ואמר והודיע "אשר לא בצדקתך אתה בא לרשת, כי אם ברשעת הגוים", וידוע דרשעת הגוים הוא עכשיו פי כמה ממה שהיו בימי צאתנו מארץ מצרים, ולכן נוכל להיות אסירי התקוה, ובצפיתינו צפינו אשר במהרה יבא מבשר טוב לגאלינו גאולה שלימה וגאולת עולם בב"א.**

תמר יפרה (הג"ה אות ק')

☆

מַה כָּתוּב לְמַעְלָה (סוף פרשת ואתחנן) וְשָׁמַרְתָּ אֶת הַמִּצְוָה וְכוּ' אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם, וּסְמִיךְ לֵיהּ (ריש פרשתן) וְהָיֵי עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וְשָׁמַר ה"א לְךָ אֶת הַבְּרִית וְכוּ'. וצ"ב הַסְּמִיכוּת שֶׁל הַפְּסוּקִים הָאֵלֶּה. וי"ל דהנה מודעת זאת מפי הספה"ק שצריך האדם לעשות הכנה דרכה קודם עמדו בתפילה ורק ע"י יפעול שתפילתו תהא רצויה ומקובלת לפני מלך שומע תפלה, והנה מהדברים אשר על ידם יכין האדם את נפשו לפני התפילה הוא ע"י לימוד התורה כמאמה"כ מסיר אזנו משמוע תורה גם תפילתו תועבה, וכן ידוע שהקפידו ע"ז כל הצדיקים שלא עמדו להתפלל טרם עסקו בתורה באשמורת הבוקר לפני התפילה, והנה מבואר בספה"ק דאף שעל עצם קיום המצוות ליכא שכר בהאי עלמא מ"מ על ההכנה שעושים טרם קיום המצוה איכא שכר נמי בעלמא הדין ובכן י"ל דעל עסק התורה בלבד ליכא שכר בהאי עלמא, אבל על עסק התורה לפני התפילה שמשמש גם כהכנה לתפילה ע"ז איכא שכר נמי בהאי עלמא, ונראה כי זה היא המצוות קלות שאדם דש בעקבו מה שפי' רש"י על הפסוק והיי עקב תשמעון כי היצה"ר מפתה את האדם לא לקום בבוקר והאדם אינו רואה זאת כדבר חמור, ולדרכינו אבוא לדרוש סמוכין ושמרת וכוי אשר אנכי מצוך היום לעשותם, ודרשינן היום לעשותם ומחר לקבל שכרם, כי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, והיי עקב תשמעון וכנ"ל אם תעסקו בתורה בהשכמה לפני התפילה ועסק התורה הזאת משמשת נמי כהכנה לפני התפילה, ועל הכנה למצוה שפיר איכא שכר בהאי עלמא ולפיכך ושמר לך ה"א את הברית וכוי וברך פרי בטנך אף בעולם הזה.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

והיה עקב תשמעון וכו'. מילו קרבנו לפני הר סיני ולא נתן לנו את התורה דיינו (הגדה). **נקדמת לו** (לקוטים) כתב: לכאורה מאי היה תועלתינו בקריבת הר סיני בלי קבלת התורה. אלא על ידי קרבתן לפני הר סיני פסקה זוהמתן (שבת קמו.), ונתקדשו כל כך עד שהרגישו כל המצוות, והשיגו כבר את כל התורה. ואם כן מה היה צורך עוד לקבלת התורה, מפני שהיה גלוי וידוע לה', כי לא יעמדו ישראל במדריגה זו, כמו שהיה שנפלו ממדריגתם על ידי חטא, ואז לא יהיה נכותם להשיג את התורה מעצמם, ועל כן היה צורך ליתן להם את התורה; ועוד טעם נראה, כי גדול שכר המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, וכדי להרבות שכרן היה צורך בנתינת התורה להם. והנה לעתיד לבוא יחזרו ישראל למדריגתן ויהיה פסקה זוהמתן, ויתעלו במדריגה להשיג העשיה לפני שמיעה, ואף על פי כן יהיה אלא תשובות גם השמיעה, כי אז יהיה להם השגה אמיתית, ויבינו גודל התשובות של מצות שמיעה. וזהו **והיה עקב**, ובשורה היא להם אף אלא יהיו יכיכים לבחינת נשמע, כי תגדל מעלתם ויהיו בבחינת נעשה כמו שהיו בשעת מתן תורה, אף על פי כן **תשמעון את המשפטים האלה**, שיקבלו שכר גם על השמיעה. (דברי יואל)

והיה עקב תשמעון וכו', עקב פירוש אחרית וסוף (מדרש). **בדורות** האחרונים בעיקבתא דמשיחא, כאלה יהיו בישראל מנהיגי אמת, וכשירצו לשמוע אל משפטי התורה, לא יהיה עלה אחרת אלא לפנות אל העקב, כדכתיב (שיר השירים ו): לגלי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך, ופירשו (רש"י): התבוננו בדרכי תשובתיך הרשומים, והסתכלי בפסיעות דרך שהלכו הם, והעקביים ניכרים; וזהו **והיה עקב**, שתסתכל בפסיעות של הרשומים, ואז **תשמעון את המשפטים האלה, ושמרתם ועשיתם אותם**, שתזכו לבוא לכלל שמיעה ועשיה. והנה אמרו (מכילתא בא) על (שמות יג): ליל שמורים הוא לה', שמורים לכל בני ישראל, מגיד שכל ישראל נכיכים להשתמר בו; וטעם השמירה הוא, לכיון שליל התקדם החג הוא זמן נשגב ליישראל, שמתגלה אז גדלותם ומשיבותם שיכולים להמשיך ישועות בכל העניינים, לכן יש חשש פיזור שלא יתגברו עליהם כח השטן והמזיקים, ועל כן המה זקוקים לשמירה. והנה ענין קבלת התורה זקוקה לשמירה מעולה, כי רגיש קמיס עליה ורוצים לעקרה, על ידי שרוצים להכניס דרכיס של שקר בקבלת התורה, ועל זה אמר **ושמר ה' אלהיך**, שה' ישמור דבר זה שתוכל להשאר באמת הקדושה, ועל ידי זה יוכלו להתחזק בה. (תפלה קנג)

והיה עקב תשמעון וכו', אם משמרים ישראל את השבת כהלכתו אפילו יום אחד, בן דוד בא (שמות רבה כה). והנה אמרו (שבת קיח.): כל המענג את השבת, נותנין לו נחלה בלי מצרים; אמנם העונג בתכילה ושמיה יש תברא בגילו, כדאמרו (רש"י דברים יג): אין אדם מורד בה' אלא ממוך שביעה; ועל כן מוטל על האדם לשמור עצמו שיכון שיהיה העונג לשם שמים לענג את השבת. וזהו **והיה עקב תשמעון**, דקאי על זמן עיקבתא דמשיחא כשעומדים ומצפים על גילת המשיח, שעל ידי שיקיימו מצות עונג שבת כהלכתו, יזכו בגללה להתעונג הגדול בגילת המשיח, ועל זה אמר **ושמר ה' אלהיך**, שבענין עונג שבת נראים שמירה יתירה שיהיה לשם שמים. (דברי יואל)

והיה עקב תשמעון וכו', למה הזכיר כאן משפטים בלבד, ולא הזכיר גם חוקים (רמב"ן). ונראה לשם היה לו לדעת תמימי, לא היו במציאות חוקים כלל, והיו גלוים לו כל מצות התורה במשפטים כן חוקים, וכן יהיה לעתיד לבוא, כאשר יתקיים בנו (ישעיה יא) ומלאה הארץ דעה, ובינו טעמי התורה, כדאמרו (תנחומא חוקת): דברים המכוסים מכם בעולם הזה, יהיו גופים לכם לעולם הבא, ואז לא יהיה חוקים כלל; אבל בימינו אלה דעת בני אדם קצרה מהבין, ולא די שאין אנו מבינים החוקים, אלא גם משפטי ה' אינם מבינים, ויש להם קושיות על הנהגת ה', ומוציאים משפט מעוקל

ומספיק דרכי ה' למינות. על כן מבשר **והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה**, שלפסוק כשיבינו את ההנהגה העליונה, גם יבינו את כל המצות כחוקים כמשפטים, וזו **ושמר ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד**, שיתקיימו כל ההבטחות האלה, ויהיה תיקון העולם, וכל ישראל יהיו צדיקים וכשרים, וזו יתקיים שכרם **בעקב**, ורומז על שני ההבטחות הלו, על שמיעת והבנת המוקים ועל שכר העתיד. (דברי יואל)

והיה עקב תשמעון וכו', ימר 'את המשפטים', כדי להזהיר מאוד במשפטים, כי לא יהיה עם רב כזו חכמה במצות כולם שלא יחטאו בהן, רק במשפטים יעמידו התורה, כי רבים ירחמו מלקבול הדין ולשרוף אותו מחרי שנעשית העבירה, מפני הרחמנות שירחמו רבי הלבב על הנידונים (רמב"ן). נמצא שהענין לעשות דין בראשים ולבער כח הרע, מכוונה בשם 'משפט'. והנה בדורינו יש צורך גדול לבחינת המשפט לביטול כח הרע, בדורות הקודמים לא היה כח המשפט בשלימות, אולם עדיין היתה שולטת מדת הכושה בשלימות, ומי שעבר עבירה היה מתביש עד למאוד מפני קהל ועדה, ועל כן היה הכושה למשפט ועונש וסיוע לביטול הרע. אבל בדורינו חדל כח הכושה לגמרי, ואין האדם מתביש מלעבור על כל התורה כולה, ואדרבה מי שאינו נכנע מפני העבודה זרה שבדור נעשה לוקח בפני כל העולם, ועל כן אי אפשר לסמוך על מדת הכושה להיות סיוע לעמוד נגד כח הרע. ועל כן בזמן של **והיה עקב**, בשיקבלו ד'משתחו', יזדקקו רק לא הכח של **תשמעון את המשפטים האלה**, כיון שרק במשפטים של ביטול הרע יעמידו את התורה, ולא יהיה סיוע לכך מושם כח אחר. (פסח נה)

והיה עקב תשמעון וכו', פועל יכול לחזור גו אף בחלי יום, מאי טעמא (ויקרא כה) כי לי בני ישראל עבדים, ולא עבדים לעבדים (בבא מציעא י.). והקשו (תוספות): אם כן יהיה אסור להשכיר עצמו לפועל. אלא כיון דיכול לחזור בו בימת שירצה לאו עבדות היא כלל; **נחלת יעקב** (משפטים ה) הקשה: לכאורה הלוא מכר ה' אותנו לעבדים, והא אמר ולא עבדים לעבדים. אך כיון שבכל יום ויום זמן גדולה הוא, אם כן לאו עבדות הוא כלל; והנה ה' שומר תורתו, ובמה שה' יגאלנו מהיות עבדים בגלות, זוה הוא מקיים בחינת שלום עבדים. והנה אמרו (ויקרא רבה יט): אם אתם מקדשים את עצמכם, מעלה אני עליכם כאלו קדשתם חותי; וגראה דאם ישראל מרבים בצוד שמים על ידי מעשיהם, מעלה עליהם ה' כאילו נתקדש שמו על ידיהם, אף שבין כך הוא מקודש, וזה נוהג בכל המצות, דעל ידי שהאדם מסייע למצוה שמיעשה, הרי הוא כאילו עשאו בעצמו. וכמו כן כיון דה' מקיים מצות שלום עבדים על ידי גאולתינו, ועל ידי שישראל מסגלין המצות, גורמים שיתהר ה' גאולתינו, מעלה עליהם ה' כאילו גם הם קיימו מצות שלום עבדים. וזהו **והיה עקב תשמעון**, דעל ידי שתשמע ותקיים המצות, תגרום **את המשפטים האלה**, שיקיים ה' שלום עבדים על ידי גאולתינו, **המשפטים** הם דיני עבד עברי, כדכתיב (שמות כא): ואלה המשפטים, ומונה ומפרש דיני עבד עברי, ויהיה נחשב לך כאילו **ושמרתם ועשיתם אותם**, כאילו אתה בעצמך עשית מצוה זאת. (תפא קלד)

והיה עקב תשמעון וכו', **עקב** רומז על הזמן של עיקבתא דמשיחא, דכיון שכוחות הטומאה משתלים אז בכל עוז בעיני לחיקת הקץ, ומי יודע מה יהיה נעשה על ידיהם, הרי יצטרכו אז שמירה מיוחדת משמים, **שימור ה' אלהיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך**, כדי שיוכל לקיימה ולישנה לבני ישראל **ושמרתם את המשפטים האלה**, דהרי סוף כל סוף יוצאו בני ישראל בגאולה שלימה. (דברי יואל)

והיה עקב תשמעון וכו', לעתיד כשתהיה הגאולה, יזכו ישראל לשמוע את כל התורה מפי ה' (ברעשית רבה נה). וזהו **והיה** לעתיד לבוא **עקב** ואחרית הימים כשתהיה הגאולה, אז **תשמעון את המשפטים האלה**, התורה והמצות מפי הגבורה, ואז **ושמרתם ועשיתם אותם**, כי מה שאומעים מפי ה' בעצמו, גודאי שיקיימוהו בשלימות. ואפשר עוד, דכשיזכו ישראל לשמוע מפי ה' בעצמו, לא יהיו להם עוד שום ספיקות בהבנת התורה, כי אז יהיו הדברים מבוררים בלי שום ספק. וזהו **והיה** לשון שמחה (שם מב), **עקב תשמעון את המשפטים האלה**, דכיון שישמעו מפי ה' בלי ספק וגמגום, יזכו על ידי זה לרוב שמחה, כדכתיב **הרמב"ם**: אין לך שמחה יותר מהתרת הספיקות. (דברי יואל)

סיפורי צדיקים, גבורת הפסוקים
המלאים זיו ונוגה מפיקים

כל המקום אשר תדרך כף רגלכם

פעם אחת התאונן הבעש"ט הק' ז"ל מאוד, וסיפר להם שהיה איש אחד שהיה לא טוב רח"ל, ואחרי מותו לא היה לו תיקון והקב"ה ריחם על נשמתו ויצא פסק שיתגלגל בצפרדע אחת, ויהיה מונח בבאר מים בארץ רחוקה, ואם יבוא בנו של האיש הזה למקום פלוני, וישתה מי באר הזאת ויברך ברכה על המים, אז יהיה לאביו תיקון על זה, אבל זה הבן היה עני גדול ולא היה דרכו לנסוע למרחקים, לכן סיבב הקב"ה שיהיה משרת אצל עשיר אחד והעשיר נחלה וציוו לו הרופאים לנסוע למקום פלוני (ששם היה הבאר הנ"ל) לעשות שם רפואות, ונסע העשיר לשם, ולקח את המשרת (הוא בן האיש הנ"ל) עמו, פע"א הלך המשרת עם הבעה"ב לשאוף אויר צח, ופתאום נצמא המשרת למים צמאון גדול עד כלות הנפש, וזה היה מחמת שהגיע למקום הבאר שנשמת אביו מונחת שם מגולגל בהצפרדע, וחיפש המשרת באר מים לשתות ומצא הבאר הנ"ל, והלך לשתות שם ומחמת גודל צמאונו שכח ושתה בלא ברכה, ועי"ז גם אז לא היה תיקון לנשמת אביו, וע"ז התאונן הבעש"ט כל כך על הנשמה הנ"ל, שכל כך סיבב הקב"ה שיהיה לה תיקון, ולבסוף היה כמו שהיה, ומי יודע מה יהיה הסוף עם הנשמה הזאת, כן סיפר הבעש"ט הק' ז"ל, והנה איתא בספר תורת חיים: "לכם" ר"ת כ'די ל'טהרינו מ'קליפתינו מ'טומאתינו, וז"ש הכתוב כאן "כל מקום אשר תדרך כף רגלכם בו לכ"ם יהיה" היינו שתדעו שבכל מקום שאתם באים מסתמא צריכים אתם לתקן בשם איזהו תיקון כ'די ל'טהר מ'קליפה מ'טומאה, ונסבב כן משמים שתבואו למקום זה שצריכים אתם לתקן. (אמרי יהודה)

לחם לא אכלתי ומים לא שתיתי

המגיד מדובנא הגיע פע"א לכפר בליל חורף עייף וייגע מטורח הדרך והגיע לבית כפרי אחד וביקש ממנו שיתן לו לאכול להשקיט רעבונו, והלה שהיה קמצן גדול השיב לו שאין לו כלום, ובלית ברירה הלך לישון, אבל מרעבון לא היה יכול לישון, והכפרי שדימה שהאורח כבר ישן הוציא סעודה דשנה ואכל ביחד עם בני ביתו, כשנפטר ממנו אמר לו המגיד מדובנא: עכשיו מתורץ לו המדרש שארבעים יום שהיה משה בשמים לא ישן, ולכאורה מהיכן למד שלא ישן משה במרום, הלא בפסוק כתיב רק לחם לא אכל ומים לא שתה, אמנם אי' בגמ' לעולם אל ישנה אדם מן המנהג שהרי משה כשעלה למרום לא אכל ולא שתה כמו שהמלאכים אינם אוכלים, אבל באמת מהיכן ידע שלא יאכלו, דילמא בשעה שהיה ישן אז אכלו המלאכים כמו אתה, ולכן מוכח מזה שלא ישן ג"כ וממילא ראה שלא אכלו.

מה ה' אלוקיך שואל מעמך

פעם אחת בא הרה"ק מסאדיגורא זי"ע אל הקלויז להתפלל תפילת שחרית, ונתן הטלית על כתיפו כמנהגו הק' והלך אנה ואנה ופנה אל המקום שעמדו כמה חסידים ומדברים ענייני חסידות, ואמר להם: אני אומר שצריך כל אחד ליזהר שלא לשכוח לעולם את הארבע פעמים "מה", דהיינו "מה אדיר שמך בכל הארץ, מה אנוש כי תזכרנו, מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה", והמשיל משל למה הדבר דומה למלך גדול שהיה בדרך ופגע ברועה אחד על השדה, וביקש ממנו המלך שיושיט לו גחלת מאש, לעשן המקטורת שלו, ובעד זה הבטיח לו מתנה גדולה מאוד, והרועה הכסיל לא פנה אל המלך ולא מלא בקשתו, הבה נתבונן עד כמה גדלה אולת וכסילות הרועה הזה, שלא שם על לב מי הוא המבקש - מלך גדול ורם, ומי הוא המתבקש - אדם שפל, מה הוא מבקש - דבר קטן וקל לתת, ומה שכר ישיג - גדולה וכבוד כיד המלך, הנמשל הוא מי הוא המבקש - "מה אדיר שמך בכל הארץ", ומי הוא המתבקש - אדם קרוץ מחומר "מה אנוש כי תזכרנו", מה הוא מבקש - "מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה", ומה שכר ישיג - "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך".

לשון חכמים

לשון חכמים צדקו וישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

והיה עקב תשמעון. שמעתי מכאדמו"ר מוהרי"י (מלובלין) **זצלה"ה**, פירוש **'והיה'** לשון שמחה (ב"ר מב, ג), ו**'עקב'** לשון סוף, היינו שמחה שהיא בחינת עקב שאינה של מצוה כל כך, אעפ"כ יכול אתה לשמוח, כדי ש**'תשמעון את המשפטים האלה'**, וכדאיתא בגמרא (שבת לז) רבה מקמי דפתח להו לרבנן אמר מילתא דבדיחותא.

אור לשמים

בהפטרת עקב, מדוע באתי ואין איש (ישעיה נ, ב). **נראה לפרש בדרך צחות**, דהנה בגמ' ברכות (ו ע"ב) דרש פסוק זה על בית הכנסת, שהקב"ה בא לבית הכנסת ולא מוצא שם איש. ונראה דהנה בימינו רח"ל באים לביהמ"ד ומשוחחים בעת התפילה, והנה איתא בגמ' (קידושין מט:) **עשרה קבים שיחה ירדו לעולם, תשעה נטלו נשים** וכו', הרי דטבע הנשים לשוח ואין זה טבעם של אנשים. **וכשהקב"ה בא לביהכ"נ ומוצא שהמתפללים משוחחין בדברי חולין, מיד אומר מדוע באתי ואין איש, דאין אלו אנשים אלא נשים.**

דברי אש

פרפראות לחכמה

מאמרים נחמדים, ע"ד דרוש מיוסדים,
כפתור ופרח משוקדים

ואהבך וברכך והרבך וכו' ברוך תהיה מכל העמים לא יהי' בך עקר ועקרה. וי"ל עפי"מ דאיתא בגמ' שלכך היתה רבקה עקרה כדי שלא יאמרו ברכותינו עשתה פירות שהרי לבן בירך אותה אחותינו את היי לאלפי רבבה, נמצא לפי"ז שאם הרשע מברך לאחד אז נהפך לקללה כדי שלא יאמר ברכותינו עשתה פירות, אמנם זה דווקא אם הקב"ה לא בירך את אותו תחילה, אבל אם הקב"ה בירך אותו מקודם אז אע"פ שבירך אותו רשע אח"כ מ"מ לברכה נחשב, מפני שיאמרו שברכתו של הקב"ה פעל זאת, וז"ש ואהבך וברכ"ך ר"ל שהקב"ה יתן לך ברכה, ואז אע"פ שברוך תהיה מכל העמים שהעמים יברכו אותך מ"מ לא יהיה בך עקר ועקרה כנ"ל שמשום ברכתו של לבן הרשע הי' רבקה עקרה. ובזה יל"פ כוונת רש"י בפרשת בלק עה"פ לא תלך עמהם לא תאור את העם א"ל א"כ אברכם א"ל אינם זקוקים לברכתיך כי ברוך הוא, והוא תמוה. אמנם לדברינו יובן שכוונתו הי' שע"י ברכתו יגרום קללה כדי שלא יאמרו ברכתו גרמה ע"ז השיב לו הקב"ה דבישראל לא שייך כן "כי ברוך הוא" כבר מהקב"ה ולכן לא תוכל להזיק אותם בברכתך.

(דברי מהרי"א)

☆

ברוך תהיה מכל העמים לא יהי' בך עקר ועקרה והסיר ה' ממך כל חולי. ונל"פ כי הנה אי אפשר לאומה בלא שיהי' בה עקר או עקרה כי בני במזלא תלי' מילתא, אכן כשהקב"ה רוצה להיטיב עם אומה מהאומות, אז מזמין העקרים להעקרות זה עם זה, כדי שלא יתבטלו ב' משפחות מפרי' ורבי', שאם יקח העקר אשה הגונה, והעקרה תקח גם איש הגון, נמצא מתבטלות ב' המשפחות ע"כ טוב שיזדמנו העקר עם העקרה, וזה באוה"ע, אבל בישראל הוא להיפך כי השי"ת מסיר מהם כל חולי ואף אם הוא והיא עקרים בתולדה מ"מ ע"י זכותם משתנה המזל, א"כ לעולם טוב למעט בניסא שלא ינוכה הרבה מזכיותיהם, ע"כ הקב"ה מזמין להעקר אשה שאינו עקרה ולעקרה איש שאינו עקר שלא יצטרכו לנס כפול, נמצא ברכותן של ישראל היפך מברכת האומות, וזה ברוך תהי' מכל העמים, ומה היא, לא יהי' בך עקר ועקרה מזומנים יחד שזהו ברכותן של אומות העולם, אבל אתה, לא יזדמנו לך, והטעם, כי והסיר ה' ממך כל חולי וסופן להתרפאות וא"כ טוב יותר שלא יזדמנו זה לזה, וכנ"ל.

(חתם סופר)

☆

למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ. רז"ל דרשו על הפסוק וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי יהושע, ימים האריכו שנים לא האריכו פי' שכלו ימיהם בטוב דחשיב אריכות ימים אבל שנים לא האריכו על שלא הספידוהו כראוי, והנה לפי דרשתם זו יקשה כאן דכתיב למען ירבו ימיכם ולא כתיב ושנותיכם. ונראה דכאן היא הבטחה אחרת דהנה בעין המרגלים נגזר עליהם בתורה עיכוב מתנת ארץ ישראל ארבעים שנה, יום לשנה והנה קי"ל דמדה טובה מרובה ממדת פורענות חמש מאות פעם, ולפי זה כיון שבמדת פורענות נענשו דור המדבר יום לשנה, ונת עכבה מתנת הארץ בחטאם בעל כל יום מהחטא שנה ממילא בעד כל יום שעושים מצות מגיע השכר בעדן ירושת הארץ ת"ק שנה. וזהו שנאמר למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ ר"ל על כל יום יתן לכם ריבוי יתירה כימי האבות שהיו ת"ק שנה.

(אברהם קע"ה, יצחק ק"פ, ויעקב קמ"ז). **(אגרא דפרקא)**

דורש טוב

ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך. איתא בגמרא (ברכות כ:) "אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: רבש"ע, כתוב בתורתך 'אשר לא ישא פנים' ואתה נושא פנים לישראל, דכתיב 'ישא ה' פניו אליך'. אמר להם הקב"ה: והיאך לא אשא פנים לישראל שכתבתי להם בתורה 'ואכלת ושבעת וברכת', והם מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה". **ולכאורה קשה, דממה נפשך**, אם מגיע להם שכר בשביל זה, א"כ אין זו נשיאות פנים, ואם באמת אין מגיע להם שכר, עדיין תמיהת מלאכי השרת במקומה עומדת.

וי"ל, דהנה איך מותר לברך אחר אכילת כזית, והלא בתורה כתיב "ואכלת ושבעת וברכת", ואם אין אוכלין כדי שביעה הרי זו ברכה לבטלה, ועוברין על לאו ד"לא תשא". **אך התי' הוא** היות והקב"ה מסר את התורה לחכמים, תורה שבע"פ, א"כ הכל תלוי כפי אשר יפרשו הם את התורה, ואם הם אמרו לברך על כזית, הרי זה ממילא בכלל חיוב דאורייתא.

והנה, ידוע שהקב"ה שומר משמרתה של תורה, ומקיים כל המצוות כביכול ובכללן גם הלאו ד"לא תסור", וממילא מקיים גם מצות דרבנן, וא"כ כל מה שהצדיק גוזר הוא בכלל מצות דרבנן, והקב"ה חייב לקיימה, וממילא כאשר הצדיקים גוזרים שהקב"ה ישא להם פנים לישראל ולהשפיע להם טובות, ודאי הוא שמקיים את דבריהם.

וזהו שאמר להם הקב"ה למלאכי השרת: 'והיאך לא אשא פנים לישראל', והלא הם מדקדקים על עצמם מכה מצות חכמים לברך אפילו על כזית, ואם כן על כרחך צריך לומר שכל דברי חכמים הם כעין האורייתא, והם בכלל הלאו ד"לא תסור", אם כן גם אני מחויב לישא להם פנים ולקיים דברי הצדיקים להשפיע לישראל רב ברכות לפנים משורת הדין.

טללי אורות - בשם הרה"ק מהר"ש מבאבוב זצ"ל

ארבעה פירושים בתיבת 'עקב'

וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֶת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְשָׁמַר ה' אֱלֹקֶיךָ לְךָ אֶת הַבְּרִית וְאֶת הַחֶסֶד אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ: (פרק ז פסוק יב)

עֵקֶב [פרוש 'עקב']. כְּמוֹ **בַּעֲבוּר** [שבעבור שתשמעו את המשפטים, ושמר ה"א לך את הברית ואת החסד]. וְכֵן **עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקֹלִי** (בראשית כו ה) [בעבור ששמע].

וְכָתַב רַשְׁ"י אִם הַמִּצְוֹת הַקַּלּוֹת שֶׁאָדָם דָּשׁ בַּעֲקֵבָיו תִּשְׁמָעוּן, יִשְׁמֹר לְךָ הַשֵּׁם הַבְטָחָתוֹ [פירוש 'עקב', מלשון עקב הרגל, והכונה על מצות קלות שאדם דש בעקביו]. **וְהִזְכִּיר הַכָּתוּב הַמִּשְׁפָּטִים** [שלכאורה הרי יש עוד מצות קלות]. **אוּלַי יִזָּהֵיר בַּמִּשְׁפָּטִים הַקַּלִּים כְּדִינֵי מָמוֹנוֹת שֶׁלֹּא יְבַזּוּ אוֹתָם.**

וְהַמְפָרְשִׁים [אבן עזרא, רד"ק] **אָמְרוּ כִּי טַעַם** [פירוש] **"עֵקֶב" שָׂכָר בָּאַחֲרִית** [העקב הוא בסוף קומת האדם, וזה מרמז שהשכר על המצוות יהיו בסוף]. **וְכֵן בִּשְׁמָרָם עֵקֶב רַב** (תהלים יט יב), **יֹאמַר וְהָיָה אַחֲרִית תִּשְׁמָעוּן הַמִּשְׁפָּטִים וְתִשְׁמְרוּ אוֹתָם שֶׁיִּשְׁמֹר הַשֵּׁם לְךָ אֶת הַבְּרִית וְהַחֶסֶד וְאַהֲבָךְ** [פירוש, שהשכר שתקבלו באחרית על שמיעת וקיום המצות, יהיה שישמר לך ה' את הברית ואת החסד]. **וְנָכוֹן הוּא, כִּי יִקְרָאוּ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ תְּחִלַּת כָּל דָּבָר בִּלְשׁוֹן "רֹאשׁ" וְכוּ', וְכֵן יִקְרְאוּ אַחֲרִית כָּל דָּבָר "עֵקֶב". כִּי הַלָּשׁוֹן יִתְפֹּס דְּמְיוֹנוֹ בָּאָדָם, וְהָרֹאשׁ תְּחִלָּה, וְהָעֵקֶב בּוֹ אַחֲרִית וְסוֹף. וְכוּ'.**

וְאוּנְקְלוֹס תִּרְגֵּם חָלַף [תמורת], **כְּמוֹ חֲלַף עֲבוֹדַתְכֶם** (במדבר יח לא) **עֶשָׂאוֹ לְשׁוֹן סָבוּב, נִגְזַר מִן "וְהָיָה הֶעָקֹב לְמִישׁוֹר"** (ישעיה מ ד), **הַהֲרָךְ הַמְעָקֵל הַהוֹלֵךְ סָבִיב סָבִיב וְכוּ'. יֹאמַר, וְהָיָה סִבַּת שְׁמַעֲכֶם הַמִּשְׁפָּטִים וַעֲשׂוֹתְכֶם אוֹתָם, שֶׁיִּשְׁמֹר הַשֵּׁם לָכֶם בְּרִיתוֹ. וְיָפֶה פֵּרֵשׁ.... וְהִזְכִּיר "הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה" [לפי התרגום למה נקט דוקא משפטים], לְהַזְהִיר מְאֹד בְּמִשְׁפָּטִים** [המשפטים והעונשים], **כִּי לֹא יִהְיֶה עִם רַב כַּלּוֹ נוֹזָהָר בְּמִצְוֹת כֻּלָּן שֶׁלֹּא יֶחֱטְאוּ בָּהֶן כְּלָל, רַק בְּמִשְׁפָּטִים יַעֲמִידוּ הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן** (להלן כא כא) **וְכָל יִשְׂרָאֵל יִשְׁמְעוּ וְיִרָאוּ. וְכוּ':**

תמצית השיטות	עקב	משפטים	הפירוש
רש"י	מצות קלות שאדם דש בעקביו	משפטים הקלים כדיני ממונות, שלא יבזו אותם	שאם ישמרו המצות הקלות, שאדם דש בעקביו, כדיני ממונות, ושמר ה"א לך את הברית ואת החסד
אבן עזרא	'בסוף' [כמו העקב בסוף גופו של אדם]	כל משפטי התורה	ששכר המצות שיהיה באחרונה, שישמור לך ה"א את הברית ואת החסד
תרגום	'תמורת'	המשפטים והעונשים שבתורה	שסיבת שמירת התורה היא ע"י המשפטים, שיש עונשים המענישים העוברים על דברי התורה
רבינו	'בעבור'	כל משפטי התורה	שבעבור שתשמעו את המשפטים, ושמר ה"א לך את הברית ואת החסד

וַאֲהֵבְךָ וּבֵרַכְךָ וְהִרְבֶּךָ וּבֵרַךְ פְּרִי בִטְנְךָ וּפְרִי אַדְמָתֶךָ דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ שְׁגַר אֲלָפֶיךָ וְעַשְׁתְּרֹת צֹאנֶךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ לָתֶת לָךְ: (פרק ז פסוק יג)

וְטַעַם [וכוונת] **וַאֲהֵבְךָ. כַּאֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה הַמִּשְׁפָּטִים לְאַהֲבַת הַשֵּׁם, [אז] גַּם הוּא יֶאֱהַב אוֹתְךָ** [מדה כנגד מדה, כשמקיימים המשפטים מאהבה, הקב"ה יאהב אותנו]. **וְיִתְּנֵךְ, שֶׁיִּהְיֶה "וַאֲהֵבְךָ" [פועל] יוֹצֵא** [שיעשה אחרים יאהבו אותך], **שֶׁמְּחַבֵּב אוֹתְךָ** [הדיין] **לְמִשְׁפָּחוֹת הַנִּשְׁפָּטִים** [הענשים], **וְלֹא יִשָּׂנְאוּךָ עֲלֵיהֶם** [אע"פ שתעשה בקרוביהם את המשפטים]. **וּבֵרַכְךָ, שֶׁלֹּא תְּאוֹנֶה אֵלֶיךָ רָעָה בַּעֲבוּר הַמִּשְׁפָּט. וְהִרְבְּךָ, שֶׁלֹּא תִּמְעַט בָּאָבְדָן הָעוֹבְרִים** [שכלל ישראל לא ימעטו, על ידי שבי"ד יהרגו את הרשעים], **אֲפִלּוּ יִהְיוּ רַבִּים אוֹבְדִים, כְּאַנְשֵׁי עִיר הַנִּדַּחַת** [שיהיה עיר שלמה יש הבטחה שלא יתמעט באבדן העוברים]א:

החילוק בין 'חלי' ל'מדוי'. ולמה בחלי כתיב 'והסיר', ובמדוי כתיב 'לא ישימם'

וְהֵסִיר ה' מִמְּךָ כָּל חֹלִי וְכָל מַדְוֵי מִצְרַיִם הָרָעִים אֲשֶׁר יָדַעְתָּ לֹא יְשִׂימָם בָּךְ וּנְתָנָם בְּכָל שֹׂנְאֶיךָ: (פרק ז פסוק טו)

וְהֵסִיר ה' מִמְּךָ כָּל חֹלִי[א]. הַנָּחוּג לָבוֹא בָּעוֹלָם[ב], וְהִזְכִּיר וְכָל מַדְוֵי מִצְרַיִם הָרָעִים[ג], לְהַבְטִיחַ וּנְתָנָם בְּכָל שׂוֹנְאֶיךָ [אכן אינו צריך להבטיח שלא ישים בך, ועקר כונת הכתוב לומר 'ונתנם בכל שונאיך']. אוֹ שֶׁיִּרְמוֹז כִּי בַּעֲשׂוֹתָם הַמִּשְׁפָּטִים יִנָּצְלוּ מֵהֶם, וְאִם לֹא יַעֲשׂוּ אוֹתָם יָבוֹאוּ עֲלֵיהֶם כַּאֲשֶׁר בָּאוּ עַל הַמִּצְרִים. כַּאֲשֶׁר אָמַר בְּתוֹכַחוֹת (לְהַלָּן כח ס) 'וְהֵשִׁיב בְּךָ אֵת כָּל מַדְוֵה מִצְרַיִם אֲשֶׁר יָגֹרְתָּ מִפְּנֵיהֶם' [ולפי"ז כונת הכתוב לומר שאם לא תשמעו יביא עליכם את מדוי מצרים], וּכְבָר פֻּרַשְׁתִּי זֶה בְּסֵדֶר וַיְהִי בְּשַׁלַּח (שמות טו כו):

שני פירושים 'בויענך וירעבך'

וַיְעַנְּךָ וַיַּרְעִבֶךָ וַיַּאֲכִלְךָ אֶת הַמָּן אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִעֲךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצָא פִי ה' יִחְיֶה הָאָדָם: (פרק ח פסוק ג)

(ג) וַיְעַנְּךָ אֶת כָּל הַדֶּרֶךְ וְגוֹ'... וּכְבָר פֵּירַשְׁתִּי בְּפָרָשַׁת הַמָּן (שמות טז ד) טַעַם 'לְמַעַן עַנּוֹתְךָ לְנַסּוֹתְךָ לְדַעַת אֶת אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ הֲתִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו אִם לֹא', כִּי [הליכתם במדבר] הָיָה נִסָּיוֹן גָּדוֹל לָהֶם, שֶׁלֹּא יָדְעוּ עֵצָה לְנַפְשָׁם, וְיָכְנְסוּ בַּמִּדְבָּר הַגָּדוֹל לֹא מְקוֹם לֶחֶם, וְאֵין בְּיָדָם כְּלוּם מִן הַמָּן. אֲבָל יָרַד דִּבַּר יוֹם בְּיוֹמוֹ, וְחַם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמַס, וְיִרְעֲבוּ אִלְיוּ מְאֹד [ולפי פירוש זה שני הנסיונות מיירי מאותו תקופה, 'ויענך', היינו עצם הליכה במדבר, 'וירעבך', היינו בשעה שהיה להם המן, לא נשאר בידם מאומה מיום ליום, והיו רעבין להמן מאוד]. וְכָל זֶה עָשׂוּ לְשָׁמוֹר מִצְוַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ כַּאֲשֶׁר יְצִוָּה. וְהַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הָיָה יָכוֹל לְהוֹלִיכָם בְּדֶרֶךְ הֶעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם [ועי"ז לא היה להם לנסיון כה קשה, כי במקום בני אדם אינו מקום סכנה, וכן יש שם לחם ומים], אֲבָל הֵבִיאָם בְּנִסָּיוֹן הַזֶּה, כִּי מִמֶּנּוּ יוֹדֵעַ שֶׁיִּשְׁמְרוּ מִצְוֹתָיו לְעוֹלָם.

(ג) ... וְיִתָּכֵן לְפָרֵשׁ כִּי 'וַיְעַנְּךָ וַיַּרְעִבֶךָ וַיַּאֲכִלְךָ אֶת הַמָּן', עִנְיָנִים שׁוֹנִים [ש'ויענך וירעבך' היו שני נסיונות נפרדים, בזמנים שונים]. יֹאמַר, כִּי עָנָּה אוֹתָן בְּלֶכְתָּךְ בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים שָׁנָה, כְּעִנְיַן 'עִנָּה בַדֶּרֶךְ כֹּחִי קִצַּר יָמָי' (תהלים קב כד). וַיַּרְעִיבָךְ, מִתְּחִילָּה [קודם שנתנן להם המן], כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ 'לְהָמִית אֶת כָּל הַקָּהָל הַזֶּה בָּרָעָב', וְאַחֲרֵי כֵּן הֶאֱכִילְךָ אֶת הַמָּן וכו'[ה]. [ולפי פירוש זה 'ויענך' הכוונה על עצם הליכה במדבר, 'וירעבך', קאי על תקופה של קדם ירידת המן]. וְזֶה עוֹלֶה בְּדֶרֶךְ הַפְּשָׁט, אֲבָל הָעִנְיָן הָרִאשׁוֹן הוּא אֱמֶת וְנָכוֹן'.

מעשה חש"ב

א. הנפק"מ בין שני הפירושים: לפי הפירוש הראשון 'ואהבך', הכוונה שהקב"ה יאהב אתך. ולפי הפירוש השני הכוונה שהקב"ה יאהב אותך על אחרים, שלא ישנאוך בזה שתעשה בקרוביהם משפטים. **ב.** לפי הפירוש הראשון הברכה לכלל ישראל, ולפי הפירוש השני הברכה על הדיינים.

ב. כוונת רבינו לדקדק מדוע באומרו 'בכל חלי' כתיב 'והסיר', דהיינו שיבואו עליך רק שהקב"ה יסירם. ובאומרו 'וכל מדוי מצרים', כתיב 'לא ישימם בך', דהיינו שבכלל לא ישים אותם ה' בך.

ג. רבינו מפרש ההבדל בין תיבת 'חלי' לתיבת 'מדוי', כי 'חלי' הוא מחלה 'הנהוג לבא בעולם' בדרך הטבע, ואינו בא כעונש. 'ומדוי מצרים', היינו **מחלה** שלא כדרך הטבע כמו שעשה במצרים. ולפי זה מיושב היטב דיוקים הנ"ל, דבמחלות הבאים מצד הטבע כתיב 'והסיר', שהרי באים מעצמם, ובישר להם הקב"ה שיסירם מהם, אבל **המחלות** הבאים שלא כדרך הטבע רק בתורת עונש, ע"ז אמר 'לא ישימם בך', שהבטיחם הקב"ה שלא ישימם עליך כלל.

ד. כוונתו להקשות דאחרי שהבטיח הקב"ה שיסיר אפילו **המחלות** המצויים בדרך הטבע, א"כ למה הוצרך לומר שלא ישים את 'מדוי מצרים, וע"ז משיב ב'תיהוצים הנ"ל.

ה. הנפק"מ בין שני הפירושים. א. לפי הפירוש הראשון, 'ויענך' 'וירעבך' תרוויהו קאי על הארבעים שנה שהלכו במדבר ואכלו את המן, כי 'ויענך' בהליכך במדבר הגדול לא מקום לחם. 'וירעבך', בשעה שהאכיל אותם המן שלא נותר בידם מאומה מיום ליום, וגם באותו היום היו רעבין לו מאוד. ולפי הפירוש השני, 'ויענך' קאי על ארבעים שנה שהוליכם במדבר הגדול לא מקום לחם, 'וירעבך' קאי על התקופה שקודם לירידת המן, שאז רעבו ללחם, עד ששלח להם את המן. ב. אם אכילת המן היה נחשב לעיני, דלפי אופן הראשון היה בו עיני, שהרי לא נותר להם מאומה מיום ליום. ולפי דרך השני לא היה עיני.

ו. פירוש הראשון נראה עיקר, כי בפשטות המקרא משמע דתרוויהו היו בתקופת אחת, ואכן לפירוש הראשון 'ויענך וירעבך' תרוויהו קאי על אותו תקופה, על ארבעים שנה שנדדו במדבר. אבל לפי פירוש הב' 'ויענך' קאי על הארבעים שנה, 'וירעבך', קאי רק על קודם שירד המן, ולא מסתבר דהפסוק מדבר משני תקופות שונות.

מצות קלות שאדם דש בעקביו

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

בפסוק ראשון שבפרשתן השבוע מתחיל הכתוב וְהָיָה עֵקֶב תִּשְׁמְעוּן אֵת הַמִּשְׁפָּטִים הָאֵלֶּה וּשְׁמַרְתֶּם וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וגו', וידועים הם דברי רש"י הק': "אם המצות קלות שאדם דש בעקביו תשמעון". וב'דעת זקנים' לבעלי התוס' מרחיב בזה, וז"ל: "ומיהו יש תמהין, וכי יש מצוות שאדם דש בעקביו, יש לומר כגון שילוח הקן דכתיב להלן כי יקרא קן צפור לפניך, ודרשינן (חולין קלט.) פרט למזומן, נמצא שכשהולך דש בעקביו על הקן, אי נמי מצות ציצית שאדם גורר אחריו כמנהג העולם, אמנם שמעתי שכל המגרר ציציותיו עליו הכתוב אומר (ישעיה יד, כג) וטאטאתיה במטאטא השמד, אלא משליכן על כתף ונוטלן ביד", עי"ש. ודבר בעתו - בעטו מה טוב לבאר האם יש איסור לגרר ציצית על הארץ.

בספר 'הסמ"ק מצוריך' (מצוה ל"ג) כתב, וז"ל: "כל המגרר ציציותיו עליו הכתוב אומר וטאטאתיה במטאטא השמד, אלא משליכה על כתיפו ונוטל בידו" עי"ש.

וכן הוא ב'בית יוסף' (סי' כ"א) בשם 'האגור', וז"ל: "כל המגרר ציציותיו עליו הכתוב אומר וטאטאתיה במטאטא השמד", עי"ש. ובשו"ע או"ח (סימן כ"א סעי' ד) מצינו בזה"ל: "יש ליזהר כשאדם לובש טלית שלא יגרר ציצויותיו", עי"ש.

והגם כמשדייקין בלשון השו"ע 'יש ליזהר' משמע דאינו אלא זהירות בעלמא, אבל מלשון האגור מבואר דיש ע"ז עונש חמור. ובספר 'נהר שלום' כתב ע"ז, וז"ל: "נראה דבדעת מכוונת לא העתיק הרב בית יוסף זה בשולחן ערוך, שלא כתב אלא יש ליזהר דהיינו זהירות בעלמא, משום דק"ל מההיא דברכות [עי' להלן בארוכה בזה] וכמו שהקשה המג"א דמשמע דבמקום אחר ליכא איסורא, ומכל מקום חש לה לזהירות בעלמא", עי"ש. וב'דרכי חיים ושלום' (סעי' ל"ה בהג"ה) ציין למש"כ ב'מצות שמורים' בשער הציצית שכתב שאין שום איסור לגרור הציצית לארץ רק צריך ליזהר בזה וכו', וסיים דמ"ש עליו הכתוב אומר וטאתי' במטאטא השמד הא ודאי חלילה מלהאמין זה, אפשר העונש שינתן לבבל שהחריבה עירנו ושרפה מקדשינו יותן מי שגורר הציצית שמותר ליכנס בו לבית הכסא אתמהה, וכבר הפחידו זה את ההמון וקצת מן הלומדין עד שאם יראו בבית הכנסת ציצית נוגע לארץ יחררו כולם חרדה גדולה כאילו הי' ס"ת בארץ וירוצו גדולים וקטנים להגביהו, ואם יראו רצועות התפילין גוררת בארץ אין חוששין לה וכו' ונהפך הדבר ויהי' להפך.

וטעם הדבר מבואר ב'לבוש', וז"ל: "יש ליזהר כשאדם לובש טלית שלא יגרר ציציותיו על הארץ **שמתבזין הן בזה**", עי"ש. וכן הוא לשון ה'שלחן ערוך הרב' (סעי' ה'): "יש ליזהר שלא יהיו ציציותיו נגררים על גבי קרקע משום ביזוי מצוה", עי"ש.

ובספר 'מצת שמורים' בשער הציצית האריך לחלוק על הלבוש שהאיסור בזה הוא משום ביזוי, כדמוכח מכמה ראיות שם וגם מבן ציצית הכסת שהיו ציציותיו נגררין ע"ג כרים וכו' כנ"ל, אלא הטעם **שידרוס עליהן ויפסקו ולא יוכל לתקנן מיד**, עי"ש. ובא"ר (סק"ו) כתב: "דאין להביא ראי' מבבן ציצית הכסת דכיון דהיה נגרר על כרים וכסתות אין ביזוי כל כך", עי"ש.

ועי' ב'משנה ברורה' (ס"ק י"ח) שהביא ב' טעמים להלכה, וז"ל: "יש מפרשים הטעם משום ביזוי מצוה, ועוד כי קרוב שיפסלו", עי"ש.

וה'מגן אברהם' (שם סק"ג) האיר: דלכאורה קשה דבסימן כ"ג סעיף א' כתב דאם נגרר על הקברות אסור משום לועג לרש משמע בעלמא אין איסור בגרירה, ועוד דמשמע לכאורה מדאמרינן גיטין (נז.) בן ציצית הכסת שהיו ציציותיו נגררין ע"ג כרים וכסתות משמע לכאורה

דאנשים אחרים היו ציציותיהם נגררין על הארץ, וכן משמע ממה שמבואר בסימן י' (מ"א סקי"ג) בשם ב"י שנתן טעם שנהגו להקל שלא לעשות ציצית בבגדים ארוכים שלנו דא"כ היו נפסקים בכל עת והיה צריך לתקנן כל עת י"ל דלא חייבה תורה בכך ע"ש, ותיפוק ליה שהיו הציצית נגררים על הארץ והיה עושה איסור, וע"כ דליכא איסור, וביאר המ"א: "דהקברים היו גבוהים מן הארץ והיו הציצית של ר' יונתן נגררים עליהם ואסרו משום לועג לרש, אבל משום בזוי מצוה ליכא כיון שאין נגררים אלא במקום גבוה, וגבי בן ציצית הכסת יש לדחות דשל אחרים לא היו נגררין כלל על הארץ", עי"ש.

ועוד חידש המ"א די"ל דדוקא כשגוררים בשעת לבישה הוי ביזוי דנראה כאילו מכבד בהם הבית, **אבל אם נגררים דרך הילוכן אין קפידא כל כך** עי"ש, ולפי"ז כל הקפידא הוא רק כשהוא לובש הטלית. וב'ארצות החיים' להמלבי"ם (ס"ק י"ד) מביא בשם הרוקח דדוקא לדרוך על הציצית היא הקפידא ומשמע דלגרר שרי, וכ"ה בשיירי כנסת הגדולה דאם עומד ואינו הולך מותר, דרק להלוך ולגרר אסור, ולכן לא קשה מר' חייא ור' יונתן בבית הקברות דהיו עומדין, אולם המלבי"ם הקשה ע"ז דהא מבואר שם שהי' 'אזלי' ביני קברי, דהיינו שהיו הולכים, וכן הקשה המאמר מרדכי (שם סק"ד).

ומה שכ' המ"א בתי' א' דהקברים הי' גבוהים על הארץ ולכן ליכא ביזוי מצוה, עי' בזה ב'שיירי כנסת הגדולה' וז"ל: "אמר המאסף משמע לי דלאו דוקא על הקרקע אלא **אפילו מגרר ציציותיו על האצטבא אסור**, וכן ראיתי רבים נזהרים בזה, ובימי נערותי שמעתי מפי מורי ורבי החכם השלם כמה"ר צמח הנרבוני זלה"ה שהיה מביא ראיה להיתר, מההיא דאיתא בפרק מי שמתו דר' יוחנן ור' יונתן הוו קא אזלי בבית הקברות הויא שדיא תכלתא דר' יונתן אבי קברי, אמר ליה ר' יוחנן דלייה דלא לימרו למחר באים אצלנו עכשיו מחרפין אותנו עד כאן, אלמא משום האי טעמא א"ל דלייה, הא לאו הכי אין איסור משום גרירת הציצית, ויש לדחות דאולי סבירא ליה לר' יוחנן דאין איסור אלא במגרר לארץ ממש, אבל בבית הקברות על האבנים אין איסור וכו', ומכל מקום לענין מעשה ראוי לחוש לדברי ההגהות שכתב האגור אע"פ שאין נגררין על הקרקע וכמ"ש וכמו שכתבתי", עי"ש.

וב'מאמר מדרכי' (שם) כתב: "דאפשר דהאגור ז"ל לא קאמר אלא במגרר ציציותיו בכוונה דרך שררה וגאוה", עי"ש, וב'ארצות החיים' (שם) כתב: "דגם האגור לא אסר **רק דרך בזיון**", עי"ש.

וב'ערוך השלחן' (סעי' ז') כתב בזה"ל: "ויש מי שכתב דלגרר דרך בזיון אסור, וכן משמע ברוקח (סימן שס"א) שכתב שלא ידרוך על הציצית ע"ש משמע להדיא דגרירה שרי, **ואיך אפשר שלא יהיה כן הלא הוא טרוד בתפלה או בתורה**, ויש שתוחבין קצוות הטלית בחגורתו מטעם זה ואני לא ראיתי לגדולים שעשו כן, **ואין בזה שום חשש אם במקרה נגררים בארץ**", עי"ש.

ומש"כ דאם במקרה נגררים בארץ ליכא קפידא, כבר מבואר כן בספר 'נהר שלום', וז"ל: "ולענ"ד אפשר דלא קאמר האגור אלא היכא שהוא באופן שהם נגררים תמיד דרך הלוכו, אמנם כל שהבגד אפשר למדלייה באופן שלא יהיה נגרר אף אם יהיה איזה פעם נופל למטה ונגרר אין בזה קפידא לאסור, אלא דוקא בבית הקברות מטעמא דלועג לרש", עי"ש.

ובאמת עצה זו לתחוב בחגירתו מובא בפוסקים, עי' ב'ברכי יוסף' (סק"ה) וזל"ק: "טלית ארוך יכול לתחוב הציציות בחגורתו אשר במתניו כדי שלא יגררו [הרב מהר"ם מזרחי וחד דעמיה בספר פרי הארץ ח"ג כ"י סימן א' והובאה תשובתו בספר דגול מרבבה דף קפ"א], ומורי הרב זלה"ה בתשובה הובאה שם כתב דטפי עדיף לתוחבם בחגורתו מאחוריו", עכל"ק. וכ"כ בשערי תשובה שם, וכ"כ במשנ"ב שם.

ולעיל כ"כ מש"כ הערוך השלחן דלא ראה גדולים שנהגו כן, וכן בספר 'דרכי חיים ושלום' (הל' ציצית סעי' ל"ה) כתב: "דכיון שהטלית הוא בבחי' אור המקיף אינו מן הנכון לתחוב אותו ולקצרו בצמצום" וכו', עי"ש, ובהג"ה שם ציין עוד דמס' זבחים (יט:) מבואר בבגדי כהונה, דאבנט מיגז גייז דהיינו דחגורת אבנט מגייז הבגד, עי"ש.

ובשו"ת 'יד יצחק' (ח"ב סימן ר"ס) כתב ע"ז דשאני התם דשם מסלק גוף הבגד ע"י האבנט, לכן הו"ל כחותך היתר שבה, אבל כאן תוחב רק הציצית אבל גוף הטלית נשאר חוץ לאבנט, ולכן נמשכין הציצית אחר גוף הבגד, ועוד י"ל דבכונה תליא מילתא דשם מכוין לקצר הבגד ע"י האבנט להכשירו, ולכן הוי כחתוך, אבל כאן עושה כן רק שלא יגררו הציצית על גבי קרקע וכו', עי"ש.

ועי' בספר 'מעשה איש' (ח"ה דף י"ב) שמביא בשם הגר"ח קניעבסקי ז"ל בזה"ל: "שמעתי מהג"ר משה סולובייציק זצ"ל שהגר"ח מבריסק זצ"ל נמנע מלהכניס ציציותיו בתוך האבנט דחשש להגמרא בזבחים י"ח ב' שאומרת לגבי בגדי כהונה דאבנט מיגז גייז לבגד ונמצא שהבגד מופרד מציציותיו ונחשב כאין לו ציצית, **אמרתי זה לחזו"א ולא קיבל הדבר**", עי"ש.

בשעה שהיה הולך ר' חייא לפני עץ ואומר:

◆ פרק ד' ◆

משנה ד

מאד מאד הוי שפל רוח. כתבו המפרשים בפירוש המשנה, כי במדת הענוה ושפלות הרוח צריך לחמוד בקנה המחרון, אבל בשאר המדות חומז בדרך הממוצע, עיין בברטנורא וברמב"ם (בפיה"מ ובפ"ב מהל' דעות ה"ג). ורצוי להתבונן מה נשתנה מדת הענוה דוקא. (ועי' בחסדי אבות להחיד"א מ"ש בזה).

וי"ל על פי מה דקי"ל (או"ח סי' תמז ס"ק) חמץ בפסח מסור בשאלה, וכתב המגן אברהם (רי"ח הסימן ובסק"ה) מדאורייתא הוי חמץ כשאר איסורים (דלאפוקי רק בנותן טעם), אלא שבכאים החמירו בו, כיון דלית ביה כרת, ולא בדילי מיניה כולי שתא. ומקורו מדברי הר"ן (רי"ח מס' פסחים) דלכך החמירה תורה בחמץ לעבור עליו בכל יראה ובל ימצא, משום דלא בדילי ליכשי מיניה כולי שתא, והחמיר ליסוריה טפי דלית ביה כרת, עכ"ל. (ועיין רש"י פסחים כט: ד"ה שלא).

והנה במומר עוכ"ם הנעל גחוה, ליתא בשם סוטה (דף ה.) דרש רב עוירא, כל אלם שיש בו גסות הרוח לפוף מתמעט, שנאמר (שיר ד מד) רומו מעט, ושמע מאמר ישנו בעולם, תלמוד לומר ומיגנו, ואם מוזל בו, נאסף בזמנו. עוד ליתא שם בגמרא, כל אלם שיש בו גסות הרוח אין עפרו נגער (מקץ בחסידת החמים), ע"ש. הרי שיש לו עוכ"ם בעולם הזה ולעולם הבא דוגמת כרת רש"ל.

ולכן הזהיר התנא מאד מאד הוי שפל רוח, שצריך להתנהג בשפלות מכל וכל ויתרחק מן הגאוה עד קצה האחרון, דבשאר הגאות ליכא תרתי לריעותא, אלא בדילי מיניה מיניה, שרוב העולם משובשים בגסות הרוח, וגם יש בו עוכ"ם בעולם הזה ולעולם הבא והייגו כמו כרת, ולכך מדת הגאות אסורה בשאלה, וצריך לשרש מחריה שלא תהיה בו לא מיגה ולא מקצתה.

משנה ו

כל המכבד את התורה, גופו מכובד על הבריות. יתבאר על פי דברי כ"ק מרן דו"ז זללה"ה בדברי יואל (פ' בהעלותך עמוד רסח) לפרש המדרש (ילקוט רלה"ה רמז תתלב) ושמחת בכל הטוב, אין טוב אלא תורה, לפיכך משה מזהיר את ישראל (דברים יד כב) עשר תעשר. למיתא בגמרא (בילא בה:) מפני מה נתנה תורה ליסראל מפני שהן עזין, ופירש"י שעסק התורה היא ממשא כואס ומכניעת לגס. והנה ענין העשירות אף שהוא דבר נמוך לעבודת הש"ת, מכל מקום אפשר לנאת ימינו היזק, כי העשיר יענה עזות, והוא היפוך מדת הענוה שהוא נאה ליסראל. אך על ידי שקבלו את התורה, אין הכרח שיתגאה בגס מחמת העשירות, שהרי התורה הקדושה מכניעת לגס, ושוב העשירות לא מזיק להס. וזהו ביאור המדרש אין טוב אלא תורה, וכיון שקבלו ישראל את התורה, לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר בשביל שתתעשר, שהעשירות לא תגרום להס שום היזק לעבודת הבורא, עכ"ד.

ובזה יתבאר המשנה, כל המכבד את התורה, ופירש הברטנורא דהייגו שהוא לומד תורה. גופו מכובד על הבריות, שהוא נערץ ונכבד בעיני כל, בשביל שהוא נותן לבריות ואינו מתגאה עליהם, ואף אם יש לו הון ועושר מכל מקום נכנע לבבו על ידי עסק התורה, ועל כן הוא מכובד ומועלה מן בעיני הבריות.

משנה ז

כל המקיים את התורה מעני סופו לקיימה מעושר. יל"פ על פי מה שכתב מ"ז זללה"ה בעלי חיים (בשבת תשובה אות ד) לפרש הכתוב (ויקרא כג מ) ולקחתם לכם ביום הרישון, ודרשו חז"ל (סוכה מג.) לכם מלכם. על פי המבואר בייטב לב (פ' רלה"ה) שהעובד מהדבה יקום על מעמדו בעבודת ה' ושפת אמת תכון לעד, מה שאין כן העובד מירלת העוכ"ם, יפול ממנו לאחר זמן, ע"ש.

והנה שיטת הרמ"ם (סוכה פ"ג ס"ו) והר"ן (נדרים כט. ד"ה אמר ליה) דקנין לעשה הוי כקנין פירות, דלאו כקנין הגוף דמי. וילוע כי תג הסוכות הוא זמן תשובה מאהבה, ואז העבודה הוא נעמי ולא יפול ממנו, וממילא הוי כקנין הגוף. ולזה אמר ולקחתם לכם משלכם, כי ביום הראשון שהעבודה הוא מאהבה ולא יזוז ממנו לעולם אז מיקרי לכם, עכ"ד.

ולפי זה י"ל שהעבודה מירושת העושק נקרא קיום התורה מעושר, כי אין העבודה מחשב אלו כיון שאינו מתקיים אלא, ועבודה מאהבה נקרא קיום התורה מעושר, שזה נחשב אלו כיון שמתקיים אלו. ואיתא בגמרא (פסחים נ:) לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. וזה י"ל המכוון במאמר המשנה, כל המקיים את התורה מעושר"י, היינו שלא לשמה, סופו לקיימה מעוש"ה, כי מתוך שלא לשמה יבא לשמה, ואז יחשב העבודה אלו.

משנה יג

הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון. ובמס' נדה מציעא (דף לג:) דריש רבי יהודה ברבי אלעאי, מאי דכתיב (ישעיה נח ו) הלוא לעמי פתעם ולבית יעקב חטאתם, הלוא לעמי פתעם אלו תלמידי חכמים ששגגות נעשות להם כזדונות, ולבית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ שזדונות נעשות להם כשגגות, והיינו דאמר רבי יהודה מומר הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון.

ועי"ז זללה"ה ביישב לב (פ' משפטים) הביא בשם הרה"ק המגיד מקאזניץ זללה"ה דלפי מאי דקי"ל (יו"ד סימן רמג ס"ו) דליכא דין תלמיד חכם בזמן הזה לענין קנס ליטרא דהכא להמצוה תלמיד חכם, הוא הדין לענין זה ליכא דין תלמיד חכם בזמן הזה, ואין השגגות נחשבות כזדונות, וזה שאמר (במדבר טו כו) ונסלח לכ"ל עדת בני ישראל, אפילו לתלמידי חכמים, כי לכל העם בשגגה, שלכולן נחשב רק כשוגג, דליכא דין תלמיד חכם המיוחס, עכ"ד.

אך כתב על זה בייטב לב שזהו רק אם האדם עצמו הוא שפל בעיניו ומחזיק עצמו לעם הארץ, אז דין תורה למעלה כאילו הוא עם הארץ וזדון נחשב לו לשוגג, אבל מי שמתגאה בתורתו ומחזיק עצמו לתלמיד חכם, אז במדה שאדם מודד מודדין לו (סוטה ח:), וגם למעלה דנין אותו לתלמיד חכם ונחשב לו השוגג כזדון, עכ"ד.

משנה יד

אין בידינו לא משלות הרשעים ואף לא מיסורי הצדיקים. ז"ל על פי מה דאיתא בגמרא (תענית כא:) בסורא הוות דברתא, בשיבומיה דרב לא הוות דברתא, סברו מיניה משום זכותא דרב דנפיש, איתמר להו במלמא, רב דנפיש זכותיה טובא, הא מילתא זוטרתא ליה לרב, אלא משום ההוא גברא וכו'. ודקדק המהרש"ל למדרשה, אם נפיש זכותיה כל שכן שרמוי להגן, דיש בכלל מתמיין מנה.

ובילקו"ש זללה"ה ביישמת משה (פ' בלק) ובעין זה כתב בנוה הקודש (ב"ר פמ"ט ס"ק), על פי מה שכתב הרשב"ץ (מובא בב"י יו"ד סימן קיח) גבי שמי קדירות של היתר שנפל איסור לתוך אחד מהן, אם אין בכל אחד מהן כדי לבטל האיסור, אמרינן מצטרפות לבטלו, אבל אם יש באחד מהם כדי לבטל לא אמרינן דמצטרפות, כי אין מצטרף לבטל האיסור אלא מה שנכנס בגדר הספק, ומכיון שיש באחד כדי לבטל האיסור, אינו נכנס בגדר הספק ואינו מצטרף לשני לבטל, עכ"ד. ומעתה לדיק גמור כרב דנפיש זכותיה טובא, לא נכנס בכלל הגזירה, ולכן אינו יכול להגין לבני דורו רק אם לא נתמלא סאתם, אבל לדיק שאינו גמור שגם הוא בלול בתוך הגזירה, כיון שנכנס בגדר הספק רשאי הוא להגין אפילו אם נתמלא סאתם, כי הקב"ה מניחו כדי שלא יספה עמהם דכיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין טוב לרע, עכ"ד.

ועל דרך זה יתפרש מאמר רבי יוחנן, שהיה מעורר שומעי לקחו לתשובה בעת צרה, וכבר שלא יתמרו שהם נטוחים להנצל בזכות הצדיקים שבתוכו עיר, לזה ולפי זה מצאנו תירוץ על מה שהזכרנו לעיל מה שהעיר בישמח משה (פ' השיבו) דכיון דבתלמידי חכמים השגגות נחשבות כזדונות, אם כן לכאורה לא תועיל להם תשובה מירושה, עי"ש. ומעתה על פי האמור יש תקנה להם שיתנהגו בענוה ושפלות הרוח, ואז לא יהיו נידונים בדין תלמיד חכם, ויועיל תשובה מירושה.

ויש להעמיס זה במאמר המשנה, הוי זהיר בתלמוד, ופי' בדרך שמושל שיהיה לומד מכל אדם ולא יגביה עצמו בגאות, עי"ש. והטעם ששגגת תלמוד עולה זדון, וכפירוש הגמרא דבתלמידי חכמים השגגות נחשבות כזדונות, לכן לא יתגאה בתלמודו ויתנהג בענוה ושפלות הרוח, וממילא לא ידונו אותו בדין תלמיד חכם, והזדונות יחשבו לו כשגגות.

אמר במלית לשון, אין בידינו פי' בתוכינו, לא משלות הרשעים, כי הרשעים גמורים יושבים בשלוה, אבל תאמנו אינם יושבים בשלוה אלא ער ומצוק מצאתנו, ואף לא מיסורי הצדיקים, פי' שהצדיקים גמורים אינם מתייסרים עמנו, כי הם לא נכנסו עמנו בכלל הגזירה, ואם כן אין לנו זכות להנצל מן הפורעניות, וכן נתפשה דרכינו ונתקורה ונשובה עד ה'.

משנה יז

יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה. הקשה במדרש שמואל דמתניתין קומר עצמו מינה ובינה, שהרי חיי העולם הזה בריבוי הוא חיים שיש בהם תשובה ומעשים טובים, ובריבוי משמע שהוא עדיף מעולם הבא, ובסיפא משמע דעולם הבא עדיף טפי.

ותפ"ל על פי מה שכתב מ"ז זללה"ה בישמח משה (פ' תצוה) על ממרם ז"ל (סוטה ז:) גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייהן, כי יש שני מיני צדיקים, כת אחת המסגלים כל מיני מצות מעשיות לצדקה וגמילות חסדים וכל מיני מצות שבליות ושמעיות, ומכל מקום קצרה יד שכלם להבין גדולת הבורא יתברך לקיים מה שנאמר (דברים ל כ) לאהבה את ה' אלהיך ולדבקה בו. כת השני דבקים בו יתברך בכל עת ובכל רגע בתוקף ותשוקת גדול ועושין כל המצות בחשקות גמרן ובאהבה נפלאה, והם מתעלים תמיד ממדריגה למדריגה, ומכירים תמיד בכל עת בגדולת הבורא יתברך מה שלא הכירו קודם, ומתמדם להם אהבה וזריזות ושופני עבודה. והנה הכת הראשון שכל לצדקתם הוא במצות מעשיות, לצדקתם בטל נאמר מותן, כמו שאמרו (שבת ג.) כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות, אבל כת השני הדבקים בו יתברך, כל שכן שלאחר מותם יכולים להדבק בו יתברך יותר מבחייהם, וזהו גדולים צדיקים במיתתן, היינו אלו שהם צדיקים לף במיתתן, יותר מבחייהם, מאלו שהן צדיקים רק בחייהם, עכ"ד.

ומעתה י"ל כי מתניתין בריבוי חיירי בצדיקים שכל עסקם הוא במצות מעשיות, ולזה אמר יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה מכל חיי העולם הבא, כי לאחר פטירתם מעולם העשיה בטלה לצדקתם, אבל בסיפא חיירי בצדיקים הדבקים בו יתברך תמיד, שים המשך לעבודתם לעולם הבא ביתר שאת ויתר עז, לכן אמר יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ב מכל חיי העוה"ז, כי אם יגיעו אל תכלית הדביקות לצדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם והנים מזיו השכינה.

משנה יח

אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו. תפ"ל בהקדם לפרש הא לחיתא בסמ' יומא (דף פו.) ונקה לא יוקה (שמות לד ז), כילד, מנקה הוא לבנין, ואינו מנקה לשמיע שבין. והוא על פי מה שאמרו חז"ל (יומא פו:) בשובה מירשה זדונות נעשו שגגות, ובשובה מאהבה זדונות נעשו זכיות. וזהו מנקה הוא לבנין, פי' אם עושין תשובה מאהבה מנקה לגמרי, כי הזדונות מתהפכות לזכיות, ואינו מנקה לשמיע שבין מאהבה, כי בשובה מירשה עדיין נשאר רושם מהחטא, שהזדונות נשארו שגגות.

ומנם ראיתי בני עליה והמה מוערין שזוכים לשובה מאהבה, אך כתב מ"ז זללה"ה בעלי חיים (בשבת תשובה אות ג) לחדש, כי בשובה מירשה בגירוף הצדקה מתהפך הזדונות לזכיות, על פי מה דאיתא במדרש (תנחומא תשא סי"ד) גדול כח מתנת עניים שהופך מדת הרוגז לרחמים. והכי נמי על ידי הצדקה מתהפך השגגות לזכיות, וזהו בידור הכתוב (משלי ד כד) והטלך בצדקה פרוק, פי' והטלך היינו השוגג (יומא לו:), בצדקה פרוק להפוך אותה לזכות, עכ"ד.

ונקדים עוד פירוש המריז"ל (בלקוטי תורה ישעיה) על הכתוב (ישעיה לב יז) והיה מעשה הצדקה שלום, כי במעשה הצדקה גורם יהוד שם הוי"ה ב"ה, כי הפרוטה היא י', והשה מצבעות הנתונות ה, וזרוע לבש הנותן הוא ורות ו, והשה מצבעות המקבלות ה, וזהו סוד והי"ה מעשה הצדקה שלום, עכ"ד.

ועל פי זה יתפרש המאמר אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו, על דרך שכתב במדרש שמואל ברמז המשנה, דקאי על הפסוק ונקה לא ינקה, פועיות הממצעיות הן קנקן, והרעשי מיצות והסופי מיצות הן פועיות שם הוי"ה ב"ה, וזהו במה שיש בו, היינו שם הוי"ה ב"ה הגרמז בתוך הקנקן, עי"ש. ולדרכינו י"ל שבא המנע להורות דרך תשובה לנרף עמה מעשה הצדקה, שבזה יתהפכו הזדונות לזכיות. וזה שאמר אל תסתכל בקנקן, היינו מקרא זה ונקה לא ינקה דמשמע שבתשובה מירשה אינו מנקה לגמרי, אלא במה שיש ב"ו, היינו שם הוי"ה ב"ה הגרמז בתוך הקנקן, שעל ידי מצות צדקה שמעורר שם הוי"ה ב"ה, יזכה לף בתשובה מירשה להפוך הזדונות לזכיות.

מס' ברכות - דף ל"ח

איזה ברכה ברכו על מי הבאר?

תנו רבנן מה הוא אומר המוציא לחם וכו' רבי נחמיה אומר מוציא לחם וכו'. רבנן סברי המוציא דאפיק משמע דכתיב המוציא לך מים מצור החלמיש וכו'.

וברש"י כתב דרבי נחמיה ס"ל על הפסוק המוציא לך מים וגו' הנ"ל דאינו לשון דאפיק, כיון שעדיין היה מוציא כל ימי היותם במדבר ע"כ. והקשה בצל"ח כאן מדוע לא הביאו רבנן את הפסוק המוקדם יותר (ויקרא כב, לג) **המוציא אתכם מארץ מצרים וגו'**. ושם א"א לדחות כדחיית ר' נחמיה הנ"ל עיי"ש.

וכ' בספר **נחלת יעקב יהושע** (פ' עקב) ליישב קושיית הצל"ח, בהקדם מה שכותב להסתפק, **איזה ברכה היו מברכין על המים שיצאו מצור החלמיש, האם בנוסח שהכל נהיה בדברו, או כמו מי** דקלים, כדאיתא בירושלמי פרק כיצד מברכין, דהשותה מים לצמאון אומר שהכל נהיה בדברו, חוץ ממי דקלים **שאומר ברוך שברא מיני רפואות**, א"כ ה"נ ביאת המים חידוש, כמ"ש הספורנו מצור החלמיש שנהפך למים כאומרו ההופכי הצור אגם מים, וא"כ בא בנס ודומה למן.

וכתב שם, **דלפי זה יש ליישב קושית הצל"ח**. אי נימא דבירכו אז המוציא מים מצור החלמיש, א"כ **שפיר רוצה הגמרא כאן ללמוד נוסח הברכה של פת המוציא, מפסוק שמבואר בו נוסח הברכה על המים**, עכ"ד ודפח"ח.

דף ל"ט

ככולא שירותא, דברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליא

רבי זירא הוה בצע אכולא שירותא. בספר 'מזקנים אתבונן, הביא עובדא דהוי מהרה"ק בעל התניא זי"ע שלא נהג לבצוע על י"ב חלות כמ"ש בכתבי האר"י הק'. ושאלו הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע מדוע אינו בוצע על י"ב חלות בשבת. והשיב שנוהג לעשות רק דברים שיש להם עכ"פ איזה סמך מחז"ל בנגלה, אמר לו הבארדיטשובער שיש לו סמך על כך מהגמרא, ושאלו היכן, א"ל דאיתא בגמ' (ברכות לט:) **רבי זירא הוה בצע אכולא שירותא, והיינו ככל סעודות השבוע, שהם שתיים בכל יום, וביחד הם י"ב חלות, והיינו דכל ברכאן דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליא** (זוה"ק יתרו פח.) **שמיום השבת נמשך השפע לכל השבוע.**

דף מ'

כלי ריקן אינו מחזיק, ולכן גם יום הראשון של חנוכה היה נס

כל יום ויום תן לו מעין ברכותיו הכא נמי כל מין ומין תן לו מעין ברכותיו ואמר רבי זירא ואיתימא רבי חיננא בר פפא בא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם כלי ריקן מחזיק מלא אינו מחזיק אבל הקב"ה אינו כן מלא מחזיק ריקן אינו מחזיק.

הברכה על פירות סחוטים

בגמרא (ברכות לח.) **האי דובשא דתמרי מברכין עלויה שהכל נהיה בדברו מאי טעמא זיעה בעלמא.** הנה יש **מחלוקת הראשונים** בדין משקים הנסחטים, **התוס'** (בברכות שם ובחולין קי"ב: ד"ה ורוטבן) **והרא"ש** (שם) נוקטים **שמיץ פירות הוא זיעה בעלמא**, ורק בבישול פירות אומרים שטעם כעיקר. דעת הרשב"א (ברכות שם) סבר שאין חילוק בין משקה היוצא ע"י סחיטה או ע"י בישול, אלא **בין פרי העומד לכך או שאינו עומד לכך**, וכל שעומד לסחיטה נחשב היוצא ממנו פרי. ואף שמשמע בגמ' שרק זיתים וענבים עומדים לסחיטה, ואם משתנה המציאות משתנה הדין.

ובקו' **עולת החודש** (תשל"ח עמ' שכ"א) נדפס תשובה ממרן **רביה"ק בעל ברך משה** זי"ע, וזלש"ק: אודות מה לברך על מיץ של פירות **"אראנדזש דזשוס"**, במדינה זו שותים המשקה הרבה בני אדם ואומרים שיש אילנות שנוטעים אותן בכדי לסחוט מימיהן, לזה השאלה מה לברך בורא פרי העץ או שהכל, והשאלה נחוץ להלכה ולמעשה,

ואחרי האריכות בדברי הראשונים, מסיק בסוף התשובה: **תבנא לדינא לשיטת התוספות והרבינו יונה והמרדכי והמג"א צריך לברך על אראנדזש דזשוס שהכל נהי' בדברו**, ורק לשיטת הראב"ד מברכין בפה"ע, ולשיטת הרשב"א ז"ל אם הי' דרכם של רוב אראנדזשען לעשות מהם משקה הי' צריך לברך בפה"ע על אראנדזשען דזשוס, ואין הדבר ברור אם הוא כן, ובספק ברכה כזה הדבר ברור שצריכין לברך לכתחילה שהכל נהי' בדברו, כמבואר ברא"ש פרק כיצד מברכין סימן ט', עיי"ש. [ותשובה זו כבר נדפסה בתוך **ספר בתך משה על סוגיות הש"ס** שיצא לאור לאחרונה]

ועיין בשו"ת **שבט הלוי** (ח"ד סי' יט) שכתב ג"כ הכי דלכתחלה יש לברך שהכל, ובדיעבד אם בירך בורא פרי העץ ראוי לחוש בספק ברכה שלא לברך עוד פעם. ועיין גם **בתשובות והנהגות** (ח"ב סי' קנ) דלמעשה נהגו לברך שהכל חוץ אם לא סינן יפה ויש בו חתיכות עיי"ש.

כתב בבכור שור (ברכות מ.) לקרב ב' המאמרים זה לזה. ע"פ מה שהקשה הב"י ריש הל' חנוכה (סי' תר"ע) למה קבעו ח' ימי חנוכה הא היה שמן להדליק לילה אחד ולא היה נס כי אם ז' ימים, ותירץ דמ"מ עושין ח' ימים לפי שאז חנכו הביהמ"ק, והא דמברכים שעשה נסים ביום א' אע"ג דלא היה הנס ביום ראשון, מ"מ מברכים על הניסים שנעשו אז בשאר הימים. עוד תירץ דגם ביום ראשון היה נס שנשאר מעט שמן בפך, והקשה הט"ז הא נס זה שלא לצורך, ותירץ בשם הזוה"ק שאין הברכה חלה על דבר ריקן רק כשיש מעט חלה הברכה להרבותה, וא"כ בהכרח הי' לישאר קצת ביום א' שתחול עליו הנס אח"כ.

וז"ש הגמרא בכל יום תן לו מעין ברכותיו, ולא להמתין מיום אחד לחבירו. וא"כ נסתר תירוץ הראשון מה שמברכים ביום הראשון מפני הנס שנעשה בשאר הימים, וא"כ קשה למה מברכין שעשה נסים ביום א', לכך אמר דמדת הקב"ה כלי ריקן אינו מחזיק, כתירוץ הטו"ז, ושפיר היה הנס ביום א' שנשאר קצת שמן, עי"ש.

אמאי לא היה נח מחוייב להאכיל הבע"ח תחילה

לבהמתך והדר ואכלת ושבעת. כתב בזה בספר שבט סופר (בח"א, ע' מ"א) וז"ל. הנה גבי נח כתיב 'ואתה קח לך מכל מאכל אשר יאכל ואספת אליך והיה לך ולהם לאכלה' (בראשית ו, כא) שמעתי קושיא ונאמר משמיה דאאמו"ז החתם סופר זצ"ל, לפי מה שאמרו (ברכות מ, א) דאסור לטעום קודם שמאכיל לבהמה, שנאמר (דברים יא, טו) ונתתי עשב בשדך לבהמתך והדר ואכלת ושבעת, ואם כן למה אמר ה' לנח תחילה והיה לך ואחר כך ולהם לאכלה.

ונראה לי לפי מה שחקר בשאילת יעב"ץ (ח"א סי' ב') מי שמגדל חתול וכיו"ב בתוך ביתו, אם אסור הוא שיאכל קודם שיתן להם לאכלה, וכתב דיש לומר דוקא בבהמה דבני מלאכה צותה תורה להקדים, דאינו בדין שיעשה ולא יאכל, מה שאין כן בהני, יע"ש דכתב דגם אלו בני מלאכה בבית. ולפי טעם זה לא קשה, דהא בתיבה לא עשו הבהמות שום מלאכה, ולא צריך להקדים לבהמה תחילה. **אלא שהעלה שם טעם אחר, כי העיקר משום צער בעלי חיים, מאחר שהיא בהמה שלו והיא סמוכה עליו, ואם לא תהא לה עת קבוע לאכילה תמות ברעב, וגם היא אינה מוצאה מאכלה מזומן, לכן הטילה התורה על האדם שהן שלו לפרנסם קודם שיאכל הוא,** יע"ש. **ואם כן בתיבה שהכניס נח גם מזון בשביל הבהמות, והיה להם מוכן מקודם מה שהיו צריכין לא שייך טעם זה,** וא"ש.

נוסח התפילה כמטבע העובר לסוחר בכל אופן

מטבע שטבעו חכמים בתפילה. בספר "ויכתוב דוד" (סקאליע, ע' תקכ"ו) כתב וזל"ק: **אא"ז הה"ק ר' יעקב יוסף מאוסטרהא** [הוא בנו של הה"ק ר' פינחס מאוסטרהא בהה"ק ר' יעקב יוסף מ"מ דק"ק אוסטרהא בעמח"ס רב ייבי עה"ת תלמיד הבעש"ט זי"ע], אמר הפי' **מה שקראו החכמים את נוסח התפילה "מטבע שטבע חכמים"** (ברכות מ:) ואמר כי דימו את התפילה למעות, כי מי שיוכל לקרות ולהבין את הכתב שעל המטבע בודאי מה טוב, אבל מי שאינו יכול לקרות ולהבין מן הכתב, האם לא ימכרו לו כל טוב בעד המטבעות שבידו בשביל שאינו מבין הכתב והלשון, **כך ענין התפלה, מי שמתפלל בכוונה ויש בידו זכות התפלה, הגם שאינו יודע ומבין כלום, נותנים לו כל טוב כמו בעד המטבע כמשל הנ"ל, ולכך קראו את התפלה בלשון "מטבע".**

הלשון 'ברוך ה' מ'זעהט זיך', במקום שהחיינו

לשלשים יום מברך שהחיינו. דבר יקר כתב בזה בשו"ת **בית ישראל** וז"ל: ברכת שהחיינו בהרואה את חבירו לאחר ל' יום העולם אינו נוהגים בזה. ושמעתי מרב מובהק אחד מה שאומרים בלשון לע"ז **"ברוך השם מ'זעהט זיך"**, 'גלויבט דער אויבערשטער אז מען זעט זיך' (וכיו"ב), **הוא במקום ברכת שהחיינו**, והוא ע"ד שאמרו בגמ' (ברכות מ:) 'בריך רחמנא מריה דהאי פיתא דיצא בדיעבד במקום ברכת המזון א"כ ה"נ.

דף מ"א

פירוש ענין 'אסמכתא' בעלמא

אלא מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא. ביאור ענין 'קרא אסמכתא לדרבנן' כתב **בספה"ק "בני יששכר"**, (חודש כסלו, מאמר ד'- אות קל), וזל"ק: **סמוכים לעד לעולם עשויים באמת וישר** (תהלים קי"א ח) רצ"ל הוא הנרצה מה שאמרו רז"ל בכמה מקומות (ברכות מא:) מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, מהראוי להתבונן מהו לשון אסמכתא הוה ליה למימר 'רמז', אבל הוא הנרצה, הוא כדרך הסמיכה המצטוית על פי התורה אשר הבעל הוראה בדורו סומך את הקם אחר כך יורה יורה ידין ידין (סנהדרין ה.) כן כביכול התורה סומכת בסמיכת חכמים את חכמי הדור שיהיו דבריהם חיים וקיימים כתורה ממש, וכן הא דאמרו רז"ל (ברכות יט:) (לענין חיוב קיום מצות חכמים) **כל מילי דרבנן אסמכוהו אלאו דלא תסור,** לשון אסמכוהו אינו מובן דהוה ליה למימר למדוהו, ולפי הנ"ל מובן, דרצ"ל סמיכת החכמים מן התורה שהתורה מסמכת אותן להיותם סמוכים (כתובות יז.) **כל מן דין סמוכו לנא, והנה לפי הנראה תקנת חכמים וגזירתם בכל מקום הוא בכדי ליישר את הדור פן יבואו לידי איזה איסור וכיוצא, אבל אף על פי כן גזירתם נרמזה בסיני ונסמכה מן התורה תורת אמת,** ומעתה תבין, **סמוכים לעד לעולם עשויים באמת** (תורת אמת) **וישר** (ליישר את הדור בזמניהם שיצא הדבר מן הכח אל הפועל, הבן).

במקום שמצאו אסמכתא חמור יותר משאר דרבנן

ופי' של הגר"ח מבריסק זללה"ה ב'אסמכתא' הביא **מרא דארעא קדישא הגאון רבי משה שטערנבוך שליט"א,** בספרו פשט ועיון (ח"א, ע' קמ"ד) וז"ל: 'אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא' דבר זה בהרבה מקומות בש"ס, ולא נתבאר הכוונה, והגר"ח מבריסק זצ"ל פירש **שבאסמכתא מרומז שזהו רצונו ית"ש אבל אין זה מצוה או איסור גמורים וחז"ל גזרו, וכיון שגילה בתורה שכך רצונו חמור יותר משאר איסורים דרבנן.** וכעין זה ברי"טב"א בעירובין דף י"ז.

שואל בענין

דף לז.

כמה שיטות יש בברכת אורז ודוחן:

- 3 שיטות: שהכל וברוא נפשות 2 בומ"מ ומעין שלוש 3 המוציא ובהמ"ז
- 2 שיטות שהכל או ברוא מיני מזונות
- 1 שיטה שהכל וברוא נפשות

הכוסס את החטה איזה ברכה מברך:

- ברוא פרי אדמה
- ברוא מיני דשאים
- מחלוקת

מה הפירוש 'בפוך ולא כלום':

- אין מברכים כלל
- מברכים ברוא נפשות
- מחלוקת

דף לז:

למסקנא מה מברכים על 'רייהטא':

- אם העיקר הקמח בומ"מ, אם העיקר הדבש שהכל
- תמיד ברוא מ"מ [כל שיש בו מחמשת מיני דגן]
- המוציא לחם מן הארץ

ברכת פרורים, למסקנא מה מברכים:

- אם יש כזית המוציא וברכהמ"ז, ואם לאו בומ"מ ומעין ג'
- אם יש תוריתא דנהמא מברך המוציא אפילו פחות מכזית
- תוריתא דנהמא וכזית, מברך המוציא

ברכת פרורים שבא מלחם הגדול:

- המוציא וברכת המזון
- בומ"מ
- אם יש כזית המוציא ובפחות בומ"מ

דף לח.

הטעם שדבש תמרים מברכים שהכל:

- משום דזיעה בעלמא
- נשתנו לגריעותא
- דאינו ניכר

האם מותר לאכול בשבת מאכלים לרפואה:

- אם הוא מאכל מותר לאכלו גם לרפואה
- אפילו שהוא מאכל אסור אם זה לרפואה
- אסור

איזה לשון לכר"ע לשעבר:

- המוציא
- מוציא
- שניהם אמת

דף לח:

למ"ד ששלקות ברכת האדמה, האם יתכן שלא יוצאים יד"ח מצה ברקיק מבושל?

- יתכן, משום שטעם מצה בעינן, וליכא
- לא יתכן, כיון שלא נשתנית הברכה
- לא יתכן, כיון שלא נתבשל לשם מצוה

דף לט.

שיעור כזית משערים:

- בזית בינוני
- בזית גדול
- בזית קטן

אופן שתבשיל שמעורב בו קמח שאין מברכים בומ"מ:

- כשהקמח מועט
- כשהקמח בא לדבק
- בקמח שעורים

דף לט:

האם החותך פרוסה גדולה לכל הסעודה מיחזי כרעבתנותא:

- בשבת לא מיחזי כרעבתנותא
- ביומות החול לא מיחזי כרעבתנותא
- בכל גווני מיחזי כרעבתנותא

בשבת בלחם משנה האם סגי לבצוע חלה אחת:

- סגי לבצוע חלה אחת
- לא סגי לבצע חלה אחת
- מחלוקת

דף מ.

אמר 'הבא מלח' בין ברכה לאכילה האם הוה הפסק:

- לא הוה הפסק
- הוה הפסק
- מחלוקת

בירך על פירות אדמה העץ:

- יצא
- לא יצא
- מחלוקת

דף מ:

בירך שהכל על הפת:

- יצא
- לא יצא
- מחלוקת

למה מברכים על פטריות שהכל:

- מפני שאינם יונקים מן האדמה
- מפני שהם מין קללה
- מפני שצורתך משתנית לפני האכילה

חוקים להורותם

הלכות ודינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים וטעמים שונים

נו"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

ברכת המזון בהלכתה

בפרשתן ואכלת ושבעת וברכת, ובגמ' (ברכות מ"ח:) האוכל פת מחויב בברכת המזון שנאמר ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלוקיך והא דאין מברכים ברכה ראשונה על מצות ברכת המזון כפי שמברכים ברכה לפני כל מצוה, עי' בית דוד (סי' פג) דכתב הטעם דלא תיקנו ברכה על ברכה אחרת דאם כן אין לדבר סוף, דאם נברך ברכה ראשונה על ברכהמ"ז, היה צריך גם כן לברך ברכה על ברכה זו שבירך דזהו גם כן מצוה, ואין לדבר סוף.

כיסוי הראש והגוף בשעת ברכהמ"ז

בשעה שמברך ברכהמ"ז יהא נזהר ללבוש הכובע על ראשו, ולא יברך במצנפת הקטנה

בב"ח (סימן קפ"ג אות ה) כתב דכל ירא שמים יהא נזהר בשעת ברכה להתעטף במלבוש העליון, וגם להשים הכובע על ראשו ולא יברך במצנפת קטנה, ואפילו כשהוא מברך ביחיד יהא נוהג כך [דאם מברך במזומן על הכוס צריך ללבוש הכובע משום דין "עיטוף הכוס"], והטעם כתב שם לפי שכיסוי זה מכניע לב האדם ומביאו לידי כוונת הברכה ולירא שמים, ובמ"א (סק"ה) העתיק דבריו, וכתב דכן כתב של"ה [שער האותיות אות ק, ד"ה וראיתי ממדקדקים נזהרים] דלהוי אימתא דמריה עליה, והביא דבריהם בבאה"ט (סק"א) וכן הביא במשנ"ב (סק"א), ואם מברך על הכוס צריך להניח הכובע משום הפוסקים הסוברים דזהו מדין עיטוף [ובדברי המשנ"ב לכאו' צ"ע דמשמע מדבריו דטעם המ"א בשם הב"ח להנחת הכובע הוא משום דין עיטוף, ולכאו' הב"ח והמ"א אינם משום עיטוף אלא משום יראת שמים, וכ"כ במחצה"ש].

וכן ילבש לבוש כראוי ובמלבוש עליון.

בב"ח משמע דזהו גם מדין ירא שמים, וכן הוא בבאה"ט (שם), וצ"ע קצת דברי המשנ"ב דלגבי דין עיטוף כתב גם להלביש מלבוש עליון, ולגבי ענין יראת שמים כתב רק דין כיסוי ראש ולא הביא דין מלבוש עליון.

ברכהמ"ז בישיבה

ברכת המזון צריך שתהא בישיבה ובאימה ואין לברך בעמידה ולא בהסיבה.

שו"ע (סי' קפ"ד סעי' ט'), ובמשנ"ב (סקל"א) הביא דמסתימת האחרונים משמע דגם ברכה רביעית שהיא דרבנן צריך לישב, שלא לבוא לזלזל בהו, ובשעה"צ (סקל"ז) שמסתפק בדעת התר"י ושמדברי הכל בו לא משמע כן, ובכה"ח (סי' קצ"א סק"ה) הביא בשם רוח חיים להמהר"ח פלאג'י (אות ב) דצריך לישב עד עושה שלום כמו עקירת רגלים שבתפילת שמו"ע [ומשמע קצת דבעושה שלום צריך לעקור רגליים].

ברכהמ"ז בהליכה

אם אכילתו היתה בדרך הליכה והוא ממהר לדרכו יכול לברך בהליכה.

שו"ע (שם, סעי' י"א), וטעמו דכיון שממהר יקשה בעיניו איחור דרכו ולא יוכל לכוין יפה, ולכן כתבנו דזהו כשממהר לדרכו, דאם אינו ממהר לדרכו, וכל אכילתו בהליכה היתה שלא מחמת סיבת מהירות, אזי לכאו' צריך לברך מיושב.

ובמשנ"ב (סקל"ו) הביא הח"א דזהו דוקא כשאכילתו היתה דרך הליכה, אבל אם אכילתו היתה בישיבה, צריך לברך בישיבה, ולכאו' יל"ע בטעם הדבר דהרי בישיבה אינו יכול לכוין כראוי דהם ממהר, וא"כ מה איכפת לן האיך היתה אכילתו, ואולי יש מקום לומר דאם רק לאחר סיום האכילה נודע לו שצריך למהר, אזי אין זה תלוי באכילתו ויוכל לברך בהליכה.

ההנהגה בשעת ברכהמ"ז

יזהר לברך ברכהמ"ז בכוונה, המדקדק יזהר לברך לכתחילה מתוך הספר ולא בעל פה

בב"ח (סי' קפה) הביא מהגהה (תשב"ץ קטן סי' שט"ו) דכתב למה אין ק' [פ"א פשוטה] בברכת המזון לפי שכל מי שמברך ברכת המזון בכוונה אין שולט בו לא אף ולא שצף ולא קצף, ובספר חנוך (מצוה תל) כתב יש אומרים שכל מי שזהיר בברכת המזון מזונותיו מצויין לו בכבוד כל ימיו, וכן נמצא בספר שמו ג"ן, ובספר חסידים (סי' מ"ו) מעשה באדם אחד שמת לפני זמנו כמה שנים אחר שנים עשר חודש הרבה נתגלה לאחד מקרוביו בחלום ושאל אותו היאך אתה נוהג באותו עולם שאתה שם אמר לו בכל יום דנין אותו על שלא היה מדקדק לברך ברכת המזון וברכת הפירות בכוונת הלב ואומרים להנאתך נתכוונת. שאלו והלא אין משפט לרשעים אלא שנים עשר חודש וכבר עברו עליך יותר משנים עשר ועדיין דנין אותך אמר לו אין דנין אותי פורעניות חזקים כמו בשנים עשר ראשונים עכ"ל, ובבן איש חי (ש"א פר' מספרי אות י"ג) כתב דהמחמיר לברך מעין שלש בעינים סגורות כמו בהמ"ז תע"ב ע"כ, ובשולחן הטהור (סי' קפ"ג סי"ב) דבאינו מברך על הכוס, יעצום עיניו או יביט בסידור, ומשנ"ב (סי' קפ"ה סק"א) כתב לברך מהסידור.

מלאכה בשעת ברכהמ"ז

אסור לעסוק במלאכה בשעה שמברך.

שו"ע (סעי' ב'), ועי' בפרק לגבי ברכה ראשונה.

הפסק באמצע ברכת המזון

בג' ברכות ראשונות יש אומרים דאין להפסיק אפילו לדברים שבקדושה בין באמצע הפרק ואף בין הפרקים

בשו"ע (סי' קפ"ג סעי' ח') הביא בשם ארחות חיים (אות נג) לענין לשאול בברכת המזון מפני הכבוד או מפני היראה דחמיר מקרי"ש ודינה כתפילה, ובד"מ (ג) הביא דכן כתב באבודרהם (עמ' שכח), והטעם דדינה כתפילה הביא במשנ"ב (סק"ל) מהרעק"א בשם האו"ח כיון דמצינו שחכמים החמירו בברכהמ"ז שתהא כמו שמו"ע לענין שאין לברך אלא במקום אחד, ולאפוקי קרי"ש שיכול לאומרה מהלך חוץ מפסוק ראשון, ובשועה"ר (סעי' י"א) כתב טעם אחר כיון דברי"ש נאמר ודברת בם, ודרשו חכמים מכאן שיש לך רשות לדבר בם דבר אחר, והא דצריך לקרותה בתכיפה אחת אינו אלא מדרבנן והם אמרו להקל בהפסק מפני היראה ומפני הכבוד, אבל ברכהמ"ז דמן התורה צריכה שתהא בתכיפה אחת שכן משמעות הפסוק "וברכת את ה"א על..." ומשמע לברך בלא הפסק.

ומסתימת השו"ע והאחרונים מבואר דדינה כמו שמו"ע ואין להפסיק כלל אפילו לדבר שבקדושה, וכן הוא בבן איש חי (ש"א פר' חקת), ובערוה"ש (סעי' ח) דתמה בטעם הדבר שאסור להפסיק, אולם אינו מבואר דבריו למעשה, דמסיק לאסור אפילו רמיזה כמו בתפילה, ועי' שו"ת בצל החכמה (ח"ד סי' מב) דמסיק דבאמצע ברכה דברהמ"ז אסור לענות אמן אחר שום ברכה, אולם מצינו דעת כמה אחרונים שתמהו דאינו דומה לתפילה, ולמדו דכוונת השו"ע רק לאסור הפסק מפני היראה והכבוד, אבל קדיש וקדושה ואמן של הקל הקדוש מותר להפסיק בין באמצע הפרק ובפרט בין הפרקים, ובשו"ת בצל החכמה (שם) הביא בארחות חיים בשם בנין עולם, ומשו"ת באר חיים מרדכי (ח"ב סי' י"ח), וכן בחזו"א (סי' כ"ח אות ג') כתב בלשון "אפשר" דהשו"ע לא אסר לדבר שבקדושה.

וכן הביא מס' מנחת פתים (חיו"ד בסופו, השמטות והוספות לחאו"ח סי' קפ"ג) דברהמ"ז בין ברכה לברכה אינה חמורה כתפלה שהרי מבואר (סי' קפ"ח סעי' ב) דהמסובין עונין אמן אחר סיום כל ברכה ואף שכל אחד מברך לעצמו. וכן הרי כ' הטור, אפי' בין ברכה לברכה אין להפסיק בשיחת חולין, משמע דלדבר מצוה מפסיקין, רק באמצע הברכה חמורה ברכהמ"ז כתפלה, אולם כתב דמסתימת הפוסקים לא נראה לחלק בהכי אלא דגם בין ברכה לברכה דינה כברכת המזון.

ורק אמן לברכת המזמן צריך לענות

כדאיתא ברמ"א (סעי' ז).

ובברכה רביעית לצורך דברים שבקדושה אפשר לענות, ומ"הרחמן" ואילך אין איסור להפסיק אף בשאר דברים כשהוא לצורך גדול כגון מפני היראה ומפני הכבוד.

נרדם בברכת המזון

נרדם באמצע ברכת המזון, ימשיך מתחילת הברכה שמסתפק האם אומרה.

ביאוה"ל (סי' קפ"ח סעי' ו' ד"ה להזור) בשם הברכ"י.

קטן בברכת המזון

מחנכים הקטנים בברכת המזון

מתני' (ברכות כ.) דקטנים חייבים בברכהמ"ז, וכן פסק הרמב"ם (פ"ה מהל' ברכות ה"א), ושו"ע (סי' קפ"ו סעי' ב), אולם דעת הריב"ן (ברכות שם) דקטנים פטורים מברכהמ"ז לפי שקטן אוכל תמיד ואינו מצוי אצל אביו, וסברתו כדעת רש"י (שם) לענין קרי"ש שקטנים פטורים.

ובזוה"ק פר' בלק (קצ"א.) מאריך בענין חינוך הבנים בברכהמ"ז, ומסיים "וברכה לראש משביר" להההוא בר נש דיחנך בריה לברכא לקב"ה עיי"ש.

ויש לציין דבשו"ת הריטב"א (סי' צו) מצדד דברכת המזון חיובו חמיר ומוטל על הקטן כיון דאף מי שאוכל רק כזית חייבו חכמים בברכת המזון שהיא חומרא יתירה שהכתוב אמרה ואכלת ושבעת והם דקדקו עצמן בכזית, והפריזו ג"כ במדתם וחייבו בו את הקטן חיוב גמור ע"כ, אולם פשטות שאר הפוסקים דדינו כשאר המצות שמוטל על האב.

ובגיל החינוך יש כמה דיעות בראשונים עי' בטור וב"י סי' קצ"ט סעי' י'.

וחיוב החינוך משאכלו כזית פת בכדי אכילת פרס

דבפחות מכזית בכא"פ אף גדול פטור מברכהמ"ז, ואין צריך לחנך הקטנים אלא במה שיתחייבו כשיהיו גדולים.

ואפילו אם אכלו פחות מכדי שביעה

בעולת תמיד (סי' קצ"ו) מדייק בדברי הלבוש דבפחות משיעור שביעה אין צריך לחנכו דחיוב ברכהמ"ז הוא רק מדרבנן, אולם הוא חולק בזה, וכן דעת שאר האחרונים וכן נקט במשנ"ב (שם סק"ד).

והעולם נוהגים לחנכם לברך נוסח הרגיל

דהנה בב"ח (סו"ס קצ"ב) הביא נוסח קצר של ברכהמ"ז וכתב דלקטנים פחות מבן ח' אפשר לכתחילה לחנכם לומר נוסח זה, ומובא במ"א (סי' קפ"ז סק"א) ובא"ר (סק"ב) ועוד, ויש עוד נוסח קצר של ברכהמ"ז המובא בד"מ (סי' קצ"א) בשם בכל בו (סי' כ"ו), ובבא"ח (פר' חוקת ש"א אות י"א) כתב דראוי לכל אדם ללמד את בתו בנעוריה בית אביה, נוסח ברכת הנהנין וברכת המזון, לפחות נוסח הקצר ע"כ, אולם העולם נהגים כהיום ללמד הנוסח הרגיל, וכן ראוי שלא להרגיל לברך בקצרה.

ואם אינו יודע לברך יוכל לברך רק ברכה ראשונה.

עפ"י דברי המשנ"ב (סי' קצ"ד סק"ג) דיש אומרים דמי שאינו בקי בברכהמ"ז, צריך לברך לפחות הברכה שהוא יודע, דברכות אינם מעכבות, ולכן קטן שאינו יודע מסתבר שיעשה כן, ובשו"ת ארץ צבי (סי' כ"ט) כתב דאותם שנוהגים לברך עם קטן ברכת בורא נפשות על פת שפיר דמי, ויסודו עפ"י המחצה"ש (ריש סי' ר"י) דכתב דמצד הדין גם על ז' מינים היה צריכים לברך בורא נפשות, אלא שמפני חשיבותם קבעו להם ברכה מיוחדת, ועפי"ז כתב דהמברך בורא נפשות על ז' מינים או על פת, ברכתו חלה על ההנאה ואין זה נחשב ברכה לבטלה, אלא דקבעו לברך יותר מזה, ולכן אם אינו יודע לברך, אזי לפחות יברך מה שביכלתו לברך ע"כ.

מצות שילוח הקן (ט)

א. אפשר לקיים את המצוה באפרוחים כשהאם יושבת עליהם שהוא לערך 12-10 ימים מעת שיצא האפרוח לאויר העולם (א).

ב. אם מאיזה סיבה עדיין לא קיים את המצוה וכבר עברו 12 ימים אם עדיין רואה בלילה שהאם יושבת על האפרוחים אפילו רק כמה דקות יכול לקיים אז את המצוה עד שיעבור כחדש ימים (ב).

ג. מי שמצא ובא לידו קן של אפרוחים שיש לו ספק דיתכן שהם כבר גדולים ומאיזו סיבה האם יושבת עליהם אין להקל לקחת האם מעל הבנים או הבנים מעל האם (ג) ולכן ישלח את האם ואח"כ יקח את האפרוחים.

ד. יש מי שכתב דיש מקום לומר שהמוצא קן עם ביצים יש עדיפות להמתין עד שיהיו אפרוחים (ד).

ה. אך המקיים את המצוה באפרוחים וזוכה בהם הרי נעשו שלו וחיוב מזונותם מוטלת עליו וכשהגיע זמנו לאכול אסור לו לאכול עד שיאכיל אותם מקודם (ה).

ו. ויש מי שכתב שצריך למחרת בבקר לשחוט אותם כדי שלא יסבלו רעב ויש בזה צער בעלי חיים (ו). ואחר השחיטה יכשירם ויאכלם או שיתן לאחרים לאוכלם (ז).

ז. אם לקח האפרוחים והאם לא חזרה יתן להם האוכל הראוי להם שיטביל להם פתם במים כדי שיהא רכים ולא יבשים (ח).

ח. ולפי שבזמנינו אין כ"כ האפשרות לגדל האפרוחים ולתת להם אוכל יש שכתבו שעדיף לא לקיים את המצוה באפרוחים רק בביצים (ט) אך יש מי שכתב שאם רוצה יכול לקיים המצוה באפרוחים ויחזירם לקן (י).

ביאורים והוספות

(א) ספר קן צפור (עמוד רע"ו) דעד זמן זה האם יושבת עליהם בלילה ואפשר לקיים את המצוה אבל אחר זמן זה אינו מוכרח שהאם יושבת בלילה אלא משאירה אותם לבד בלילה ואינה יושבת יותר עליהם ולנה על ענפי אילנות חוץ לקן וזהו בתורים אבל ביונים נמצאת האם על הקן גם לאחר מכן אבל לא תמיד היא יושבת עליהם אחרי זמן זה אלא יושבת על ידם ורק לפעמים יושבת עליהם ממש וכדי לקיים המצוה יש לראות שהאם יושבת עליהם.

(ב) ספר הנ"ל (עמוד רע"ז) דאחר חדש ימים נקראים כבר גדולים ואז אפילו אם יזדמן שהאם יושבת עליהם פטורים ממצות שילוח הקן כמבואר בשו"ע (סעיף ז') שאם האפרוחים "מפריחים" פטור והיינו שיכולים לפרוח לבד ואינם צריכים לאמם שתביא להם אוכל ובכה"ג מותר לקחת אם ובנים גם יחד דפטור מקיום המצוה.

(ג) כיון שיש בזה חשש איסור תורה דעל הצד שאינם גדולים יש בזה איסור של "לא תקח".

(ד) שו"ת הרי יהודה (ח"ג חיו"ד סימן מ"א) וטעמו כיון דבזוה"ק מבואר שבזמן שישראל מקיימים את המצוה ומשלחים את האם הבנים צווחים וכו' נמצא שיש מעלה בשילוח הקן באפרוחים ולא בביצים כי ביצים אינם בני צווחה עיי"ש.

(ה) כמבואר בגמרא ברכות (מ' ע"א) אמר רב יהודה אמר רב אסור לאדם לאכול קודם שיתן מאכל לבהמתו שנאמר ונתתי עשב בשדך לבהמתך ואח"כ ואכלת ושבעת כמבואר בשו"ע סימן קס"ז.

(ו) כ"כ בקן צפור (עמוד ש"ט) והוסיף שם דלא יקיים המצוה באפרוחים רק אם יודע דוודאי שיש לו שוחט ולסכם אתו שיודע לשחוט גוזלים כי לא כל השוחטים יודעים ורוצים לשחוט גוזלים קטנים.

(ז) שם בספר הנ"ל דהשחיטה הוא צער בעלי חיים ומותר לשחוט רק לצורך וענין גדול יש באכילת בשר האפרוחים עיי"ש. ועי' בשו"ת תורה לשמה (סימן רע"ז) שיש חביבות מצוה לאכול את האם (לאדם שיצוד אותה אחר שילוחה) ולברך עליה כיון שנעשה בה מצוה וכתב בספר קן משולח (עמוד ע"א ס"כ) שעפי"ז יש מעליותא לאכול את האפרוחים או הביצים עיי"ש ובספר שלח תשלח (עמוד שס"ה אות ז') כתב שאם רוצה לאכול את הביצים צריך לבשלם היטב כיון שבהרבה ביצי התור והיונה יש חיידק בשם "סלמונלוזיס" שרק בישול מרובה גורם להריגתו ובספר וישלח את היונה (עמוד 57) כתב שביצי יונים הם סגולה לתינוק שמאחר לדבר.

(ח) וראה בספר מצות שילוח הקן כתיקנה עמוד ק"ד שיש לו להאכילם בכל שעה לערך כדי שיוכלו להתקיים ויש להניח את הגוזלים במקום חם ולא קר בפרט בלילות הקרים, עיי"ש והאוכל שהגוזלים אוכלים הוא קצת מטרנה וגבינה וקליפות ביצים.

(ט) דהרי לפי דעת הרבה ראשונים ופוסקים שהובא לעיל אינו מחוייב לקיים מצוה זו אלא כשרוצה ליטול את הבנים אבל אם אינו רוצה ליקח כלום אין שום חיוב לקיים את המצוה כך דעת הר"ן ומאירי ושו"ת חת"ס (סימן ק') וחזו"א יו"ד (סימן קע"ה) אלא שאנו מחמירין כדעת החוות יאיר ודעימיה דאף בכה"ג שייך המצוה. אמנם כאן שיש בזה צער בעלי חיים מרעב וקור עדיף שלא יקיים את המצוה רק אם מוסרו למי שמגדל אפרוחים או ששוחטו ואוכלו.

(י) כ"כ בשלח תשלח בתשובה ל"ז להגרח"ק דאף שישארו בלי אוכל ואפשר שימותו ברעב ג"כ מותר ולסאורה טעמו דכיון שמפקירם שוב אין מזונותם עליו ואינו מחוייב לטפל בהם ואם האם תחזור להאכילם וודאי אין שום חשש.

בס"ד

Cong. Yetev Lev
D'Satmar
Kiryas Joel

קהל יטב לב
ד'סאטמאר
קרית יואל יצ"ו

Main Office: 16 Garfield Road | Monroe, NY 10950 | **Tel.** 845.774.4040

תאו ואתכנשו להילולא דרבי

ברגש דקדושה הננו בזה להזמין את כל הקהל הקודש אנשי שלומינו היקרים,
תלמידים וחסידים די בכל אתר ואתר, לבוא ולהשתתף אצל

שולחן הטהור

של כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביומא ההילולא קדישא

של איתן אדונינו אבינו רועינו
כ"ק מרן רביה"ק והטהור זיעוכי"א

עם סיום הש"ס

יום ד' פר' ראה, כ"ו מנחם אב

תפלת מנחה ברוב עם ביומא ההילולא קדישא
בשעה 8:00 לעת ערב
ותיכף אחר כך עריכת שלחן הטהור

בהיכל בית המדרש הגדול

קרית מלך רב קרית יואל יצ"ו
היכל האדיר והענק עם כל אגפיה מסביב

סעודה רחבה יהי' מוכן לכל הקהל הקודש

עוד יזכור לנו אהבת איתן:
בעת עריכת השולחן ינגנו הקהל ביחד ניגוני דביקות וגעגועין מבית
מדרשו של רבינו, בניהול ראשי המשוררים בחצרות קדשינו

לכו בנים שמעו לי:
דברות קודש מכ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
בדברי הדרכה והתעוררות במשנתו של רבינו עלינו ועל דורותינו

בהאי זימנא דקגרים יתקיים כמדי שנה בשנה
מגבית האדיר לטובת מבצר הישיבות מתיבתא תורה ויראה דרבינו יואל מסאטמאר

תורתו מגן לנו והוא ימליץ טוב בעדינו

זכותו הגדול והקדוש יגן עלינו ובעד כל ישראל
להפקד בדבר ישועה ורחמים ולברך ולהתברך בכל מילי דמיטב

בכבוד רב
הנהלת הקהלה

קשר עליון דאוריית"א

מדור מיוחד לרגל **שנת היובל** למסלקותו
ערב פסח תשל"ה – תשפ"ה

עובדות והנהגות, בירורי הלכות, ופרקי הליכות
בין כ"ק הגאון הצדיק המפורסם
גאב"ד ריסקעווע ואב"ד דקהילתינו זצוק"ל
בעל "אורחות המשפטים"
עם רבותינו הקדושים לבית סיגוט-סאטמאר

• **תשוח"ח לנכדו הרב משולם שרגא כ"ץ שליט"א בן הרב הגאון אב"ד ריסקעווע שליט"א אשר הי' בעזרתינו בעריכת המאמר** •

• מאמר נרחב לרגל הילולא רבא של מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע •

תְּהִלָּתוֹ יְסַפֵּרוּ

בתקופה הראשונה אחרי שהתיישב **הגה"צ מריסקעווע** בארה"ק, נסע לעשות שבת אחת בעיה"ק ירושת"ו, ביחד עם ידידו הגה"צ **רמ"א פריינד** זצ"ל לימים גאב"ד ירושת"ו, ובליל שב"ק בעת ה'שבת אחים' נדברו איש אל רעהו, וישבו ושוחחו בדברי תורה ומילי דחסידות, ונסובה השיחה על גודל קדושתו של מרן רביה"ק זי"ע, והתלמידים נדחקו לעמוד בסמוך לשני הזקנים הללו והטו אזנם כאפרכסת לשתות בצמא את דבריהם, נענה הגה"צ מריסקעווע זצ"ל להגה"צ הרמ"א זצ"ל: **"וועלכע השגה האבן דען די בחורים'לעך אין די גרויסקייט פונעם רבי'ן שליט"א, אונז האבן אביסל א השגה אין דעם רבי'נם גרויסקייט..."**[1].

אפס קצהו מגודל הערצתו ורב הערכתו של הגה"צ מריסקעווע זצ"ל למרן רביה"ק זי"ע, ניתן לראות מהתוארים המופלגים שהיה מתבטא עליו בתוך מכתביו שהיה כותב למרן רביה"ק זי"ע בהזדמנויות שונות, בתקופה שלפני המלחמה כשהיה מרן רביה"ק זי"ע בן מ"ו שנה בלבד – בהיותו משמש עדיין ברבנות ק"ק קראלי – הפליג לכתוב עליו **"צדיק יסוד עולם קדוש יאמר לו"**[2], ופע"א התבטא במכתבו לא' מידידיו בזה"ל: **"ידבר מזה עם כ"ק מרן מפאקמער שליט"א ובלעדו לא ירום איש ידו".**

כמו כן בעת שדרש דרשותיו ברבים, היה מתבטא בביטויים נפלאים על מרן רביה"ק זי"ע, ולדוגמא נעתיק כמה מהם **"זה כולי עלמא מודים שרבינו הק' שליט"א הוא בבחינת משה דהאי דרא"**, וכמו כן נענה ואמר: **"רבינו הק' שליט"א הוא הרי אביר הרועים בהאי דרא"**,[3] ובהזדמנות אחרת התבטא עליו ואמר **"מימות מרן הקדוש מצאנו זיע"א לא ראינו ולא שמענו כזאת"**[4]. ובכל עת מצוא דיבר בהכנעה ובביטול כעבדא קמי מרא קדם מרן רביה"ק זי"ע, על אף שהיה זקן ממנו בכמה שנים.[5]

ולו רגל על לשונו להיות דולה ומשקה מתורתו של רבינו, והרבה מדברי תורתו אשר השמיע בכל עת מצוא היו בנויים ומיוסדים על אדני פז מאמרותיו הטהורות של מרן רביה"ק זי"ע, ואף היה מרבה לספר סיפורי קודש מרוב גדלותו ושגב קדושתו אשר עיניו ראו ולא זר כאשר היה נוכח שם בשעת מעשה.

לכן לרגל יומא דהילולא קדישא של מרן רבינו הקוה"ש זיעעכי"א אמרנו דבר בעתו מה טוב להביא כאן כמה עובדין טבי"ן שנשמעו מפי הגה"צ מריסקעווע זצ"ל על מרן רביה"ק בעל ההילולא זי"ע

---

1 ספר **אביר הרועים**, עמ' מ"ג.

2 מתוך מכתבו למרן רביה"ק זי"ע **בשנת תרצ"ג**, בענין הפסק דין אודות השו"ב משימלויא (ראה להלן תצלום המכתב).

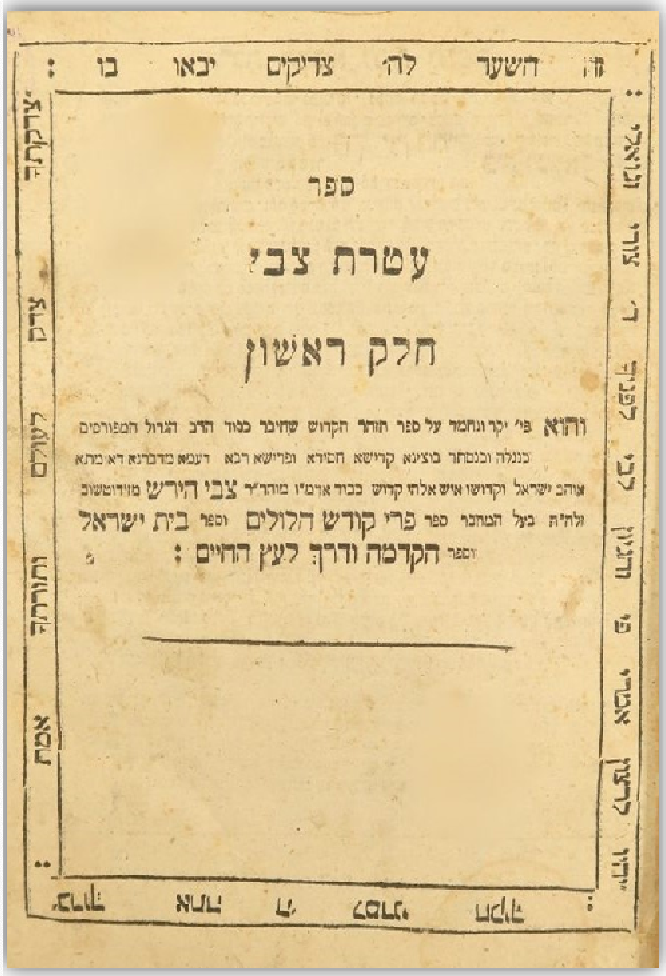
3 מתוך דרשתו בעת אסיפת ראשי וטובי קהילתינו הק' בביתו, בעת מינוי בנו **הגה"צ בעל ראש אליהו זצ"ל** לדומ"ץ קהילתינו בב"ב, אור ליום כ"ו אדר תשל"ד לפ"ק.

4 מתוך דרשתו בסעודת הודאה רבתי **כ"א כסלו תשכ"ה לפ"ק** בעיה"ק ירושלים ת"ו, בהשתתפות הרבנים הגאוה"צ חברי הבי"ד צ"ל.

5 בדרשתו הנ"ל (עי' הערה 3) אמר: **"והנה אני יותר זקן מרבינו הק' בב' שנים, ואנו מכירים זה את זה כבר רבות בשנים וכו'".**

צַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם גִּלָּה מִדְרָשׁ הַנֶּעְלָם

ההג"ה שלא נדפס בספה"ק עטרת צבי

שער ספר הקדוש "עטרת צבי" - מהדורא ראשונה
מהרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשויב זי"ע

פעם אחת בסעודת ברית מילה אצל אחד מאנשי שלומינו שהסבו בו מרן רביה"ק זי"ע עם הגה"צ מרסקעווע זצ"ל נכנם הגה"צ רבי **נפתלי צבי לאבין** זצ"ל האדמו"ר מזידיטשויב, בכדי לקבל שלום ממרן רביה"ק זי"ע לרגל ביאתו לארה"ב לקבוע שם דירתו ומקום מגוריו. האדמו"ר מזידיטשויב זצ"ל הביא עמו "ספר הזוהר" שהיתה שייכת לזקינו הרה"ק **העטרת צבי** זי"ע, והיתה מעוטר בהרבה הגהות והערות בכתב יד קדשו – שכבר נדפסו בספר עטרת צבי[6], ונתנו למרן רביה"ק זי"ע כדי לעיין בה.

מרן רביה"ק זי"ע עיין בה קצת, ותוך כדי עיונו נענה להגה"צ מרסקעווע זצ"ל – בהראותו על אחת מן ההגהות: **"גיט'ס א קוק איר זעהט דאס?"**, שאל הגה"צ מרסקעווע זצ"ל: **"וואס מיינט דער רבי?"**, אמר לו מרן רביה"ק זי"ע בפליאה: **"איר זעט דא גארנישט קיין נייעס?, דאס שטייט נישט אין עטרת צבי?, די הג"ה די הערה וואס ס'שטייט דא, שטייט נישט אין עטרת צבי?"**.

מרן רביה"ק זי"ע זכר מיד בע"פ על הג"ה מסויימת שאינו מובא בכל ספרי העטרת צבי הנדפס לפנינו, ועל אף זהירותו של יתוודע עסקו בחכמת הנסתר,[7] נתגלה

---

[6] בספר **דברי יואל-מכתבים** (ח"ב מכתב ר"י) נדפס מכתב המלצה שכתב מרן רביה"ק זי"ע להגה"צ רבי **נפתלי לאבין** זצ"ל, אודות הדפסת ספה"ק **"עטרת צבי"**, וז"ל המכתב: "המוכ"ז הה"צ חו"פ בנש"ק מאראלים ותרשישים כש"ת מוה"ר נפתלי לאבין שליט"א מעיה"ק ירושלים ת"ו, רוצה להדפיס מחדש את **ספר הקדוש עטרת צבי עה"ת מזקינו הגה"ק ציס"ע מזידיטשויב זצוקללה"ה, והיות כי הוצאת הדפוס רבה הוא, ע"כ מצוה לעזור לו בממון בנתינת דמי קדימה, ולהיות בתומכי נפשו להחזיקו ולקבלו בסבר פנים יפות, כראוי לת"ח חשוב ובנו של קדושים,** וזכות מצות הצדקה בצירוף זכות אבותיו הקדושים, יגן על כל העוזרים והתומכים בו להנצל מכל עקתין ומרעין בישין ולהתברך בשפע ברכה והצלחה, כעתירת הבעה"ח אור ליום ה' ר"ח אייר ט"ז למב"י תשכ"ב לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו (חתי"ק)".

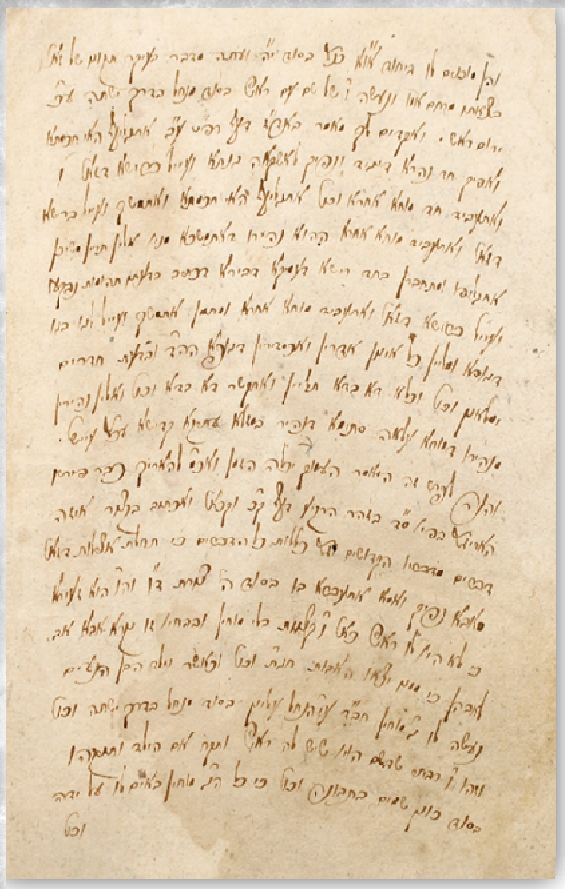
[7] סיפר הרה"ח ר' **שלמה זלמן דאסקאל** הי"ו אשר בזכרונו בעת למדו בישיבת מהרי"ט שהגה"צ מריסקעווע זצ"ל התבטא פעם בתוך דברי הפתיחה לתלמידי הישיבה, כאשר העלה על נס את גדלותו של מרן רביה"ק זי"ע בתורה אשר כל רז לא אניס ליה, נענה ואמר בזה"ל: **"כאטש דער רבי זאגט אלס "אין לי עסק בנסתרות" אבער מיר ווייסן דאך יא דעם אמת..."**.

טפח ונתכסה טפחיים בקיאותו הנפלאה של מרן רביה"ק זי"ע לא רק בספר הזוהר עצמו, אלא אף בהגהות האחרונים עליה.[8]

וכן ידוע שמרן רביה"ק הסתיר את ידיעתו בענינים אלו, ובשנים שלפני המלחמה **לא היה מזכיר בתוך החידו"ת אף את ספר הזוהר אלא היה אומר שאיתא בספרים בשם הזוה"ק או שהיה אומר שדברי הזוה"ק מועתקים בחק לישראל וכדומה,** ופעם נפלט מפ"ק באמצע התורה איזה דבר בשם ספר אלימה (מהרמ"ק ז"ל), ונרתע תיכף ומיד ואמר שמובא בספרים הקדושים.

אך לעת זקנתו אחר שקבע משכנו בארה"ב, שינה את טעמו והיה מזכיר בתוך הד"ת את דברי הזוה"ק, **וכמה פעמים אמר ענינים של+מים מתוך ספר הזוה"ק בעל פה, וכן משאר ספרי חכמת האמת,** אבל עכ"ז היה מסתיר ידיעתו הרחבה בעניני קבלה, ואף שהיה מזכיר מספר הזוהר ושאר ספרי קבלה כנ"ל לא הזכיר רק דברים הנוגעים לעניני מוסר והלכה וכדומה אבל לא דברים נסתרים מכבשנו של עולם.

בספריו ובתשובותיו הי' רבינו משתמט מלהשיב מענינים הנוגעים לתורת החי"ן, וכאשר שאלו אותו מענינים כאלה היה משיב **שאין לו עסק בנסתרות,** וכן כתב רבינו בתשובה לתלמידו כ"ק אדמו"ר **מתולדות אהרן** זצ"ל, ששאל את רבינו אם לומר בליל שב"ק לסעדא בהדה, והשיב רבינו בזה"ל: **מי אנוכי להשיג בנסתרות, וכפי הנראה בסידורים ובדבריהם הקדושים זלה"ה משמע לומר בליל שב"ק בהדה לשון נקבה וביום בהדיה לשון זכר,** עכל"ק (והיא לו נדפסה **בשו"ת דברי יואל** או"ח סי' ה').

דף בכתב יד קדשו של הרה"ק מזידטשוב זי"ע
מדברי תורתו שנדפס בספרו הקדוש "עטרת צבי" פרשת אחרי

כמו כן כותב רבינו להנ"ל בתשובה (שם סי' ל' אות ז') בדבר מה שאומרין ביה"ר אחרי אמירת תהלים ותטה לב המלכות עלינו לטובה, וזל"ק: **אבל עוד דברים בגו שהוא סובב על מדת המלכות העליונה כידוע ליודעי ח"ן, ואין לנו עסק בנסתרות, אבל בוודאי יש בזה סוד כמוס, כאשר הוא בכל התפילות שנתייסדו ברוח הקודש, ואנחנו לא נדע, אלא אומרים על דעתם וכוונתם ואין לשנות מדבריהם,** עכל"ק.

כעי"ז כותב רבינו (שם סי' ט') בענין קריאת הנשיא בחודש ניסן בזה"ל: **ועכ"פ אין בקריאת הנשיא ע"פ נגלה כלל, אלא ע"פ סודן של דברים כידוע ליודעי ח"ן, ואנחנו לא נדע אלא עושין הכל על דעתם וכוונתם וכו',** עי"ש. (וראה עוד להלן בגלונינו במדור "הילולא רבא" שהארכנו בענין זה).

8

ובשנת תשכ"א כאשר הדפיסו אידרא את הספה"ק **עטרת צבי** מהרה"ק ר' **צבי הירש מזידיטשוב** זי"ע, ביקש המו"ל מרבינו שיתן לו הסכמה על הדפסת הספר וההגהות, נתרגש רבינו ואמר, שלעון יחשב ליקח הסכמה מבני דורינו על דברי קדושי ישראל מדורות הקודמים, ואין זה אלא לבזיון הצדיקים הקודמים.

וראה לשון קדשו של רבינו בהסכמתו לספה"ק **צבי לצדיק** להרה"ק מזידיטשוב זי"ע, במכתבו להרה"צ ר' ישעי' אשר זעליג מרגליות זי"ל וזל"ק: **והעיקר מה שביקש הסכמה על כתבי רבינו קודש הקדשים בעל עטרת צבי זלה"ה וכו', בלא"ה תמהתי בזה וכי כת"י רבינו מרן העטרת צבי זלה"ה צריך להסכמות, ובפרט אחרי שכבר יש בידו הסכמות מכמה גדולי הדורות שלפנינו ובתוכם מכ"ק אבא מארי הגה"ק זצלה"ה, והאיך אצטרף אני השפל להיות כמו שר המסכים לדבריהם זללה"ה, ואין זה אלא זלזול לצדיקי הדורות שלפנינו וכו'.**

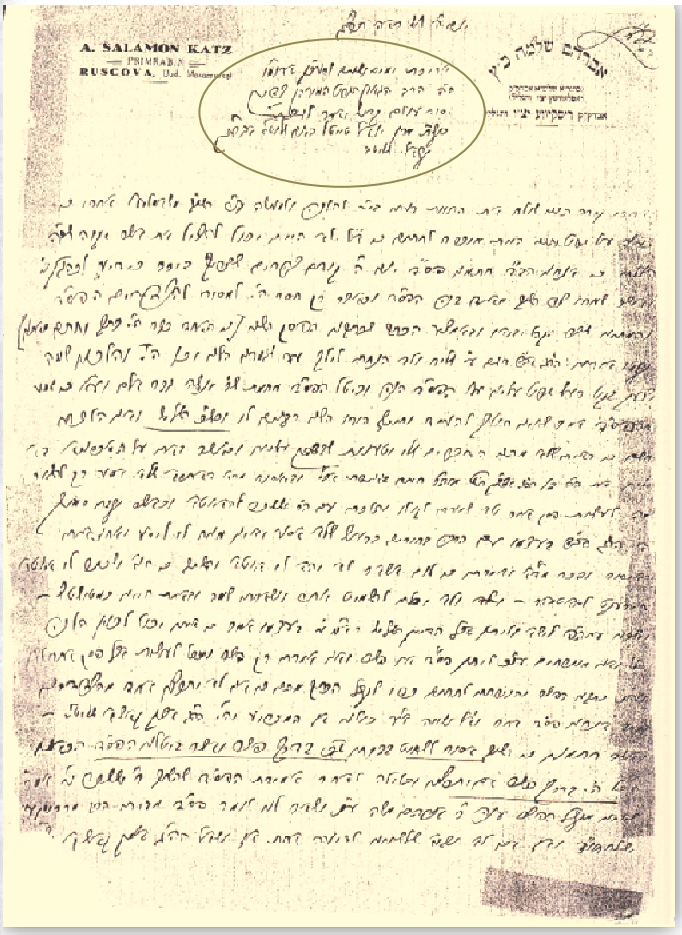
לפלא לציין שרבינו מתאר את הרה"ק מזידיטשוב בשם "**רבינו קודש הקדשים**" ורבינו ז"ל היה אומר שזקינו מרן **הייטב לב** זי"ע מביא וקורא בספריו את העטרת צבי בשם "**רבינו**" על אף שלא היה מתלמידיו ואף קודם שראהו, מ"מ בעבור שעסק הרבה בספרו הקדוש ראה את עצמו כתלמידו וע"כ קראו בשם רבינו, ומאחר שגם רבינו קוראו בהסכמתו בשם "**רבינו קודש הקדשים**" נראה שהוא ג"כ מהאי טעמא שהיה מחשיב א"ע כתלמידו מספריו הקדושים שעסק בהם.

לֹא יְאֻנֶּה לַצַּדִּיק כָּל אָוֶן

מרן רביה"ק זי"ע נוסע לעיר הערמאנשטאט לבדוק את המקוה טהרה

פעם אחת הפצירו אנשי קהילת "הערמאנשטאט" במרן רביה"ק זי"ע שיבוא לבדוק את המקוה טהרה שבעירם, מרן רביה"ק זי"ע נעתר לבקשתם, והבטיח להם לבוא בהזדמנות לבדקו. היה אז זמן קצר טרם פרוץ המלחמה, ועננים שחורים התחילו לכסות את שמי אייראפע מהצרות שהיהודים סבלו משכניהם הגויים – מה שגרמה קושי גדול לנסוע ולבוא מהכא להתם.

אך מרן רביה"ק זי"ע לא רצה לחזור בו מהבטחתו, והכין את עצמו לנסוע לשם באחד מן הימים – אחרי אסיפת הרבנים שנקרה לו בסמיכות העיר הנ"ל, ובהיות שהיה הגה"צ מריסקעווע זצ"ל רב גובריה בענינים אלו,[9] ביקש ממנו מרן רביה"ק זי"ע להתלוות אליו לבדוק יחדיו את המקוה. כמובן שנענה לבקשת מרן רביה"ק זי"ע, ויצאו יחדיו מרן רביה"ק זי"ע עם הגה"צ מריסקעווע זצ"ל בלויית המשמש הרה"ח ר' פייבוש אשכנזי ז"ל, אל מסילות הברזל (באה"ן) לעבר העיר "הערמאנשטאט".

"צדיק יסוד עולם קדוש יאמר לו"

מכתב מהגה"צ מריסקעווע למרן רביה"ק זי"ע בשנת תרצ"ג לפ"ק
עוד בהיותו אב"ד קראלי וכותב עליו תוארים מופלגים כדלהלן:

ב"ה, יום ה' לס' ראה תרצ"ג, אריכות ימים ושנים למעכ"ק אדומ"ו
ה"ה הרב הגאון הגדול המובהק צדיק יסוד עולם קדוש יאמר לו כת"ה
כקש"ת מרן יואל טייטלבוים שליט"א אבד"ק קראלי

מרן רביה"ק זי"ע הורד מהכאה"ן באישון ליל במקום שמם

באמצע נסיעתם נטפלו אליהם קבוצת ערלים שונאי ישראל, והתחילו להתעלל ולצער את מרן רביה"ק זי"ע בכל מיני דרכים. מתחילה ניסו להתחמק מהם, אך משראו שכלתה אליהם הרעה, החליטו לעבור לוואגא"ן אחרת כדי להתרחק מהם, וכך עברו מוואגא"ן לוואגא"ן, עד שהגיעו לוואגא"ן הנכבדת משורה הראשונה ונכנסו לשם – דבר שהיה כמובן נגד החוק.

או אז קפצו הערלים על המציאה, והלכו להקאנדאקטא"ר (האחראי הממונה על הנסיעה) והלשינום על כך, הדבר חרה מאוד לממונה, והודיע להם שבעונש על כך יורידם תיכף בסטאנצי"ע הקרובה באמצע הדרך. וכך הוה, מרן רביה"ק זי"ע

9 עי' במאמרינו "**קשר עליון דאורייתא**" פרשת חקת, שהארכנו בזה.

ופמליתו הורדו באישון לילה על שלג כבד וקור גדול, והבאה"ן המשיכה את דרכה בלעדם.

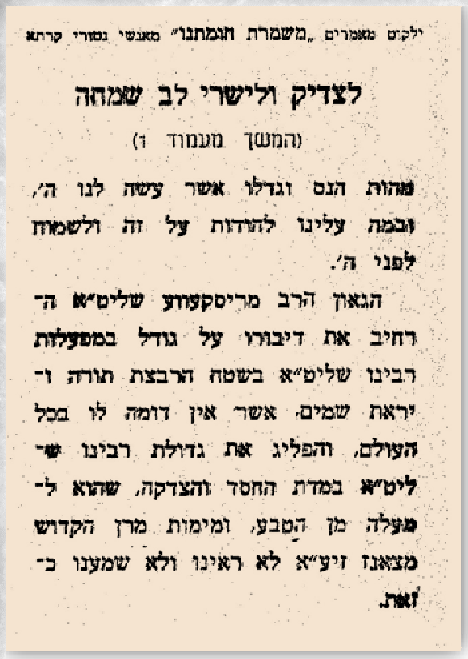
הגה"צ מריסקעווע זצ"ל מחפש אכסניא למרן רביה"ק זי"ע

בראות הגה"צ מריסקעווע זצ"ל כי צרתם לו צר, שנשארו כך על אם הדרך, הציע למרן רביה"ק זי"ע שישאר להמתין עם הרה"ח ר' **פייבוש אשכנזי** זי"ל בסטאנצי"ע, והוא יכנס עם משמשו העירה לחפש אכסניא ומקום ללון, ואכן הגה"צ מריסקעווע זצ"ל ומשמשו עשו את דרכם באפילה לעבר העיר הקרובה, ובהיותם מסתובבים אנה ואנה,[10] נזדמן לעברם אחד מתלמידיו של הגה"צ מריסקעווע זצ"ל, שלמד בישיבתו "**תורת אש**" בעיר ריסקעווע, ומשראה את רבו באישון לילה תועה בדרך בעירו, שמח מאוד לארחו בביתו ללינת לילה, ואף הלך לפאתי העיר להביא גם את מרן רביה"ק זי"ע ומשמשו אל ביתו.

בית האכסניא של רביה"ק זי"ע במקום שהתאכסן בו אביו מרן הגה"ק הקדושת יו"ט זי"ע

טרם התיישבו בביתו הגיע זקן אחד מתושבי העיר, וביקש ממרן רביה"ק זי"ע שהיות ולפני הרבה שנים התארח אצלו גם אביו מרן הגה"ק בעל **קדושת יו"ט** זי"ע, על כן יואיל נא גם הוא לסור אל ביתו, ולו הזכות קדימה לארחו ללינת לילה, מרן רביה"ק זי"ע קיבל את דבריו, ונענה להרה"ח ר' **פייבוש** זי"ל: **"ברענג דעם טילעפ, און מיר וועלן אריבער גיין צו דעם איד נעכטיגן, דארט וואו דער טאטע ז"ל האט גענעכטיגט".**

מרן רביה"ק זי"ע והגה"צ מריסקעווע זצ"ל עברו אל ביתו של אותו זקן, ולאחר תפילת ערבית[11] התיישבו

ילקט מאמרים „משמרת ומצתנו" מאנשי נשמרי קרית א

לצדיק ולישרי לב שמחה

(המשך מעמוד ד)

מהות הנס וגדלו אשר עשה לנו ה', ובמה עלינו להודות על זה ולשמח לפני ה'.

הגאון הרב מריסקאוץ שליט"א ה' רחיב את דיבורו על גודל במעלות רבינו שליט"א בשטה ורבצת תורה ו' יראת שמים, אשר אין דומה לו בכל העולם, והפליג את גדולת רבינו שליט"א במדת החסד והצדקה, שהוא למעלה מן הטבע, ומימות מרן הקדוש מצאנז זיע"א לא ראינו ולא שמענו כזאת.

"מימות מרן הקדוש מצאנז לא ראינו ולא שמענו כזאת"

מאמר בגליון "משמרת חומתינו" המתאר את מסיבת ב"א כסלו תשכ"ה בירושת"ו, ומביא שם מתוך דרשת הגה"צ מריסקעווע זצ"ל

קטע מדרשת הגה"צ מריסקעווע זצ"ל ביום כ"א כסלו תשכ"ד לפ"ק

כל דבר שהיה בכלל, דהיינו רבינו הק' זי"ע – שהיה מז מיועד לגיע לגמות ולהריגה רח"ל כמו כל הכלל כולו. **ויצא מן הכלל**, והיינו: שכוכח חסדיו יצא מן הכלל, הן בעצם הנס מה שניצל מגיע לגמות, והן בזה עצמו שהיה מחד המיוחד יוצא מן הכלל בקדושה וטהרה בדיוקנא קדישא וכוחות עצומות שהיה לו, ממש "יוצא מן הכלל", ועשה ה' ככה שיינצל מהלידה. הרי: **לא ללמד רק על עצמו יצא**, והיינו, שלא רק שניצל בעצילו – שעוד לדיק ייצאר כחיים חיותו. **אלא ללמד על הכלל כולו יצא**, שכוכחות היוצא מן הכלל שהיה לו – יהיה לטובת הכלל יצרגל, להכניס רוח חיים להעצמות היבשות שנשמו מחר תורכן הגורל, ושכגודל כוחותיו במלחמת ה' ובמעלותיו הממוסות ככה ההנהגה וככה התורה שהי' יוצא מן הגדר הרגיל, ככל זה יוכל להעמיד הלא על תילה ולהחזיר הדרך החסות למקומה, ולגלחוס נגד השונאי הלא ועוכרי יצרגל שעומדים כל רגע לעקור לא כל זיק של יהדות החרדית וכדומה.

(הגה"צ אב"ד דקהלתינו בעל ראש אליהו זצ"ל, בסעודת כ"א כסלו תשנ"ט לפ"ק)

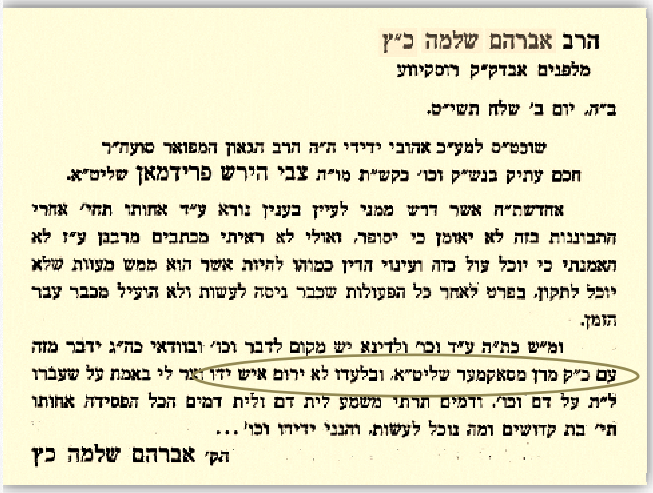
10 מקודם פגש אותם יהודי אחד ברחוב העיר, וביקשו ממנו שיואיל להכניס את מרן רביה"ק זי"ע ללינת לילה, ובהיות שהלה כבר היה נתפס בציונות נענה בשלילה, באמרו: **"היות שהרב מסאטמאר הינו שונא לציונות וארץ ישראל, איני יכול לארחו בביתי!..."**

11 הגה"צ מריסקעווע זצ"ל היה מספר שמרן רביה"ק זי"ע התפלל שם תפילת ערבית בהתלהבות ובהתעוררות נפלאה, והיה נרגש שהינו באמת **"מקום שהתפללו אבותיו"**.

וראוי לציין כאן מה שהובא בספר **מושיען של ישראל** (ח"ה עמוד קנג) בענין זה, כדלהלן: "בעת שרבינו זי"ל היה **בפעלשוי באניא**, בא לפניו ת"ח זקן **מתלמידי הייטב לב** זצ"ל, שהיה שם דומ"ץ, וסיפר לרבינו שזוכר **שהייטב לב** זצ"ל היה פעם במקום זה, ונסע לאחד המרחצאות בסמוך, ועדיין זוכר בדיוק את המקום ששהה שם, וכן זוכר את המקום שעמד הייטב לב בתפילה בתוך היער, וציוה רבינו לנסוע לשם להתפלל מנחה במקום שהתפללו שם אבותיו".

אצל השולחן, ובהיותם יגעים מטלטול הדרך הכין להם בעל האכסניא כוסות טי״י חמין והגישם לשולחן, אך מרן רביה״ק זי״ע לא שת לבו לזה, והתחיל לשוחח סיפורי צדיקים ואמרין טבין, והיות שרביה״ק לא התחיל לשתות, גם הנוכחים לא שתו מפני הכבוד.

הגה״צ מריסקעווע רמז לרביה״ק זי״ע שהטי״י הולך ומצטנן, אך רביה״ק לא הגיב כלום והמשיך בשיחתו עם בעל האכסניא, הגה״צ מריסקעווע שחש בחולשה רב מטלטולא דאורחא ומהקור הגדול ששרר בחוץ, פנה אל מרן רביה״ק זי״ע ושאלו את פשר הדבר במניעתו מלשתות הטי״י, או אז פנה מרן רביה״ק זי״ע לבעל האכסניא ושאלו: **״באיזה סכין חתכו את הלימענ״ע שחוכנם לתוך הטי״י?״**, ולתדהמת כולם נזכר בעל האכסניא שהלימענ״ע נחתך בסכין של בשר, והטי״י הוגשה בכוס חולבת. ומרן רביה״ק זי״ע בקדושתו הרגיש אף דבר קל שכזאת שאיננו רק חומרא בעלמא,[12] ומן השמים שמרו רגלי חסידיו,[13] ויהי לפלא.[14]

הרב אברהם שלמה כ״ץ
מלפנים אבדק״ק רוסקיוטע

ב״ה, יום ב׳ שלח תשי״ט.

שופט״ס למע״כ אהובי ידידי ת״ה הרב הגאון המפואר סרעה״ד
חכם עתיק בנש״ק וכו׳ בקש״ת טו״ת צבי הירש פרידמאן שליט״א.

אחדשה״ח אשר דרש ממני לעיין בענין נורא ע״ד אחותי תחי׳ אחרי
התבוננות בזה לא יאומן כי יסופר, ואולי לא ראיתי מכתבים מרבנן ע״ז לא
תאמנתי כי יוכל עול כזה ועיוני הדין כמוהו לחיות אשר הוא ממש מעוות שלא
יופל לתקון, בפרט לאחר כל הפעולות שכבר ניסה לעשות ולא תועיל מכבר עבר
הזמן.

ומ״ש בה״ה ע״ד וכו׳ ולדינא יש מקום לדבר וכו׳ ובוודאי כה״ג ידבר מזה
עם כ״ק מרן מסאקמער שליט״א. ובלעדו לא ירום איש ידו וכו׳ אמת על שעברו
לי״ת על דם וכו׳. ודמים תרתי משמע לית דם ולית דמים הכל הפסידה אחותו
תי׳ בת קדושים ומה נוכל לעשות, והנני ידידו וכו׳...

הק׳ אברהם שלמה כץ

״ובלעדו לא ירום איש ידו״

מכתב הגה״צ מריסקעווע זצ״ל מקיץ תשי״ט לפ״ק ובתוך דבריו כותב בזה״ל:
״ובוודאי כה״ג ידבר מזה עם כ״ק מרן מסאקמער שליט״א, ובלעדו לא ירום איש ידו...״

---

12 דבדרך כלל יש ששים במים נגד להב הסכין, וגם הכוס איננו כי אם כלי שני שאינו מבשל כי אם כדי קליפה (עי׳ ש״ך סי׳ ק״ה סק״ה), וגם עצם הדבר אי לימענ״ע הוי דבר חריף לאו מילתא דפסיקא הוא (עי׳ יו״ד סימן צ״ו).

ובענין זה איך שרוח הקודש הופיע בבית מדרשו של מרן רביה״ק זי״ע ונשמר על דבר שבחומרא בעלמא, נציין מה שמובא בס׳ **מושיען של ישראל** (ח״ב עמ׳ 356) בשם הגה״צ **מהר״י פריינד** זצ״ל אב״ד הוניאד, שפע״א ביקר אצל רבינו ז״ל ורבינו דיבר אתו באריכות, ובתוך כך הגישו לפני רבינו כוס חמין, טי עם חתיכות צוקע״ר, ורבינו לקח בידו את הצוקער כדי לברך עליו ונזדעזע, ותיכף שם את הצוקער בחזרה ולא טעם כלום רק המשיך את השיחה אתו, ובתוך כך עברה שם הרבנית, ושאל רבינו אם הצוקער הזה לא היה בבית הכסא, ונזכרה הרבנית שאכן כמה מהחתיכות הצוקער היה בתוך כיס בגדה ושכחה ונכנסה לביה״כ כשהצוקער בתוך כיסה... ואמר אח״כ גדול א׳ שבעיקר נתפעל מזה שנזדעזע רבינו ז״ל באחזו את הצוקער, יותר מכל ההרגשה שידע שהיה בביה״כ. [וכידוע שהענין שלא לאכול דבר שהכניסוהו לביה״כ לא נזכר כלל בשו״ע ובפוסקים, ואעפ״כ הרגיש מרן רביה״ק זי״ע בזה].

וראוי להעתיק מה שסיפר הגה״צ **מטעמעשוואר** זצ״ל כפי שהובא בספרו ״**גדולת יהושע**״ (ח״ב, עמוד מ׳) כדלהלן: בפרשת בהר שנת תרח״ץ לפ״ק, שבת מרן **רביה״ק מסאטמאר** זי״ע בעיר **גראסווארדיין** יצ״ו, ונסעתי ג״כ מטעמעשוואר לגראסווארדיין להסתופף בצל קדשו, ובא אז לשם עולם גדול ואנשים חשובים, וגם הרה״ק אדמו״ר רבי **ישראל פריינד** זצ״ל אב״ד הוניאד יצ״ו, וש״ב הצ׳ החסיד רבי **לייבעלע פאשקעס** זצ״ל באו לגראסווארדיין על שב״ק להיות בצוותא חדא וליהנות מזיו קדושתו ותורתו, ורביה״ק מסאטמאר זי״ע השתעשע אז הרבה עם הרה״ק מהוניאד וכיבד אותו בכבוד גדול מאוד.

ביום א׳ אחר שב״ק עשה הרה״ח מו״ה **חיים יוחנן לעפקאוויטש** זי״ל הי״ד סעודה בביתו לכבוד **רביה״ק מסאטמאר**, ובשעת הסעודה סיפר רביה״ק מסאטמאר להרה״ק מהוניאד ואמר לו בזה״ל: שמעתי מאביו (ה״ה דו״ז **רביה״ק מנאסאד** זי״ע) שפעם אחד כשהיה מרן הגה״ק בעל **ייטב לב** זי״ע על שב״ק בישוב **אינטערדאם** יצ״ו, ובשלו לכבודו המרק לכבוד סעודת ליל שב״ק מבשר עוף (כי ידעו שאינו אוכל בשר בהמה אלא בשר עוף), ובליל שב״ק כאשר הגישו לפניו הקערה עם המרק, נטל הכף והגיס בהקערה, ומיד סילק את ידיו הקדושים מהכף, ולא רצה לטעום ממנה, והיה הדבר לפלא, והתחילו לעשות חקירות ודרישות עד שנתברר הדבר שאחד מן השכינות ראתה את המרק אחר בישולו, ולא היה לו מראה וצבע יפה כל כך, הלכה ונתנה בתוך הקדירה חתיכת שומן מבשר בהמה שיתן לו מראה יפה, והבינו למפרע למה לא רצה לטעום ממנה כלום, שהרגיש בדבר, שרצון יראיו יעשה, ורגלי חסידיו ישמור, זיעוע״כ״א.

יִשְׂמַח צַדִּיק כִּי חָזָה נָקָם

"הפסק דין" של מרן רביה"ק זי"ע שהמית את הגוי

להגה"צ מריסקעווע זצ"ל היה מנהג קבוע – להשתתף בשולחן הטהור של מרן רביה"ק זיע"א בכל שנה ושנה באחד מימי חול המועד בפסח וסוכות, פעם אחת בשולחן הטהור בחול המועד סוכות, סיפר הגה"צ מריסקעווע זצ"ל למרן רביה"ק זיע"א שגוי אחד – הדר בשכינותו – זרק לתוך סוכתו אבן גדולה, והאבן נפל ממש על השטריימל שעל ראשו, ובניסים גדולים לא פגע בראשו ולא ניזוק מזה כלום.

מרן רביה"ק זיע"א התחיל להתעניין ולברר את פרטי המקרה – ושאלו: **"נו, און וואס האט איהר געטוהן?"**, ענה הגה"צ מריסקעווע זצל"ל – שקרא להפאליציי, שאלו מרן רביה"ק זיע"א: **"נו, און וואס האט די פאליציי געזאגט"?**, ענה הגה"צ מריסקעווע זצ"ל – שהשוטר טען שהחור שיש בסכך היא הרבה יותר קטן מגודל האבן, ולכן החליט שאי אפשר להיות שזרק לשם האבן.

"און וואס האט איהר געענטפערט?" – המשיך מרן רביה"ק זיע"א לשאלו, ענה הגה"צ מריסקעווע זצ"ל: **"וואס זאל איך ענטפערן פאר אזא שוטה?!"... אמר לו מרן רביה"ק זיע"א בבת שחוק: "אה, איהר וואלט איהם געדארפט צו זאגן, אז אין אמת'ן האט דער גוי געווארפן עטליכע קליינע שטיינדעלעך, נאר די שטיינער האבן זיך ארומגעקריגט "עלי יניח צדיק את ראשו"[15] – אזוי אז ס'איז געווארן איין גרויסער שטיין"...**

ותחת אחד השיחים בין הגה"צ **מטעמעשוואר** זצ"ל עם מרן רביה"ק בעל **ברך משה** זי"ע, סיפר לרבינו הסיפור הנ"ל ששמע אז ממרן רבינו הקי' זי"ע, והפטיר: **"האט דער רבי געזאגט אז זיי האבן געהאט רוח הקודש אפילו אויף א חומרא אויכעט עס איז דאך נאר געווען א חומרא** (שלא לאכול בשר בהמה)**, זיי האבן געהאט רוח הקודש אפילו אויף א חומרא אויך".**

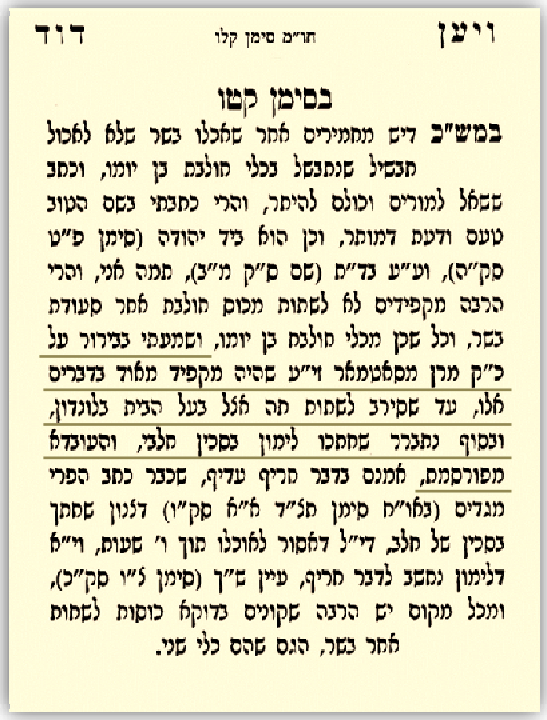
וראויים הדברים על מי שאמרם, שגם אצל מרן רביה"ק זי"ע נתגלה רוח קדשו אף בדברים שבחומרא בעלמא.

13 סיפר הגאון רבי **חיים יוסף דוד וייס** שליט"א בעל **"ויען דוד"**: "פעם אחת בשנים קדמוניות כשהיה מרן רביה"ק זי"ע בלאנדאן, והתאכסן בבית אחד מנכבדי הקהילה, והגיש למרן רביה"ק זי"ע טיי - סירב לשתותו, ולא ידעו את סיבת סירובו, לאחר זמן מה נתברר שהלימנ"ע נחתך בסכין חלבי, ומרן רביה"ק זי"ע אכל מקום סעודה של בשר, הדבר היה לפלא גדול, ותהום כל העיר".

ויש לציין את דברי התוס' במסכת חולין (דף ה: ד"ה צדיקים) שכתבו בשם ר"י דהא דאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים **"הוא דוקא במידי דאכילה שגנאי הוא לצדיק שאוכל דבר איסור"**, והקשו על זה מהא דאיתא בערבי פסחים (דף קו:) רב ירמיה בר אבא איקלע לבי רב יוסף ואישתלי וטעם קודם הבדלה, ותירצו **"התם אכילת היתר הוא אלא שאוכל בשעה האסורה"**, עכ"ד תוס' שם. והיינו דעל אכילת היתר בזמן איסור לא אמרינן אין הקב"ה מביא וכו'. ובעובדא הנ"ל אף שהיתה אכילת היתר, רק השעה היתה אסור, בכל זאת לא אירע לצדיק כל מכשול.

14 מפי נכדו הגה"צ **אבד"ק דושינסקיא וומסב"ג** זצ"ל ששמעו מפיו.

15 בפרשת ויצא כתוב (בראשית כח, יב) ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו, פירש"י: "עשאן כמין מרזב סביב

ויען דוד

תו"מ סימן קלו

בסימן קטו

במש"כ דיש מתמידים אחר שאכלו כשר אעפ"י שאכל מבשיל שנתבשל בכלי חולבים בן יומו, וכתב שמאכל למורים וכולם להיתר, והרי כתבתי בסי' הנזכר טעם ודעת דמותר, וכן הוא כיל יהודה (סימן פ"ט סק"ס), וע"ע בד"ת (סס סי"ק מ"ב), ממה שמי, והרי הרבה מקפידים לא לשתות מכוס חולבת אחר סעודת בשר, וכל שכן מכלי חולבת בן יומו, ושמעתי בבירור על כ"ק מרן משמשמר זי"ע שהיה מקפיד מאוד בדברים אלו, עד שהיה נזהר לשתות תה אחר סעל בעל הבית בלונדון, ונסוף נתברר שאחמו ליתון נשכין אלב, והטיפה מפורסמת, ממנו נדבר מריף עליף, שכבר כתב הפרי מגדים (נאו"ח סימן תל"ד מ"ח סק"ו) דלגון שאחר נשכין של חלב, ד"ל לשאור לאוכלו תוך ו' שעות, וי"ל דליתון נמצא לדבר מריף, עיין ב"ך (סימן ל"ו סק"כ), ומכל מקום יש הרבה שקומים כדיקא כוסות לשתות אחר בשר, הגם שהם כלי שני.

בשו"ת "ויען דוד" מביא הסיפור עם הלימנ"ע שהיה אצל מרן רביה"ק זי"ע בהיותו בלאנדאן

מרן רביה"ק זיע"א הוסיף לספר שכשזקינו מרן הגה"ק בעל **ייטב לב** זיע"א שימש כרב ואב"ד בעיר "סיגוט", זרקו פעם קצבי העיר אבן גדולה – לתוך ביתו – דרך החלון [16] – כאות רוגזה על מה שמנעם מרן הייטב לב זיע"א למכור בשר טריפה עם בשר כשר בחנות אחד. כשבאו אח"כ תלמידיו – התפלאו לראות שהחור שנעשה בחלון ע"י האבן היא הרבה יותר קטן מהאבן עצמה, וכשנשאל מרן הייטב לב זיע"א לפשר הדבר, ענה בדרך צחות שבאמת זרקו הרבה אבנים קטנים, רק משום שנחלקו האבנים ביניהם – "עלי יניח צדיק את ראשו", נעשה נם שנעשה אח"כ לאבן אחת גדולה...

באותו מעמד התחיל הגה"צ מריסקעווע זצ"ל לדון בפני מרן רביה"ק זיע"א האם יש לאותו גוי דין רוצח שחייב מיתה – היות שזרק עליו אבן שיש בה בודאי כדי להמית אלא שברחמי שמים לא נתקיים רצונו[17], מתחילה לא הגיב מרן רביה"ק זיע"א כלום על זה – ביודעו שהגה"צ מריסקעווע זצ"ל רוצה להוציא ממנו "פסק" שהגוי חייב מיתה, אך כשחזר וחקר הגה"צ מריסקעווע זצ"ל פעם שניה ושלישית בענין זה, נענה מרן רביה"ק זיע"א: "**דער רמב"ם פסק'נט – אז ער איז חייב מיתה!**..."[18]

אחרי כמה ימים – הגיעה הידיעה לאזני הגה"צ מריסקעווע זצ"ל שאותו גוי – שכינו לשעבר – נהרג באופן פתאומי, ויהי לפלא. כן יאבדו כל אויביך ה'[19].

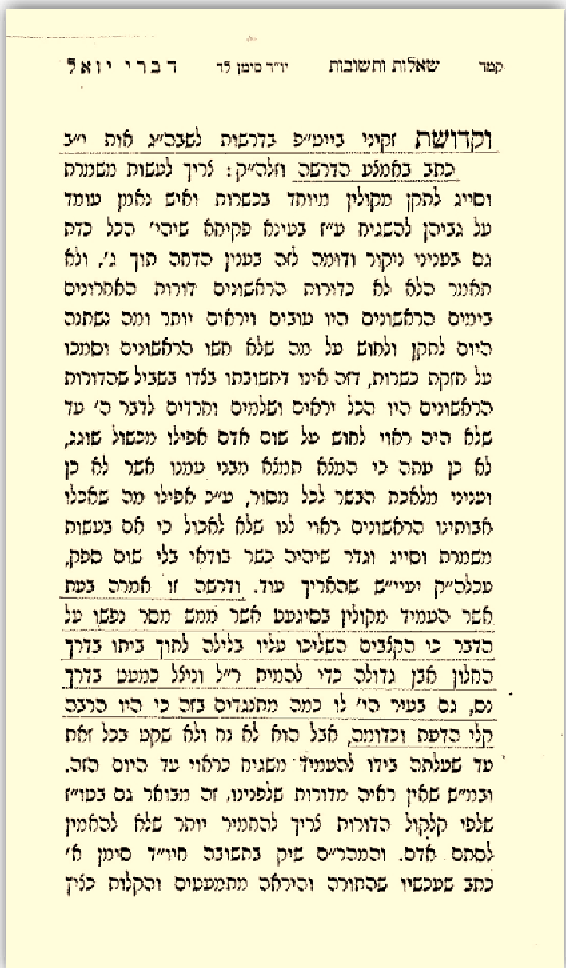
לראשו וכו', **התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו, וזאת אומרת עלי יניח, מיד עשאן הקב"ה אבן אחת**". ע"כ.

16 מרן רביה"ק זיע"א מזכיר מאורע זו בקצרה גם בשו"ת **דברי יואל** (יו"ד סימן ל"ד) וז"ל באמצע דבריו: "וקדושת זקיני בייטב פנים בדרשות לשבת הגדול (אות י"ב) כתב באמצע הדרשה וזלה"ק: צריך לעשות משמרת וסייג לתקן מקולין מיוחד בכשרות ואיש נאמן עומד על גביהן להשגיח ע"ז בעינא פקיחא שיהיה הכל כדת וכו' **ודרשה זו אמרה בעת אשר העמיד מקולין בסיגעט, אשר ממש מסר נפשו על הדבר, כי הקצבים השליכו עליו בלילה לתוך ביתו בדרך החלון אבן גדולה כדי להמית ר"ל, וניצל כמעט בדרך נס**, גם בעיר היה לו כמה מתנגדים בזה כי היו הרבה קלי דעת וכדומה, אבל הוא לא נח ולא שקט בכל זאת עד שעלתה בידו להעמיד משגיח כראוי עד היום הזה", עכ"ל.

17 עיין **בירושלמי** פרק א' דפאה (ה.) וז"ל: "מחשבה רעה אין המקום מצרפה למעשה – הדא דתימא בישראל אבל בגויים וכו' מחשבה רעה הקב"ה מצרפה, דכתיב (עובדיה א, ט-י) מקטל מחמס אחיך יעקב תכסך בושה ונכרת לעולם [-והיינו שעתיד הקב"ה להיפרע מעשו לעת"ל על זה "שהרג" את אחיו יעקב, ומקשה-], וכי הרגו [עשו ליעקב], **אלא מלמד שחשב עליו להורגו והעלה עליו הכתוב כאילו הרגו**". ע"כ.

18 כתב הרמב"ם בהלכות חובל ומזיק (פ"ה ה"ג) וז"ל: **וגוי שהכה את ישראל חייב מיתה, שנאמר ויפן כה וכה ויך את המצרי**, עכ"ל. ומקורו מסנהדרין נח: (ועיין הלכות מלכים פ"י ה"ו).

19 מפי הגה"צ **אב"ד דושינסקיא וומס"ב** זצ"ל - ששמעו מפי זקינו זצ"ל.

קטר שאלות ותשובות יו"ד סימן לד ד ב ר י י ו א ל

וקדושת זקיני בייטב"פ בדרשות נשבת"ג שם י"ב כתב בשמעתא הדרשה וזלה"ק: צריך לעשות משמרת וסייג לתקן מקולין מיוחד בכשרות ואיש נאמן עומד על גביהן להשגיח ע"ז בעינא פקיחא שיהיה הכל כדת וגם בעיני ניקור ודומה לזה בענין הדשה הוך ג', ולא תאמר כלא לא כדורות הרמבונים דורות בשמרונים בימים הרמבונים היו עוסים וירחים יותר ומה שאנחנו היום לחקן ולחוש על מה שלא מצו הרמבונים ושמכו על מחקה בכורות, דאה אימו דחכונתו גלוי בעבול שבדורות הרמבונים היו הכל ירקים ושלמים ומרויים לדבר כי עד עכשו היה רחוי לחוש של שום חדש שפילו מכשול שוגג, עכ"ן יש לומר כי בשעה הנוכחי עמנו חשר עכ"ן ובעיני מלאכת הבשר לכל מכשול, ע"כ לפילו מה שפבלו חבורתנו הרמבונים רחוי גם שלא לאכול כי אם בעשות מעמרת וסייג וגדר שיהיה בשר בורחי בלי שום ספק, עכלה"ק יפויי"ם שהגרך יפוד. והדשה זו חמרה בשת חשר הטעיד מקולין בסיגעט לחשר ממש מסר נפשו על הדבר כי הקצבים השליכו עליו בלילה לתוך ביתו בדרך החלון אבן גדולה כדי להמית ר"ל ונילה בשעתו בדרך גם, גם בעיר היו לו כמה מתנגדים שזה כי היו ברשה קלי דעה וכדומה, אבל הוא לא נח ולא שקט בכל זאת עד שעלתה בידו להעמיד משגיח כראוי עד היום הזה. ובמ"ש שפין רחיה מדורות שלפנינו, זה מבואר גם בסו"ת שלפי קלקול הדורות צריך להחמיר יותר שלא לכחמין לכתם מדם. ובמהרי"ם שיק בתשובה חיו"ד סימן ח' כתב שעכשיו שהחורה וכילחה מחמשעים והקלות כלין

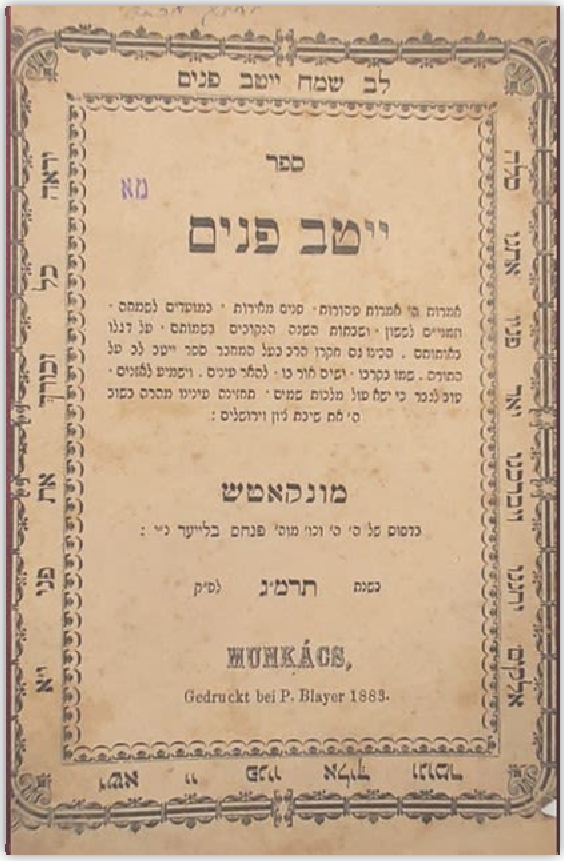
מרן רביה"ק זי"ע מביא הסיפור עם מרן הייטב לב זי"ע בשו"ת דברי יואל יו"ד סימן ל"ד

יְצִיאַת צַדִּיק עוֹשֶׂה רוֹשֶׁם

רביה"ק מרגיש קדושת המקום ששהה בו ק"ז מרן הייטב לב זי"ע

פעם אחת יצא לו להגה"צ מריסקעווע זצ"ל להיות יחד עם מרן רביה"ק זי"ע במרחץ **טארנעווואטרע** שבמדינת בוקאווינא, ובדרך לביתו הוזמן מרן רביה"ק זי"ע **לעיר דעעש** לסעודת חנוכת הבית ע"י אחד מבני העיר שבנה בית חדש, ונתלווה אליו גם הגה"צ מריסקעווע זצ"ל, ובאמצע הדרך הגיע זמן מנחה, והעמידו את העגלה בכפר סמוך לעיר דעעש שהיה שם קרעטשמע והתפללו מנחה, ואחר תפילת מנחה ישב שם מרן רביה"ק זי"ע ודיבר עם הקהל לזמן ארוך, והרה"ח ר' **פייבוש אשכנזי** ז"ל המשב"ק אמר לרבינו שהזמן קצר וצריכין לנסוע הלאה להחנוכת הבית, ולא השיבו רבינו דבר ולא השגיח במה שאמר לו, רק דיבר הלאה כמקודם, והוסיף רביה"ק ואמר, כי נועם לו מאוד לישב כאן.

ובאמצע שיחתם נכנס בעל המלון שהיה איש זקן וכיבד את המסובין במידי דטעימה, וביני לביני דיבר אודות אביו, ושאל אותו רביה"ק אם יש לו עוד אב, אמר לו הן והוא בן מאה וחמש שנים, ואמר לו רביה"ק בפלא, מימי לא ראיתי עוד איש בן מאה וחמש שנים, ואמר האיש להנאספים שהולך לקרוא את אביו, ובא האב בחדר שישב שם מרן רביה"ק זי"ע, ושאלו רבינו אם ראה פני צדיקים מהדורות הקודמים, ענה לו האיש, מימי לא נסעתי מכפר הזה ולא נסעתי אצלם, רק כאן בכפר זה באו צדיקים מזמן לזמן, וגם היה להם האכסניא בבית הזה.

לב שמח ייטב פנים

ספר

נא

ייטב פנים

מונקאטש

Munkács,

Gedruckt bei P. Blayer 1883.

ספר הקדוש "ייטב פנים" שהי' שייך להגה"צ מריסקעווע זצ"ל

שאל אותו מרן רביה"ק אם זוכר את שמות הצדיקים שהיו בבית הזה, ואמר שהיה כאן הרה"ק רבי מענדעלע מדעעש זי"ע, ועוד אחד שאינו זוכר בדיוק את שמו, רק שהיו קוראין לו **"ייטב... ייטב"**, ואינו זוכר בדיוק שם האחר שהיו קוראין לו, ושאלוהו המסובין, האם זה היה בעל הייטב לב זי"ע, ונזכר שאמת כן הוא שהיו קוראין אותו **"ייטב לב"**.

וסיפר שמרן הייטב לב זי"ע היה כאן בחדר זה על לילה אחת, וישב ודפק ברגליו על הארץ כל הלילה, ונתרגש מרן רביה"ק מזה מאוד, ותיכף ומיד עמד ממקומו ונסע משם לשלום, ואז הבינו למה שאמר מרן רביה"ק מקודם שמאוד נועם לו ישיבתו במקום הזה, כי בגודל קדושתו הרגיש בקדושת המקום אשר בו דרך כף רגלי ק"ז מרן הייטב לב זי"ע לפני שנים רבות, ונעמה לו ישיבתו שם.[20]

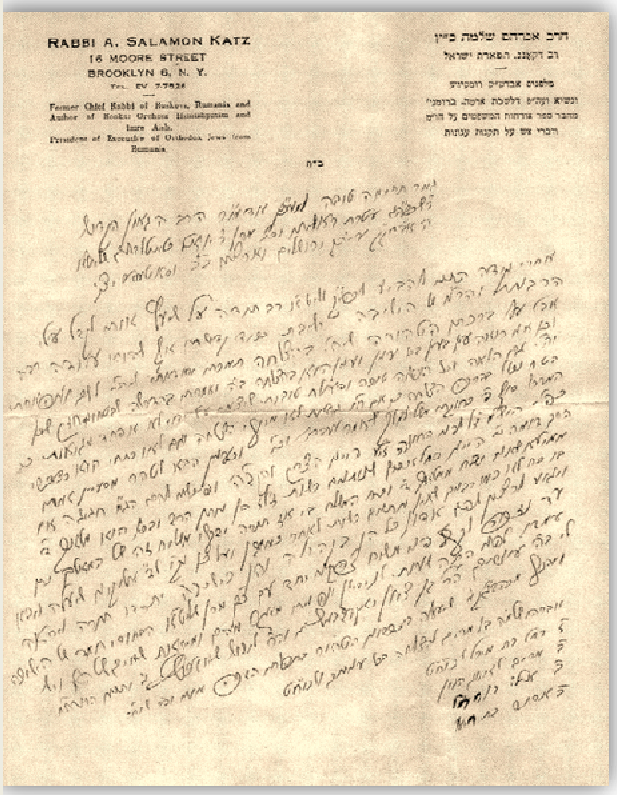
20 ומענין זה יש להעתיק מש"כ מרן הייטב לב זי"ע בספרו **ייטב פנים** (אבני זכרון אות ע"ב) וז"ל: והנה שפתי לא אכלא מלספר אשר שמעתי מפי קדשו של מוזלה"ה [מרן **הישמח משה** זי"ע] בהיותו אבד"ק שינאווע, והתפלל בהחדר שהתפלל בו הגאון הקדוש מהר"ש **שמעלקי [מניקלשבורג]** זלה"ה ורבינו הקדוש **הנועם אלימלך** זלה"ה, אז נפל עליו פתאום בליל שבת קודש אימה ופחד גדול עד סוף השבוע, ובשבת קודש שאחר זה בא בלבו אהבה ותשוקה נפלאה, וידעתי כי מתת אלקים הוא מכח קדושת המקום, עד כאן דבריו הקדושים. (וע"ע **במאמר קדישין** אות ל"ד. ועי' מ"ש בזה **בדברי יואל** במחזור לחג הסוכות עמ' תר"ע, **ובברך משה** פרשת עקב עמ' פ"ג).

הֲלוֹא כֹה דְּבָרַי כָּאֵ"שׁ

להשלמת המאמר וכהמשך למכתבי קודש שהובאו בפנים המאמר, נביא לפני הקוראים עוד כמה מכתבים מהגה"צ מריסקעווע זצ"ל כאשר בין השיטין מבצבץ ויוצא ביטוייו הנפלאים שהיה כותב למרן רביה"ק זי"ע, והיתה ניכרת מקולמוס לבו גודל הערצתו אליו עד אין לשער. וכמו כן ניתן לראות את גודל התבטלותו שהיה לו למרן רביה"ק זי"ע, כשבכל מכתב ומכתב חתם את עצמו בשמו ובשם אמו.

"שאני נשלח ממלאך ה' וכח המשלח בי"

אחרי שעלה הגה"צ מריסקעווע זצ"ל לכהן פאר ברבנות קהילתינו הק' בבני ברק, שלח מכתב תודה למרן רביה"ק זי"ע על שיעץ אותו לקבל הרבנות, בו כותב לו בזה"ל:

RABBI A. SALAMON KATZ
16 MOORE STREET
BROOKLYN 6, N. Y.

Former Chief Rabbi of Bucharest, Rumania and Author of Hekhal Shlomo Hamefoyrasm and Imre Aish.
President of Executive of Orthodox Jews from Rumania.

הרב אברהם שלמה כ"ץ
רב דקצ"ג, האארט ישראל

מלומדים אברהמים חמפוריסט
ומחבר ספר צדרוזה המפורסם על תורה
הנשיא של הקונגרס העולמי

ב"ה

ב"ה, גמר חתימה טובה למעכ"ק אדמו"ר הרב הגאון הקדוש רשכה"ג עטרת ראשינו וכו' מרן ר' יואל טייטלבוים שליט"א האבדק"ק עיה"ק ירושלים וארצנו ב"ב ומאטמאר יצ"ו.

אחרי הקידה הנני להביע לכה"ק שליט"א רב תודה על שיעץ אותי לקבל עלי הרבנות והר"מ של הישיבה ישיבת כבוד קדושתו אף שהוא עבודה רבה, **אבל על ברכתו הטהורה שיהיה בהצלחה תמכתי יסודותי שיהיה לשם ולתפארת, וכן אני רואה עין בעין בכל ענין וענין הוא בהצלחה ב"ה.**

ואמרתי בהדרשה שבטחוני חזק שכן יהיה גם הלאה, וכל הנהגה טובה ופעולות טובות שיצמח על ידי לא אפחד מגיאות, כי בטח נכלל בברכת הצלחה, כי אם ח"ו גיאות לא מיקרי הצלחה, **וגם לאו כוחי הוא כדברי המדרש סוף פ' בחוקותי משל למלך שאמר לעבדו וכו',**[21] **וכענין הבא לטהר מסייעין אותו כפי' הישמ"מ זי"ל לפני החוזה זי"ע היינו הצדיק והקב"ה,**[22]

---

21 כ"ה במדרש (ויקרא רבה א, ז) "מה כתיב למעלה מהענין [בסוף פרשת בחוקותי] פרשת משכן כאשר צוה ה' את משה **משל למלך שצוה את עבדו ואמר לו בנה לי פלטין, על כל דבר ודבר שהיה בונה היה כותב עליו שמו של מלך,** והיה בונה כתלים וכותב עליהן שמו של מלך, היה מעמיד עמודים וכותב עליהן שמו של מלך, היה מקרה בקורות והיה כותב עליהן שמו של מלך, לימים נכנס המלך לתוך פלטין, על כל דבר ודבר שהיה מביט היה מוצא שמו כתוב עליו, אמר כל הכבוד הזה עשה לי עבדי ואני מבפנים והוא מבחוץ, קראו לו שיכנס לפני ולפנים, **כך בשעה שאמר לו הקב"ה למשה עשה לי משכן, על כל דבר ודבר שהיה עושה היה כותב עליו כאשר צוה ה' את משה,** אמר הקב"ה כל הכבוד הזה עשה לי משה ואני מבפנים והוא מבחוץ, קראו לו שיכנס לפני ולפנים לכך נאמר ויקרא אל משה", עכ"ד המדרש.

22 כ"ה **בייטב פנים** (אבני זכרון אות יא) ששמע ממו"ז **הישמח משה** כי בעת נסעו לקבל פני **רבינו הקדוש מלובלין** התפלל אל ה' במחשבה צפונה בלב, אנא ה' הושיעה נא בעת בואי אל הצדיק יורינו דרך האמת, שהרי אמרו חכמים (שבת קד.) הבא לטהר מסייעין אותו, לא אמרו 'מסייע' לשון יחיד רק 'מסייעין' לשון רבים, משמע הכל מסייעין, אם כן גם הצדיק יסייע אותי, וכאשר בא אל ביתו נאוה קודש, תיכף פתח הרה"ק מלובלין להורות לו דרכי החסידות, וסיים ואמר ברוח קדשו **הלא אמרו חז"ל הבא לטהר מסייעין אותו, לא אמרו מסייע כי אם מסייעין, משמע הכל מסייעין, אם כן גם אני צריך לסייע,** עכ"ד.

ופירשתי להם הגמ' חגיגה אם הרב דומה וכו',[23] היינו כמלאכים שנותנים רשות זל"ז כן נותן הרב ובכן הוא מלאך ד'. **ממילא שאני נשלח ממלאך ה', וכח המשלח בי,[24] אז תורה יבקשו משליח זה של המלאך נתן בו כח,** לא כמו רבנים שאין נותנים רשות לאחר כמובן.

ועל כן נקוה לד' אלקינו שיעלה ויבא ויגיע לרצון לפני אדון כל, הן בהקהילה הן בהישיבה יתרבו תורה ויראה, עד נזכה לקבל פני משיח צדקנו יחד עם כ"ק מרן שליט"א.

הבחורי חמד של הישיבה עמדו לפני הרבה שעות לנסיון, ונהניתי מאוד מהם ומיראת שמים שלהם, ויש לי ב"ה עוזרים הר' בנציון יאקאבאוויטש נ"י, והר' ליבוש שווארץ נ"י, **וחנני הבעה"ח ומבקש מכהרגקנ"י שיעלה בזכרונו הטהור בתפילתו הזכה אותי וב"ב שיחי'.**

אברהם שלמה בן מרים להצלחה בכל ענינים ולכוה"ט

ז' רחל בת מירל לכוה"ט, ב' מרים לזווג הגון, ב' אלי' בן רחל, ב' אסתר בת רחל

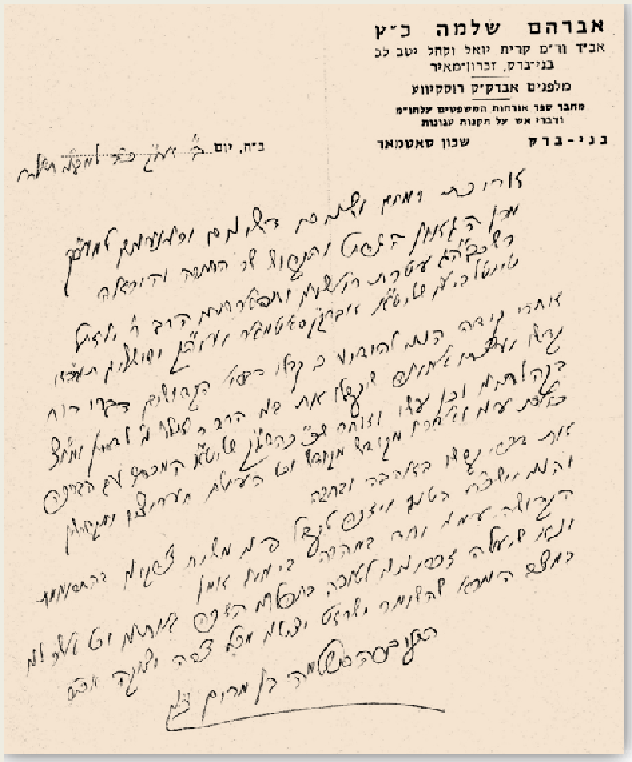
"וכל העולם מעריצים ומקדישים את דברי קדשו באהבה ובחיבה"

בשנת תשל"ד לפ"ק כאשר נתמנה בנו הגה"צ **בעל ראש אליחו** זצ"ל לדומ"ץ קהילתינו בב"ב, שלח הגה"צ מריסקעווע מכתב תודה למרן רביה"ק זי"ע בו כותב כדלהלן:

ב"ה, יום ב' אח"ק כ"ב למבנ"י תשל"ד.

אריכת ימים ושנים דשנים ורעננים למעכ"ק מרן הגאון הגדול והקדוש שר התורה והיראה רשכבה"ג עטרת ראשינו ותפארתנו הרב ר' יואל טייטלבוים שליט"א אבדק"ק פאטמאר ועיה"ק ירושלים תובב"א.

אחרי קידה הנני להודיע כי קבלו דבריו הקדושים דברי רוח קדשו ועצתו אמונה שיקבלו את בני הרב ר' אלי' נ"י לדיין ומו"צ דקהלתינו וכן עשו, ואחר שכתב כהדג"ק שליט"א המכתב עם הברכה, כולם ענו ואמרו מקודש מקודש **וכל העולם מעריצים ומקדישים את דברי קדשו באהבה ובחיבה.**[25]

אברהם שלמה כ"ץ
אבד"ק קרית יואל וקהל נעט לכ
בני-ברק, זברון-מאיר
מלפנים אבדק"ק רוסקיוועץ
מחבר ספר אמרות השי"ת שמשים שעתותיו
לדברי אש של תקנות שנתנה
בני-ברק שכון פאטמאר
ב"ה, יום...

---

[23] כ"ה בגמרא (חגיגה טו:) "אמר רבי יוחנן, מאי דכתיב (מלאכי ב, ז) **כי שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיהו כי מלאך ה' צבאות הוא,** אם דומה הרב למלאך ה' יבקשו תורה מפיו, ואם לאו אל יבקשו תורה מפיו, עכ"ד הגמרא.

[24] הכוונה עפ"ד **האור החיים הק'** (פ' שלח) בענין המרגלים, שאף שכשרים היו בשעה שנשתלחו, אך מחמת שכוונת המשלחים היתה רעה, תפעול פועל הרע בשליח ויחזור להיות שלוחו של אדם כמותו, ויולד בו תכונה רעה מה שלא היתה בו מקודם, כדרך שתוליד בחינת הקדושה בשלוחי מצוה לטובה, עכדה"ק. ובזה ביאר **בעצי חיים** (ח"ב פ' בשלח) מאמרם ז"ל במס' קידושין (דף ל"א.) גדול המצווה ועושה משאינו מצווה ועושה, כי המצווה ועושה, הרי נעשה הדבר על פי דיבורו של הקב"ה אשר צוה לעשותו, וא"כ בזה הוא שלוחא דרחמנא ונולד בו תכונה קדושה מאת המשלח הבורא ב"ה, עכ"ד. [ועי' בספה"ק **ויואל משה** (מאמר א' סי' קמ"ז וגם בסי' קע"ח), **ובברך משה** (פ' תצוה עמוד רל"ב)].

[25] וז"ל המכתב קודש ששלח אז מרן רביה"ק זי"ע:

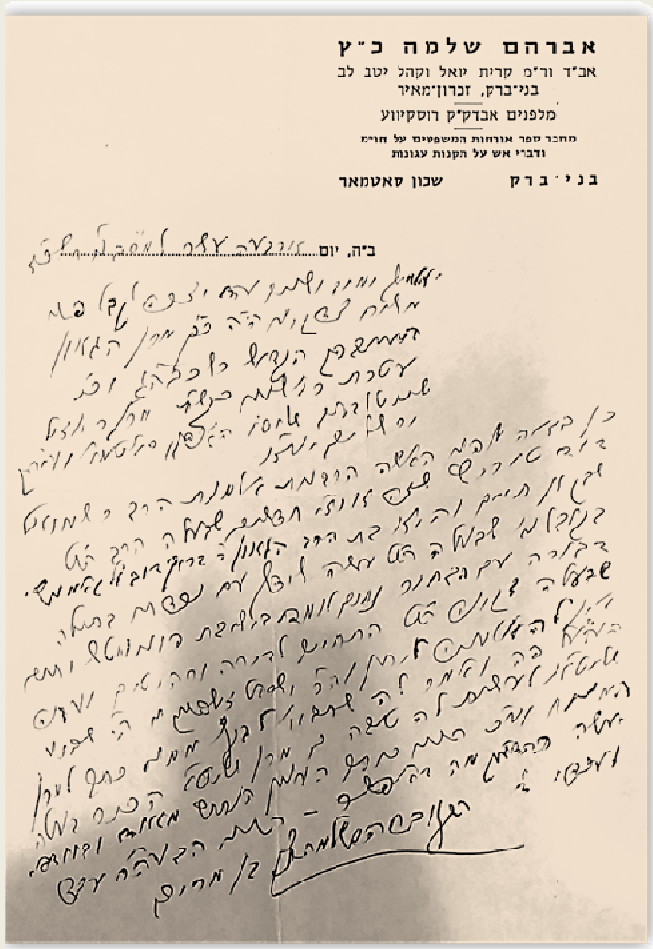
והנני דושכ"ת הטוב ויזכה לקבל פני משיח צדקינו בהתרוממות הקדושה עמנו יחד במהרה בימינו אמן.

נא שיעלה זכרונינו לטובה בתפלתו הזכה אותנו וכל אשר לנו במצב הנורא שהשומר ישראל יצילנו מכל צרה וצוקה אכי"ר.

הק' אברהם שלמה בן מרים כ"ץ

"עבד לעבדי ה'"

נעתיק כאן מכתב המלצה אשר שלח הגה"צ מריסקעווע למרן רביה"ק זי"ע בשנת תשכ"ז לפ"ק אודות הרבנית האלמנה בת הגאון רבי ברוך דוב מקאמענץ ז"ל, כאשר חתם עצמו **"עבד לעבדי ה'"** בזה"ל:

אברהם שלמה כ"ץ

אב"ד ור"מ קרית יואל וקהל יטב לב
בני־ברק, זכרון־מאיר

מלפנים אבד"ק רוסקיווע

מחבר ספר אגודות המשקפיים על חו"מ
ודברי אש על הקנות עגונות

בני־ברק שכון סאטמאר

ב"ה. יום

ב"ה, יום ארבעה עשר למסבנ"י תשכ"ז לפ"ק

יאריך ימים ושנים עד יזכה לקבל פני משיח צדקינו ה"ה כ"ק מרן הגאון המובהק הקדוש רשכבה"ג וכו' עטרת ראשינו כקש"ת מרן ר' יואל טייטלבוים שליט"א האבד"ק סאטמאר ועיה"ק ירושלים יע"א.

כן באה לפני האשה הרבנית אלמנת הרב ר' שמואל דוד טוריין שזה איזה חדשים שבעלה הרב הנ"ל שבק לן חיים והיא בת הרב הגאון ר' ברוך דוב ז"ל קאמניץ בקובלנא שבעלה הנ"ל עשה שידוך עם נבדתו הבתולה דבורה עם הבחור נחום שלמוד בישיבת פונאויטש יתום שבעלה זקינה הנ"ל התחייב לדירה ורהיטים, ועתה אין להאלמנה ליתן, והר' ישראל זושפניק נ"י הי' שבוע העבע"ל פה ואמר לה שתבא לבקש ממני כתב למרן שליט"א לעשות לה טובה, כי מרן שליט"א הכיר בעלה המנוח, וע"כ הנני כותב הענין הנחוץ מאוד ובוודאי יעשה כהדג"ק מה דאפשר.

הנני הבעה"ח **עבד לעבדי ד'**

הק' אברהם שלמה כ"ץ בן מרים

ב"ה, א' צו ח' ניסן תשל"ד לפ"ק, שוכט"ס לכבוד ידידינו ואנ"ש היקרים הנגידים המופלגים יראי ה' וחושבי שמו ית' אנשי קהלתינו בעיה"ק בני ברק ת"ו כ"א בשמו יבורך הי"ו.

אדשה"ט, קבלתי המכתב עם החתימות בהפרטי כל שנעשה בבית הרב הגאון האב"ד דקהלתכם שליט"א בהתמנות את בנו הה"ג החו"ב ר' אלי' כץ נ"י לדיין בקהלתכם והנני לברכם בזה שהשי"ת יעזור שיהי' התמנותו בשעטומ"צ ותזכו להגדיל תורה ולהאדירה ולהרחיב גבולי הקדושה עדי נזכה להרמת קרן התורה וישראל בישועתן של כלל ישראל בעתירת וברכת הבעה"ח ידידכם דושה"ט באה"ר אברכם בחג כשר ושמח.

(חתי"ק)

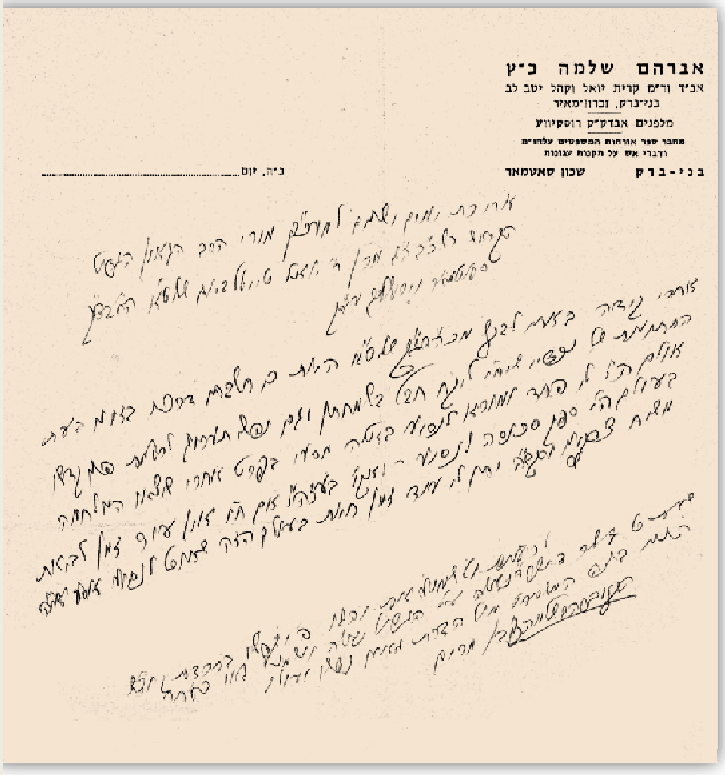
"נפשי תערוג לראות פני קדשך"

בשנת תשכ"ט לאחר שהיה בארה"ב בשנת תשכ"ז לרגל שמחת נישואי נכדו, נזדמן לו עוד הפעם שמחת נישואין לנכדו בארה"ב, אך מחמת סיבות המעכבות נבצר ממנו לנסוע לארה"ב ליקח חבל בשמחה זו, והצטער על זה עד למאוד, על אשר עז היה רצונו והשתוקקותו לראות את צורת קדשו של מרן רביה"ק זי"ע, ונמנע ממנו הדבר.

ובאחד מן הימים כשעדיין עלה הכה"ן ונסתפ"ק באם לנסוע לארה"ב, נענה לבנו הגה"צ אב"ד דקהילתינו בב"ב בעל ראש אליהו זצ"ל, ואמר לו: **"וואס זאל דיר זאגן, איך וואלט נאך זייער געוואלט זוכה זיין צו זעהן דעם רבין זאל זיין געזונט, ווער ווייסט אויב איך וועל דאס נאך זוכה זיין אמאל..."**.

וכנראה שהרגיש בנפשו שכבר לא יזכה לראות עוד את פני קדשו, וזה היה כל צערו של העדר השתתפותו בשמחה, כי השתוקק מאוד לראות פני קדשו ולא יצא לפועל, ורגשי געגועים אלו הוא מבטא במכתבו אשר שלח תיכף לאחר מכן למרן רביה"ק זי"ע, בזה"ל:

"ב"ה, אריכת ימים ושנים למעכ"ק מורי הרב הגאון הגדול הקדוש רשכבה"ג מרן ר' יואל טייטלבוים שליט"א האבד"ק סאטמאר וירושלים עיה"ק.

אחרי קידה באתי לבקש מכהדג"ק שליט"א היות כי חשבתי דרכי בזמנו בעת ההתונות של נכדיי שיחי' ליקח חבל בשמחתן, **"הגם נפשי תערוג לראות פני קדשו"**, אולם היה לי פחד ומורא לנסוע באלה מסעי בפרט אחרי שיצאו המלחמה בעולם ה"י ספק סכנה לנסוע – ואקווה בעזה"י אם ח"ו אין עוד זמן לביאת משיח צדקינו **וחקב"ה יתן לי זמן חיות בעולם הזה שאוכל לנסוע אסע אי"ה וכו'.**

...לראות ולשמוע את פי קדשו בחרדת קודש שאת כל אשר דיבר ד' נעשה ע"י הגדול, נעשה ונשמע באו כאחד.

הנני בזה המשתחוה מול הדרת גאון קדשו לעולם.

הק' אברהם שלמה כ"ץ בן מרים

כַּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ כֵּן עוֹד נֶחֱזֶ"ה

בגליון הבא נביא אי"ה עוד מכתב ששלח הגה"צ מריסקעווע זצ"ל למרן רביה"ק זי"ע מיד אחרי המלחמה בעת שהותו בעיר פאריז, אחרי כמה שנים – מאמצע ימי המלחמה – שלא זכה לראותו, בו מבקש שיבא לערוך ביקור קודש באייראפע, והצטרפו עמו שאר הרבנים ששהו אז בפאריז, מכתב מלא השתוקקות וגעגועים, ובתוך הדברים כותב בזה"ל: **"...לבוא לבקר אותם, ליהנות מזיו השכינה, ואנחנו כאשר שמענו אמרנו כן עוד נחזה זיו הדרת קדשו במהרה"**

בס"ד

קהל יטב לב
ד'סאטמאר
קרית יואל יצ"ו

Cong. Yetev Lev
D'Satmar
Kiryas Joel

Main Office: 16 Garfield Road | Monroe, NY 10950 | **Tel.** 845.774.4040

ראו ויתבוננו להילולא דרבי

סדר יומא דהילולא קדישא

של איתן אדונינו אבינו רועינו

כ"ק מרן רביה"ק והטהור בעל דברי יואל זיעוקב"א

בצל הקודש של מ"מ וממשיך דרכו בקודש

כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ביום ד' פרשת ראה, כ"ו אב

סדר ההילולא - בשעות הסוכר

תפלת שחרית ברוב עם

בשעה 9:30 - בהיכל המתיבתא

סניף דברי יואל

אחר התפלה יתקיים

מסבת לחיים רבתי

וסיום משניות

כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ישמיע דברות קודש ודברי הכנה קודם עלי' לציון הק'

בערך בשעה 11:00

עלי' לציון קודש הקדשים

ביחד עם כל הקהל הקודש

בערך בשעה 11:30

סדר ההילולא - לעת ערב

תפלת מנחה ברוב עם

בשעה 8:00 - בהיכל בידמ"ד הגדול

ותיכף אח"כ יתקיים

עריכת שלחן הטהור

זכותו הגדול והקדוש יגן עלינו ובעד כל ישראל
להפקד בדבר ישועה ורחמים ולברך ולהתברך בכל מילי דמיטב

הנהלת הקהלה

תורתו מגן לנו והוא ימליץ טוב בעדינו

פרקי זכרונות מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
בצל דו"ז כ"ק מרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע

אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי הָרֹעֶה בַּשּׁוֹשַׁנִּים:
(שיר השירים ו, ג)

על כן זכרונו בא לפניך

מתוך שיחות קודש של מרן רבינו שליט"א על דודו מרן רביה"ק זי"ע

בעמדינו ערב יומא דהילולא קדישא של אבינו רועינו רבן של ישראל רבינו הקדוש זכותו יגן עלינו, אמרנו לנכון להעלות עלי גליון ממה ששמענו מפ"ק של רבינו שליט"א בעיתים שונים על דודו הגדול מרן רביה"ק זי"ע

וכאן המקום להביע תודתינו מעומק הלב לידידינו החשוב, אברך כמשמעו וכמדרשו, זך הרעיון במטיב הגיון מוה"ר **דוד וויים** שליט"א מרבני כוללינו בווילליאמסבורג יע"א אשר ערך מאמר הלז בטוטו"ד ולי קטם מתוך השיחות קודש והדרשות של מרן רבינו שליט"א, ותשוח"ח לו.

ענייני תפילה

הכנה לתפילה

פאר ר' אהרן פאללאק (סופר סת"ם) האט דאס דער פעטער ז"ל געזאגט, ער האט אים געגעבן די תפילין בודק צו זיין, און ער האט אים געפרעגט וועס ס'וועט זיין גרייט, האט ר' אהרן פאללאק געזאגט ער וועט עס צוריק ברענגן אויף עלף אזייגער דער רבי זאל עס שוין האבן צום דאוונענען, אויף דעם האט אים דער פעטער געזאגט, אז ער מוז עס האבן גרייט שוין אויף אכט אזייגער, וויל ער ויל יעדן טאג דאוונענען אכט אזייגער, ער איז נאר א אונס וועגן זיינע הכנות לתפילה במילא וועלט ער שפעט.

דא איז געווען דער טשענסקאוויצער רב פון מאנסי ר' אהרן טייטלבוים ער האט נאך געוואוינט אין די בראנקס דעמאלטס.

דאס איז געווען שוין ביי זיינע איניקלעך, ביי זיין אידעם (חתנו ומ"מ הרה"צ ר' יחזקאל הלבערשטאם שליט"א אבד"ק טשענסקאוויץ מאנסי) איז געבוירן געווארן א צווילינג, האט ער געזאגט פארן פעטער ז"ל אז ער וויל מאכן דעם ברית פריה, ווייל דער עולם גייט צו די ארבעט. דער פעטער האט אים געפרעגט 'וואס הייסט פריה?' האט ער געזאגט דער עולם גייט צו די ארבעט צעהן אזייגער. ווייל דאס איז געווען א שטיקל חיזוק פאר די רבנים, אז די מתפללים זענען געווען ביי די שמחה האט מען מהנה געווען דעם רב, ער האט אזוי מרמז געווען אז דער עולם גייט צו די ארבעט צעהן אזייגער דארף עס זיין פארדעם. האט אים דער פעטער געפרעגט 'וויפיל אזייגער ווילסטו איך זאך דארט זיין?' זאגט ער, ניין אזייגער, און ניין אזייגער איז דער פעטער געווען אין ביהמ"ד, אזוי פונקטליך אז מ'האט נאך געדארפט ווארטן אויף איינעם פון די משפחה צו וואס. וועס ער איז ארויס געגאנגען האט אים דער פעטער געפרעגט אזוי, כדרכו מיט א בליץ אין די אויגן..., 'נא האסט עפעס שאדן געהאט...?

ביי ר' מענדל'ס (רב דקהלתינו ומסב"ג) ברית איז ער אויך געווען פריה, ער איז געווען זייער צייטליך, און ס'איז געווען אין בארא פארק, אין סיגוטער ביהמ"ד פרייטאג אינדערפרי, דער פעטער ז"ל איז געקומען צום ברית קיין בארא פארק, נאך פאר זיין דאוונענען, ער איז נאכדעם צוריק אהיים געפארן דאוונענען, ס'איז געווען ערב שבת, ער האט

שוין נישט געקענט אהנקומען צוריק צו די סעודה, מ׳האט עס געמאכט פריה ווייל ס׳איז געווען א קורצער טאג, ערב שבת.

די הכנות צום דאוונענען האט אים לאנגע געדויערט, אבער וועק ער האט געדארפט זיין צייטליך איז ער געווען.

דער פעטער האט אמאל געזאגט אויף דעם (תהלים קיט ס) חשתי ולא התמהמהתי [שיש מי שממהר עצמו לדבר כי מקודם ביטל את הזמן בעצלות וכדומה, ועי״ז נעשה מאוחר ולכן הוא מזדרז, אבל דוד המלך ע״ה הי׳ זריז למצוה גם בזמנה].

ער האט אויך אמאל געזאגט, אין פסוק שטייט (בראשית כב ג) ביי די עקידה ׳וישכם אברהם בבוקר ויחבוש את חמורו׳, ס׳שטייט נישט וויפיל צייט ס׳האט געדויערט די הכנות.

טלית

דער פעטער ז״ל פלעגט גיין מיט א טערקישן טלית, אין די שפעטערע יארן וועק ער איז שוין געווען עלטער איז ער שוין נישט געגאנגן.

מ׳זאגט נאך אז ער האט שפעטער אמאל געזאגט אז די וועלט ווערט א קליינע וועלט, מ׳טוט אימפארטירן אלע מיני סחורות איבער די וועלט, במילא אימפארטירט מען אויך פשתן אהין קיין טערקיי, די גאנצע זאך איז דאך געווען ווייל דארט איז נישט געווען שכיח קיין פשתן, היינט אבער אז מ׳טוט אימפארטירן איז דאך במילא דארט אויך דא פשתן.

ברכה על תפילין של ראש

כ״ק מרן רבינו שליט״א זאגט אז דער טעם פארוואס רביה״ק זי״ע האט זיך געפידט צו מאכן די ברכה איידער ער האט געלייגט די תפילין אויפן קאפ, ווייל ער האט חייש געווען אז בשעת׳ן ארויפלייגן די תפילין אויפן קאפ וועט ער אנרירן די האר, און ער וועט זיך דארפן וואשן די האנט, האט ער ליבערשט געמאכט די ברכה פארן ארויפלייגן אויפן קאפ בכלל.

עליה לתורה

וועק דער פעטער ז״ל האט עולה געווען לתורה האט ער ארויפגעלייגט ביידע הענט, און ער האט אנגעכאפט מיטן טלית די ספר תורה אליינס, די פארמעט, נישט די עצי חיים, און אזוי האט ער געמאכט די ברכה.

מען האט דאס געקענט זעהן ביי תענית ציבור וועק ער האט עולה געווען, און ער האט נישט געהאט קיין טלית, האט ער אנגעכאפט די ספר תורה מיט די בעקיטשע.

ער האט נישט אנגערירט די עצי חיים אויך נישט נאר מיטן טלית. דער זיידע ז״ל דער קדושת יו״ט האט אויך אזוי מקפיד געווען נישט אנצורירן די עצי חיים.

קדיש

דער פעטער ז״ל האט ביי קדיש נאר געזאגט ״וחיים עלינו״, חיים טובים איז בגי׳ קללה, פארדעם האט מען נישט געזאגט חיים טובים.

תפלת מנחה

דער פעטער ז״ל האט געדאוונט תפלת המנחה זייער שפעט, ממש אין די לעצטע מינוט וועק מ׳האט געקענט דאוונענען, ער האט מהדר געווען צו דאוונענען מנחה שפעט. כ׳האב מיך מתבונן געווען, מען קען דאוונענען שפעטער, מען קען דאך אבער אויך דאוונענען מנחה פריער, פארוואס האט ער מהדר געווען צו דאוונענען שפעט. לענ״ד טובא גיז ביה, ער האט געוואלט ארויסברענגן און קובע זיין הלכה למעשה, ווי לאנג ס׳איז נאך דא אביסעלע לעכטיגקייט איז נישט נאכט, ס׳איז נישט מעשיהן של רשעים, אז ס׳איז נאך דא עפעס אין די מחשבה פון מעשיהן של צדיקים, מ׳האט נאך אביסל לעכטיגקייט אין זיך, אביסל ערליכקייט, איז נאך טאג, אז ס׳איז טאג כל שבאותו יום לא הוי דיחוי, און לא ידח ממנו נדח, וועלט א איד נישט נדחה, ווייל ס׳איז דא עפעס א כוונה לשמים. (ס״ג ואתחנן תשע״ט)

רביה״ק ז״ע בביקורו בארה״ק בעת הנחת תפילין בישיבת חכמי לובלין (נראה הגאון הגדול בעל שבט הלוי זצ״ל)

ער האט אמאל געזאגט אז ער וויל ווייזן אז מיינעמט אהן שיטות רבינו תם, מ׳זאל וויסן אז ביז דעמאלס איז נאך טאג.

תפלת מעריב

דער פעטער ז״ל וועט ער האט געדארפט ערגעץ פארן, פלעגט ער צו דאוונען מעריב וואו ער פלעגט אנצוקומען, ער האט נישט געדאוונט מעריב פאר ער איז ארויס געפארן, ער האט געזאגט ׳ער וויל פארן צום דאוונען׳.

בית מרן רביה״ק זי״ע ברחוב 500 בעדפארד בוומסב״ג

מצב היהדות באמעריקע

דער פעטער ז״ל פלעגט אלעמאל זאגן אז מ׳דארף זיך לערנען פונעם דורכפאל, רבי יעקב יוסף והב הכולל האט געוואלט מתקן זיין גאנץ ניו יארק, ער איז געווען זייער א ערליכער האט ער זיך געזומען אז אלע אידן פון ניו יארק זאלן עסן כשר׳ס, האט ער זיך געזומען צו די קצבים, און זיי האבן זיך נישט געלאזט, ביז זיי האבן אים צובראכן, און ער האט באקומען א סטראוק פון עגמת נפש.

דער פעטער ז״ל האט דאס געזאגט דאהי ברבים, אז ער דארף האבן א ריין ווינקל, און נאכדעם צושפרייט זיך דאס.

דער פעטער ז״ל איז לכתחילה געקומען קיין אמעריקא וועגן די מוסדות אין ארץ ישראל, ער האט אבער נישט מצליח געווען ער האט נישט געמאכט קיין געלט, דאס ערשטע יאר האט ער נאך געטראכט פון צוריק פארן, אבער וועט ער האט באשלאסן צו בלייבן דא, האט ער באשלאסן אז מ׳קען יא, און מ׳וועט דא אין אמעריקע בויען אידישקייט, ער האט אויפגעאקערט אמעריקע, ס׳איז נישט צוגלייבן וואס היינט איז דא אין אמעריקע, מ׳האט זיך אזאנס נישט געקענט פארשטעלן אמאל, דאס אידישקייט, דאס ערליכקייט, תלמוד תורה׳ס, ישיבות, ערליכע אינגלעך, ערליכע מיידלעך, נשים צדקניות, בני ישיבות אין ערליכע בעלי בתים.

אפילו ביי די מאדערנע קרייזן איז עס משפיע. רבי אהרן קארלינער, ער האט געמאכט אכציג טויזנט בעלי תשובה, ער איז אינגאצן אלט געווען זעקס און דרייסיג יאר ווען ער איז נפטר געווארן (בשנת תקל״ב), זיין אור הקדושה האט אזוי געשיינט אז ס׳האט משפיע געווען אויף אלעמען, ער האט נישט געהאט א בעלי תשובה ארגאניזאציע.

ער האט געמאכט א מהפיכה דא, מ׳זאגט אז אמאל האט מען געזאגט פארן פעטער ז״ל אז דאהי אין אמעריקא קען מען נישט אויפטוהן פאר אידישקייט, ווייל ס׳איז נישט געווען דא קיין תלמידי בעש״ט הק׳, האט ער עס נישט געוואלט אפקויפן, נאר ער האט געזאגט ״אז דער באשעפער איז דא קען תורה אויך זיין דא״, מ׳קען דא אין אמעריקא אויך טוהן. (מתוך שיחה עם ראב״ד אנטווערפן)

■

דירת כ״ק מרן רביה״ק זי״ע ברח׳ בעיקרטאון בקרית יואל יע״א

דא אין אמעריקא איז געווען זייער שווערע צייטן, דער פעטער ז״ל האט געזאגט אז ס׳איז געווען ווייל מ׳האט נישט אויפגעשטעלט קיין ערליכע מוסדות מחנך צו זיין די קינדער (עי׳ בס׳ אבני שהם (לב״ז אב, עמ׳ רל״ז) ועמ״ש).

זיי האבן געזאגט– אין די ערשטע יארן– אז זיי האבן געהאט א שאלה וועגן לייגן תפילין אום שבת, ווייל אז ס׳איז נישטא קיין אות, איז מען מחויב מיט תפילין, (ודבמס׳ מנחות (דף לו.) איתא הטעם דשבת לאו זמן תפילין, משום דכתיב והיה לאות על ידך, מי שצריכים אות, יצאו שבתות וימים טובים שהן גופן אות).

מ׳האט אמאל געזאגט א ווערטל, אז מ׳האט געזאגט אז מ׳דארף שבת אינמיטן די שבעה גיין ארבעטן, ווייל אויב נישט איז עס אבילות בפרהסיא, אזא ביטערע ווערטל.

ס׳איז געווען נאך א ווערטל - א ביטער ווערטל געווען - ס׳איז געקומען אהער אידן פון אלע מדינות, פון אלע מקומות, יראים ושלמים, חסידים ואנשי מעשה, תלמידי חכמים עובדי ה׳, תלמידים פון די גרעסטע גדולי ישראל, איין דור האט זיך נאך געהאלטן, דער צווייטער דור האט זיך נאך עפעס געהאלטן, און דער אייניקל נעבעך איז שוין געווען גארנישט, האט מען געזאגט פאר דעם וואס איז געפארן קיין אמעריקא ׳דו און דיינע אייניקלעך זענען פארזיכערט אין אידישקייט, דיינע קינדער איז א ספק׳, דאס הייסט אז דו וועסט זיכער בלייבן א שומר תורה ומצוות, און דיין אייניקל וועט ר״ל זיכער שוין נישט זיין קיין שומר תורה ומצוות, אבער דיינע קינדער איז א ספק צי יא צי נישט.

ס׳איז נישט געווען קיין ערליכע מוסדות התורה והחינוך.

איך געדענק דער פעטער ז״ל איז אמאל געווען ביים טאטן ז״ל אויף א באזוך, ס׳איז שוין געווען אסאך יארן צוריק, מ׳האט געדעדט פון שבת, האט ער דערציילט אז אידן אין אמעריקא האבן אויפגעווען די קינדער שבת אידערפרי אז זיי זאלן גיין ארבעטן, מ׳האט נישט געהאט וואס צו עסן, מ׳רעדט דא פון ערליכע אידן.

די וואס האבן נישט געווואלט מחלל שבת זיין, זענען אסאך פון זיי ארויסגעפאלן וואוינען אויסער די שטאט זיי האבן געווואוינט דא אין די בערג, ס׳איז געווען פול מיט אידן, און זיי האבן זיך באזעצט ביי א פארעם, אין אייראפע זענען זיי געווען לאנד באזיצער״ס, עובדי קרקע, און ווען מ׳איז געקומען דא אין אמעריקא, איז א גרויסער טייל אידן האבן זיך דארט באזעצט, ממילא איז מען געווען א אייגענע בעל פרנסה, און מ׳האט נישט געמוזט ארבעטן שבת (אבל למעשה לא הצליחו גם הם עם הדורות ר״ל כי גם לא היי מוסדות החינוך כראוי כי היו מפוזרים).

די וואס האבן געארבעט ביי א אנדערן, האט מען זיי

הקוויטל-שטוב של מרן רביה״ק זי״ע

געזאגט 'אז דו קומסט נישט שבת צו די ארבעטן, קום נישט אריין מאנטאג'. ס'האט געהייסן 'שבת אידן', ס'איז אידן וואס זענען געגאנגען א יעדע וואך אין אנדערע ארבעטן, מ'האט זיי אנגעזומען מאנטאג, און פרייטאג האט מען זיי געזאגט 'אז דו קומסט נישט אריין מארגן קום נישט מער', די קומענדיגע וואך איז ער געגאנגען פריש זוכן א ארבעטן, ביז מ'האט געטראפן, ס'איז געווען זייער א גרויסער נסיון.

ס'איז נישט געווען א כח המאחד, וואס קען צוזאם נעמען, וואס זאל געבן חיות, מ'זאל זיך קענען האלטן און נאכדעם איז געווען דער כח השמד, דער כח הליצנות, ס'איז געווען אין גרויסן, זיי האבן אפגעלאכט.

און ווער ס'זאל זיך שלאגן און קעמפן, איז געווען יחידים, וואוילע אידן, ס'איז געווען אפילו צדיקים, רביים און רבנים, באמת גדולי ישראל, תלמידי חכמים מופלגים, מ'האט געדרוקט דא ספרים, אבער למעשה אריינברענגען אינעם המון עם, אז מ'זאל וויסן, אזוי ווי דער פעטער ז"ל פלעגט נאכזאגן פון עטרת צבי ומותר האדם מן הבהמה אין, אין'ניין, איז נישט געווען ווער ס'זאל זאגן פארץ עולם, אז אויף דעם זאגט דער פסוק (דברים יח יד) ואתה לא כן נתן לך ה' אלקיך [ושהשי"ת נתן כח שיוכלו לומר להיצה"ר לא כן, ויוכלו להמנע מלילך אחר עצתו].

אזוי האט ער געטייטשט אין א דרשה אין פרשת שופטים (דברי יואל תנייא עמ' קל"ד), בהקדם וואס ער האט נאכגעזאגט דעם ווארט פונעם עטרת צבי אויף 'אין', על כל פנים, ס'איז נישט געווען ווער ס'זאל זאגן 'ניין', שפייען פאר אמעריקא אין פנים, ממילא אז דאס איז נישט געווען, איז ווער ס'איז געקומען האט געווויינט און געקרעבצט, ביז מ'איז אריין אין א יאוש, און יעדער האט געזאגט 'וואס ווילסטו?, ס'איז דאך אמעריקא!', ביז אמעריקא איז געווארן וואס זי איז. (מתוך שיחה בניחום אבלים ה' מיטו"מ תש"ע)

■

עס איז געווען א פסטע וועלט עס איז געווען זייער א צובראכענע וועלט נאך דעם ביטערן חורבן, דא איז אמעריקע איז נישט געווען די קריג אדער אמעריקע איז געווען א חורבן פאר זיך אליינס, אמעריקע אליינס איז געווען א וויסטענישע א פוסטענישע עס איז געווען א בחינת לילה, דא אין אמעריקע האט מען געגעסן אלע קולות וואס איז נאר פארהאנען אין אלע ענינים אין אלע ד' חלקי שו"ע, מ'האט געווואוסט אין אמעריקע קען נישט זיין ווי אין איידאפע, א צובראכענקייט האט געהערשט ביי די אלע רבנים ביי אלע גדולי תורה, עס איז דא געווען גדולי תורה דא אין אמעריקע שטארקע תלמידי חכמים און גרויסע ערליכע אידן זענען געקומען דא אהער, עס איז געווארן אזא מין צובראכענקייט אז מען האט געזאגט מ'דארף זוכן צו ס'איז הפסד מרובה צו ס'איז שעת הדחק, אין אמעריקע איז געווען א שעת הדחק אלעס, מ'האט אפיר געמוכט יעדע קולא יעדע שיטה מיקל צו זיין, אה! מ'האב מיר שוין אויף וואס תולה צו זיין אזוי איז עס געגאנגען, דאס איז געווארן די הלוך ילך אין אמעריקע, ממילא איז געווען אז א גרויסע תלמיד חכם וואס האט געקענט אפלערנען און האט געקענט גוט אסאך שיטות אין פוסקים מען האט אפירגעזיכט וואו אין וואס מ'קען אלס מיקל זיין, אזוי איז געווארן די מהות פון די מדינה ביי די תלמידי חכמים און ביי ערליכע אידן, ממילא איז געווארן קולות אלעס איז געווארן קולות.

הקוויטל-שטוב של כ"ק מרן רביה"ק זי"ע ברח' בעיקרטאון בקרית יואל יע"א

דער פעטער ז"ל איז אנגעקומען דא קיין אמעריקע האט ער איבערגעדרייט אמעריקע, ער האט געזאגט אז דער באשעפער איז אין אמעריקע פונקט אזוי ווי ער איז געווען אין איידאפע, און מ'קען מאכן אין אמעריקע מ'זאל זיך אזוי פירן אזוי ווי מען איז געווען אין איידאפע, מען דארף נישט זוכן קיין קולות אדרבה מחמיר צו זיין עס זאל זיין על צד היותר טוב, נישט עס זאל זיין מ'זאל זוכן וואס מ'קען מיקל זיין, נאר פארקערט וועלן א אידישקייט עס זאל זיין מיט אלע הידורים און מיט אלע חומרות, אזוי ווי די חסידישע אידן האבן זיך געפירט במילי דחסידות, נישט געזוכט קיין היתרים, נאר געזוכט ס'זאל זיין נישט הונדערט פראצענט נאר הונדערט און איין פראצענט. (כ"א כסלו תשע"ט בישיבה)

■

אז מ'טראכט אריין וואס דער פעטער ז"ל האט דא אויפגעטון אין אמעריקע, לא יאומן כי יסופר, ער אליינס

האט זיך נישט פארגעשטעלט וואס מ'זעהט דא היינט קע"ה, אידישקייט בליעהט אין א געוויסן זון שענער ווי אינדערהיים. אינדערהיים האבן חסידים נישט געוואוינט אין די גרויסע שטעט, בעיקר האט מען געוואוינט אין די קלענערע שטעט אדער אין די דערפער. איינער וואס האט געוואוינט אין א גרויסע שטאט איז פארדארבן געווארן ה"י.

אין פעסט האבן כמעט נישט געוואוינט קיין חסידים, אין גאנץ דעברעצין, ווי עס זענען שוין יא געווען ערליכע אידן, ארטהדאקסעשיע אידן, סיאיז אפילו געווען א חסידיש ביהמ"ד, וויפיל חסידישע אידן איז שוין געווען?, עטליכע צענדליג משפחות, נישט קיין סאך, כ'האב אליינס געהערט פון [הרה"ח ר'] שלמה מנשה [פאלקאוויטש ע"ה], ער איז אמאל געווען ביים זיידן [העצי חיים] ז"ל, און מ'האט אים פארגעשטעלט, דאס איז א יונגל פון דעברעצין, האט דער זיידע ז"ל אים געזומען און געזאגט "ברוך השם, מ'זעהט שוין א יונגל פון דעברעצין מיט לאנגע פיאות", און דא אין אמעריקע האט דער פעטער ז"ל באוויזן אין די גרויסע שטאט צו מאכן אזא מהפיכה. (מתוך שיחה על אם הדרך לביהמ"ד שב"ק שופטים תשפ"ב)

▪

וועך דער פעטער ז"ל איז ארויס געקומען אויף אמעריקא, איז ער געווען דער איינציגסטער שטרײַמל אויף גאס, קיינער איז נישט געגאנגען אויפן גאס מיט א שטרײַמל. דעמאלטס איז געווען די מקוה אין וומס"ב אויף דיוויזשאן, איז דער פעטער אמאל געגאנגען שבת אין מקוה, איז געזעסן אן אמעריקאנער איד, און וועך דער פעטער איז געקומען מיטן שטרײַמל, האט ער צוזאמגעפאטשט די הענט און געזאגט "א בראך אויף דיר אמעריקע, אין אמעריקע מיט א שטרײַמל?!". דער פעטער האט עס געהערט, איז עס אים געפאלן, און ער האט געזאגט, יאָ! דורכגעבראכן אמעריקא, אין אמעריקא א שטרײַמעל!.

איז ער אמאל געגאנגען אין גאס מיט ר' יוסל, ר' יוסל איז געגאנגען מיט א הוט [בימים הראשונים] און דער פעטער איז געגאנגען מיט א שטרײַמל, און ר' יוסל וווּיזט פארן רבין, "דער רבי זאל זעהן אז מען לאכט". זאגט ער אים, וועך זאגט אז מ'לאכט פון מיין שטרײַמל, אפשר לאכט מען פון דיין הוט

המקום אשר בו ערך מרן רביה"ק זי"ע את עבודתו הק' בחמש שנותיו האחרונות

דאהי האט דער רבי דאס געפאדערט פונעם עולם, דא איז אמעריקא, יעדער קען טוהן וואס ער וויל, גייטס מיט שטרײַמלעך אויפן גאס. אינדערהיים, אין די גרויסע שטעט, פעסט, דעברעצין, [נישט און סאטמאר, ארשיווע, דאס זענען געווען קליינע שטעט], אז א פאליציי האט געזהען אין גאס מיט א שטרײַמל, האט ער געקענט אראפלאזן צווויי פעטש, אדער נעמען אין פאליציי אמט, אבער אין אמעריקא איז פריי.

איך געדענק וועך איך בין געווען א קינד, וועך אונז זעמיר געווען קינדער דא אין אמעריקא איז נישט געווען ווי היינט אז יעדער גייט מיט אראפגעלאזטע פיאות, קינדער זענען געגאנגען מיט די פיאות אויף די אויער, בין איך געגאנגען מיט לאנגע אראפגעלאזטע פיאות, סתם קינדער זענען געגאנגען מיט ארויפגעדרייטע פיאות אויפן אויער, און מען האט מיר נאכגעשריגען און מבזה געווען – פארדארבענע אידן נעבעך נישט גוים - , "יונגל דו מיט די פיאות!, דו מאכסט א חילול השם!", איך בין געווען א קינד, כ'האב נישט געוואוסט וואס איך טוה נישט גוט מיט דעם וואס איך גיי מיט אראפגעלאזטע פיאות.

דאהי אין די ערשטע יארן איז מען געגאנגען די פיאות אויף די אויערן, דער פעטער ז"ל האט זייער נישט געגליכן אז מען איז געגאנגען די פיאות אויף די אויערן, ער האט געוואלט אז זיינע תלמידים זאלן יא גיין מיט לאנגע אראפגעלאזטע פיאות, כאטש דאס איז געווען קעגן דעם שטראם פון די גאס, פלעגט ער פון צייט צו צייט מעורר זיין די בחורים און אינגלעך דערויף, און אפן ארויסגעווייזן אז דאס איז זיין רצון אז די בחורים זאלן מקיים זיין דעם ויגבה לבו בדרכי השם.

אמאל האט ער זיך אנגערופן צו א בחור וועלכער איז געגאנגען מיט די פיאות אונטערן אויער "פאהואס דו וואס גייען אונטער דיר מעגן זעהן דיינע פיאות, און נאר דו וואס גייען פאר דיר טארן נישט זעהן?"...

ביי א געלעגנהייט וועך דער רבי האט צוגעשיקט א בחור צום עמוד וואס האט געהאט די פיאות ארויפגעדרייט אויפן אויער, וועך דער רבי האט דאס באמערקט איז ער שוין געווען מעוטר מיט טלית ותפילין - ווי באקאנט האט ער נישט אויסגערעדט מיט טלית ותפילין - האט ער א זאג געטוהן פאר דעם בחור אויף לשון הקודש "למה הטמנת את הפאות תחת האוזן? חששת שיגנבו אותם?!...".

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

רביה"ק מרן יואל בן מרן רביה"ק חנני' יו"ט ליפא טייטלבוים זי"ע

בעל "דברי יואל" יומא דהילולא כ"ו מנחם אב (תשל"ט)

בעמדינו עתה לפני יומא דהילולא קדישא של כ"ק מרן רבינו הקוה"ט זי"ע ובהעלותינו על לבבינו הימים הנעלים והנשגבים בהילו נרו על ראשינו בהם זכינו לשאוב ממעיינו הטהור, אמרנו לספר לדור אחרון צדיק מה פעל, אך לא נדע במה להתחיל ואם באנו להעלות עלי גליון אפס מכל מעלותיו ומידותיו הק' יכלה היריעה והם לא יכלו, ואעפ"כ אעלה בתמ"ר אחזה בסנסיניו, לטעום קצת מפרי מגדיו, להעיד על השמש בגבורתו, המאיר ובא מתחילת זריחתו, רב חילי' ותוקפו של רביה"ק זי"ע משחר טל ילדותו, עד יומו האחרון עלי אדמתו, בעמוד התורה הזן בחלק הנגלה והן בחלק הנסתר אשר ממנו ניקח וממנו נלמד ללכת בדרכיו הקדושים ושלא ימוש התורה הזאת מפינו ומפי זרענו ומפי זרע זרעינו עד עולם.

בתורת הנגלה

סיפר לי איש חשוב ונאמן שביקש פעם את הגה"צ מבילגוריי זצ"ל שישאל את פי אחיו הגה"ק מבעלזא זצ"ל דעתו ועצתו באיזה ענין וענה לו הגה"צ מבילגוריי בתמי' הלא בדעתם לנסוע לאמעריקא אל הרבי מסאטמאר וא"כ למה לא תשאל אותו, הלא שמעתי כמה פעמים מאחי שהעיד עליו שהוא הלומר תורה לשמה בדור הזה.

פעם אחת הי' רבינו בקאשוי על שב"ק ודרש דרשה ארוכה כשתי שעות ואחר התפילה הלך לקידושא רבא אצל הרה"ק ר' אברהם שלום מסטראפקוב זצוק"ל (שהתגורר אז שם) והוא גמר כבר תפילתו מזמן הרבה ושאל הרה"ק מסטראפקוב למה איחר כל כך לבוא, וענו לו שדרש דרשה כשתי שעות, שאלו מה יש להגיד בשתי שעות אלא הוא הדבר אשר שנה התנא ר' מאיר כל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה היינו שהלומד תורה לשמה משפיעין לו דיבורים הרבה שיוכל לדרוש בדברי תורה שעות ארוכות כמו הרב מקראלי, ועיין בדברי יואל על פרקי אבות שפירש רבינו שהלומד תורה מתגלים לו תמיד דברים חדשים מה שלא הרגיש בהם עד עכשיו וזהו זוכה לדברים הרבה.

וסיפר רביה"ק הברך משה ז"ל שפעם בא רביה"ק זי"ע לשבות שבתו בעיר זענטע ובשב"ק בבוקר כשהלך עם רבינו זי"ע לביהמ"ד שאל את רבינו זי"ע באיזה סוגיא ידרוש היום לפני קריאת התורה ענה לו רבינו זי"ע שאינו יודע עוד באיזה סוגיא ידרוש, והוסיף רבינו שלפני קריאת התורה דרוש דרש רבינו זי"ע כשעתיים בסוגיא עמוקה שבש"ס בחריפות ופלפול עצום כאילו הכין עצמו מקודם שעות ארוכות.

הרה"ח המפורסם ר' לייבל פאשקעס זצ"ל היה רגיל לספר שרבינו עמד כמעט כל הלילה על רגליו ועסק בתורה בהתמדה נפלאה ולפעמים כשהיה יושב בשעת הלימוד נתן רגליו בספל מים קרים כדי שלא יישן והחסיד הישיש ר' משה זאב אבראהאם ע"ה מסאטמאר הי' רגיל לפתוח את בית המדרש של החסידים בכל יום בשעה שלש לפנו"ב פע"א איחר כמה שעות ושיחקו ממנו חבריו על שישן אותו יום יותר מהרגלו והשיב שהוא קם ממיטתו כבכל יום אבל בלכתו לביהמ"ד שמע קולו של רבינו לומד במתיקות נפלאה ולא הי' יכול להפרד משם עד שרבינו פסק מלימודו.

סיפר אחד מתלמידי הגה"ק רבי שאול בראך מקאשוי זצ"ל שנכח פעם בעת שנפגש רבינו בעודו בימי עלומיו עם רבו והתחילו לדבר ביניהם אחרי תפלת שחרית ונמשך השיחה עד תפלת המנחה ואח"כ כששאל את רבו למה הוא מחשיב כל כך את האברך הזה השיב לו שהאברך הזה הנו זוכר כל תוס' שבש"ס.

ונפלאות ראינו מגודל מסירת נפשו בהרבצת תורה לתלמידיו החביבים ומיום עמדו על דעתו עד זקנה ושיבה לא פסקה ישיבה מעל שלחנו וכמה פעמים גילה דעתו לפני מקרוביו כי שמחתו היחידית בעוה"ז היא בהגדת השיעורין וכו' וגם זאת אשיב אל לבי בעת אשר נתעוררו בעולם שאלות בענינים הנוגעים לכלל ישראל והיו גדולי עולם משתמטין מלדין בהם כי לא מצאו בהם דבר מפורש בספרי הפוסקים שם ראינו נפלאות.

ביום חופתו נתקדש רבינו בסילודין וכל היום עסק בתורה בהתמדה נפלאה וכפי שמקובל שעבר רבינו באותו יום על מסכת בבא בתרא שהוא קע"ז דפים ורבינו בעצמו אמר פעם בדרך צחות ביום חופתי אכלתי קע"ז [גבינה].

כשבא הרה"ק משינאווא זי"ע להשתתף בשמחת נישואין של הגה"ק בעל עצ"ח זי"ע, כאשר ראה את רבינו אמר לאנשים שעמדו לידו "דאס קינד האט הייליגע אויגן". בעת ההוא גם בחן הרה"ק משינאווא את רבינו, ורבינו אמר לו חידוש שחדש בעצמו, בסוגיא דשיקול הדעת במס' סנהדרין, ונענה ע"ז מרן הגה"ק משינאווא "דאס הייסט א שיינער שיקול הדעת".

בתורת הנסתר

במעלליו יתנכר נער

אבל עד כמה שהי' ידוע רב כוחו וחילו בתורת הנגלה הי' גם ידיו רב לו בתורת הנסתר, ועודו בצעירותו עסק רבינו בחכמת הנסתר, ובשיעור קומתו הרוחנית רכש ידיעה עצומה גם בספרי קבלה על אף היותו בחור צעיר לימים, אלא שהסתיר מאוד את ידיעותיו בענינים אלו כדרך הצדיקים.

ומעידים תלמידי רבינו שבעיר סאטמאר שמעו כמה פעמים מפ"ק של רבינו ז"ל שאמר: "הכרתי בחור אחד בן שלש עשרה שנה שהי' בקי בכל כתבי האריז"ל", ומעולם לא פירש על מי ירמזון מיליו ומי היה אותו בחור נפלא שהיו סתרי תורה נהירין ליה. אך תלמידי רבינו הרגישו כי עליו בעצמו יסובבו הדברים, ומחמת ענוותנותו הסתיר חזותו של הבחור המופלא.

בדומה לזה היה מספר הרה"ח ר' ליפא פרידמאן ז"ל שפ"א תחת אחד השיחים התרעם רבינו לפניו על אחד שהי' מגלה סתרי תורה ברבים, ואמר רבינו, כי בהיות עוד הלה עולל ויונק כבר הכרתי בחור צעיר לימים שהי' בקי בחכמת האמת ומעולם לא נשמע מפיו דבר מסתרי תורה.

בימי כהונתו של רבינו ז"ל בעיר קראלי יצ"ו היה גר שם הגה"צ ר' שלמה דוב ווייס זצ"ל אב"ד פאבייאנהז וסיקערניצא, והוא היה ת"ח גדול ועובד ה', וגם היה לו ידיעה בחכמת הח"ן, והיה נוהג בכל עת שהלך למקוה וירד וטבל הי' עושה תנועות שונות ומשונות בידיו על המים, ופעם שאל אותו הרה"ח ר' אלעזר האלפערט ז"ל מקראלי שיואיל בטובו לבאר לו פשר תנועות אלה, ויענהו הרב מפאבייאנהז היות שאינו רוצה ליכנס למים כעוף בעלמא ורוצה לכוין כמה כוונות בסוד הטבילה המובא בסוף הוספות מהרצ"א וכדומה בשאר ספרי קבלה, על כן הוא עושה כמה תנועות משונות לסימנא דמילתא וכדומה, ודרך אגב הוסיף ואמר, הגם שיש שם כמה ענינים בסוף הוספות מהרצ"א שאין לו השגה בהם כי הם עמוק עמוק בתורת הסוד, אבל שאר הכוונות אשר הוא יכול לכוין רוצה הוא לכוין בשעת טבילתו.

ושאלו ר' אלעזר הנ"ל האם גם רבינו האב"ד בקי בענינים אלו, כי מעולם לא ראה את רבינו שיעשה תנועות כאלה בשעת טבילתו, ויענהו הרב מפאבייאנהז בתמיהה, וכי יש מקום להסתפק בזה, הלא רבינו כל רז לא אניס ליה, תא ושמע מה שסיפר לי אבי הגה"ח המקובל ר' דוד אלימלך ווייס ז"ל האב"ד סיקערניצא שהי' פעם בסיגוט אצל הקדושת יו"ט ז"ל ודרכו של אבי הי' להתפלל מתוך סידור האר"י ז"ל, שהי' רב חיליה בתורת הח"ן והי' מתפלל עפ"י כוונות האר"י, וכשחלץ תפילין דרש"י קודם שהניח תפילין דר"ת יצא אבי מביהמ"ד לזמן קצר וכאשר חזר הרגיש איך שהבחור יואל הוא רביה"ק ז"ל עומד על מקומו וראשו רכון על גבי סידור האר"י ומעיין ומתעמק בו, וכשנתפס רבינו שמעיין בסידור האר"י ז"ל אזיל סומקא ואתי חיוורא, ושאלו אבי ז"ל הכי מבין אתה על הדברים בסידור הזה שעיינת בו, וענהו רבינו ז"ל כי יש דברים שמבין ויש כמה ענינים שאינו מבין, ובחנו אאמו"ר באותן ענינים שאמר רבינו שהוא מבין ונתפעל מרוחב בינתו ועומק השגתו, והדברים שאמר רבינו עליהם שאינו מבינם היו באמת קשי ההבנה, ובכל פעם שסיפר אבי ז"ל עובדא זו הי' מתרגש ומתלהב ודמעות נשרו מעיניו, ואמר הלא הילד הזה לא למד חכמה זו מרבי ומורה, ורק מעצמו השיגה ועלה ונתחכם בחכמה זו, הרי זה הוכחה ברורה לקדושתו של הבחור הצעיר הזה ובהירות שכלו הזך ותפיסתו החדה והעמוקה, שקדושת נשמתו מודעת לו רזי תורה.

וסיים הרב מפאבייאנהז: ומזה תבין כי רבינו האב"ד במוחו הבהיר אינו צריך לשום תנועות בטבילתו, כי הוא סוקר כל הכוונות בסקירה אחת, משא"כ אנוכי שלא באתי לידי מידה זו צריך אני לעשות תנועות שונות ומשונות לסימנא ולזכרון.

מענין לימודו בחכמת האמת בצעירותו ראוי לציין שרבינו בעצמו רימז בשו"ת דברי יואל (חלק חו"מ סימן קל"ט) וזל"ק: ונהירנא כד הוינא טליא טרם שראיתי זה בשם הגדולים, התבוננתי בענין א' בספר חסד לאברהם אשר לפי דעתי אי אפשר ליישבו, וחשבתי לנפשי שבודאי איזה טעות סופר שם, ואמרתי אז זאת לאחד מתלמידי והראה לי שכן הוא בשם הגדולים המעיד על רוב הטעותים שבו, עכ"ל, (וידוע שספר חסד לאברהם הוא אחד מספרי קבלה העמוקים).

שיעוריו בחכמת האמת

בעת שהיה עוסק בלימוד ספרי קבלה שהיה עפ"י רוב אחר חצות הלילה בראש אשמורות, היה סוגר דלתות חדרו על בריח ומנעול, והיה מקפיד שהבחור המשמש ילך לישון ולא יתבונן במעשיו, אבל לפעמים כשהציצו מן החרכים ראוהו עוסק בספרי הח"ן בהתלהבות ופניו הטהורים בערו כלפידים, וכן היה כמה שנים שהיה דרכו לעיין בעת האכילה בספרי קבלה, כגון בספה"ק פרע"ח או ספר הפרדס מהרמ"ק ז"ל או ספר שערי אורה להג"ר יוסף גוטלקיה ז"ל וכדומה, והיו לו אז שיעורים קבועים בספרים אלו בכל יום באמצע האכילה, ובאם נכנס המשמש לחדרו היה רבינו סוגר את הספר עד שיצא.

סיפר הרה"ח ר' יושע גליק ז"ל מקראלי, שפע"א בעת ההקפות אמר רבינו ד"ת והציבור לא הבינו דבריו, ונכנס

הרה"ג ר' משה ווערצבערגער ז"ל דומ"ץ בארשיווא, מתלמידיו הגדולים והחביבים של רבינו, ושאלו את רבינו על פשר הדברים, והראה לו רבינו בסידור האריז"ל שע"פ דבריו יובנו הד"ת שאמר, אך ברבים לא היה יכול להאריך מזה, וכן קרה פעם בשעת ההקפות שהיה רעש גדול, ונזרקה מפ"ק: "אינני אומר תורה, כי בלאו הכי אין כאן למי לומר תורה".

וככה אירע פע"א בארה"ב שהגה"צ ר' נפתלי הירצקא העניג ז"ל אבדק"ק שארמאש, נגש פעם לרבינו אחר עריכת השולחן ואמר לרבינו שזה עתה עסק בספה"ק פע"ח, ושם מצא מרומז את כל המשך הד"ת שאמר רבינו על שולחנו הטהור, והן מכוונים לסודן של דברים, ונתחוורו פני רבינו בהתפעלות על מה שהרגיש בדבר.

ביומא דפוריא כטוב לב המלך ביין נכנס יין יצא סוד, אז גלה טפח מגודל מעלת אמירת תורתו, ופע"א ביום הפורים שנת תש"ט התבטא ואמר: "דעם שבת בי שלש סעודות האב איך עפעס געזאגט, עטץ זאלטס נישט מיינען אז ס'איז עפעס אזא פשוט געזאגעטץ, ס'איז אַ גרויסע בחינה", ויהי לפלא.

[אגב, ידוע שפע"א בעיר אורשיווא אמר רבינו להראש הקהל ביום הפורים: "וויסטו דען נישט אז וען איך זאג תורה בין איך מתפלל אויף אידן", כעי"ז אירע פעם שבאמצע אמירת ד"ת ביום הפורים ניגש לפניו בחור אחד כשמקטרתו בפיו ועישן לפניו, אמר לו רבינו: "עד מתי עשנת בתפילת עמך, אונזערע תורה'ס זענען תפילות אויף אידישע קינדער", עד מתי אתה מעשן בתוך תפילותי].

הרה"ח ר' סענדער דייטש ז"ל כותב בספרו "בוצינא קדישא" וז"ל: פעם בדברות קודש בס"ש האריך רבינו לבאר הענין מה דאיתא במדרש חז"ל תורה שנתן הקב"ה למשה ניתנה לו מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא, המובא בכמה מקומות בחז"ל, ואלו ואלו דברי אלוקים חיים, לאחר סיום הדברי תורה אמר לי הרה"ח ר' יושע הערש גליק ז"ל, אלמלי הייתי מגלגל הרבה שיחות עם רבינו כמוכם, הייתי מעיז לשאול את רבינו מדוע נקטו דווקא המספר של מ"ט פנים, אבל אני לא הרהבתי עוז לשאול את רבינו ענין הנ"ל, עד שהגיע פרשת שלח שנת תשכ"ה כשנסענו בצוותא חדא עם רבינו לארה"ק, כאשר טייל רבינו על סיפון האניה ואני הקטן הלכתי לצד רבינו, הרהבתי עוז לשאול את רבינו פשר הדבר מדוע נקטו רבותינו ז"ל דווקא מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא, ואמר לי רבינו: "זה ענין של פנימיות" ויותר לא אמר דבר, וגם אני החרשתי ולא הרהבתי לשאול יותר, עכ"ד.

נסתר בהסתר

במשך שנות חייו מעולם לא דיבר רביה"ק בתורת הח"ן ומעולם לא נשמע קולו בבואו אל הקודש לדרוש ברבים דבר ולא חצי דבר מעניני קבלה, מלבד פעם אחת בעת שהי' רבינו בארה"ק בשנת תרצ"ב והפצירו בו חכמי המקובלים דישיבת "בית אל" שיואיל לדרוש להם מעניני קבלה, ואחרי הפצרות רבות נעתר לבקשתם, אך ביקש מכל הנלוים אליו שלא ישתתפו בעת שלומד השיעור בקבלה, ואעפי"כ נשארו שם כמה מבני החבורה הרה"ח ר' לייבעלע פאשקעס ז"ל, והרה"ח ר' יעקב יוסף לעפקאוויטש ז"ל (אביו של הרה"ח ר' פרץ לעפקאוויטש ז"ל, שעשה עצמו כישן ורבינו לא רצה שיעוררו אותו), ונשארו שם בפנים בהיכל הישיבה בשעה שדרש רביה"ק, ואחרי השיעור הביע ר' קלמן ווייס את תמיהתו לפני ר' לייבעלע ע"ה, על שרבינו דיבר באתגליא בחכמת האמת, השיבו ר' לייבעלע שעדיין אין זה סתרי תורה כי אם ענינים קרובים לזה, וסתרי תורה ממש לא היה רבינו נוהג לדבר ברבים, כדרך הצדיקים שהסתירו חכמה זו.

היה זה אחד מעוצם נפלאותיו של רבינו ז"ל עד כמה היה הצנע לכת והצליח להסתיר השגותיו בדברי כבושים שכבשם עתיק יומין, ומעולם לא גילה השגותיו הנוראים והנפלאים, והגה"צ ר' שמעון ישראל פאזען זצ"ל אבדק"ק שאפראן אמר פעם שמי שיש לו יד ושם בענינים אלו כמעט שאי אפשר לו לכבוש א"ע שלא ישמיע מפיו עכ"פ חלק מהשגותיו, ורק מוח עצום כרבינו ז"ל היה יכול לעצור במילין ולכבוש ולהסתיר מאחרים השגותיו הנפלאים בכל ימי חייו, וכן הפליא הגה"צ המקובל רבי מנחם שלמה טויב זצ"ל האדמו"ר מקאלוב בעמח"ס חקל תפוחין, ואמר שהרבה פעמים כשהתחיל רבינו ז"ל לומר מאמרים מדברי הזוה"ק דימה בנפשו כי לפי הבנת הענין יש צורך גדול להרחיב את הדיבור בחכמה זו, והיה לו ברור שכעת יאריך רבינו בזה, אבל רבינו ז"ל נעצר ברוחו וסבב את הענין ולא יצא מגדרו.

ופעם אחת ביום הכיפורים לפני תפילת מוסף נכנס אחד מהמשב"ק לחדרו של רבינו להזכיר איזה ענין, וכאשר פתח הדלת ראה שרבינו החזיק בידו ספר קטן, וכשהרגיש בו רבינו הסתיר את הספר בתוך בתי זרועות מלבושו, שלא ירגיש באיזה ספר הוא עוסק כעת.

וסיפר הרב החסיד המפו' ר' חנני' יו"ט ליפא שוואַרץ ז"ל שהיה בעצמו נוכח לראות כאשר נכנס פעם למעון רבינו אחר סעודתו וראה שבשעת אכילתו הוא עוסק בספרי קבלה, ומאד היה נזהר שלא יתוודע לשום אחד מזה חוץ מהמיוחדים שבחבורה החסידים הגדולים בעלי מדריגה ובעלי שם.

בקיץ תשכ"ז עסק רבינו עם תלמידיו בסידור ספרו הקדוש "על הגאולה ועל התמורה", והביא רבינו שם בסי' ק"נ את דברי הזוה"ק פר' ויצא בענין סכנת הדירה בירושלים, וצוה רבינו להכותב והמסדר שיעיין במפורשי הזוה"ק מה שכותבים על דברי הזוה"ק הנ"ל, והראה לו רבינו בארון הספרים שורה שלימה עם מפורשי הזוה"ק וספרי

קבלה, והוציא משם כמה ספרים והניחם מן הצד ואמר לו הנח ספרים אלו ואל תעיין בהם כי דרכם לבאר את הענין עפ"י עומק הסוד, ואין אני מביא מדבריהם לפני ההמון, ותעיין רק בספרים אלו המבארים גם ע"פ פשטן של דברים (עיי"ש שהעתיק מכמה ממפורשי הזוה"ק בזה).

אין לי עסק בנסתרות

סיפר הרב החסיד המפו' ר' חנני' יו"ט ליפא שווארץ ז"ל שפעם נפגש רבינו עם הגה"צ ר' חי"ל גאטליב זצ"ל אבד"ק מישקאלץ בעמח"ס יגל יעקב, והלה אמר לרבינו דרוש ארוך בתורת הנסתר והמתיק סוד עם רבינו באריכות בעניני קבלה, ואחר כל השיחה אמר לו רבינו בענוותנותו: "אין לי עסק בנסתרות".

סיפר הרה"ח ר' מנחם מענדל פרידמאן ז"ל שפע"א כשהיה אברך צעיר אחר חתונתו והיה גר במאטע-סאלקע (בזיוו"ר הי' חתן בעיר מאטע-סאלקע) הציע לו הרה"צ המקובל ר' יחזקי' פיש ז"ל האב"ד דשם שילמוד עמו בחברותא תורת הח"ן, ר' מענדל לא רצה באומרו שהוא תלמידו של רביה"ק מסאטמאר ושם לא לומדים קבלה, אמר לו הגה"צ ממאטע-סאלקע: וכי מה דעתך שאין הרב מסאטמאר עוסק בקבלה, אני יודע בבירור שהוא בקי בעניני קבלה רק הוא מסתירו מעין אנוש, הנה אנכי שאלתי ממנו ג' ענינים בעניני קבלה לדעת מקור מוצא להם, והראה לי על אתר בתיקוני זוה"ק המקור לשלשת הענינים ברוב בקיאותו.

אבל בכל זאת לא הסכים ר' מענדל ואמר לו שמזה שרביה"ק מסתירו רואים שלא ניחא ליה שתלמידיו יתעסקו בצעירותם בעניני קבלה, לאחר זמן נסע ר' מענדל לסאטמאר וביקר את רביה"ק וסיפר לו ר' מענדל את הדברים שהיה לו עם הרב ממאטע-סאלקע, רבינו רצה לבטל את הענין כדרכו בקודש, ואמר לו: וכי מה אתה חושב שאמרתי לו, הרי אלו היו דברים פשוטים, תא שמע ותווכח שאין זה קבלה כלל, ורבינו התחיל להגיד לו את הענין, אך באמצע דבריהם נכנס המשב"ק הרה"ח ר' פייבוש אשכנזי ז"ל לקרוא את רבינו לסדר קידושין, ונסתיימה השיחה, וכשחזר רבינו לביתו שאל את ר' מענדל במה דברנו מקודם, ענה לו שדיברו אודות השלושה הענינים הנ"ל, אמר לו רבינו: "שוין, ס'איז נישט וויכטיג" והתחיל לדבר מענינים אחרים.

אין מגלין אלא לצנועין

זעירון אינון שזכו לבוא בסוד ה' ורבינו יעסוק אתם בקדשים וידבר אתם בתורת הקבלה, ואמרו זקני החסידים שכפי הנראה היה רבינו עוסק הרבה בעניני קבלה עם תלמידו החביב הגה"ח ר' לייבעלע פאשקעס ז"ל שיצק מים על ידי רבינו בימי נעוריו, והוא היה עייל בלא בר בבית רבינו, וכמה פעמים בעת עריכת השולחן היה נראה שרבינו מרמז לו מענינים אלו שהיה מדבר עמו ענינים שלא היו מובנים ע"פ פשוטן, והכירו שטובא גניז בדבריו.

בשנת תש"ד כשקול המלחמה כבר נשמע במחנה ומפני הצרות והגזירות הוכרח רבינו לברוח על חג הסוכות לעיר גרויסווארדיין, ואז בהיות רבינו בגאסווארדיין נתפרסם קצת בין החסידים כי רבינו עוסק בספרי קבלה הנצרכים לעבודתו הקדושה בהקפות וכדו', כי כדרך צדיקי אמת הסתיר רבינו את לימודיו בספרי ח"ן, ובני אדם לא ידעו שרבינו עוסק בסתרי תורה, ועכשיו כשנסע לגרויסווארדיין והמשמשים ארזו את חפצי רבינו ז"ל ליקח מסאטמאר לגרויסווארדיין, ושכחו ולא ידעו לארוז את הספרים שרבינו היה עוסק בהם, וכשהגיע רבינו לגרויסווארדיין וראה שהוא מחוסר ספרים חשובים הנצרכים לו, שלח את תלמידו החביב הרב החסיד ר' לייבעלע פאשקעס זצ"ל שיחזור לסאטמאר ליקח את הספרים, ומקורבי רבינו אמרו שיודעים שיש איזה שליח שיכול להביא הספרים, אמנם רבינו לא הסכים ששום אחד יביא ספרים הללו בלתי ר' לייבעלע, כדי שלא יתוודעו באיזה הספרים הקדושים הוא עוסק, וגם ר' לייבעלע לא רצה להרחיב את הדיבור מזה והי' נראה מדבריו כי הי' אלו ספרי ח"ן שרבינו למד בהם כעת, והיה מעדיף את השתיקה בענין זה.

כשהיה רבינו עוד אב"ד בארשיווא היה בא לעתים לבקר בעיר סאטמאר והיה אכסנייתו בבית הרה"ח ר' קלמן וויים ז"ל ושם היה רבינו ז"ל מתייחד שעות ארוכות עם הרה"ח המפו' ר' יוסף סופר סת"ם ז"ל שהיה לו יד ושם בחכמת הקבלה, והיה רבינו משתעשע אתו כמה שעות רצופות, ואמרו אז שכפי הנראה עסקו בעניני קבלה וחכמת הנסתר.

גם עם הרה"צ ר' חיים יעקב סאפרין ז"ל האדמו"ר מקאמארנא היה רבינו מעמיק בסוד שיח בחכמת הרמז, והיה רח"י אומר שהרבה ענינים בחכמת הרמז שהציע בפני הרבה מגדולי המקובלים, היה רבינו היחידי שהאיר לו עינים בהם.

וכן הרה"צ ר' חיים ערלאנגער ז"ל מלוצערן שהיה לו ידיעה בחכמה זו היה לו פתחון פה בענינים אלו לפני רבינו ז"ל, והיה מספר בהתפעלות מקומתו של רבינו בחכמה זו. [אגב, ר' חיים הנ"ל נתקרב לרבינו ז"ל בהיות רבינו במדינת שוייץ אחר המלחמה, ורבינו הראה לו חיבה יתירה, וגם נתן לו הסכמה לאחד מספריו].

בהיות רבינו בארץ ישראל בשנת תשי"ט נתלווה אליו פעם הרה"צ המקובל ר' ישעי' אשר זעליג מרגליות ז"ל אחר התפילה בדרכו לביתו, ובאמצע הדרך רמז רבינו לשאר האנשים שהיו שם שיתרחקו קצת, ובכל הדרך המתיק רבינו סוד עם הריא"ז על ענין מסובך בחכמת האמת, אח"כ שאל אחד החסידים את הריא"ז במה היה המדובר, והשיב לו שזה כמה שנים ששאל במכתב לאחד מגדולי הצדיקים בענין סידור הקערה בליל הסדר שלפי דעתו עפ"י חכמת האמת

היה צריכים לסדר הקערה שלא ע"ג המצות, כ"א בסמוך לו מן הצד, וכ"ה בסידור הרש"ש, אבל כל הצדיקים מתלמידי הבעש"ט נהגו לסדרם ע"ג המצות ממש, והמקובל הנ"ל השיב לו תשובה ארוכה בזה, וכעת שאל שאלה זו לרבינו, ורבינו השיב לו על אתר ע"פ חכמת האמת בפשטות לאמיתה של תורה, ושאלו להריא"ז הלא אין רבינו מפורסם כ"כ בגדלותו בנסתרות כ"א בנגלות, וענה הריא"ז שכל מה שיודעים מגדולתו של רבינו בנגלה הוא מעט מזעיר מגדלותו בחכמת האמת, וכששאלו מדוע אינו מפרסם הדבר, ענה שדין גרמא שרבינו מדבר עמו בענינים אלו מפני שבטוח שלא יפרסם אותו, ואם יפרסם הדבר יחדל רבינו לדבר עמו בזה, וסיים הריא"ז: החסידים אינם מכירים את רבם, לא בגדלותו העצומה, ולא בצדקתו האמיתית.

פע"א שאל חסיד אחד את הריא"ז לדעת אם רבינו ז"ל בקי גם בנסתרות יען שאינו מדבר אף פעם מחכמת האמת וענה לו הריא"ז כמתמיה ומתרעם, הלא רבינו הוא גאון בחכמת האמת.

כפי הידוע היה רבינו ז"ל מקושר בעבותות אהבה עם הגה"צ ר' יונתן שטייף זצ"ל אבדק"ק עדת יראים וויען שהיה לו יד ושם בחכמת הקבלה, (ובהספידו עליו קרא עליו את הפסוק: "צר לי עליך אחי יהונתן") וכשהיה בא מפעם לפעם לבקר את רבינו היה רבינו ממתיק סוד עמו, והיה שח עמו בעניני תורת הנסתר שעות ארוכות, והגה"צ מהר"י שטייף זצ"ל היה מהיחידים שרבינו היה ממתיק סוד עמהם בעניני חכמת הנסתר. (כן סיפר נכדו ני"ו שהיה נוכח כמ"פ בעת ביקוריו של זקינו הגר"י ז"ל אצל רבינו, ובהיותו ילד קטן לא הסתיר א"ע ממנו).

הרה"ח ר' מענדעלע ראטענבערג ז"ל מקאלוב בן הגה"צ מהר"י מקאסני ז"ל סיפר שהעיד לפניו הגה"צ ר' שבתי ליפשיץ זצ"ל ראב"ד ארשיווא מח"ס סגולת ישראל וש"ס, שרבינו בהיותו עוד אברך צעיר לימים כשנתקבל לאבד"ק ארשיווא, הכיר הוא בעת דברו עמו שהוא בקי בחכמת הקבלה.

כשביקר הגה"צ ר' דוד יונגרייז זצ"ל ראב"ד ירושלים ת"ו, בשנת תש"כ בארה"ב לטובת בניני העדה החרדית בירושלים, ביקר אצל אחד האדמו"רים ונוסב השיחה ביניהם בעניני קבלה שהראב"ד היה בקי טובא בזה, ושאלו האדמו"ר הנ"ל האם בירושלים יש לו אחים לדעה בחכמה זו, והשיב לו הראב"ד ר"ד יונגרייז הלא עיה"ק ירושלים היא מלאה חכמים ומקובלים וגם יש שם ישיבות מיוחדים ללימוד הקבלה, ושאלו האדמו"ר הנ"ל הכי גם הגאב"ד של העדה החרדית בירושלים (הוא רבינו) בקי בחכמה זו, נענה הראב"ד כמתמיה: הלא הרב מסאטמאר כל רז לא אניס ליה ובקי הוא בנגלות ובנסתרות, וכשסיפר אח"כ הגר"ד זאת לרבינו נתחייך רבינו ולא ענה כלום.

בספרן של צדיקים

קבלת רמח"ל – בשנת תשי"ט כשהיה רבינו ז"ל בארץ ישראל נכנס לפניו המו"ל שהו"ל את ספרי הרמח"ל בהוצאה מחודשת והביאם לרבינו ז"ל במתנה, רבינו עבר על כל הספרים בשטף דף אחר דף וראו שהיה רגיל בהם מזמן שלא נתחדש לו דבר בזה, רק על האגרות קודש של הרמח"ל שיצא אז לאור עולם בפעם הראשונה נעצר ועיין בזה במתינות וביקש שיארזו לו הספר באמרכולתו וספר זה לא ירד מעל שולחנו ימים רבים אח"כ, ובשנת תשכ"ז השתטח על קברו של הרמח"ל והשעין את ראשו על המצבה בדביקות נפלא.

וראה לשון קדשו של רבינו בהסכמתו לספה"ק צבי לצדיק להרה"ק מזידיטשוב זי"ע, במכתבו להרה"צ ר' ישעי' אשר זעליג מרגליות ז"ל וזל"ק: והעיקר מה שביקש הסכמה על כתבי רבינו קודש הקדשים בעל עטרת צבי זלה"ה וכו', בלא"ה תמהתי בזה וכי כת"י רבינו מרן העטרת צבי זלה"ה צריך להסכמות, ובפרט אחרי שכבר יש בידו הסכמות מכמה גדולי הדורות שלפנינו ובתוכם מכ"ק אבא מארי הגה"ק זצלה"ה, והאיך אצטרף אני השפל להיות כמו שר המסכים לדבריהם זללה"ה, ואין זה אלא זלזול לצדיקי הדורות שלפנינו וכו'.

לפלא לציין שרבינו מתאר את הרה"ק מזידיטשוב בשם "רבינו קודש הקדשים" ורבינו ז"ל היה אומר שזקינו מרן הייטב לב זי"ע מביא וקורא בספריו את העטרת צבי בשם "רבינו" על אף שלא היה מתלמידיו ואף קודם שראהו, מ"מ בעבור שעסק הרבה בספרו הקדוש ראה את עצמו כתלמידו וע"כ קראו בשם רבינו, ומאחר שגם רבינו קוראו בהסכמתו בשם "רבינו קודש הקדשים" נראה שהוא ג"כ מהאי טעמא שהיה מחשיב א"ע כתלמידו מספריו הקדושים שעסק בהם.

כמו כן עיין רבינו הרבה בחומש היכל הברכה מהרה"ק מקאמארנא, וכשיצא לאור החומשים הנ"ל בארה"ב ונכדו של הרה"ק מקאמארנא הביאו לפני רבינו הפליג מאוד בשבחו, וכשהלה שאל לרבינו אם הוא מבין בפירושיו העמוקים בתורת הקבלה, השיב לו רבינו בענוות קדשו: "איך האב געמיינט דערמיט צו זאגן אז ס'האט שיינע גרויסע ליכטיגע אותיות", וכך הסב את השיחה לענין אחר.

גם טרם שנדפסו החומשים בארה"ב ביקש רביה"ק מהרה"ח ר' שלום ליפער נ"י שינסה לחפש לו החומשים האלו כמו כן ידוע שבשעת קריאת המגילה היה פתוח החומש הנ"ל לפני רבינו על הבימה בכדי שיוכל לעיין בו באמצע הקריאה.

ביחודא שלים

אף שרבינו לא גילה השגותיו, אולם החכם שעיניו

בראשו היה יכול להבחין ולהרגיש בכל הנהגותיו ותהלוכותיו בקודש שהם מכוונים עפ"י כתבי האריז"ל, וכן בכל תנועותיו היו מכירין שהוא מייחד יחודים בכל עת, אף שרבינו התאמץ מאוד להסתיר מעשיו, והקפיד אם הרגיש עוקבים אחר מסתוריו, אבל כל חכמי לב היו רואין ומכירין שהוא עוסק בענינים נסתרים, אבל לא עמדו על סודו ולא ירדו לסוף דעתו.

ואמר פעם רבינו שבלימוד חכמת האמת, הלימוד בעצמו אינו דוגמת שאר לימודים, והעיקר הוא פירות הנושרים מהלימוד מה שמכוונים בכל תנועה ותנועה שיהיה בקנה אחד עולה ע"פ חכמת האמת, וזו היתה עבודת רבותינו הק' תלמידי הבעש"ט הק' זי"ע שכל מעשיהם ופעולותיהם היו מכוונים ע"פ תורת האמת, ולא המדרש עיקר אלא המעשה.

גם בעת עוסקו בעבודת התפילה או בעבודת המצוות לא היה רבינו מעיין בסידורי האריז"ל ברבים, זולת בזמנים מיוחדים היה פותח את סידור האריז"ל של ר' שבתי ז"ל, והיה זה בראש השנה בעת תקיעת שופר היה סידור האריז"ל פתוח לפניו, וגם בתפילת מוסף בר"ה בשעה שאמרו הציבור ונתנה תוקף היה מתבונן בסידור האריז"ל בכוונת כתר, (כשהגיע רביה"ק לארה"ב על ראש השנה שנת תש"ח לא היה לו עדיין סידור האריז"ל משלו ועבר אז הרה"ח ר' מרדכי לייב טירנויער ע"ה את הגשר של וויליאמסבורג לשאול את הסידור מהגה"צ ר' יעקב האלבערשטאם האדמו"ר מטשאקאווע זצ"ל), וכן ביוהכ"פ בשעה שאמרו הקהל סדר העבודה, וכן בלילי פסחים בעת הסעודה.

אולם העידו עליו חכמי המקובלים שבירושלים, שהכירו בתנועותיו שבכל עת ורגע הוא מייחד יחודים נוראים, והיה דרכו בקודש שהיה רגיל להעביר את ידיו ג' פעמים על מצחו ושוב העבירם ע"ג עיניו ועל פניו ולבסוף העבירם על הדיוקנא קדישא, ואמרו שבזה הוא מייחד יחודי הדיוקנא קדישא, וכן בשעת תקיעת שופר היה עושה תנועות נפלאות מאוד, וכן בעת הנחת תפילין ראו הכל שהוא עוסק ביחודים נוראים שאז ראו בחוש שרבינו עוסק בענינים רמים ונשגבים מבינת אנוש בדביקות נפלאה, שהיה עושה תנועות בשתי ידיו הטהורים ע"ג ראשו, והגביה ידיו למעלה מראשו במהירות, וחוזר ומניחם פעם אחר פעם, ומוליכם ומביאם למעלה למטה, וכשהניח ידיו ע"ג הקשר, הרים מיד את ידיו עד שהיה נראה כאילו מהפך בגחלים ונכווה, ושוב הגביה ידיו עוד הפעם, וכן הגביה היארמולקע פעם אחר פעם, וקלסתר פניו היה משתנה לכמה גוונים פושט צורה ולובש צורה, וככה נמשך זאת משך איזה רגעים עד שנטל ידיו.

ואף מארי דרזין חכמי המקובלים שבירושלים כשהתבוננו על עבודת הקודש של רבינו בעת הנחת התפילין בהיותו יושב בירושלים המה ראו כן תמהו ואמרו שמעשיו מוכיחין שמייחד בזה יחודים נוראים שגם הם לא עמדו על סודו, וכשאחד מהם הרהיב עוז בנפשו בהיותו מקורב לרבינו ושאל ממנו לגלות לו הכוונות שיש לו בעת הנחת תפילין, נתחייך רבינו וענה לו: "דאס איז נישט פאר די היינטיגע מוחות", ולאו כל מוחא סביל דא, ומי יבוא בסוד ה'.

היודעים והמבינים היו מרגישים לפעמים שרבינו מבקש תחבולות להתנהג בענין מסויים ע"פ קבלה, באופן שלא ירגישו הרואים, ולדוגמא בליל שב"ק אחרי התפילה היה לפעמים מחפש תחבולה, והקיף את השולחן אשר לפני ה', והיה עושה עצמו כאילו מבקש שם ספר וכדומה, לפי שבכתבי האריז"ל יש ענין עפ"י סוד להקיף את השולחן בליל שב"ק לפני הסעודה, וכן היו בהרבה ענינים כאלה, ולפעמים כאשר שאלוהו טעמו על איזה ענין שנהג בו, היה מלביש את הדבר בטעם פשוט והיה מכס את טעמיו הכמוסים אתו.

מה עמקו מחשבותיו בעת אכילת הדגים בליל שב"ק שהיה עושה אז תנועות שונות בשעת אכילת הדגים, שהיה מסדרם ומעבירם בתוך הקערה ממקום למקום, ופניו הק' היו משתנים לכמה גוונים פושט צורה ולובש צורה, והקפיד שלא יהיה אז רעש בביהמ"ד ואף אירע הרבה פעמים שהכה בידו על השולחן להשקיט את הקהל מה שלא עשה כן בשום פעם בעת הסעודה מלבד בשעת אכילת הדגים.

הגה"צ מראחוב ז"ל בעל ליקוטי מהרי"ח היה פעם בליל שב"ק סמוך על שולחנו הטהור של רבינו ז"ל בהיותו עוד אברך צעיר לימים, ואחר השולחן אמר הגה"צ מראחוב, יותר נתפעלתי מאכילת הדגים שלו, ובלשונו: "דאס פיש עסן געפעלט מיר זייער".

הגה"צ ר' יונתן שטיף זצ"ל אבדק"ק עדת יראים וויען שהיה לו יד ושם בחכמת הקבלה, ובעת שראה עבודת רבינו באכילת הדגים אמר: אותי אין הוא מצליח להטעות, כי אני מבין על מעשיו, ובלשונו: "מיך פאפט ער ניקס".

כמו כן היה לו עבודה מיוחדת בעת אכילת הפערפל שהיה עושה בהם תנועות משונות, ופע"א ביום הפורים כשהיה הגה"צ ר' יונתן שטיף זצ"ל מיסב על שולחנו של הגה"צ רמ"מ מסטראפקוב זצ"ל והיה מבושם מאוד נענה הגה"צ מהר"י שטיף זצ"ל ואמר: תנו לי עוד כוס יין, ואגלה לכם הכוונות שהרב מסאטמאר מכוון בעת אכילת הפערפל בליל שבת, אך הגה"צ מסטראפקוב לא הניחו לדבר ולגלות טמירין.

ופעם אמר הגה"צ מהר"י שטיף זצ"ל לנכדו, אם רוצה אתה לראות מי שמייחד יחודים ומכוון כוונות האכילה, לך והתבונן במעשי הרה"ק מסאטמאר בעת אכילת הביצים ובצלים בסעודת יום ש"ק, ותראה איך הוא חותך את הביצים ומסדרם סביב הקערה וכו', ושם תראה מה זה אכילה בכוונה ויחודים.

העיד הרה"ג ר' חיים טירנויער ז"ל שהסתופף בצל קדשו של רבינו עוד בצעירותו באורשיווא, שהרגיש אז בעת שרבינו היה מזמר מזמור לדוד בסעודת יום שב"ק, שהיה מזמר אך טוב וחסד והפסיק מעט ואח"כ המשיך ירדפוני וכו', ובסעודה שלישית היה משלב ביחד אך טוב וחסד ירדפוני וכו', והיה זה לפלא בעיני השומעים, ופעם הרהיב בנפשו לשאול את רבינו על ככה, והשיב לו רבינו טעם הדבר לפי שסופי תיבות של א"ך ט"ב וחס"ד בגימטריא כ"ו, כמספר שם הוי"ה ב"ה, וכן ראשי תיבות של א"ך ט"וב ו'חסד ירדפוני בגימטריא כ"ו, ועל כן אני מכוון לשלב שני הצירופים, ולכן אני אומר פעם כה ופעם כה.

בימים הנוראים

מיום ט"ו באב היה מתחיל ללמוד שיעור קבוע בכל יום בתיקוני זוהר כשהוא מעוטף בטליתו ומעוטר בתפילין דר"ת ומשלימו עד יום הכיפורים, והיה הלימוד הזה בתנועה מיוחדת בהתעוררות גדול וברגש אש קודש, וכמה פעמים הקול נשמע מחדרו החוצה כד גנוחי גנח וילולי ילל בבכיות גדולות ואנחות שוברות לב בשעת אמירת התיקו"ז, והשומעים רעדה אחזתם מאימת יום הדין ונכנסו בלבם הרהורי תשובה וחרטה.

ומספרים זקני החסידים בשנות צעירותו של רבינו שאז היה דרכו להסתיר מאוד את לימודיו אף בזוה"ק, היה סוגר את עצמו בחדר לפנים מחדר גם בעת אמירת התיקונים, אלא שמחמת חום שבשלהי דקייטא היה פותח לפעמים החלון מעט, ואז היו מתקבצים חסידים ואנשי מעשה לשמוע לימודיו מאחורי החלון, ושמעו הדברים יוצאים מפה קדשו בנעימות ובמתיקות נפלאה.

בעת עמדו בבית ה' בלילות בחודש אלול הי' רגיל לעסוק בקביעות יותר בספרי קבלה בהסתר בחדרו מוצנע מעין הרואה, וביותר הי' עוסק אז בסידורי האריז"ל, ופעם נשארה הדלת פתוחה ונכנס חסיד אחד ליקח איזה ספר משם ומצא את רבינו עוסק בפע"ח ופניו פני להבים, ורבינו הקפיד עליו ואמר לו טול את שלך קח ולך, והרבה פעמים כשהרגיש שאחד נכנס לחדרו בעת עסקו בתורת האמת היה מכסה את הספר במטפחת.

הוי עובדא באחד ממוצאי שבתות בחודש אלול, שרבינו חפש את הספר פרי עץ חיים ולא מצאוהו, ונזכר ששכחו בשעראן ספרינגס (שהי' רבינו ז"ל רגיל לנסוע לשם בימי הקיץ), והיה לו מזה עגמת נפש וצער רב, ועמד שם אברך אחד שהציע לרבינו כי הוא מוכן ומזומן לשום לדרך פעמיו ולנסוע מהכא להתם להביא את הספר לרבינו ז"ל, ונהנה רבינו ז"ל מאוד מזה, וכשחזר האברך מדרכו כבר האיר השחר ונכנס לבית רבינו ז"ל ומצא את רבינו עדיין לבוש בבגדי שבת והשטריימל חבוש פאר על ראשו ועומד ומצפה בכליון עינים על הספר, וקבלוהו ממנו בשמחה ובצהלה.

בחג הסוכות כשבירך על הד' מינים היה עובד את עבודתו הקדושה בנענועים עם הד' מינים בסוכתו, והיה שולח את כל האנשים לחוץ והיה מתבודד בסוכתו והדלת סגר אחריו, ושני חסידים צעירים ה"ה הרה"ח ר' חיים טירנויער ע"ה והרה"ח ר' זלמן לייב שעהנברוין ע"ה מגדולי חסידי רבינו עמדו והציצו מן החרכים בתוך הסוכה וראו שספר פתוח לפני רבינו ורבינו מתנענע עליו בכל כוחו, וכאשר גמר רבינו את עבודתו הטמין את הספר בתוך הסוכה שלא ירגישו ויצא מן הסוכה, ונכנסו החסידים שנפשם איוותה לדעת איז ספר החזיק רבינו בעת עבודתו, ולקחוהו ממקום מחבואו וראו שזה ספר הכוונות להאריז"ל, כמו"כ העיד אחד המשמשים שראה פעם איך שרבינו הטמין את סידור האריז"ל תחת מעילו, בעת אשר ירד לסוכתו לברך על הד' מינים.

בעת עבודת הנענועים בהלל בביהמ"ד, לא הי' לפניו סידור האריז"ל, אך עבד עבודתו הק' שעות ארוכות בעינים עצומות, וע"ז השתוממו כל חכמי לב, ובהיות רבינו בחג הסוכות שנת תש"ד בגרויסווארדיין בא הגאון הצדיק המפורסם ר' יהודה ראזנער זצ"ל אבדק"ק סעקעלהיד לשמוע אל הרינה ואל התפילה, וכשראה עבודת הקודש של רבינו בעת הנענועים הביע ברבים השתוממותו על עבודה הנפלאה הלזו.

בחג הסוכות שנת תש"ו כשרבינו ז"ל היה דר בירושלים בא הגה"צ ר' מרדכי חיים מסלאנים ז"ל לראות את עבודת הנענועים של רבינו, אח"כ אמר שאין זה חידוש מה שרבינו מכוון כוונות הנענועים, כי הלא יש עוד אחרים שהם ג"כ יודעים לכוון כוונות האריז"ל, אבל החידוש הוא מה שהוא יכול להעמיק במחשבותיו זמן ארוך כל כך, ובלשונו: "ער קען אזוי לאנג האלטן קאפ".

וסיפרו אלו שהיו שם שראו את הגה"צ ר' מרדכי חיים ז"ל שהיה עומד ומתבונן בעבודת הנענועים של רבינו ז"ל, ומעיניו זלגו דמעות מרוב התרגשות, ובאמצע הנענועים נתרגש ר' מאטל ואמר: "ער קלעטערט הויך".

לא כתבנו כאן אלא מעט מזעיר ורבות יסופר מעניני עבודתו הנפלאה בכל עניניו, ועד כמה עמל כל ימיו להסתיר השגותיו הנפלאות מעיני כל, וזעירין היו בדורות הללו שעמדו על סודו והכירוהו בעומק מעשיו, כי רובם ככולם לא ירדו לסוף דעתו, ואף חכמי לב לא השיגוהו, שבליליו במים רבים ועקבותיו לא נודעו.

תלמידי שנו מדותי

לקט מאמרים מאירים, פנינים יקרים, ויסודת איתנים

לקוטי בתר לקוטי ממשנתו של רבינו הקוה"ט בעל דברי יואל זללה"ה זי"ע

◆ עפ"י סדר א"ב ◆

אמת

באמת כל הכח וההתחזקות שלנו בדור שפל ואפל זה, הוא בזכות שמוצאין דיבור אמיתי בתוה"ק שמבינים אותו ע"ד האמת, ובזכות שמזכירים דיבוריהם של הצדיקים הקודמים, כי דיבור אמיתי מצדיק אמת שלמד תורה לשמה וכיוון לדבר אמת, זורח ומבהיק עד סוף כל הדורות, ובכל מקום שיש איש ישראל המבקש את האמת יכול להתחזק ולאחוז בדיבור הזה הבא ממקור האמת.

דברי יואל, במדבר פג

ישנם המסלפים ומזייפים דברי תורה בפשטים של שקר, ועלול האדם להימשך אחריהם, וא"א להשיג האמת הברור בדעת התורה הק' זולת על ידי התבוננות בדרכי האבות ואופן הנהגתם בשמירת התורה ומצותיה.

דברי יואל בשלח, תט"ז

איינם פון די כללים איז 'מאויבי תחכמינו מצותיך', א איד אז מ'וויל משיג זיין דעם אמת און מ'וויסט גארנישט, מ'פארשטעלט דאך די אויגן (היינו בהגלות הדומה ללילה), דארף מען וויסן א כלל, איין כלל איז צדיקי אמת האבן מכוון געווען דעם אמת. און נאך א גרעסערער כלל, אז די רשעי ארץ די וואס זענען געשטעלט זענען בעוה"ר אראפגעקומען אויף מפירי הדת, די זענען זיכער היפך האמת, און אפילו מ'פארשטייט נישט דארף מען וויסען אז וואס זיי טוען (אינו טוב).

חידו"ת, ס"ג בהעלותך תשי"ד

ההולך בדרכי אבות מזכירין לו זכות אבות (מדרש), הכוונה אפילו שעכ"פ רק "מבקש" את הדרך שלהם הוי הולך בדרכי אבות.

חידו"ת לדינער"ם, וישב קל"ה

אכילה

כיון שבאמצעות המאכל שאדם אוכל בקדושה וטהרה היא שואב ומוציא את ניצוצות הקודש א"כ כשהוא אוכל בכוונה זו הוי תוספות הקדושה שבמאכלו כתוספות הקדושה שמוסיף ע"י לימוד התורה.

דברי יואל, נשא

ארץ ישראל

לא אמנע הטוב מבעליו, מה שאומר רבינו (הגה"ק מסאטמאר זי"ע) כמעט בכל שנה אצל 'תם מה הוא אומר', ומי יבוא בסוד קדושים, שבירושלמי הגירסא 'טיפש' מה הוא אומר, וצ"ע דלמה קראו הירושלמי להאי 'תם' בלשון 'טיפש'. ובדרך בדיחותא אפשר לומר שאמרו חכז"ל אווירא דארץ ישראל מחכים, ואין לתמוה על התם העומד בחו"ל שלא נתגלה חכמתו ואינו יורד לעומקן של הדברים, כי לא זכה לזה מצד עצם תכונותו, אבל אם גם בארץ ישראל נשאר על עומדו ולא נשתנה מצבו, זה מורה על פנימותיו שהוא ריק מחכמה וחסר תבונה, ועל כן כינהו חכמי ירושלמי בשמו הקרוי לו בשם 'טיפש'.

עדות ביוסף

ויהי בשלח פרעה את הע"ם, ואין הע"ם אלא ערב רב (זוה"ק תשא דף קצא.), על כן לא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים, והטעם כי קרוב הוא, והיו כל הערב רב נכנסים עמהם לארץ, כי אמר אלהים פן ינחם העם בראותם מלחמ"ה, היינו מלחמת הסתה שיערכו הערב רב עם ישראל לבוא בצביעות וסמיות עינים לעשות העגל, ואז ושבו מצרימ"ה, ר"ל שישובו בבחי' פנימית ליפול תחת כוחות היצר, ואין לשער גודל וחומר הפגם אילו היה העגל נעשה בארץ הקודש, על כן ויסב אלהים את העם דרך המדבר, שלא יהיה הפגם גדול כל כך, ועי"ז ג"כ ימותו כל הערב רב בין מתי מדבר וישארו דור באי הארץ נקי מהם, בבואם על אדמת קודש.

חידו"ת ס"ג בשלח תשכ"ז

בזיונות

מתאמרא בשם החסיד הישיש ר' זלמן גראס ע"ה מילידי עיר באטור שסיפר שהדומ"ץ בעירו באטור בא פעם אחת בקובלנא אל מרן זי"ע (לפני המלחמה) שיש מן בני עירו המצערים אותו בדברי קנטורין ובזיון. א"ל מרן זי"ע: "פארפאלען איך לייד אויך, און נאכמער אפי' פון די אייגענע לייד איך און איך שלינג, מען דארף קענען שלינגען אפילו פון אייגענע".

מפי השמועה

בחורים

עיקר גדול היה אצלו (אצל מרן זי"ע) היה שיהא אדם מכיר ערכו ולא לילך בגדולות ובנפלאות וכו', ע"כ היה רחוק מכליותיו הרעיון שיתקבצו בחורים חברים ביחד, בסוברם שעי"ז יהיה להם אפשרות להשלים עצמם ביותר ע"י שלא יגיע להם מניעות משאר חברים שאינם בדרגתם, אבל האמת שזהו מדרכי היצר לקבוע בלבם שהן המה המבקשים

דרכי ה' ובוחרים בעבודה, וכולא קמיה כלא חשיבי, ומי גדול כמותם, וזה מרחיקם יותר מאמיתות העבודה, ובאמת מי שחפץ בעבודת ה' באמת אין לו מניעה.

אמרי שלמה, עדן מקדם

בנים

כשאחד התאונן בפני רבינו בגודל הקישוי שכרוך בריבוי הבנים (בזמן ההוא) א"ל רבינו אבל הלא מקרבים בזה הגאולה כמאמר חז"ל (ע"ז ה.) אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף.

שבחי מהר"י ט"כ, נ"ח

גמילות חסדים

פעם אמר רבינו שאנשי שלומו וחסידיו יש בהם ג' מעלות טובות: א) שמקימים בתים מלאים ברכת ה' ברכת הבנים באין מונע. ב) שנותנים הרבה צדקה. ג) שרוצים שבניהם אחריהם יהיו יותר טובים מהם "זיי ווילן א שענער דור פון זיי".

שבחי מהר"י ט"כ, נ"ח

דרך הלימוד

פעם אחת אצל אסיפת מלמדים נענה מרן זי"ע להמלמדים, שצריך ללמוד עם התשב"ר את התום' עם הבנה ודקדוק כל כך עד שידע על בוריה אצל קושיות התום' למה לא רצה לתרץ מה שתירץ אהמ"כ, ואצל התי' של תום' ישכיל מה שחידש התום' עכשיו שלא קשה קושיות התום' מעיקרא. ע"ז הגיב אחד מן המלמדים שאולי דרך הלימוד כזה הוא מגדולי ליטא, נענה מרן זי"ע בצחוק מכאיב "וכי להבין פשט בתום' הוי כבר דרך הלימוד שלהם".

אבני שלמה

צריך ללמוד גמרא ואח"כ השו"ע והנו"כ, ואותם המבלים ימיהם בסברות כרסיות ובדויות מן הלב באופן שא"א לבוא בדרך הלימוד הזה לידי בירור הוראה הלכה למעשה אין זה ידיעת התורה, ועוד גרע מזה שכשנעשים אח"כ מורי הוראות עפ"י דרכם, מחריבין העולם בהוראותיהם הבנויות על קורי עכביש כדרך לימודם, ומהפכין דא"ח אף פשוטים וגלויים בסברות שאין בהם ממש, וא"כ אין ספק שכל מי שלמד כמה מסכתות גמ' תום' וראשונים, צריך ללמוד גם השו"ע עם הנושאי כלים לידע דרכי ההלכה, ובפרט האברכים הממשיכים בתורתם גם אחר הנישואין, בוודאי מחוייבין ללמוד שו"ע הרבה ביגיעה עם הנו"כ כנ"ל. כי אך המה מאירים עינים בהלכה לא זולת, כי הלא אין לנו רשות לפסוק שום הלכה בלא השו"ע וממילא טרם שלמד השו"ע אין לו ידיעה מה היא הלכה למעשה ואין זה ידיעת התורה.

ויואל משה, מאמר לח"ק, סי' ל"ז

הכשרים

פעם הלכתי עם רבינו ועברנו דרך חנות בשר שהי' תחת הכשר מרב אחד, ואמר מרן שההכשר להכשיר הבשר לאכילה היינו דווקא כשהקצב ירא מהרב אבל לא כשהרב ירא מהקצב, ודו"ק.

שבחי מהר"י ט"כ, נ"ד

ויואל משה

והנה הרבה יותר ממה שכתוב כאן יש בענין זה שאי אפשר להביא הכל על הגליון, ובפרט שאני עמום התלאה כו' אלא שבחמלת ה' עלי כו' ואולי לפעמים באתי בארוכה ופעמים בקצרה, עם כל זה אקוה שיהיו אנשים שאחר העיון בכל הדברים שכתבתי, יהי' להם תועלת מדברי. ואם יעלה בידי שאזכה להוציא מהמבוכה בדעה הרעה הזאת אף את אחד מישראל, הכל כדאי.

ויואל משה, הקדמה

זיווג

אמר רבינו זי"ע שע"י הסתפקות במועט יוכל להקל הקושי שבזיווגו של אדם ומזונותיו של אדם, דמה שאמרו חכז"ל קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף, וקשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף. דלכאורה צ"ב הלא הזינן אצל רוב בני אדם שזיווגם עולה להם בניקל, וגם הרבה אנשים אשר מזונותיהם עלתה להם בניקל, ומדוע אמרו באופן כללי בלשון 'קשה'. אולם רבינו הסביר את הענין ע"ד המוסר, כי אם מחפשים זיווג פשוט והגון, זה אפשר למצוא קצת בניקל, אולם אם מחפשים זיווג כמו שהי' גבי קריעת ים סוף שיהי' עם "ביזת הים", אזי קשה להשיגו, וזה קשה זיווגו של אדם שהדבר הקשה הוא אם הזיווג הוא "כ"קריעת ים סוף, בכ"ף הדמיון שרוצים להשיג הכל כמו שהי' בשעת קריעת ים סוף, והיא ביזת הים. וכמו כן פרנסתו של אדם אם רוצים להתפרנס בחיים מצומצמים אזי לא קשה כל כך, אבל אם רוצים להשיג את ביזת הים זה קשה מאוד, וזהו קשה מזונותיו של אדם, אימתי הוא קשה, כשהוא כקריעת ים סוף.

ליקוטי אורה, פסח ח"ב

חטא

ידוע מספה"ק שהאיש אשר הוא דבוק בצדיק אמת והוא מקושר אליו, אזי בעת הצורך אליו תראה לנגד עיניו צורתו הק' להצילו מן החטא. בבחי' דמות אביו נראה לו בחלום.

דברי יואל, נשא קפ"ג

טובה

ידוע שמעודו היה רבינו מצוין מאד במדת הכרת הטובה, ומי שעשה לו פעם איזה טובה או קורת רוח, היה רבינו מרגיש בנפשו כל ימיו כבעל חוב לאותו האיש בעבור הטובה שעשה עמו, ותמיד היה מבקש ענינים שיוכל לשלם לו טובה וכו', ולעומת זה היה נחשב בעיניו למדה הכי גרועה מי שכופר בטובת חבירו, ועל ענין זה היה מקפיד מאד, וגם אלו שעמדו מחוץ לתחומו של רבינו ספרו בהתפעלות, כי מי שעשה פעם טובה להרבי מסאטמאר הוא מרבה להכיר טובתו, וידוע מה שאמר רבינו שמי שיסייע בהחזקת מוסדותיו הק' לא ישאר לו בעל חוב. וע"פ

דרכו היה רגיל לפרש דברי רש"י ז"ל עה"פ 'ועשית עמדי חסד ואמת', חסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת שאינו מצפה לתשלום גמול, דלאיש חי אי אפשר שיהא חסד שאינו מצפה לתשלום גמול, דמי שכופר בטובתו של חבירו איגו בגדר אנושי כלל, ואין עושין לו טובה, וכמו שאמרו ז"ל כל העושה חסד עם מי שאינו מכירו כו'.

תפארת יואל

יום ולילה

פעם אחת פי' רבינו זי"ע את מה שאנו אומרים בליל הסדר, "ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות", כי התנא האלקי רבי אלעזר בן עזריה אמר, שאינו זוכה להשיג, איך יכול בן ישראל בשר ודם לבוא לזה הבחינה והמדריגה שיהי' לו כל הלילות השנה "יציאת מצרים", דהיינו שיהי' בבחינת "ליל שמורים" כל השנה 'האבן הייליגע אפגעהיטענע נעכט'. עד שדרשה בן זומא שנאמר למען תזכור וגו" ימי חייך "הימים", כל ימי חייך "הלילות", דהיינו אם נזהר ביום, להיות לו הימים שמורים וטהורים, שיש לו אפגעהיטענע טעג, ואפגעהיטענע מחשבות, אז זוכה שיהי' "כל ימי חייך", שגם הלילות יהא לו לילות שמורים מחטא, דורך די אלע אפגעהיטענע טעג פונעם מענטשן'ס לעבן, "הלילות", האט מען אויך אפגעהיטענע נעכט.

זכר צדיק לברכה, אות תתק"ה

כבוד הציבור

וכן הי' דרכו של רבינו זי"ע תמיד להתחשב עם הציבור, כן ראינו לענין אנעים זמירות אשר כפי הנראה לא הי' רבינו זי"ע אומרה, ועם כל זה כאשר עבר לפני התיבה מאיזה סיבה שהוא, אמר תמיד אנעים זמירות לפי שהתחשב עם כבוד הציבור.

וכן בנוגע לעניני גשמיות ראינו שכאשר לא הי' כבר מקום בהבית המדרש אחר שכבר עשו לו כל הגזוזטראות מסביב, וגם כל החדרים הסובבים את הביהמ"ד היו מלאים עד אפס מקום, ושאלתי את רביה"ק זי"ע בתוך הדברים מדוע אין בונים בית מדרש גדול, והיתה תשובתו שאין להעולם כסף על הוצאות גדולות כאלו.

תמר יפרח

לבוש

פעם בליל שב"ק בשולחנו הטהור של רבינו בתחילת השנים פה באמעריקא, ואז לא הי' נתפשט עדיין לילך בשטריימע"ל אפי' בין אנ"ש, עורר רבינו בדבר הנחיצות לילך בבגדי חסידות "שטרוימל ובעקיטשע" והזכיר בתו"ד את דברי הכת"ס פ' תצוה עה"פ ועשו בגדי קודש לאהרן אחיך לכבוד ותפארת, ותו"ד דבבית שני היו כהנים בלתי הגונים וראויים הם הוצרכו להבגדי כהונה מחמת ההכרח שיזכיר להם שהם כהנים משרתי קל ומשמשים לפני ולפנים לפני מלך הכבוד כדי שיזכרו להתנהג כראוי, ולפעמים באופן שהיו כהנים הגונים וראויים לא היו צריכים להבגדים כדי להזכירם והי' להם רק לכבוד ולתפארת עכתו"ד. ואמר רבינו שמלפנים זאת בעירו סאטמאר היו הבגדים של שטרוימ"ל ובעקיטש"ע רק "לכבוד ותפארת" שאם לא הלכו בזה היו א ערליכער אשכנז'ישער איד, אבל פה באמעריקא אין זה רק לכבוד ותפארת, רק הכרח הוא לנו שלא נתערב בגויים ח"ו, ואלמלא הלכו אבותינו בזה היו צריכים להמציא לנו בגד ולבוש חדש לילך בו כדי שלא נהי' דומה במראה לאנשי אמעריקא ח"ו (ובל"ק: מיר זאלן נישט אויסזען ווי די אמעריקאנער יודען).

שבחי מהרי"ץ ט"כ ס"א

מנהגים

פעם אחת בסעודת מלוה דמלכא ביומא דהילולא של מרן הקדושת יו"ט זי"ע שהיה בעיר מיאמי פלארידא כיבד רבינו לזמר "אתקינו סעודתא" אחד מן התלמידים, וזימר הלה בנוסח זה "דא היא סעודתא רביעאה", ורבינו שאלו מדוע הוא אומר נוסח זה, והשיב שכך שמע מאביו. ואמר רבינו שמור יסוד זה שכששומעים איזה נוסח או מנהג מאביו צריכים לומר כך אף שלא ידעו מקור על זה, משום ואל תטוש תורת אמך, אבל אם שומעים איזה נוסח או רואים איזה מנהג אצל 'רבו' אזי אם הוא אינו יודע מקורו של דבר מהיכן מוצאו, אזי אסור לעשות כמותו, אבל אם הוא יודע מקור של הנוסח או המנהג אז "אפשר" שמותר לעשות כמוהו.

זמירות דברי יואל, מלוה מלכא

מנהיגים

אמר בשם אא"ז הרה"ק בעל ייטב לב זללה"ה הסימן לידע אם המנהיג לבו לשמים ולא בשביל עצמו ופרנסתו, אם מעמיד הדת על תלה ומעמידה, ולא יחוש פן יקופח פרנסתו.

דברי יואל, פנחס

פעם אמר לי על איזה אדמו"ר שהיה "גדול", ושאלתיו הלא עשה כואת וכזאת, והשיב לי בזה"ל 'האט ער געמאכט א פעלער' ואדם נידון אחר רובו.

שבחי מהרי"ט, אות ר

מסורה

'אם לא תדעי לך כו' צאי לך בעקבי הצאן', כדרשתם ז"ל דהיינו בגלות הדומה ללילה ואפילה, אשר בהכרח אנו צריכין ללכת בעקבי הצאן אבותיך הראשונים רועי ישראל, ולהתבונן במסורת אבותינו ורבותינו וללכת בעקבותיהם, דהלא בתורה עצמה יש בעוה"ר מגלים פנים בתורה שלא כהלכה, ולכן מיבעי דוקא מסורת אבות וקבלת רבותיו, ואז יצליח דרכו ואז ישכיל בדרך אמת.

לקוטי אורה שיר השירים

נצא בעקבי הצאן המה אבותינו ורבותינו, כי לא נשתנה מאומה כאז כן עתה, ורצון השי"ת לא נשתנה, כמ"ש החת"ס ז"ל בצוואתו יש לנו אב זקן לא נשתנה ולא ישתנה, ואנו אין לנו אלא דרכי אבותינו ורבותינו הקדושים שבזכותם אנו חיים, ואסור לנו לזוז מדרכם הקודש זיז כל

שהוא, אלה המצות שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה, ורק להחזיק בקבלה האמיתית בתוה"ק, ונזכה שהשי"ת יהי' בעזרינו שנוכל לילך בדרך האמת, ולהיות מקושר בדרך התורה האמיתית בקדושה ובטהרה, וזכות אבותינו ורבותינו הקדושים וזכות תורתם יגן עלינו,

דברי יואל, יתרו, עמוד צג קרח, עמוד יז

נחת

באחרית ימיו של הגה"ק ר' מנחם שלמה טויב זללה"ה מקאלוב הוצרך לעבור ניתוח קשה, ונסע לקרית יואל אל מרן זי"ע להזכיר את עצמו לברכה ולהצלחה, בתו"ד שאל האדמו"ר מקאלוב את מרן זי"ע אם כדאי הוא לעבור ניתוח עבור חיי שעה, א"ל מרן "יא צו זעהן נחת פון די קינדער איז כדאי זיך לאזן אפערירן אפילו אויף חיי שעה!".

תולדות הגה"ק מקאלוב ז"ל

נסיונות

צריכים לדעת כי אף שאנו נמצאים עכשיו בהסתר גדול, אף על פי כן נמצא הקב"ה בינינו. וחס ושלום להתייאש. "כי רגע אחד של יאוש, הוא גרוע מן הכל", רק צריכים לחפש אחריו בתוך ההסתר, ואלו הם הנסיונות שלנו. ובאמת זהו אחד מנפלאות הבורא ברוך הוא, אשר ביכלתו להסתיר עצמו כל כך, וזה בעצמו הוא נסי נסים. אולם צריכים לדעת כי בהכרה להיות כן, דאם געהערט צום ענין, צו דער הנהגה עם זאל זיין אזא גרויסער הסתר, עדי נזכה שהקב"ה יאיר עיננו בביאת גואל צדק במהרה בימינו.

לשון קדשו של"ם ויחי תשכ"ה

סברא

שאל פעם רבי ראובן שלמה יונגרייז ז"ל בירושת"ו את רביה"ק זי"ע עצה פרטית בנדון רפואת אשתו, ורופאי 'שערי צדק' נחלקו ביניהם על מהות המחלה ודרך הריפוי שלה, שמע מרן זיע"א כל פרטי השאלה, והשיב כי הסברה נותנת שרופא פלוני צודק ותעשו כפי הוראתו. התערב ר' רפאל קאצנעלבויגן שעמד שם ושאל את מרן זיע"א : "האם הרבי אומר זאת רק מכח סברא בעלמא, או בוודאות שכן הוא... כי זה שאלה של פקוח נפש". אמר לו מרן זיע"א בהארת פניו המאירים ותנודת עין כדרכו בקודש : "ר' רפאל, כלום אתם לא יודעים כי אפילו סברא בעלמא אצל צדיקים לאו מילתא זוטרתא היא?, וכי איננכם זוכרים דברי השיטה מקובצת בענין כח הסברא של צדיקים". בחזרתם לבית המדרש טרחו ונתיגעו למצוא מקור מקומו של השיטמ"ק האלו ומצאוהו במס' בבא קמא (דף נ.) "שכן דרכו של הקב"ה שמסכים לסברת הצדיקים שבדור".

עולמות שחרבו, עמ' כ'

עזות דקדושה

הנה עבור היהדות וכבוד שמים צריכין עזות דקדושה ללחום מלחמת ה' בגבורה ולא יחת מפני כל, וצריך להיות איתן כהלמיש שלא לנטות מדרך האמת, והנה לאיש אשר אלה לו פותחין עליו פיהם העזי פנים והחצופים שבדור ומתנפלים עליו כחיתו יער בכל מיני חירופים וגידופים וצווחין ככלבין שהוא עזות פנים ומחלל ה', וכמו שרואין לדאבונינו בזמנינו, וצריכים לסייעתא דשמיא שלא להתפעל ולא להתפחד מהם ומהמונם.

דברי יואל, פתוחות תש"ו

עיתונים

עיתונים וספרים היצונים גורמים להריסות בתים נאמנים בישראל וצריך להזהר מאוד מלהביא לתוך הבית עיתונים או ספרים היצונים כו', ומנפש ועד בשר מכלה, כי אם ימצא דבר כזה בבית הרי היא סכנה ממש לכל היהדות, כי הם מלאים בדעות נפסדות ומשפיעים על הקוראים אותם, וגורמים בלבול הדעת באמונה השלימה והטהורה שהורישו לנו אבותינו ורבותינו הק' במסינ"פ ממש.

דברי יואל מכתבים, ח"ב מכתב פ"ד

עצת זקנים

דרך בני ישראל עבדי ה' היא שאינם זזים מדעת הזקנים והולכים בעצתם המקובל בידם מצדיקי דור הקדום.

דברי יואל, בא רנ"ד

צאי לך בעקבי הצאן (שיר השירים א ח), פרש"י התבונני בדרכי אבותיך הראשונים שקבלו תורתי ושמרו משמרתי ומצוותי ולכי בדרכיהם. וזהו כל כוחם וחכמתם של בני ישראל שבו הם מכירים ויודעים האמת, ואינם משתחדים לנטות אחרי השוחד ממצב העולם ומנגיעות והשפעות הדור, כי בזמן שהם מתחזקים ללכת בדרכי אבותינו ורבותינו הק', ואינם זזים מדרכם ודרך הקודש אפילו כל שהיא, אז הם מובטחים שהם הולכים בדרך האמת.

דברי יואל, במדבר, עמוד נז.

ערליכער איד

רביה"ק זללה"ה אמר תחת אחד השיחים מה זה ערליכער איד, שבעת התפלה הוא מתכוון בתפלתו, ובעת עסקו במסחר הוא מתכוון במסחרו שיעלה יפה, וכן לכל דבר בעתו מה טוב, והיפוך במי שאינו ערליכער איד שבשעת התפלה הוא מתכוון במסחרו, ובשעת מסחרו הוא חושב מהתפלה, ודו"ק. (והכי א"י משמיה דהגרי"ם ז"ל שפי' 'חנוך תופר מנעלים ומייחד יהודים' היינו שבכל תפירה היה חושב לעשותו יפה בצדק ויושר וזה גופא מייחד יהודים)

עדות ביהוסף

פירצות

כל הפירצות הוא רק מהמתחילין כל זמן שמעזרב עדיין עם תורה ויהדות רק בדרך חדשה, זה גורם מעט מעט לכל הפירצות היותר גרועים.

ויחי תשט"ז

צדיקים

הזכרת שמם מסוגל לברכה כמו שבהזכרת שמו יתברך חלה הברכה, כן הזכרת שמות הצדיקים מסוגלת להשפיע ברכה.

דברי יואל, תרומה רי"ז

מעלת הזכרת הנהגות הצדיקים שע"י שמזכירים הנהגות טובות מאדם כשר, נחקק כח הקדושה במוחו.

דברי יואל מקץ, שע"ד

ציונות

ומובן שמה שכתבתי לשאול את חכמי ירושלים אין כוונתי ח"ו לשאול לאותם שיש להם אפי' קצת נטי' למלכות המינות ר"ל, שזה מספא את העינים שלא להכיר את האמת בשום ענין שבעולם, וכוונתי רק על אותן החכמים המאמינים אך בהשי"ת ובתורתו הק' ובישועות משיחו, ולא חלק לבם להשפעת הדור של עיקבא דמשיחא אשר עליהם התנבאו חז"ל (סנהדרין צז.) ואמרו יראי חטא ימאסו וסר מרע משתולל, ואתה דע לך.

שו"ת דברי יואל אה"ע, סי' קי"ח

כבוד גדול עשו לו כאשר הופיע מרן זי"ע בשערי ירושלים (בשנת תשכ"ה) והכינו לכבודו קבלת פנים מפוארת, ואף שלא הוי ניחא דעתיה מזה כמו שאמר לי במפורש, עם כל זאת כאשר ניגש הראש של הפאליציי אליו לקבל ברכתו, קיבלו בסבר פנים יפות, והודה לו על טרחתו בסידור הקבלת פנים, וכאשר שאל אותו איך מצא חן בעיניו על מה שטרחו ועמלו למען הסדר, ענה לו מרן בחכמה "מיט די זאך בין איך צופרידן" והלה הבין תיכף כוונתו שאינו רוצה לשבח את הציונים ופעולותיהם, התבטא בפני חבריו "חכמים הזהרו בדבריכם", הרבי מאוד נזהר בדבריו.

זכרון איש חיל, פי"ד

קדושה

בלא סייעתא דשמיא א"א להשמר בתכלית השמירה וכמו שאומרים בתפלת ערבית שומר עמו ישראל לעד, דבלא שמירת הקב"ה א"א לעמוד בהתגברות היצה"ר וכו', ואנו צריכים לעשות רק התחלת השמירה [ככל התורה המצוה עלינו בענינים הללו] והשאר עושה הקב"ה.

חידו"ת יתרו, תשי"ז

עיקר הרפואה להסיר מחשבות והרהורים רעים הוא ע"י עסק בתורה הקדושה, ודבר זה למדנו מדברי הרמב"ם ז"ל (הל' א"ב, פכ"ב) וז"ל: יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה שאין מחשבות עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, ע"כ.

דברי יואל, תרומה רכ"ז

קברי צדיקים

בעת ביקר רבינו בשנת תשכ"ה בארה"ק, התפלל שחרית בביהמ"ד האר"י הקדוש ז"ל בעיה"ק צפת ת"ו, אחר התפלה הביאו לרבינו מידי דמיון לטעימה, בטרם פנה להשתטח על ציוני הקודש שבבית הקברות העתיק בצפת בעמדו ליד הדלת הכן לצאת לבית העלמין, שאל את אנ"ש שעמדו סביביו אם יודעים ענין השתטחות על קברות הקדושים אשר בארץ המה, אשר הם בעלמא דקשוט רבות בשנים ונשמתם בגבהי מרומים, מה שייכות אם כן לאדם בדורנו אליהם, כאשר אף אחד לא ענה, אמר רבינו אני אגיד לכם, כאשר לומדים ספרי הצדיקים ומקיימים מה שציוו, דעל ידי זה יש לנו שייכות כל דהו עמהם, הרי הם מתפללים בעדנו, מה שאין כן בלא לימוד תורתם או קיום דבריהם, כשאין לזה הבא לקברם שום קשר עמהם, מה לו ולהם. ובלשון קדשו: "טאמער גייט מען סתם אזוי, אן דעם וואס מען לערנט זייערע ספרים, אדער מען פירט זיך נישט ווי זיי האבן געהייסן, גייט מען גלאט צו א שטיין".

זמירות דברי יואל, ח"ב

רשב"י

ביום ל"ג בעומר בשנת תשי"א לפ"ק ערך מרן רביה"ק זי"ע את שולחנו הטהור לכבוד היום בביתו מכיון שחי' חולה במחלת ה'רויז', ורק לאנשים מכובדים ולרבנים נתנו רשות ליכנס לחדרו הק', ואז דיבר מרן ז"ל בהתרגשות ודביקות גדול בגעגועין גדולים מגודל ההתעוררות שהרגיש בעת היותו בעיר מירון על ציון התנא האלקי רבן שמעון בר יוחאי, ואמר בזה"ל: "פעסער (אהבה) טרערן האבן זיך דארטין געגאסן".

מבאר רבותינו, שנה ב' גל' ל"ד

שולחן ערוך

הב"י סידר חלק חו"מ באחרונה בכוונה עמוקה, כי בשו"ע חושן משפט בתחילת הלכות דיינים (סי' י"ב) פוסק "מצוה לומר לבעלי דינים בתחילה, הדין אתם רוצים או הפשרה וכו' וכל בית דין שעושה פשרה הרי זה משובח", וכן רמז בעל הטורים בריש פ' משפטים "המשפטים" נוטריקון, ה'דיין מ'צווה ש'יעשה פ'שרה ט'רם י'עשה מ'שפט. וע"כ אילו היה מסדר חו"מ בראשונה, היו טועים וחושבים שבכל ד' חלקי שו"ע "מוה לפשר". אבל לא כן הדבר, כי בכל דיני השו"ע אי אפשר לפשר, אין פשרות, אין ויתורים כי כל הדינים קשורים למצוות התורה, ובקיום המצוות אין מקום לפשרות, רק צריך לקיימם כאשר קבעו חכז"ל והפוסקים כיתד שלא תמוט, אבל חלק חושן משפט הוא קובע הדינים שבין אדם לחבירו, ענייני כספים בזה יכול האדם לוותר ולהתפשר, אדרבה מצוה להתפשר.

זכור ימות עולם ח"ד, עמ' נ"ז

תחלים

פע"א שאל אחד מתלמידיו לרבינו כמה קאפיטלעך תהלים יאמר בכל יום, השיבו רבינו שא"א להגיד בזה מספר קצוב, ואחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכוון את לבו לאביו שבשמים, ואח"כ א"ל רבינו שיאמר תהלים עכ"פ כרבע שעה בכל יום ויום.

מושיען ש"י ח"א, רנ"ז

תורת לשמה

באיזה אופן נקרא תורתינו "תורה לשמה" אם לומדים דבריהם של הראשונים ומחזיקים בדרכיהם מבלי לזוז מהם אפי' זיז כל שהוא, כיון שמכוחינו הם נפעלים שיהיו שפתותיהם דובבות באותה שמועה ודאי הוא לשמה, נחשב לנו כאילו למדנו תורה לשמה.

דברי יואל, אמור

תיקון המעשים

עד שאנו נתאמץ להחזיר אחרים למוטב, מוטב שנשגיח על עצמינו שלא להיות נסחף עם הזרם, וידוע המשל לאחד שהלך אל כרכי הים וראה דג אחד גדול על שפת הים ושלח ידו ותפס בזנבו כרוצה להעלותו מן הים, אך הדג נתגבר עליו והתחיל לספחו לתוך מי הים, התחיל הלה לצעוק מרה לאנשים שיבואו לו לעזרה ולהציל מלטבוע, היה שם פיקח אחד, א"ל שוטה שבעולם מדוע אתה אוחז בהדג, עזוב אותו והנך ניצל מעצמך, ע"כ המשל, והנמשל מובן מאליו.

דרשת התייסדות התאחדות הרבנים שמות תשט"ו

תשובה

יחשוב בחטאיו בדרך כלל שידע בנפשו כי חטא והמרה את פני יוצרו ית', ויתמרמר על זאת ויתחרט חרטה גמורה מעומקא דלבא על העבר, ויקבל קבלה גמורה על להבא שלא ישוב לכסלה עוד, אבל לא יהרהר כלל וכלל בפרטי המעשים הרעים ההם, ואף בדרך זו לא יתמיד עיונו בהם שמביא לידי עצבות, ובדרך כלל מזיק לנפש להרהר בחטאים, ע"כ די שיחשוב בחטאיו מזמן לזמן כדי שלא ישוב עוד לכסלה ויחזיק בדרך ה'.

דברי יואל, צו קמ"א

תנועה קלה

יֶעדֶער אִיד לִפּוּם דַּרְגָּא דִילֵי"ה, יֶעדֶ"ע שְׁטִיקְל חַתְּחָלָה. יֶעדֶע תְּנוּעָה וָואם אַ אִיד אִיז זִיךְ מִתְאַמֵּץ – זִיךְ מְתַקֵּרֵב צוּ זַיין אֶת חֶלֶב צוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא – אִיז אַלָּעם חָשׁוּב בַּיים בּוֹרֵא עוֹלָם; אִיבֶּעֶרהוֹיפְּט אִין דֶּעם שְׁפָּלוּת הַדּוֹר, אִין דִּי גְּרוֹיסָע נִסְיוֹנוֹת, אִין דֶּעם גְּרוֹיסָן חֲשָׁכוּת.

אִין אַ לֶעכְטִיגְקִיט שְׁטֵיט: "שְׂרָנָא בְּטֵיטֶרָא מַאי מְהַנֵּי" (פי': הנר באור יום, מה מועיל). אִיבֶּעֶרדֶעם אִין דּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים, אִין דִּי יָמִים קְדֵמוֹנִים, וָואם סְ'אִיז גֶּעווֶען אזוֹיפִיל אוֹר, אַזַא גְּרוֹיסָער אוֹר תּוֹרָה, אַזוֹיפִיל צַדִּיקִים, אוּן סְ'אִיז גֶּעווֶען הִתְגַּלּוּת, מְ'הָאט גֶּעזֶעהֶן כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְועֶן סְ'הָאט שׁוֹין גֶּעווֶועהֶן אַזַא גְּרוֹיסָער אוֹר, אַז סְ'אִיז גֶּעווֶועֶן עֶפֶּעס אַ קְלֵיין לֶעכְטֶל, הָאט זִיךְ נִישְׁט אֲנְגֶעזֶעהֶן, וַואֲרֶן [וויייל] "שְׂרָנָא בְּטֵיטֶרָא מַאי מְהַנֵּי". **אָבֶּער אִין דֶּעם גְּרוֹיסָן חֲשָׁכוּת, וָואם מְ'צִינְדְט אָן אַ פּוּנְק וָועהְט זִיךְ עֶס שְׁטַארְק אָן, אִיז עֶס אַ גְּרוֹיסָע חֲשִׁיבוּת!.**

אִיבֶּעֶרדֶעם. אִין דֶּעם דּוֹר, אִין דֶּעם חֲשָׁכוּת, יֶעדֶעם שְׁטִיקְל אוֹר תּוֹרָה; יֶעדֶעם וָואם אַ אִיד אִיז זִיךְ מִתְאַמֵּץ, אִיז עֶס אַ גְּרוֹיסָע חֲשִׁיבוּת!, סְ'אִיז נִישְׁט קֵין שְׂרָנָא בְּטֵיטֶרָא, יְלַחֲשֵׁךְ קָרָא לַיְלָה – זֶה הַגְּלוּת, אַזוֹי וִוי דֶער מִדְרָש זָאגְט (ב"ר פ"ב ס"ד) וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לָאוֹר יוֹם, זֶה הַגְּאוּלָה, וְלַחֲשֵׁךְ קָרָא לַיְלָה – אֲצִינְדְ [יֶעצְט] אִיז דֶער רֶעכְטֶער חֲשֵׁךְ; סְ'אִיז דֶער רֶעכְטֶער לַיְלָה, סְ'אִיז דֶּעם טִיפְסְטֶע גָּלוּת. זֶע'מִיר הַיינְט בְּעֵיקְבָא דִּמְשִׁיחָא!, סְ'אִיז דֶּעם גְּרֶעסְטֶע גָּלוּת!, דֶער זְמַן וָואם דִּי הַיילִיגֶע תַּנָּאִים וְאֲמוֹרָאִים הָאבֶּן גֶּעזָאגְט אוֹיף דֶּעם זְמַן "יֵתֵי וְלֹא אֶחֱמִינֵיהּ", **סְ'אִיז שׁוִין דֶּעם גְּרֶעסְטֶע חֲשָׁכוּת; אִיבֶּעֶרדֶעם, יֶעדֶעם שְׁטִיקְל אוֹר תּוֹרָה – חָאט מֶען גָּאר נִישְׁט מֵיין חֲשָׁגָה וִוי חָשׁוּב דָּאס אִיז! – וִוי חָשׁוּב מֶען בְּרוּךְ דָּאס צוּ הַאלְטְן!.**

וָועֶן דֶער בּוֹרֵא עוֹלָם וָועט הֶעלְפֶן, נָאךְ בֵּיאַת הַמָּשִׁיחַ, אִיז דָּאס זֵיין עֲבוֹדָה נִישְׁט. סְ'אִיז בְּחִינַת "שְׂרָנָא בְּטֵיטֶרָא". נָאר וָואם דָּעזֶן?, דֶעמְאלְטְס וָועט מֶען גֶּעדֶענְקֶען דֶּעם אִיד וָואם עֶר הָאט זִיךְ מִתְאַמֵּץ גֶּעווֶען אִין דֶּעם גְּרוֹיסָן חֲשָׁךְ!, אַז מְ'הָאט גֶּעקֶאנְט אַ שְׁטִיקֶעלְע אוֹר מֵאִיר זַיין. אַ שְׁטִיקֶעלְע אוֹר תּוֹרָה אוּן דֶּעם אוֹר אֱמֶת, אוּן אוֹר הָעֲבוֹדָה. יֶעדֶעם שְׁטִיקֶעלְע אוֹר אִין דֶּעם חֲשֵׁכוּת אִיז אַלָּעם אַ חֲשִׁיבוּת!. אִיבֶּעֶרדֶעם, וִוי חָשׁוּב אִיז?, טַאקֶע וִוי שְׁווֶער סְ'אִיז דֶּעם גְּרוֹיסָער גָּלוּת, מִיט דִּי גְּרוֹיסָע נִסְיוֹנוֹת!.

אִיבֶּעֶרדֶעם. אִיז עֶס זֵיעֶר אַ חָשׁוּבֶ'ער זְמַן, פַּאר דֶּעם אִיד וָואם פְּלֶאגְט זִיךְ אִיבֶּער אִידִישְׁקַייט, אַז מְ'הָאט דִּי זְכִי"ה, אַז דֶער בּוֹרֵא עוֹלָם אִיז חוֹגֵן דַּעַת פַּאר דֶּעם מֶען זָאל זוֹכֶן אַ שְׁטִיקְל אֱמֶת אִין עֲבוֹדוּת הַשֵּׁם בָּרוּךְ הוּא: "**אִיז דָּאס אַזַא חֲשִׁיבוּת, וָואם סְ'אִיז מֵיינְמָאל נִישְׁט גֶּעווֶועהֶן; אוּן סְ'וועט מֵיינְמָאל נִישְׁט זַיין זַיין**", וַואֲרֶן [וויייל] מְ'הָאפְט דָּאךְ, סְ'וועט דָּאךְ שׁוִין קוּמֶען עֶפֶּעס אַן אוֹר אוֹיף דֶער וֶועלְט, וַואֲרֶן סְ'אִיז שׁוִין נִישְׁט מֶעגְלִיךְ טִיפֶּער!, סְ'אִיז נָאךְ מֵיינְמָאל נִישְׁט גֶּעווֶען אַזַא חֲשֵׁכוּת,"**אִיבֶּעֶרדֶעם, אִיז הִיצְטֶערט** [יֶעצְט] **דֶער עִיקָּר זְמַן וָואם סְ'אִיז מְסַגֵּל!".**

לשון קדשו של"ה בשלח תשי"ד

כ"ה מנחם אב

הגה"ק רבי יעקב משולם אורנשטיין זי"ע
בעל "ישועות יעקב"

מתולדותיו

הגה"ק רבי יעקב משולם אורנשטיין זי"ע בעל ה"ישועות יעקב" נולד בשנת תק"ל לאביו הגה"ק רבי מרדכי זאב זצ"ל אבד"ק לעמבערג, בגיל צעיר מאוד נתייתם מאביו ל"ע, ובעוד שלא כלו ימי המספד הקרה ה' לפניו לקחת לו לאשה את בת חותנו הרב המופלג הגביר המפורסם מו"ה צבי הירש בן הגאון מו"ה נפתלי הירץ מק"ק יערוסלוב והוא אסף אותו אל ביתו בית צדיקים והראה לו עוז ידידות.

בבית חותנו ישב רבות בשנים על התורה ועל העבודה, ומאות תלמידים התאספו אליו ולמדו אצלו תורה בשקידה עצומה, בשנת תקס"א נתנו עיניו בו קהילת זאלקווא שיבא לכהן בעירם ובהגליל כרב ואב"ד למלאות מקום הגה"ק רבי משה צבי הירש מייזליש זי"ל בן הגה"ק רבי שמשון מייזליש זי"ל אב"ד זאלקאוו, שם התחיל לעסוק בהוצאות ספרו הגדול "ישועות יעקב", ובשנת תקס"ט הוציא לאור עולם חלק הראשון על "אבן עזר", אמנם לא ארכו לו שם הימים כי בשנת תק"פ אחרי פטירת הגאון מוה"ר צבי הירש ראזאניש זצ"ל בעמח"ס "תשע שיטות" אבד"ק לבוב באו אליו ראשי הקהילה דשם שיעלה ויבוא לכהן במקום כהונת אבותיו אביו וזקינו הגאון בעל "חכם צבי", ואבן בראותו את העיר לבוב כעיר המעטירה בכתר תורה ומצא בה אנשי חיל במלחמתה של תורה גדולים חקרי לב מלאים תורה וחכמה, קיבל על שכמו לשאת בעול הרבנות, ויתקע אהלו בלבוב שם ישב על כסא כבודו, וינהג נשיאותו ברמה, והרביץ תורה בישראל ונתרבה גבולו בתלמידים ומשם זרח שמשו לכל העולם ונתפרסם בכל תפוצות ישראל לגאון הגאונים.

בשנת תקצ"ז חלה בנו יחידו, הגה"ק רבי מרדכי זאב זצ"ל והרעיש ה"ישועות יעקב" עולמות עבור רפואתו, ואף עסק בקבלה מעשית, ועשה אדם משעווה וקברו בביה"ק, ועוד דברים כאלה, אבל הגזירה כבר היתה חתומה למעלה שאין להשיב, וניטל ממנו בנו יחידו מחמד עינו ביום ו' עש"ק י"ז מרחשון תקצ"ז, אביו בכה עליו תמרורים, ואמר בהספידו: הנה אחז"ל (סוכה כט.) "חמה לוקה על אב בית דין שמת ואינו נספד כהלכה", ואפשר לבאר הכוונה "אינו נספד כהלכה" היינו מהליכות עולם, כי הליכות עולם הוא שהבן מספיד את האב, אבל אב שמספיד את בנו, זהו "שלא כהלכה", שלא כמנהג העולם, ועל זה חמה לוקה, ויהי כאשר גמר את דבריו התקשרו השמים בעבים וגשם עז ניתך ארצה, ויהי לפלא ולחרדת כל העם. מאז פטירת בנו יחידו לא מצא מנוח לנפשו, ויחי יעקב אחרי מות בנו שנתיים ימים ותשע חדשים, ונסתלק כ"ה אב תקצ"ט בק"ק לבוב ושם מנו"כ.

ימי ההילולא

בעלי ההילולא במשך ימות השבוע הבעל"ט

כ"ב אב

- **רבי מרדכי בן הלל** (מרדכי אחר הרי"ף) - ה"א ע'
- **רבי מאיר הגדול מפרעמישלאן ב"ר יעקב - תקל"ג**

כ"ג אב

- **רבי בנימין אהרן סלוניק אב"ד פודהיץ ב"ר אברהם** (משאת בנימין)- **ש"ע**
- **רבי דוב בעריש גוטליב ב"ר יעקב** (יד הקטנה על הרמב"ם) - **תקנ"ו**
- **רבי צבי ב"ר יעקב יצחק** (החוזה) **מלובלין - תקצ"א**

כ"ד אב

- **רבי ארי' לייב מקראקא ב"ר יהושע בעל מגיני שלמה - תכ"ד**
- **רבי נתן נטע אייבישיץ ב"ר יהונתן - תקמ"ט**
- **רבי אפרים זלמן מרגליות ב"ר מנחם מאניש** (מטה אפרים) - **תקפ"ח**
- **רבי אברהם אולמאן אב"ד לאקנבאך ב"ר שלום חריף - תר"ט**
- **רבי יעקב יוסף מגלאגוב ב"ר מנחם מענדל - תרל"ד**
- **רבי שלום הייליפרין מוואסלוי ב"ר דוד - ת"ש**

כ"ה אב

- **רבי ישכר בער מזלאטשוב ב"ר יהודה לייב** (מבשר צדק, בת עיני) - **תקנ"ה**
- **רבי אברהם חיים מלינסק ב"ר נפתלי צבי מראפשיץ - תקצ"א**
- **רבי יעקב משולם אורנשטיין ב"ר מרדכי זאב** (ישועות יעקב) - **תקצ"ט**
- **רבי יוסף דוד מאליק ב"ר צבי ארי' - תר"ט**

כ"ו אב

- **רבי נח נפתלי מקאברין ב"ר ישראל יעקב - תרמ"ט**
- **רבינו יואל טייטלבוים ב"ר חנניה יו"ט מסיגוט** (דברי יואל) - **תשל"ט**

כ"ז אב

- **רבי יהושע אב"ד קראקא ב"ר יוסף** (מגיני שלמה) - **ת"ח**
- **רבי אברהם מרדכי** (הראשון) **מגור ב"ר יצחק מאיר - תרט"ו**
- **רבי מנחם נחום דוב מסאדיגורא ב"ר שלום יוסף מריזין - תרמ"ג**
- **רבי שמואל צבי הורוויץ מספינקא - וומס"ב ב"ר אברהם אביש - תשנ"ז**

כ"ח אב

- **רבי נפתלי צבי יהודה ברלין מוואלוזשין** (נצי"ב) **ב"ר יעקב - תרנ"ז**

דרך כוכב יעק"ב

הי' מאד נערץ בין גאוני וגדולי דורו, וכולם כאחד הסכימו שהוא גאון ופוסק הדור, עד שהגאון בעל "חוות דעת" כותב עליו בהסכמתו "רבן של כל בני הגולה", פ"א נזדמנו הגאונים בעל "חוות דעת" מליסא והגאון ר' יוסף אשר עהרנבערג האבד"ק פרעמישלא זצ"ל בביתו, ובא אחד לשאול שאלה חמורה, והיות והגאון בעל ה"ישועות יעקב" לא הי' אז בבית, הציא הלה את השאלה לפניהם, והתחילו להתווכח ביניהם בנידון ההלכה, וביני לביני הגיע הגאון לביתו והציע לפניו את הוויכוח, נענה ואמר עצם ספק ההלכה היא כמו שפסק הרב מליסא, אבל לא מטעמו ונימוקו, והראה להם את מקור הדברים וטעמו ממקום אחר, ונשתוממו השני הגאונים מגודל חריפותו ובקיאותו ומגודל ההשתוממות על חריפותו אחזו שני הגאונים בידו זה בימינו וזה בשמאלו ונשקו את ידיו מרוב אהבת התורה שהעיר עיניהם בהלכה.

פ"א איקלע אדם מגלילות לעמבערג לביתו של הגאון רבי מרדכי בנעט זצ"ל אבד"ק ניקלשבורג שאלו הגאון אם מכיר את הגאון ה"ישועות יעקב", ענה הלה שאינו מכירו, נאנח הגר"מ בנעט ואמר: הוי, אנשי פולין לא ידעו להוקיר את ערך רבניהם גדוליהם, אילו הי' לנו גאון כהרב ר' יעקב אורנשטיין מלבוב, היינו מושיבים אותו על כסא זהב טהור.

גם אצל גדולי וצדיקי רבני החסידות הי' מאוד נערץ אם כי הי' מתנגד גדול לדרך החסידות, פ"א בא רב גדול לשאול בעצת הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זי"ע בדבר שאלה גדולה וחמורה אשר לו, שיורנו אל מי מגאוני הדרו יפנה בשאלתו, המליץ לו הרה"ק מסטרעליסק להפנות שאלתו אל הגאון ה"ישועות יעקב", "כי הוא רבן של כל בני הגולה, ובשמים פוסקים הלכה כמותו..." – גם הי' בידידות עם הרבה מהם, כמו הרה"ק השר שלו' מבעלז זי"ע שהראה לו חיבה יתירה. וכן עם הרה"ק השר בית הזוהר ר' צבי הירש מזידיטשוב זי"ע שבכל עת בואו ללבוב הי' מבקר בהיכלו והשתעשע עמו בשעשועין דאורייתא, בנגלה ובנסתר, ואחרי פטירת הרה"ק מזידיטשוב הי' ה"ישועות יעקב" שולח בכל שנה ושנה ביומא דהילולא סך כ"ה רו"כ לחלקם לעניים על הציון. גם הרה"ק ר' שלום מקאמינקא זי"ע הי' עמו בקשרי ידידות, ואף התכתב עמו בהלכה, והגאון ה"ישועת יעקב" מזכירו בספריו כמה פעמים מתוך חיבה יתירה, פ"א אמר הגאון ה"ישועות יעקב" דברי שבח על הרה"ק מקאמינקא, התבטא ואמר בזה"ל: "בארבע פינות מוחו מונחת כל התורה כולה, בפינה אחת ש"ס בבלי וירושלמי, בפינה שניה, כל ספרי הפוסקים, בפינה השלישית כל ספרי קבלה, בפינה הרביעית כל מדרשי חז"ל וספרי אגדה, ובאמצע המוח נמצאת נקודת יראת שמים שמאירה ומהזהירה על כל הפינות, פ"א ערך הגה"ק מקאמינקא תשובה נפלאה בענין איזה היתר עגונה, ונסע ללבוב להציע תשובתו לפני הגאון הישועות יעקב, וכשבא לפניו, הראה לו הגאון סברא מהריטב"א שבסברא זו נסתרה תשובתו, התפלא הגה"ק מקאמינקא ואמר לו הלא למדתי כעת קונטרס עגונות על בוריו עם כל הקדמונים והאחרונים ובתוכם גם את הריטב"א ולא ראיתי סברא זו, השיב לו הגאון זה לי עשרים שנה שלא עיינתי סברא זו בהריטב"א, נייתי ספר ונחזי, ויבוקש הדבר כמו שאמר הגאון ה"ישועות יעקב", נתפעל הגה"ק מקאמינקא וקרא בהתפלאות: "אה, דאס הייסט א גאון". – כמו כן יש ממנו גם הסכמה על כמה מספרי החסידות כמו על ספר "נועם מגדים". וכן על ספר "נחלת שמעון" מהרה"ק ר' שמעון מיערוסלאב זי"ע שהי' עמו בקשרי ידידות כשהי' גר ביערוסלאב אצל חותנו כמו שכותב בהסכמה אשר כמה פעמים נשא ונתן עמו בהלכה, והשאיר אחריו כתבים רבים ונשרפו.

מלחמה לה' בעמלק

באותו זמן התחיל להתנצנץ נצני ההשכלה של בערלין בעיר ההגדולה לעמבערג, והיתה סכנה צפויה לדת ישראל שלא ירעו ולא ישחיתו אותן המחבלים ומשחיתים, אשר החלו לקצץ בנטיעות כרם ישראל תחת מסוה של צדקות באמרם שכל כוונתם רק לחבר התורה והחכמה, ההשכלה עם האמונה, בעוד שכל זממם הי' לעקור את ד"ת ישראל, וכבדה המלחמה של היראים נגדם להסיר מעל פניהם את המסוה, אז קם ה"ישועות יעקב באף ובחימה וערך נגדם מלחמה לה' נגל אלו שרצו להרוס ולהחריב עירו, והחרים את רבם ומורם של המשכילים שלמה לייב ראפפורט, עד שנאלץ לעזוב את העיר לבוב ונסע לריעו יוסף פערל שהי' מראשי המשכילים, והוא בהיותו נגיד ותכיף בעירו, ערך קובלנא לבית המשפט נגד ה"ישועות יעקב", על דבר אשר החרים את הנ"ל מעירו, אבל עד מהרה נוכח לדעת כי הוא תכיף אבל לא נגד רשכבה"ג, ובא לביתו של הגאון והתחנן לפניו ואמר: רבי, הנה אנחנו עומדים במלחמה, מערכה מול מערכה, ועד מתי תאכל חרב, על כן באתי לבקש מאתכם שנבוא לעמק השוה והקולות יחדלון, כשמוע ה"ישועות יעקב" את דבר הצעתו נעמד על רגליו וצווח: חלילה מעשות כדבר הזה, האם בנדון "שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד", אפשר לעשות פשרות.

יסופר שפ"א נזדמן לו לילך בצוותא עם הרה"ק מאפטא זי"ע, ועברו ליד בית גימנזיום, הרגיש הרה"ק מאפטא בטומאה הבוקעת משם והתבטא כי מטומאת הנחש הקדמוני היא... לפתע שם לב ה"ישועות יעקב" ואמר: שמספרו של הבית הגימנזיום כפי שמצויין עליו היא 358 כמין 'נחש'..., ואכן ידו היתה על עליונה ובימי לא פשתה נגע ההשכלה וכפי שהספידיהו מרן החתם סופר (נדפס בדרשות חת"ס עמ' שע) וז"ל: "נחשך מאור העולם ונסתלק ביום כ"ה מנחם אב הגאון הגדול... חריף ומופלג ענוותן וצדיק, ותורה וגדולה במקום אחד, הוא עמד בכח עוזו לשבור מלחמת עמל, ולא הרימו ראשם בחייו, ועתה מי יקום לי עם מרעים ומי יתייצב לי עם פועלי און".

ונשיש בזאת התורה כי הוא לנו עוז ואורה

ברכת מזל טוב נשגרה, לידידינו וידיד
מוסדותינו, לבו הטוב בוער למען בני
ציון לומדי תורה בטהרה, היום הזה
זכה ליום שמחת לבו שמחת התורה

ה"ה פאר הנדיבים, בפעולותיו הנשגבים
ממצדיקי הרבים, מפואר בשער בת רבים

הרה"ח ר' אליעזר דוד עפשטיין וזוגתו שיחי'

מגדולי תומכי מוסדותינו הקדושים בארה"ק

כראוי ויאות למוקיר התורה ועמלי בטהרה

שזכה למצות גומרה של תורה, ולחינוך ספר תורה

לרגל שמחתו הגדולה, ברוב חדוה וגילה

ה' הטוב ישפיע עליו חנא חסדא זרחמי וכל מילי דמיטב שמחה זאורה, זכות התוה"ק יגן עליו בתדירה, וזיזכה להמשיך ללמוד ולהחזיק, זה תורה זה שכרה, יהא השעה הזאת שעת רחמים לראות בישועתן של ישראל במהרה

המברכים בהוקרה למען שמו באהבה

בשם הנהלת מוסדות יטב לב בארה"ק

אשר זעליג בלייך - יואל בראוזער

פנימי | תער"ז | בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מתוך שיחה עם הגה"צ רבי מנחם נפתלי טייטלבוים שליט"א

אבד"ק טשענסקאוויץ פלעטבורש

בבית כ"ק רבינו שליט"א – בקרית יואל יע"א

מוצאי שב"ק פרשת עקב תשפ"ד לפ"ק

רבינו: פון ווען זענט איר שוין דא אין קרית יואל?

אבד"ק טשענסקאוויץ: פון ערב שבת ביז מארגן אי"ה, כ'בין אהער געקומען לכבוד'ן רבין, כ'האב געוואלט זיין א שבת דא ביים רבי'ן.

דער רבי האט נעכטן ביינאכט ביים טיש[1] געזעדט אפאר ענינים וואס האט מיר צוריק געברענגט אסאך אלטע זכרונות, דער רבי האט געזעדט פון שטאן ספרינגם ביים רבי'ן ז"ל, שטאן ספרינגם (עיר הנופש בחדשי הקיץ במדינת ניו יארק) געדענק איך גוט.

ס'איז דא אפאר זאכן וואס כ'האב געהערט פון מיין טאטן ז"ל, דער רבי זאל געזונט זיין האט דערציילט אז דער רבי ז"ל (בעל דברי יואל) האט אים פארהערט. אינטערסאנט, מיין טאטע ז"ל – דער רבי האט אים דאך געקענט.[2]

רבינו: יא, א וודאי האב איך אים געקענט.

אבד"ק טשענסקאוויץ: יא, ווען ער פלעגט צו קומען אויף שבת אהין קיין שטראן ספרינגם צום רבין ז"ל, האט ער בייטאג געגעסן ביים רבי'ן. מיין טאטע פלעגט מיר זאגן אז איינמאל איז געווען א שבת ווען מ'האט געלערנט סוגיא, און דער רבי זאל זיין געזונט איז אהנגעקומען, מ'איז נאך געווען גאנץ א יונג–בחור'ל, און מיין טאטע זאגט אז א דריי–פערטל שעה האט מען גערעדט אין לערנען, דער רבי ז"ל האט זיך מפלפל געווען אין די סוגיא, מיין טאטע האט דאס פארציילט, ער איז געווען דארטן בשעת מעשה.

אבער פון שטראן ספרינג'ס געדענק איך אויך נאך זאכן, כ'בין געווען אלץ קינד דארט ביים רבי'ן.

מיין טאטע ז"ל האט פארציילט אפאר אינטערסאנטע מעשיות. איין מעשה איז געווען – כ'האב געזעהן אז דער רבי איז לעצטנס פארנומען מיט סופרות, דאס האט טאקע צוטוהן מיט דעם – עס איז געווען אמאל א גרויסע אסיפה וועגן תפילין ומזוזות, יענעם זומער נאכדעם איז געווען דארטן א חשוב'ער בנן של קדושים, און ער האט פארציילט פארר'ן רבי'ן אז רבי מאיר פרעמישלאנער איז אמאל געשטאנען ביים פענסטער, און ס'איז אדורך געגאנגען א וואסער טרעגער, און רבי מאיר'ל האט אים אריין גערופן, און ווען ער איז אריין געקומען האט ער אים געזאגט 'אוי די שייגא'ץ, פארוואס האסטו נישט געלייגט קיין תפילין היינט...', און דער איד האט זיך אהנגעהויבן צו פארענטפערן.

ווען ער איז ארוים געגאנגען האט רבי מאיר'ל געזאגט 'א פלא'דיגע זאך, פופציג יאר לייגט ער שוין פסול'ע תפילין, און אז ער האט זיי איין טאג נישט געלייגט האט שוין מאיר'ל דאס געזעהן...'.

---

1 בשולחן הטהור ליל שב"ק יחד עם תלמידי הישיבה דרכו בקודש של מרן רבינו שליט"א אחר ברכת המזון לספר סיפורים ועובדות מהצדיקים שיומא דהילולא שלהם חל בשבוע הבא, ובשב"ק זו פ' עקב שחל לפני ההילולא של כ"ק דו"ז רביה"ק בעל דברי יואל ז"ל, סיפר מרן שליט"א מזכרונותיו בצל הקודש במשך השנים.

2 ה"ה אביו הגה"צ רבי שמואל טייטלבוים ז"ל אבד"ק טשענסקאוויץ בפלעטבוש, בנו של הגה"צ המפורסם רבי יהושע חיים טייטלבוים ז"ל אבד"ק טשענסקאוויץ סגן נשיא התאחדות הרבנים. ואמו הרבנית היתה נכדת הגה"ק רבי אלישע האלבערשטאם ז"ל בנו וממלא מקומו של הגה"ק רבי ברוך מגארליץ ז"ל וחתנו של הגה"ק רבי מרדכי דוב מהארנאסטייפל ז"ל בעל עמק שאלה.

מיין טאטע איז געווען דארטן ביים רביץ דעמאלטס, דער רבי האט געגעבן א שפרינג אויף אן געגעבן א שריי 'די מעשה איז שקר...', אזוי האט דער רבי געשריגן, 'אז ער האט פופציג יאר געלייגט פסול'ע תפילין, האט ער נישט געלייגט קיין תפילין...[3] וואם זאל איך טוהן? מ'האט טענות צו מיר אז איך לייקען מעשיות, וואם זאל איך טוהן? כ'האב בקבלה פון מיין טאטן ז"ל אז איך קען זאגן די מעשה איז אמת און דער שולחן ערוך איז ח"ו פאלטש, אדער קען איך זאגן אז דער שולחן ערוך איז אמת און די מעשה איז פאלטש, איז מיר גרינגער צו זאגן אז די מעשה איז פאלטש און דער שולחן ערוך איז אמת.....!', מיין טאטע ז"ל איז געווען דערביי בשעת מעשה.

רבינו: יא, דער פעטער ז"ל איז געווען זייער שארף קעגן מעשיות וואם איז נישט אויסגעהאלטן לויטן שולחן ערוך...[4] און בכלל האט ער נישט סובל געווען די אלע מעשיות... ער

---

3 בדומה לסיפור זה יש להעתיק מרשימותיו של הרה"ח המפו' ר' סענדער דייטש ע"ה (מראשי קהילתינו ומוסדותינו הק' רבות בשנים) בספרו 'בוצינא קדישא' (ח"א אות ע"א) שפעם סיפר א' לרבינו שבימי הרה"ק הקדושת לוי ז"ל נתן איש פשוט א' לבדוק התפילין שלו, ונמצאו שהיו פסולין מעולם רח"ל, והוכיח הסופר את האיש ההוא ואמר לו שמעולם לא קיים מצות תפילין, ובירך ברכות לבטלה, והרה"ק מבארדיטשוב הוכיח את הסופר על שגרם צער ושברון לב לאותו האיש, ורבינו הקפיד מאוד ע"ז ואמר יישתקעו הדברים ולא ייאמרו כי בוודאי עשה כתורה וכהלכה להציל את האיש מברכות לבטלה, ואמר שהוא בשקר יסודו, עיי"ש באריכות.

וכס' זכרון צדיקים (אות ע"ו) מביא שפע"א סיפר איזה רב חשוב לרביה"ק ז"ל שפע"א הביאו להרה"ק המגיד ממעזריטש ז"ל תפילין שהאותיות נגעו א' בחבירו אשר לפי ההלכה התפילין פסולות לכו"ע, והרה"ק הניחם לכמה רגעים על מצחו, והאותיות נתרחקו א' מחבירו ונעשה פירוד בין הדבקים. ורבינו מהה בתוקף על שהוא מספר סיפור זה, ואמר לו: מובטחני שהמעשה הוא שקר, כי הרי הוא ממש נגד הלכה פסוקה בשו"ע, וכשהלה התחיל להתווכח עם רבינו שיש לו ראיות מוצקות שהוא שמעו ממקור נאמן, ענה רבינו בכאב: אם מעלת כבודו מתעקש שהסיפור הוא אמת, איני יודע אם מותר לסמוך על הפסקים של מע"כ. ואח"כ כשהוא נכנס לרבינו ביחידות הוכיחו רבינו ואמר לו: היתכן שמע"כ יספר כאלו סיפורים, ואפי' אי נימא שזה אמת, האם מותר לספר בכלל כאלו סיפורים (ועי' עוד בס' זכר צדיק לברכה ח"א אות תקי"ג).

ועיי"ש עוד בס' זכר צדיק לברכה (אות תרס"ט) שמביא שרבינו הק' ז"ל סיפר שאביו הקדושת יו"ט ז"ל הקפיד שלא לטעום לפני הנחת תפילין דר"ת, וכן נהג רבינו. ופע"א אמר חסיד א' להקדושת יו"ט ז"ל ששמע שיש מימרא בשם צדיקים שיש ענין לשתות יי"ש דייקא לפני הנחת תפילין דרבינו תם, כיון שהיות שלפי שיטת ר"ת צריך לברך על התפילין שלו דדוקא, והנה אנן קיי"ל דלא מברכים על תפילין דר"ת, אמנם היות דקיי"ל בהלכות ברכות 'ועל כולם אם אמר שהכל יצא', על כן אפשר לצאת עם הברכת שהכל גם את התפילין. נזדעזע הקדושת יו"ט ואמר לו: זה אינו מימרא של 'צדיקים' אלא של 'שיכורים', שרצו לחטוף כוס יי"ש תיכף אחר התפילה עוד קודם תפילין דר"ת, וכמובן זהו עמי הארצות גמורה, דמה שייך ברכת הנהנין לברכת המצוות, עיי"ש.

4 בוא וראה לשונו הקדוש של רביה"ק בספרו הבהיר ויואל משה (מאמר ג שבועות סי' קפ"ח) וזלש"ק: וחסרי תבונה מתחשבים עם סיפורי מעשיות שרובם ככולם שקרים וכזבים, ומשתנים מפה אל פה בשינויים מן הקצה אל הקצה, ואם השקרים נכתבו אח"כ בספרים, סוברים שהוא ס"ת, וכבר כ' הרמב"ם ז"ל באגרת תימן על איזה ענין שחלק עליו וז"ל: שראוי לך לדעת שהדברים האלה וכיו"ב שוא וכזב, ולא יהיה לך לראיה לפי שתמצאם כתובים בספרים, שהמכזב כמו שהוא מכזב בלשונו, מכזב בקולמסו, ואין זה נמנע עליו, עכלש"ק.

ועיי' עוד מה שכ' (שם סי' קע"ו) על מה שתולין סיפורי שווא על הרה"ק מבארדיטשוב וכאילו שהוא המליץ טוב וחיפה ואהב את כל רשעי ופושעי ישראל.

ועיי"ש עוד בס' זכר צדיק לברכה (אות תרס"ט) שמרן רביה"ק ז"ל אמר לכ"ק הגה"צ מקוויאשד ז"ל בעל למטה יששכר, על איזה ספר שמביא עובדא שהרה"ק רמ"מ מרימנוב סיים פע"א ביום הקדוש להתפלל תפילת נעילה מוקדם מאוד, ואמר שמותר כבר להבדיל על היין, כי בשמים כבר לילה, ורבינו צעק שהיו יכולין להישבע בשבועה דאורייתא שהמעשה הוא שקר מיסודו, כי היא נגד ההלכה ונגד דיני התורה.

כן סיפר הרה"ח רבי יעקב עקיבא ווינשטאק הי"ו שהיה משב"ק אצל רביה"ק ז"ל שפע"א סיפר רבינו ששמע מאביו ז"ל שכשהיה בצאנז קרא הרה"ק מצאנז ז"ל בתורה, וקרא בפרשת בראשית את הפסוק ויקרא ה' אל האדם ויאמר לו איכה, ואמר 'איכה' (בניקוד האל"ף בצירי והכ"ף בקמץ) ותיקנו אותו והוא חזר עוה"פ על הניקוד הנ"ל עד שתיקנו אותו בפעם השלישית ואז קרא הרה"ק את הניקוד כתיקונה, ובוודאי היה לו ענין כמוס בזה.

ואז נסתובבה השיחה אודות גירסא המסופרת שהרה"ק מצאנז ז"ל קרא את המגילה בפורים והתחיל את המגילה 'ויהי בימי אמרפל', במקום 'ויהי בימי אחשורוש', ואחר המגילה הבריז הרה"ק משינאווא שכל אחד צריך לחזור ולשמוע את המגילה כדת וכהלכה. ורבינו אמר שהגם שיתכן שלהרה"ק היה ענין מסויים לומר ויהי בימי 'אמרפל' במקום 'אחשורוש', אין אתנו יודע עד מה, אבל פשיטא לן שאח"כ אמר הרה"ק מצאנז תיכף 'ויהי בימי אחשורוש' כהלכתה, כי ח"ו לומר שהרה"ק לא יצא ידי חובת קריאת המגילה.

ועי' בס' זקיניך ויאמרו לך (ח"א עמוד מ) שהרה"צ המקובל הריא"ז מרגליות ז"ל סיפר לרבינו ז"ל שפעם אחת באו כמה אנשים להרה"ק המהר"י מבעלוא ז"ל שחזרו מאמעריקא שיסע עם חסידיו לשם ושם יקל מעליהם מצב הפרנסה, וממילא יוכלו להקים ולרומם מצב היהדות במדינה כולה, והרה"ק סירב ואמר שבמקום שלא דרכו תלמיד הבעש"ט הק' ושאר צדיקים לדורותיהם את רגלם לא שייך לבנות מקום תורה כי קדמונים לא קידשו את המקום, ויען להם שילכו למדינת ליטא, ואכן אז לקחו את הרב הכולל רבי יעקב יוסף ז"ל. ורבינו ביטל את הסיפור ואמר שאינו מאמין לזה, ונתלהב ואמר שאסור להאמין לסיפורים כאלו, כי לית אתר פנוי מיניה והתורה הקדושה גם נמצאת בכל מקום, ואני בעזה"י מקוה לבנות שם מקום תורה, עיי"ש.

פלעגט צו זאגן ׳פון קיין שקר קען קיין גוט׳ם נישט ארויס קומען...[5]

אבד"ק טשענסקאוויץ: אין שטאן ספרינג׳ם פלעגט צו זיין די שמועסן אסאך. אזוי איז געווען אין שטאן ספרינגם. מיין זיידע ז"ל (הגה"צ רבי יהושע חיים ז"ל אבד"ק טשענסקאוויץ) פלעגט אויך צו פארן קיין שטאן ספרינגם, ס׳איז אלין די שמועסן געווען דעמאלטם.

א אנדערע אינטערסאנטע מעשה, דער רבי ז"ל האט אמאל גלאזט רופן מיין טאטן קיין שטאן ספרינג׳ם, ס׳איז געווען צוויי אינטערסאנטע זאכן – איין זאך וועט לכאורה זיין טאקע גאר אינטערסאנט פאר"ן רבי"ן, דער רבי וועט הנאה האבן פון די מעשה – אמאל אינדערפרי נאכ"ן דאווענען, האט דער רבי ז"ל געפרעגט מיין טאטן ׳איר יאגט זיך ערגעץ?׳, האט מיין טאטע געזאגט ׳ניין׳, זאגט דער רבי

---

5 עיי׳ בס׳ תפארת יואל (ח"א אות מ"ב) שפע"א אמרו לרבינו על מלמד א׳ שאמר לתלמידיו בהתרגשות שבעת אמירת ההלל היה רבו עומד באוויר, ורצה בזה ורבו השיב לו: ווייסט וואס כ׳וועל דיר זאגן, פון שקר קען קיין גוט׳ס נישט ארויסקומען. עיי"ש.

ובס׳ זכר צדיק לברכה (אות תק"י) מובא שבסעודת ל"ג בעומר שרביה"ק ז"ל ערך בשנים הראשונות עלי אדמת אמעריקא, נסתובב השיחה אודות הקברי צדיקים בארה"ק, ודיברו אודות הסיפור הנפוץ שאחר הסתלקותו וקבורתו של הרה"ק האוהב ישראל ז"ל הובילוהו מלאכי מעלה לארה"ק, ובאישון לילה עוררו את המשמש של הבית החיים בעיר טבריא שיבוא עמהם לפתוח את שערי הבית החיים, ובבוקר הגיע השמש וראה קבר חדש, והוא האבן המקובל ליד תלמידי בעש"ט הק׳. ורבינו אמר שאינו מאמין לסיפור זה, כי אם המלאכים היו יכולין להוביל אותו רבבות פרסאות, גם היה בכוחם להכניסו להבית החיים ולקוברו מבלי לעורר את השמש. ובשעת מעשה ישב שם איש חשוב שהיה חסיד מאדמו"ר מסויים, וטען כלפי רבינו שרבו מספר את הסיפור הזה ומאמין בה, נענה רבינו: הרי אין לי וויכוח אם להאמין לרבך, הרי כל מקורו של הסיפור הוא מהחלום של אותו שמש, נמצא שכל הוויכוח שלי עם רבך האם להאמין להחלום של שמש של הבית החיים או לא.

ומפורסם העובדא שסיפר רבינו בעל דברי יואל ז"ל, שכאשר היה עוד ילד הצטרף אל אביו כשנסע למרחץ, ופעם תחת אחד השיחים כשדיבר עם האנשים שהיו שם, ראה והבחין איש אחד מסתובב משוקע במחשבותיו והי׳ נראה לו שהאיש הנ"ל הוא עובד ה׳ אשר דבוק בעבודת ה׳ ומסתובב אנה ואנה שקוע בדביקותו בה׳, לפתע ניגש האיש הנ"ל לרבינו ושאלו אם הוא רוצה לשמוע סיפור יפה מהבעש"ט הק׳ והתחיל לספר את סיפורו, וכל הציבור שעמדו שם שמעו בקשב רב את הסיפור שלא שמעו עד עתה, והאמינו לו כי כל הסיפור היה מדוייק לפי הזמן והמקום ולא חששו כלל שהסיפור הזה אינו נכון, וכאשר שאלו היכן ומתי היה המעשה הלזו, אמר להם האיש שזה עתה בדה כל הסיפור מלבו, ורבינו שאלו מה שמו, ואמר ששמו הוא "יונה קרעפל". וכאשר היו מספרים לרבינו מעשיות שלא היה להם מקור, היה מרגלא בפומיה לומר "ס׳איז יונה קרעפל׳ס מעשיות"...

׳איך פאר היינט אין קעמפ (מחנות הקיץ של הבחורים והילדים) פארהערן, קומט׳ס מיט מיר מיטו׳, מיין טאטע איז טאקע מיטגעפארן מיטן רבי׳ן אין קעמפ, און די בחורים האבן זייער גוט געקענט, און וועז מ׳האט גוט געקענט איז דער רבי געווען זייער גוט אויפגעלייגט, אויפן וועג צוריק האט מיין טאטע ז"ל געזאגט פארן רבי׳ן, א שאד אז רבי אברהם קאלמענאוויטש (הגאון ר"מ דישיבת מיר באמעריקא ז"ל) איז נישט דא געווען, פרעגט דער רבי פארוואס? האט מיין טאטע געזאגט וויל רבי אברהם קאלמענאוויטש פלעגט טענה׳ן מיטן רבי׳ן, ער האט געזאגט ׳באטמארער רב, האלטם די בחורים ביי אייך ביז די זעכצן יאר, מאכט׳ס פון זיי חסידישע בחורים, נאכדעם זאלט איר זיי שיקן צו אונז, און אונז וועלן מיר זיי מאכן פאר תלמידי חכמים...׳.

האט דער רבי זיך אהנגערופן ׳א פלא׳דיגע זאך, זיי רעדן וועגן רבי חיים [מברים׳ק], כ׳האב אים געקאנט׳ – א אינטערסאנטע זאך וואס דער רבי האט געזאגט – ׳איך בין געווען מיט אים א שבת אין קרעניץ, זיי רעדן נאר פון זיין גדלות אין תורה, כ׳וויים נישט פארוואס זיי רעדן נישט וואס פאר א ערליכער איד ער איז געווען.....׳.

רבינו: איך האב אויך אזוי געהערט פון מיין טאטן, וועז מ׳האט געערצדט פון רבי חיים, האט ער געזאגט ׳ער איז געווען א גרעסערער צדיק ווי א גאון...׳.

אבד"ק טשענסקאוויץ: כ׳האב פארציילט די מעשה פאר א רב, אין פלעטבוש איז דא א חשובער רב ער הייסט רבי ליפא געלבווירט, זיין באבע איז געווען א טאכטער פון רבי יעקעלע הרימלאווער (מחס"ם כוכב מיעקב), האב איך אים פארציילט די מעשה, האט ער מיר געזאגט א ענליכע מעשה, אז זיין פעטער דער חזון נחום, דער דאמבראווער רב (הגאון רבי נחום ווייזפעלד ז"ל) איז געווען אמאל אין קרעניץ, און ער האט שפעטער געזאגט פארן ברודער דער טשעבינער רב, כ׳בין געווען א שבת מיטן בריסקער רב, ער איז אזא ערליכער איד, האבן די תלמידים זיך געווואונדערט פארוואס רעדט ער נישט פון זיין לערנען, האט ער געזאגט, דו ווייסט אז מיין ברודער האט געהאט א טאטע, רבי יעקעלע הרימלאווער׳ס א קינד איז נישט נתפעל געווארן פון לערנען, נאר ס׳איז אינטערסאנט אז ער האט געערצדט פון די צדקות פון רבי חיים׳ן.

נאכדעם איז געווען א אנדערע מעשה, איינמאל האט דער רבי ז"ל גלאזט רופן מיין טאטן קיין שטאן ספרינגם, דאם איז נאך אסאך פריער געווען, תשי"ד צי תשט"ו – דאם איז אויך א אינטערסאנטע מעשה – ער האט געוואלט מיין טאטע זאל אריין קומען אין די מוסדות, מיין טאטע האט

דאך געפירט א ישיבה אין קרוינהייטס – דער רבי פארשטייט אליין אז פאר מיין טאטן איז דאס נישט געווען קיין געשעפט – אבער זאגן פארן רבין 'ניין' האט ער אוודאי נישט געקענט... האט ער געשיקט דעם פאטער, מיין זיידן, ער זאל זאגן פארן רבין דעם 'ניין', האט דער רבי געפרעגט מיין זיידן, פארוואס וויל ער נישט? זאגט ער, דער רבי וויססט דאך מיין שמואל איז א גאליציאנער און ער שפירט אז ס'וועט נישט ארבעטן..... זאגט דער רבי, 'אי משום הא, איך בין דאך באמת אויך א גאליציאנער', אזוי האט ער אים געזאגט, 'מיין מאמע האט נאך געהרעדט מיט א רי"ש', האט זיך מיין זיידע אהנגערופן 'צום רבין' האבן זיי זיך שוין צוגעווואוינט...', זאגט דער רבי 'עה, איך בין נישט אזוי זיכער...'.

רבינו: די באבע, דעם קדושת יו"ט'ס רביצין, זי איז געווען רבי יואל אשכנזי'ס טאכטער.[6] זי איז דאך געקומען פון דארט, זי איז דאך געקומען פון זלאטשוב, ער איז דאך געווען רב אין זלאטשוב, דאס איז מזרח גאליציע.

דער ייטב לב אליינס האט אויך געהרעדט מיט א שטארקע גאליציאנע אויסשפראך, כ'האב געהערט פון די וואס האבן נאכגעזאגט ווי אזוי ער האט געהרעדט, ער האט אויך געהרעדט מיט א שטארקן גאליציאנער ר"ש.[7]

אבד"ק טשענסקאוויץ: יא, ס'איז געווען געשמאקע צייטן. איך געדענק נאך אלץ קינד ווי דער רבי ז"ל האט מיך געהאלטן אויפן שוים דארט אין שעראן ספרינגס, דער רבי פלעגט אויך אסאך צו גיין שפאצירן דארט.

רבינו: איר האט פריער דערמאנט אז אייער טאטע האט אייך געזאגט אז ער געדענקט ווי דער פעטער ז"ל האט מיך פארהערט?

אבד"ק טשענסקאוויץ: נישט פארהערט, נאר געהרעדט אין לערנען..., מיין טאטע האט מיר געזאגט, דריי פערטל שעה האט מען געהרעדט אין לערנען, אזוי ביי די אייער מיט צוויבל, אינמיטן די סעודה שבת בייטאג האט זיך אלעס אפגעשטעלט און מ'האט געהרעדט אין לערנען, מיין טאטע ז"ל האט מיר געזאגט אז ער האט דאס געדענקט גוט.

6 ה"ה בת דודו הגה"ק רבי יואל אשכנזי ז"ל אבד"ק זלאטשוב בעמח"ס שו"ת מהר"י אשכנזי, בנו של הגה"ק אבד"ק טאלטשאווע ז"ל מח"ס תולדות אדם, חותנו של מרן הייטב לב ז"ל.

7 עיי' בס' נפלאים מעשיך (ח"ב) שסיפר הגה"צ מפאיע הי"ד שכאשר נתקבל הגה"ק הייטב לב ז"ל לאב"ד עיר סיגוט יצ"ו, וכשדיבר שם לראשונה בעניני כשרות, ואמר שיש לדקדק מאוד ב"בדיקות הריאה", ואמר את ואת בגאליציאנער שפראך, והם הבינו שאומר 'בדיקות החיה' ולא הבינו מה הוא מדבר, עד שנתגלו להם שהוא מתכוין להריאה.

להבחל"ח דעם רבי'נס שוועסטער (הרבנית חי' מייזליש ע"ה בתו הבכירה של רבינו הברך משה ז"ל) איז אויך מיטגעקומען.

רבינו: יא, זי פלעגט אויך קומען, ער פלעגט שמועסן מיט איר אויך, אלץ אינגע קינדער זענען מיר געגאנגען יעדן שבת בייטאג, מיך פלעגט ער פרעגן פון וואס מ'האט געלערנט,[8] מיט איר האט ער געהרעדט אנדערע זאכן.[9]

אבד"ק טשענסקאוויץ: דאכט'זיך אז דאס וואס מיין טאטע ז"ל האט דערציילט איז שוין געווען אלץ בחור, דאס איז שוין געווען לכאורה נאך די בר מצוה.

רבינו: ער האט מיך אסאך מאל פארהערט אויך.

ער האט ליעב געהאט מיך צו פרעגן אזוי, איך דערמאן מיך איך בין טאקע געווען אין שעראן ספרינגס אויך, דער טאטע ז"ל פלעגט דאך אלץ צו פארן אויף שבת פארן ישמח משה'ס יארצייט,[10] בין איך מיט געפארן, פלעגט ער מיך

8 בשיחת קודש של רבינו שליט"א בעת ניחום אבלים אצל הגה"צ ר' אברהם חיים האלבערשטאם שליט"א רב דקהל עצי חיים-רודניק בעיר לאס אנדזשעלעס ע"פ אמו הרבנית מרודניק ע"ה, סיפר רבינו בזה"ל: כ'געדענק, וועז כ'בין אלט געווען זיבן יאר, און ס'איז געווען פרשת כי תשא, און דער פעטער ז"ל האט מיך פארהערט חומש, האט ער מיך געפרעגט א שאלה, ווי אזוי האט מען זיך געקענט טועה זיין אינעם עגל, כ'האב נישט געוואוסט וואס צו ענטפערן, דעם אנדערן טאג וועז איך בין געגאנגען אין חדר האב איך דערציילט, ס'איז געווארן א גאנצע זאך ביי די מלמדים אז דער רבי האט געפרעגט אזא שאלה.

9 ונעתיק כאן עוד זכרונות ממה שסיפור מרן שליט"א בשב"ק אהבת קדומים בשנת תשע"ז לפ"ק, כדלהלן: "ביי קידוש יעדן שבת בייטאג, פלעגט ער מיך פארהערן, ער פלעגט פרעגן וואס איך לערן, און ער פלעגט מיך פארהערן.

ס'איז געווען אינטערעסאנט, מיין עלטערע שוועסטער (הרבנית חי') ע"ה פלעגט אויך צו קומען, און איר פלעגט ער אויספרעגן אלע פרטים פון בית רחל, ס'איז נישט דער זמן מאריך צו זיין, אבער זייער אסאך הוראות האט ער דעמאלטס געגעבן בנוגע בית רחל. למשל, שפעטער וועז זיי זענען שוין געווען מיידלעך, האבן זיי זיך גערישט צו מאכן א "גראדועישאן" ווי מ'רופט עס, און ער האט זיך אזוי אפגעגעבן דערמיט מיט אלע פרטים עס זאל זיין אויסגעהאלטן".

וכמו כן סיפר מרן שליט"א תחת אחד השיחים: "עס איז געווען וועז די עלטסטע קלאס אין סקול איז געווארן דרייצן יאר, און מ'האט געדארפט מאכן א גראדועישאן, האט ער געשיקט מיין שוועסטער (הרבנית חי' ע"ה) צוואמען מיט ר' הערץ פרענקל גיין אין בית יעקב, קוקן ווי אזוי עס קוקט דארט אויס א גראדועישאן, און ער האט געזאגט פונקטליך וואס מ'קען יא נאכמאכן און וואס מ'טאר נישט נאכמאכן. פיקטשערס האט ער נישט געלאזט מאכן, א יאר-בוך האט ער יא געלאזט, אבער בילדער נישט, וואס די מיידלעך זאלן זיין אנגעטון ביי די גראדועישאן האט ער אויך אנגעזאגט".

10 עד שנת תשכ"ז לפ"ק כשהיה מרן רבינו בעל דברי יואל ז"ל בכל שנה

פארהערן אדער אויספרעגן אין וואס מ׳האט געלערנט, אסאך מאל איז אזוי געווען, און ער האט הנאה געהאט צו הערן וועלן מ׳האט גוט געענטפערט.[11]

ס׳איז דא אסאך זכרונות פון דארט, כ׳געדענק אמאל אין שעראן ספרינגס וועלן איך בין געווען צוזאמען מיט טאטן דארט ביים פעטער ז״ל, בין איך אריין געקומען פרייטאג נאכמיטאג, און ס׳איז געליגן דארט זיינע תפילין, די רש״י׳ס תפילין און די רבינו תם׳ס תפילין, ס׳איז נישט געווען צוזאמגעלייגט, וועלן ער האט מיך דערזען רופט ער זיך אהן, ׳דא האסטו, דאס איז דעם טאטעלן ז״ל׳ס תפילין![12] קענסט עם צוזאמלייגן׳.[13]

ונפרד רבינו ממנו בברכה: א גוט געבענטשט יאר, א הצלחה׳דיגע יאר מיט אלעם גוטן.

אבד״ק טשענסקאוויץ: כ׳וועל נאך זיין אי״ה ביים רביץ פאר די הויליגע טעג.

כ׳וויל נאר זאגן דעם רבין, אן אמת׳דיגן יישר כח, דער שבת האט מיר געגעבן אסאך חיזוק, מ׳האט געשפירט אז ס׳איז א דאוועגען, ס׳איז א שבת... דער אויבערשטער זאל געבן כח פארן רביץ לאורך ימים, דער רבי זאל אונז פירן קענן משיח צדקינו במהרה.

רבינו: פיין, מ׳זאל הערן בשורות טובות, זייט׳ס געזונט, א גוטע וואך.

כמה שבועות בימות הקיץ בשעראן ספרינגס, נסע מרן רבינו בעל ברך משה ז״ל לשם על שב״ק שלפני ההילולא של מרן הישמח משה ז״ל, ואח״כ כשהיה מרן רביה״ק ז״ל בבעל הארבער נסע לשם על שב״ק זו, ובחמשה שנים האחרונות לימי חיי רביה״ק ז״ל נסע על שב״ק קודם כ״ח תמוז לקריית יואל מקום מגורת דודו הק׳ בשנים הללו.

11 כאן המקום להעתיק סיפור שמובא בגליון ׳קינך ויאמרו לך׳ פ׳ מטו״מ דהאי שתא בשם הרה״ח ר׳ אליעזר ווייס הי״ו, כדלהלן: ״כ׳האב געהערט פון א איד וואס ער איז דערביי געווען, פאר איבער זעכציג יאר צוריק אום זומער שנת תשכ״ב וועז כ״ק מרן רבינו שליט״א, איז געקומען קיין ׳שערען ספרינגס׳ אלס יונגער בחור איינער־ענעם מיטן טאטן כ״ק מרן רבינו הברך משה ז״ל אלס סיגוט׳ער רב צו זיין ביים פעטער רביה״ק מרן הדברי יואל ז״ל ביום כ״ח תמוז אין יארצייט טאג פונעם היילגן ישמח משה ז״ל ווי ס׳גענוגן זייער שטייגער אין ענע יארן צו זיין דארט ביומא דהילולא פונעם אבי שלשלת הקדושים רבותיה״ק עצי התמרים. זייענדיג דארט האט זיך אנטוויקלט א שמועס אינעווייניג ביים רבין אין בהמ״ד איבער א געוויסע מימרא אין ש״ס, און ס׳איז געווארן א שמועס צווישן די אנווענדע ווער ס׳איז דער ׳בעל המימרא׳ און רביה״ק ז״ל האט געזאגט דעם נאמען פונעם בעל מימרא און די ארומיגע האבן גע׳טענה׳ט מיטן רבין אז ס׳איז אן אנדערער אמורא, ס׳האט זיך אנטוויקלט א שטיקל וויכח, און ס׳נישט געווען דארט צו די האנט א גמרא דאס נאכצוקוקן. האט זיך דער רבי ז״ל אנגערופן: רוף אריין אהרן׳ער וועט וויסן צו זאגן ...

רבינו שליט״א איז נאך דאן געווען א יונג בחור׳ל פון פערצן יאר, און ער איז פונקט געווען אינדרויסן אין הויף, מ׳איז אהם געקומען זאגן אז דער פעטער רופט אהם, ער איז מיט גרויס אייליגיש געקומען צו לויפן. ווי נאר ער איז אריינגעקומען וועגדט זיך צו אהם דער פעטער מרן רביה״ק און פרעגט אהם: ״זאג נאר ווער זאגט די און די מימרא אין ש״ס?״ רבינו שליט״א האט תיכף ומיד געוואוסט צו זאגן וואו דאס שטייט אין וועלכע מסכת און ווער ס׳איז דער בעל המימרא, און ער האט טאקע געזאגט דעם ריכטיגן נאמען וואס דער פעטער מרן רביה״ק ז״ל האט פריער געהאט געזאגט. דער רבי ז״ל האט שטארק הנאה געהאט פון זיין ענטפער, ס׳האט זיך אנגעזעהן א געוואלדיגע קורת רוח ע״פ צורת קדשו, אז ער האט גוט צוגעטראפן מיט דעם וואס ער האט באפוילן אים צו רופן ווייל ער וועט וויסן״.

ומן הראוי לציין שעלה בידינו לשמוע סיפור זה ממקור ראשון שנכח שם בשעת מעשה, ועדיין הי׳ מונה בזכרונו כל הסיפור, ואף גם זכר שהמימרא הי׳ בפרק ראשון של מס׳ חולין.

---

12 עי׳ בשו״ת דברי יואל (סי׳ ה׳) שמזכיר תפילין הללו בנוגע לאיזה משיטות הפוסקים, וז״ל שם: כי התפילין שלי המה של כ״ק אבא מארי הגה״ק זללה״ה שהי׳ מניחם כל הימים שאני זוכר ולאחר פטירתו נפלו התפילין לי בירושה, ומאז אני מניחם, והסופרים בסיגוט שראו התפילין הכירו הכתב שהיא של ר׳ שמואל סופר זלה״ה שהי׳ סופר מצויין בסיגוט ומפורסם בחסידות עצומה בימי זקיני הגה״ק מאוה״ג בעל ייטב לב זללה״ה וכו׳, עיי״ש.

13 בס׳ בן איש חי (סו״פ חיי) כתב שטוב שהוא בעצמו יקפלם ויניחם בכיס לחיבוב מצוה, וכן הביא בדברי תורה (ח״ה אות פ״ז) בשם הגה״ק מצאנז ז״ל שנמצא בדברי חז״ל כי הכורך תפילין בעצמו מצניין לו גיהנם, עיי״ש. מ״מ עי׳ בספר לקט הקמח החדש (אות י״ב) שמביא סמך להנוהגין ליתן לתלמידיהם או לבניהם לקפל התפילין דבכלל חינוך הוא, וכ׳ שם דגם רבותיה״ק נהגו ליתן לאחרים לקפל התפילין וכן נהג מרן הקדוי״ט ז״ל.

ועיין בס׳ ראשית ביקורי״ם (פרק ג׳) כדלהלן: ״סיפר הרה״ג ר׳ חיים שלום קליין שליט״א, שכאשר סיים רבינו ז״ל תפילתו והלין התפילין, נדחפו הבחורים לבקש מרבינו רשות לקפל את התפילין, בא׳ הימים הגיע להתפלל שם הרה״ג ר׳ מרדכי האפמאן ז״ל מתלמידי מרן הקדושת יום טוב זצ״ל שהיה אז כבר זקן מופלג, וכאשר חלין רבינו התפילין של ראש, דחף את ידיו לפני רבינו, ורבינו היסב פניו אליו כמתמיה, ור׳ מרדכי נענה ואמר ׳איך האב א ענין צוואם לייגן דעם רבינס תפילין׳, ותיכף נתן לו רבינו לקפל את התפילין של ראש, ואח״כ הסביר לרבינו מה היה כוונתו באמרו שיש לו ענין לקפל את התפילין של רבינו״.

וסיפר הרה״ח ר׳ אהרן מתתי׳ דייטש הי״ו אב״י בוויליאמסבורג ששמע מאביו הרה״ח ר׳ יצחק ז״ל שהיה מחברי הנהלת המוסדות הק׳ של רבינו ז״ל בב״ב, שכאשר הרה״ג ר׳ מרדכי ביקש את התפילין בפעם הראשונה, אמר לו רבינו בלשון בתמיה: ר׳ מרדכי..., והוא ענה כ׳האב ביים רב זכרונו לברכה (כוונתו על רבו מהר הקדוי״ט) צוואם געלייגט, איך וויל יעצט אויך צוואמלייגן, הרים רבינו את עיניו כלפי מעלה: אה, ביים היילגן טאטן... דהיינו שאינו יכול להידמות לאביו, אך הוא התעקש, ורבינו נתן לו את התפילין.

ניחום אבלים בבית הרבני הנגיד הנכבד
מוה"ר אברהם דוב יודא הלוי מאנדל הי"ו

בקרית יואל יע"א

על פטירת אמו האה"ח מרת חי' טשבע ע"ה

יום ד' פרשת שמות תשע"ט לפ"ק

אביו מוה"ר אביגדור מאנדל הי"ו: עס איז יעצט דא צו באקומען די צוואה פונעם ערוגת הבושם.

רבינו: דער 'הכנה דרבה' (קונטרס הצוואה הק' של הערוגת הבושם ז"ל).[14]

רא"מ: יא, אבער מ'זאגט אז ס'איז דא צו באקומען דער ארגינעלער כתב יד.

מ'זאגט אז ער האט נאכגעשריבן דארט לשונות פון רבי אהרן קארלינער?

רבינו: אזוי פארציילט מען נאך, אז דער פעטער ז"ל איז געקומען מבקר חולה זיין דעם ערוגת הבושם, האט ער געפרעגט פונעם פעטער אויב ער קען אים בארגן דעם ספר 'בית אהרן', און נאכדעם האט ער געהייסן מ'זאל פון דארט איבערשרייבן זאבן אין זיין צוואה.[15]

דער ערוגת הבושם האט דעמאלטם אויך געבעטן פונעם פעטער ז"ל ער זאל אים אינזין האבן, ער זאל לערנען משניות.[16]

רא"מ: דער רבי ווייסט ווער ס'האט עם געשריבן, דער ערוגת הבושם איז דאך געווען אין חוסט, און ער האט

14

תמונת שער הספר 'הכנה דרבה'

בה'

קונטרים

הכנה דרבה

והוא ספר הצוואה אשר השאיר אחריו ברכה אאמו"ר עטרת ראשינו צפירת תפארתנו רוח אפינו מאור עינינו תואן הצדיק המפורסם בקצוי ארץ וכו' בקשת

מוה"ה משה בן עמרם זצללה"ה

שה' אב"ד בק"ק הומנא ובק"ק קלינווארדיין, ושו"ב שנים בק"ק חוסט יע"א ושם מנ"כ.

אלה הדברים אשר ציוה משה טרם עלותו השמימה את בניו ואת ביתו אחריו ושמיו דרך ד', ולגודל הפצרת תלמידיו וידידיו ואוהביו המשתוקקים והמתאוים לדברי קדשו, הובא לבית הדפוס ע"י בניו שי' לזכות בו את הרבים ויה"ר שימלין טוב עליו ועל כל ישראל זיע"א.

בשנת הוא טרוף ורפאינו לפ"ק.

צו בעזרטען: Jakob Grünwald, Huszt

נדפס בדפוס המשובח והמפואר של

ר' אברהם קויפמאן ובניו מארמארשסיגעט.

MÁRAMAROSSZIGET 1930.

DRUCK VON ABRAHAM KAUFMAN & SÖHNE

15

כן מסופר שכאשר בא רביה"ק בעל דברי יואל ז"ל אז לבקרו שאל הערוגת הבושם את רבינו האם יש ברשותו ספר בית אהרן מהרה"ק רבי אהרן (השני) מקארלין ז"ל, שברצונו לקחתו בתורת שאלה, והשיב לו רבינו שברשותו נמצא ספר הנ"ל, ומרן רבינו שלח לו הספר הק' הנ"ל, כשהגיע הספר להערוגת הבושם, אמר לתלמידו שיעתיק בעבורו כמה ענינים מצוואת הרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין ז"ל, ואח"כ יחזיר את הספר לבעליו ה"ה רבינו ז"ל, והמעיין בספר "הכנה דרבה" שכתב הערוגת הבושם בספר הצוואה, יבחין שדברים רבים בגויים על צוואת הרה"ק רבי אהרן מקארלין ז"ל.

16

יסופר שכאשר נחלה הערוגת הבושם את חליו האחרון, בא רבינו ז"ל לבקרו, ובתוך הדברים אמר לו הערוגת הבושם "מ'קען אמאל א טובה טוהן פאר א גוטער פרייַנד אין עולם העליון מיטן לערנען א פרק משניות", והיה כמבקש מרבינו שילמוד משניות לטובת נשמתו לאחר אריכות ימיו ושנותיו, ואכן רבינו היה לומד משניות בכל שנה ושנה ביום ז' אב יומא דהילולא של הערוגת הבושם ז"ל.

וכן סיפר א' המקורבים אשר זכה להיכנס למרן רביה"ק ז"ל, בביתו נאוה קודש בקרית יואל, ביום ז' אב תשל"ט – י"ט ימים קודם הסתלקותו לחה"ה – וראה את רבינו ז"ל יושב ולומד משניות, ושמע אז מפ"ק את כל המעשה הנ"ל שביקש אותו הרב מחוסט שילמוד משניות לטובת נשמתו.

וכן אמר רבינו ז"ל פעם הגה"צ מצעהלים ז"ל (בנו של הערוגת הבושם ז"ל): "מימי לא החסרתי מללמוד משניות לטובת נשמת אביכם הרב מחוסט ז"ל. [ועי' עוד בס' "תולדות ערוגת הבושם" (חלק ב' עמ' קע"ד) ובהגה' שם].

ודבר זה שהערוגת הבושם קראו בלשון "ידיד", היה לרבינו ז"ל כמה פעמים לחיזוק ולמשיב נפש, בעת עמדו במערכותיו למען כבוד שמים, וסבל הירופין וגידופין מאנשי הדור, וסיפר פעם את הסיפור הנ"ל, והוסיף שהערוגת הבושם היה אז גדול ומנהיג הדור, שהי' רבן של אלפים תלמידים ובתוכם רבנים דיינים ובעלי הוראה היושבים על מדין, והוא קרא אותי בתואר "ידיד" וביקש ממני שאלמד משניות אחרי אריכת ימיו ושניו (כן העיד הגה"ח ר' בן ציון יאקאבאוויטש ז"ל מנהל מוסדותינו הק' בב"ב ששמע כמה פעמים מפ"ק של מרן רבינו ז"ל).

געטראפן דארט עפעס א קונטרס וואס איז געווען אונטער געשריבן א.ג.ן., עס איז אים זייער געפעלן ווי אזוי ס'איז געווען געשריבן, האט ער זיך נאכגעפרעגט ווער איז דער א.ג.? דאס איז געווען ר' אברהם גאטטעסמאן, ער איז געווען א גוטער שרייבער, דער רבי האט אים געקענט?

רבינו: יא, כ'האב געקענט ר' אברהם גאטטעסמאן.[17]

רא"מ: כ'וויים אז דער רבי האט אים געקענט, כ'וויים אז ער איז געווען א גוטער פריינד פאר'ן טאטן, דער רבי דער ברך משה.

רבינו: ער איז געווען א תלמיד פונעם ערוגת הבושם.

רא"מ: יא, עכ"פ דער ערוגת הבושם האט אים געלאזט רופן, און האט אים געהייסן ער זאל עס אפשרייבן.[18]

דער צעהלימער רב[19] איז דאך אהער געקומען קיין אמעריקא אום תרח"צ, און ער האט עס מיטגענומען, ווען ער איז געווארן געווארן אז ר' אברהם איז דא, האט ער אים געזאגט 'דאס איז דיינס...', און ער האט עס אים געגעבן, און ער האט עס, כ'וויים נישט וואו ס'איז אנגעקומען נאכדעם, צי ער האט געהאט קינדער.

רבינו: דאכט'זיך אז ער האט נישט געהאט קיין קינדער.

רא"מ: ער האט מחבר געווען א ספר 'פנים מסבירות'.

---

17 הרה"ג ר' אברהם גאטטעסמאן ז"ל ממונקאטש למד בצעירותו בישיבת המהרי"ץ דושינסקיא ז"ל בגאלאנטא ולאחמ"כ אצל הגאון רבי יהודה גרינוואלד ז"ל והי' תלמיד מובהק של הגאון בעל ערוגת הבושם ז"ל, היה שקדן גדול ות"ח מפורסם, ובשנים שלפני חורבן אייראפע נתפרסם ע"י חידושי תורתו שהופיעו בירחונים תורניים ובחילופי מכתבים עם גדולי ישראל אשר העריכוהו מאוד בשל גדלותו בתורה. כמו כן היה מקושר עם רבותיה"ק עצי התמרים ז"ל, בשו"ת עצי חיים נדפס תשובה אליו. וכן היה אדוק למרן רביה"ק הדברי יואל ז"ל, ולמרן רביה"ק הברך משה ז"ל. ורבינו מרן הברך משה ז"ל קיבל ממנו כמה עובדות וסיפורים מהערוגת הבושם וההמורי"ד מבעלזא ז"ל מאשר ראו עיניו.

אחרי המלחמה התגורר בעיר אנטווערפן, ובשנת תשי"ג עבר לארה"ב שם קנה לו שם כת"ח מופלג, וגדולי הרבנים הריצו לפניו ספיקותיהם בעניני חושן משפט החמורים שבהם היה נחשב כמומחה. ספריו אשר הוציא לאור ה"ה ספר "פנים מסבירות" שהוא ביאור על ספר פנים יפות לבעל ההפלאה, וקונטרס "גן אברהם" שהוא שו"ת עצי חיים צו אים (והיא לו נדפסה בשו"ת עצי חיים האר"ח סימן ד').[21]

18 כ"ה בס' הבשם והשמן (עמ' ת"ט) כדלהלן: סיפר הרה"ג ר' אברהם גאטטעסמאן ז"ל, כי בעת למדו בישיבתו של רבינו, נקרא על ידי שליח לחדר קדשו של רבינו, ואמר לו כיון שיש לך כתב נאה ומהודר, אבקשך להעתיק למעני ציוואתו של רבי אהרן מקארלין שנדפסה בספר 'בית אהרן', רבינו אף הגיש לו נייר שעליו יכתבנה, הלה מילא אחר ההוראה, העתיק את הצוואה ומסרו לרבינו, אשר הניחו מתחת הכר ששכב עליו.

19 ה"ה כ"ק הגה"צ המפו' רבי לוי יצחק גרינוואלד ז"ל אבד"ק צעהלים בעל שו"ת מגדלות מרקחים, שהי' בנו של הגה"ק הערוגת הבושם ז"ל.

רבינו: יא, אויפן פנים יפות.[20]

מוה"ר אברהם יודא מאנדל הי"ו: ער איז געווען א תלמיד חכם?

רבינו: אוודאי, ס'איז דא א תשובה פונעם עצי חיים צו אים

ראי"מ: כמדומה לי איז ער געווען א תלמיד פונעם זכרון יהודה.

---

20 שער הספר 'פנים מסבירות' להגאון ר' אברהם גאטטעסמאן ז"ל:

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

בעזהי"ת

ספר

פנים מסבירות

כולל שני חלקים

חלק ראשון

פנים מסבירות

הקדמות והמלצות על ספר הקדוש פנים יפות על התורה מהגאון הקדוש השפתחכ"ת בעל ההפלאה הקטנה זי"ע

חלק שני

קונטרס גן אברהם

חלישות מפתחים ברבורי תורה וקצת חידושים בדברי אגדה וקצרטים שונים

חבורתיו אני הק'

אברהם גאטטעסמאן

ממונקאטש

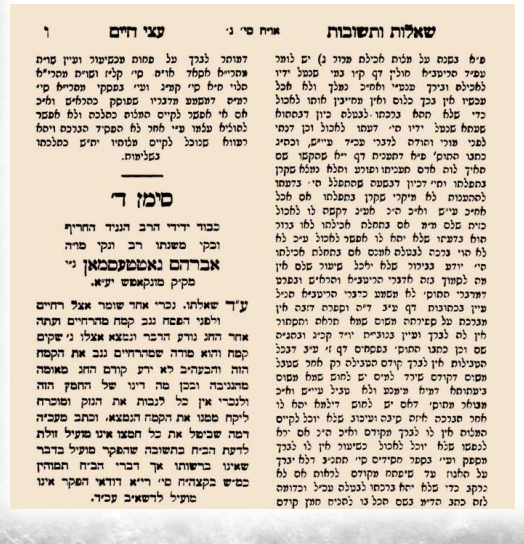
נדפס בבית דפוס

מעקער ריימס

בלעקלין, נ.י. שנת

---

21 להלן חלק מהתשובה להגאון ר' אברהם גאטטעסמאן ז"ל בשו"ת עצי חיים הנ"ל:

שאלות ותשובות — אה"ח סי' נ — עצי חיים — ו

סימן ד'

כבוד ידידי הרב הגדיל החריף וכקי' משגיחנו ורב ונקי מרה

אברהם גאטטעסמאן נ"י

מקרן מונקאטש יע"א.

ע"ד שאלתו, נכרי אחד שומר אצל רחיים ולפני הפסח נגב קמח מהרחיים ותתה אחר החג נודע הדבר ובצאצ אצלו נ' שקים קמח והוא מודה שהחרחיים נגב את הקמח והבקהי"ם לא ידע קודם החג מאומה מהגניבה ובכן מה דינו של החפץ הזה ולנכרי אין כל לענות את הנזק ומוכרח ליקח ממנו את הקמח הנגנב, וכתב מעכ"ה דמה שכישל את כל חמצו אינו מועיל וזלת לדעת הב"ח בתשובה שהפקר מועיל בדבר שאינו ברשותו אך דברי הב"ח תמוהין בס"ש בקצוה"ח סי' ריי"א דודאי הפקר אינו מועיל לרשאי"ב עכ"ד.

רבינו: יא, ער האט געלערנט ביי רבי יהודה גרינוואלד אויך.[22] אבער בעיקר איז ער געווען א תלמיד פונעם ערוגת הבושם.

ער איז געפארן צום בעלזער רב אויך, פון אים קומט די מעשה מיטן בעלזער רב אין בארדיוב וועגן לערנען גמרא תום' מיט פיאות, ער איז דארט געשטאנען דערביי ביי די מעשה, און דער טאטע ז"ל האט עם פון אים געהערט.[23]

ראי"מ: מיטן רביץ ז"ל האט ער געהאט אסאך שייכות אינדערהיים. ער איז געווען א קאמפעטישן מיט רבי משה ארשיווער.[24]

---

22 בשו"ת זכרון יהודה (ח"א סימן קי"ז) נדפס תשובה אליו, וכותב עליו: "תלמידי היקר הנפלא חריף ושנון, שושנת העמקים וחכו ממתקים, כש"ת מו"ה אברהם גאטטעסמאן נ"י".

23 ונעתיק הסיפור המלא מהעובדא הידועה אשר מרגלא בפימי' של כ"ק רבינו שליט"א בשם מר אביו מרן הברך משה ז"ל, בלשו"ק של רבינו תחת א' השיחים: די מעשה איז געווען אזוי, ווען ס'איז געווען די מחלוקה דער קדושת יו"ט ז"ל האט געהאט צו טוהן מיטן פרעשבורגער רב ז"ל דער שבט סופר, איבער ווער ס'זאל זיין דער פרעזידענט אין די קאנצעלי', ס'איז געווען א פייער־דיגע מחלוקה, איז דעמאלסט האט מען אויפגענומען א אשכנז־ישער רב זאל דאס פירן, דער סאנטובער רב (הג"ר ארי' ליב ליפשיץ ז"ל), און מ'האט געמאכט א פשרה, אז מ'זאל נעמען א וויס פרעזידענט א חסידישן איד, א 'וויצע פרעזיזע' האט עס געהייסן, דאס איז געווען די פשרה, און דער מונקאטשער רב האט אויסגעקליבן איינעם, ער איז געווען ארגינעל פון נעבן מונקאטש, און ער האט זיך געצויגן קיין פעסט וויל ער איז געווארן וויצע פרעזידענט, ער איז געווען א חסידישער איד, די קינדער זענען שוין געווארן דארט אין פעסט אביסל מאדערן, דער בעלזער רב רבי ישכר בער ז"ל איז אקומען קיין בארדיוב אויף שבת, און ער איז אויך געקומען צו פארן, און דער בעלזער רב האט אים געזעהן, ער האט מיטגעברענגט זיינע קינדער, זיי זענען געווען עלף־צוועלף יעריגע אינגלעך, און דער בעלזער רב האט געקוקט אזוי אויף די קינדער זיי האבן נישט געהאט קיין פיאות, האט ער זיך אנגערופן, רבי, זיי לערנען וואויל גמרא מיט תוס', האט דער בעלזער רב זיך געגעבן א שטעל אויף און געזאגט 'א חוצפה און א עזות צו לערנען גמרא מיט תוס' אהן א פיאות!'. דאס איז די מעשה ארגינעל, אזוי האט דער בעלזער רב געזאגט, א חוצפה און א עזות צו לערנען גמרא מיט תוס' אן א פיאות. און דער ר' אברהם גאטטעסמאן איז געשטאנען דארט דערביי.

24 הגאון רבי משה ווערצבערגער ז"ל שהיה דומ"ץ בעיר אורשיווא. וכאשר נתעטר מרן רביה"ק ז"ל בכתר הרבנות בעיר אורשיווא, נענה ואמר בענוות קדשו אשר מורא יעלה על ראשו לדון ולהורות לבדו, ע"כ ביקש להביא עמו גם כח חדש בעיר, דיין ומורה צדק שיורה בעניני איסור והיתר ויעמוד לימינו, רבינו הציע אז את הגאון המובהק ר' חיים יוסף לאנדא ז"ל מסינעווער שהי' חריף עצום ומורה הוראה מובהק, ואכן רח"י נתקבל אז לדומ"צ אורשיווא. ואחר שנסתלק רח"י בעת מלחה"ע הראשונה, הושיב רבינו ז"ל במקומו את חתנו הגאון ר' משה ווערצבערגער ז"ל מראשוני וחשובי תלמידי רבינו ז"ל בסאטמאר, והי'

רבינו: ר' משה, דער ארשיווער דייק?

ראי"מ: יא. ר' אברהם האט געקענט כל התורה כולה. ער פלעגט זיך אסאך מפלפל זיין דאהי מיטן קאפישער רב (הגאון רבי יעקב לעבאוויטש ז"ל אבד"ק קאפיש בעמח"ס שו"ת משנת יעקב). **אין** חושן משפט איז ער געווען זייער שטארק.

רבינו: יא, ער איז געווען א גרויסער תלמיד חכם. ער איז געווען א בורר אויך, ער איז אסאך געזעצן ביי דין תורות.

ראי"מ: מ'זאגט אז ס'איז געווען עפעס א מורא'דיגע מעשה מיט אים, ער איז עפעס איינמאל געווען אין רבי משה ארשיווער איז געווען א בורר פון איין זייט, און ער איז געווען פון די צווייטע זייט, און ער האט זיך ארום גע'טענה'ט, ער האט געוואוסט זיכער אז ער איז נערעכט, אבער ער האט פארלוירן די דין תורה, דער רבי קען דאך די מאפע, אורשיווא מיט מונקאטש איז נישט צי ווייט, און ר' אברהם'לע איז אריין געגאנגען דעמאלטס צום מנחת אלעזר, ער האט אים געזאגט, 'וואס הייסט? איך וויים זיכער אז איך בין נערעכט מיט אלעם', האט ער אים געפרעגט, 'מיט וועמען האסטו א וויכוח?', האט ער געזאגט, 'דער צד שכנגד איז רבי משה ארשיווער', האט אים דער מנחת אלעזר געזאגט 'משה אמת ותורתו אמת', אזוי פארציילט מען.

נאכדעם זאגט מען אז פון דארט איז ער אריין קיין סלאטפינא, און דאס וויסט דאך דער רבי זיכער, אז פון סלאטפינא אויף סיגוט איז אויך נישט צי ווייט.

רבינו: יא, ס'איז ממש א שפאן, מ'דארף נאר אריבער גיין דאס וואסער דארט.[25]

ראי"מ: נאכדעם איז ער אריין געגאנגען צום רביץ ז"ל, און האט פארציילט פאר'ן רביץ אויך, רבי משה ארשיווער איז געווען א תלמיד פון רביץ, דער רבי האט אים זייער מחבב געווען, און ער האט פארציילט די זעלבע מעשה פארץ רביץ, אז ער האט א טענה, און ער האלט זיך פעסט מיט זיין דין תורה מיט אלעם, האט זיך דער רבי אויך אזוי

מפורסם בכל המדינה בצדקתו וגדולת תורתו ונועם מידותיו, והוא שימש שם בהוראה עד המלחמה שם נעק"ה באוישוויץ הי"ד.

25 סלאטפינא שהיתה ידועה במכרות המלח שלה היתה שכנה קרובה של העיר סיגעט, עיירה זו ברוסיא הקארפאטית שכנה על גבול רומעניא, ורק הנהר "טייס" הפריד בינה לבין העיר סיגעט אשר ברומעניא, גשר של עץ חיבר את שתי גדות הנהר והתושבים היו עוברים את הגבול הלוך ושוב על ידי רשיונות שניתנו להם בלי קושי במשרד הממונה על המחוז, יהודי סלאטפינא רגילים היו לעבור בכל יום חמישי בשבוע לסיגעט ולקנות שם את צרכי השבת שלהם, שכן מצרכי המזון בראמעניא היו זולים בהרבה מאשר ברוסיא הקארפאטית.

אהנגערופן 'משה אמת ותורתו אמת'.

האט מען נאכדעם דערציילט, אז ס'איז א פלא והפלא, דער רבי מיטן מנחת אלעזר זענען ממש געווען אויף איין מיינונג.

רבינו: וואו האסטו געהערט די מעשה?

רא"מ: כ'געדענק עם פון אלץ קינד.

איך האב אים געקענט דעם ר' אברהם'לע. כ'האב געוואוינט נעבן דעם קאפישער רב, אויף בעדפארד עוועניו, און ער פלעגט צו קומען אהין, ער פלעגט זיך ארום קריגן מיטן קאפישער רב. דער ריסקעווער רב איז נאך דארט געווען, פאר ער האט זיך אוועקגעצויגן, זיי האבן געלערנט צוזאמען ביים ערוגת הבושם.[26]

נאכדעם האב איך אויך געהערט אז מיטן טאטן (רבינו הברך משה ז"ל) איז ער אויך זייער בידידות געווען.

רבינו: יא, אוודאי ער איז זייער בידידות געווען מיט אים.[27]

ער האט אסאך געערעדט אין לערנען מיטן טאטן ז"ל.[28]

ראי"מ: די דין תורה איז געווען איבער דאס דיינות אין אורשיוואו?

רבינו: ניין, ס'איז געווען א געהעריגע דין תורה, ער איז געווען א בורר.

רא"מ: דאס איז אויך אסאך מאל אזא היכי תימצי, דער רבי פייוויל (אבד"ק בראדשין) וואס האט אהנגעפירט די דין תורה

---

26 כ"ק הגאון הצדיק רבי אברהם שלמה כ"ץ ז"ל אב"ד ריסקעווע ומח"ס ארחות המשפטים, ודברי א"ש עה"ת, היה מתלמידי הערוגות הבושם ז"ל, ומהמקורבים ביותר אצל מרן הגה"ק העצי חיים ז"ל, ואחר המלחמה הי' מחשובי הרבנים בארה"ב ומקורב מאוד בידידות יתירה למרן רביה"ק ז"ל, ובפקודתו נתמנה בשנת תשכ"ב לשרת בקודש כאב"ד ור"מ שיכון קרית יואל וק"ק יטב לב בבני ברק יצ"ו, שבחל"ה ליל בדיקת חמץ תשל"ה לפ"ק ומנו"כ בארה"ק ת"ו.

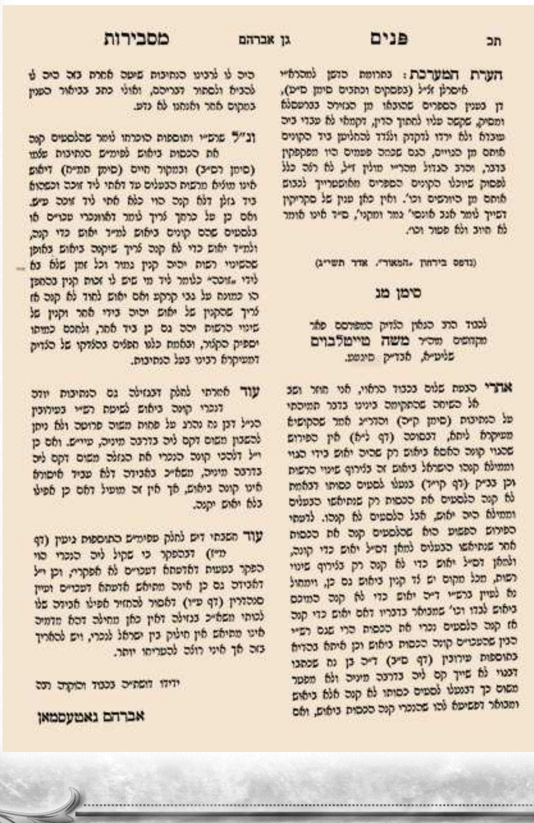
27 עי' בס' ומשה היה רועה (ח"ה עמ' ר"ל) כדלהלן: ר' אברהם איז געווען א ת"ח מופלג, יומם ולילה איז ער געווען דבוק אין די תורה, ווען ער האט זיך נאר געטראפן מיטן רבי'ן (רביה"ק בעל ברך משה ז"ל) אין ביהמ"ד, שבת ווי אינדערוואכן האט ער מיטן רבי'ן זיך מפלפל געווען אין לערנען. עס איז פארהאן אין שו"ת עצי חיים האו"ח א תשובה צו אים. דער רבי האט ביי פארשידענע געלעגנהייטן נאכגעזאגט פארשידענע ענינים פונעם בעל ערוגת הבושם ז"ל און פון הגה"ק מהרי"ד מבעלזא ז"ל וואס ער האט פון אים געהערט. אין זיין ספר איז אויך דא א תשובה וואס ער האט זיך געשריבן מיטן רבי'ן בפלפולא של תורה. ביי זיין פטירה שנת תשל"ג איז דער רבי געגאנגען צו די לויה אין צעהלימער ביהמ"ד, און ער האט אים דארט מספיד געווען א מספד תמרורים.

דער רבי האט דערציילט (במסיבה לטובת מוסדות סאטמאר מאנס בבית הרה"ח ר' בעריל גלויבער ע"ה תמוז תש"ן לפ"ק) וואס ער האט געהערט פון ר' אברהם ז"ל, אז דער בארימטער גאון רבי יוסף ראזין ז"ל, וועמען מ'האט גערופן דעם ראגאטשאווער גאון, האט זיך נישט גוט געשפירט אויף דער עלטער, און ער איז געפארן קיין ווינע צו א דאקטער זיך אפערירן, און מ'האט געזוכט ווער עס זאל מיטפארן מיט אים, און ר' אברהם גאטעסמאן האט עס אנגענומען, טראכטנדיג אז אויב עס איז דא א געלעגנהייט צו קענען משמש זיין אזא וועלטס גאון וויל ער דאס נישט אויסלאזן.

אינמיטן וועג האבן זיך זיינע יסורים פארשטארקט, האט זיך דער ראגאטשאווער אנגערופן צו אים "חכמינו ז"ל זאגן הרואה יסורים באין עליו יפשפש במעשיו וכו' יתלה בביטול תורה, איך האב זיך מתבונן געווען און איך זעה נישט אז איך זאל האבן אויף מיר א עבירה פון "ביטול תורה" אז עס זאל זיך מיר קומען די יסורים, איין זאך קען זיין אז מיין דרך הלימוד איז אז ווען דער רמב"ם קריגט אויף אנדערע ראשונים, מוטשע איך זיך צו פארענטפערן דעם שיטת הרמב"ם, ממילא קען זיין אז די אנדערע ראשונים האבן אן הקפדה אויף מיר אז איך בין מבטל זייערע ווערטער, און דאס איז אפשר אויך אין כלל פון "ביטול תורה", אבער לויט דעם קומט אויס אז איך לייד יסורים וועגן דעם רמב"ם, נו, פאר'ן רמב"ם'ס כבוד בין איך גרייט צו ליידן יסורים...".

האט דער רבי אויסגעפירט: "ליידער איז מיר באשערט מיטצומאכן אסאך יסורים און עגמת נפש, ווען איך טראכט אריין זעה איך אז 95 פראצענט פון די פראבלעמען איז וועגן קרית יואל און אירע מוסדות, קומט דאך אויס אז איך לייד פאר קרית יואל - די הייליגע שטאט וואס דער פעטער ז"ל האט אויפגעשטעלט - נו, פאר קרית יואל בין איך גרייט צו ליידן...".

28 להלן מו"מ שכ' למרן רביה"ק הברך משה ז"ל והדפיסו בתוך ספרו 'פנים מסבירות':

תכ — פנים — גן אברהם — מסבירות

סימן מג

אברהם גאטעסמאן

דעמאלטם קענן דעם קדושת יו״ט.[29]

---

29 ונתאר בקצרה את קורות המלחמה הנוראה בעיר סיגעט במשך חמש שנים [משנת תרמ״ג עד שנת תרמ״ח] כפי שהובא בס׳ מלחמת מצוה ובס׳ זכור ימות עולם (ח״ב מאמר מ״ח).

מרן הייטב לב ז״ל היה בראש החותמים על הטיילונג, ואעפ״כ למרבה הפלא ולמרבה הצער, לא הצליח בתחילה לצרף את קהילת סיגעט להיות תחת ׳שומרי הדת׳ של הארטאדאקסן, כי היו מראשי הקהל ובפרט הגביר ר׳ קלמן כהנא שטענתם בפיהם שאינם רוצים להיות כפופים תחת הדעת בעלי בתים היושבים בהלשכה בעיר פעסט, וכן התחמקו באומרם שהתקנות היתה דייקא להקהילות באויבערלאנד באונגארן, וכך נדחה הדבר מזמן לזמן, ומרן הייטב לב היה מלא צער מזה, וכפי שהעידו באי ביתו שהיה אומר שהוא מרגיש שזהו מקצר את ימיו.

כמו״כ כתבו גאוני אונגארן מכתבים להקהילה בסיגעט ולמרן הייטב לב ז״ל שיזדרזו להימנות בין קהל הארטאדקסין, ובסוף ימיו ממש כמה ימים לפני הסתלקותו תיקנו תקנות בהקהילה והצטרפו ל׳שומרי הדת׳, ומרן הייטב לב ז״ל אף הוסיף חתימתו בדברים קדושים על גודל החשיבות, ואחר כמה ימים נסתלק.

מרן הייטב לב ז״ל נסתלק בליל שב״ק, ובשב״ק בבוקר כינסו כל תושבי העיר הקריאו את צוואת מרן הייטב לב והתקנות ברבים ושאלו את ראשי הקהל ועני כולם ואמרו נעשה ונשמע.

אבל מיד במוצ״ש התחילו המחבלים בכרמים בעיר סיגעט להשתולל בפראות, ואף גם זאת עשו שהלשינו על מרן הקדוויו״ט שהוא שונא מדינת אונגארין וע״כ אסור למנותו כרב ואב״ד, ולמרבה הדאבון גם בני הגביר ר׳ קלמן כהנא חתמו על ההלשנה.

ואז נעשה הפירוד כאשר בני הגביר הנ״ל נפרדו לקהילה נפרדת, וכינו לעצמם ׳ספרדים׳, ובכך רצו לעקוף את האיסור של ה׳שטאטוסקוא׳, והמון שלא הצטרפו להארטאדאקסן, והנעלאגין והפורקי עול בסיגעט ששו כמוצא שלל רב מהפירוד שנעשה אצל היראים.

והיות שיסדו קהילה נפרדת מינו דיין לעצמם ושוחט לעצמם מבלי רשות האב״ד דמתא מרן הקדוויו״ט, והקדוויו״ט אסר את השוחט והדיין, ואז ביקש את עזרת הלשכה שא׳ מתקנותיהם היתה שאם יהיה ריב ומדון בעניני מיניים בא׳ מהקהילות, חברי הלשכה יזמנו בוררות, והספרדים טענו שאין לאנשי הלשכה הסמכות למנות בורר לעיר סיגעט.

ואז נתפרסם המחלוקת בכל העיירות וכל קיום הארטאדאקסן היו נתון בסכנה, ואז הריצו מכתבים כל גדולי אונגארין וגאליציע להצדיק את האיסור של מרן הקדוויו״ט, ובקשו בתחנונים לקהילת הספרדים שיבטלו את המחלוקת.

ככה נמשך המחלוקת עד שבמאורעות הזמן הוכרחו הספרדים לעמוד לדי״ת בבי״ד של חמש שהוסכם על הצדדים בחודש אדר שנת תרמ״ו, והרב המוסכם על ב׳ הצדדים היה הגה״ק מוגארליין ז״ל, והגאון הערך ש״י היה מהבוררים מצד בני הקהילה, והנה הצד של הספרדים עשו תחבולות למשוך את הזמן, והגאון ר׳ אורי שרגא פייבל הלוי מבראדשין שהיה הבורר מצידם קם והלך מהבוררות באמצע הדין תורה, עד שהגה״ק מוגארליין ז״ל כתב פסק דין חריף מאוד ופסל את שחיטת הספרדים ואת הדיין, וכ׳ שאסור להיפרד לקהילה נפרדת, וכן הגה״ק משינאווא ז״ל ציוף התימתו ואישר את דבריו אחיו הק׳, וכן הרה״ק המהר״י מבעלזא ז״ל.

אבער יעצט האב איך געהערט אז ס׳איז דא א תשובה פונעם ייטב לב צו אים.

רבינו: יא, אין אבני צדק איז דא אפאר תשובות צו דעם ר׳ פייוול (בחלק אבהע״ז סימן מ״ו–מ״ז, ובחלק יו״ד סימן ז׳).

ר״מ: און דער קדושת יו״ט האט דאך געפירט אזא מורא׳דיגע מחלוקת... ס׳איז עפעס א פלא...

ס׳איז געווען תלמידים פונעם ייטב לב וואס האבן זיך נישט אונטער געווארפן אונטערן דעם קדושת יו״ט?

ראי״מ: ר׳ פייוול איז נישט געווען קיין תלמיד פונעם ייטב לב.

רבינו: ניין, ער איז געווען פון פוילן.

ר״מ: עכ״פ וועגן דעם ר׳ פייוויל איז געווען א מדובר, דער רבי האט אמאל געריעדט אין שטראן ספרינגם, ס׳איז געווען וואס זענען געגאנגען מיטן רבין ז״ל שפאציירן, דער בריגלער רבי (הגה״צ רבי נפתלי ט״ב ז״ל) איז דארט געווען מיט אנדערע, אין די ״ יארן, איז אויסגעקומען אזא שמועס וועך מ׳האט געריעדט פון די מחלוקת, האט זיך דער רבי אזוי אהנגעגרופן, ס׳איז עפעס א חסד פונעם אויבערשטן אז ס׳איז נישט געבליבן פון אים גארנישט פון דעם ר׳ פייוויל..., און נאכדעם האט דער רבי זיך אזוי אהנגערופן ׳פארפאלן לערנען האט ער געקאנט...׳. דער רבי האט עם נישט געזאגט אויף יעדן איינעם ׳לערנען האט ער געקאנט׳. מ׳האט געזאגט אז ער האט געהאט קינדער אויך, אבער מ׳זאגט אז אלע זיינע קינדער זענען ל״ע ארוים לתרבות רעה.

רבינו: ער איז געווארן א ציוני צום סוף.

ער דינגט זיך מיטן שינאווער רב אויף זיין בריוו קענן ציונות

מיד אחר הפסק קם הסערה לדממה, והיראים שבהם שברו כליהם שאכלו משחיטתו של אותו שוחט, אך כעבור שנה הוציא הגאון מבראדשין ׳קונטרס ׳אוהב משפט׳ נגד פסק דינו של הרה״ק מוגארליין ונגד מרן הקדוויו״ט, והיה לו כמה הסכמות ובראשם מהגאון המהרש״ם מבערזאן ז״ל [אבל בסוף חזר בו מהסכמתו].

והגה״ק מוגארליין ז״ל כתב מכתב מחאה נגד דבריו ומכנה את הקונטרס ׳אוהב בצע ושונא משפט׳, וכותב כל השתלשלות הבוררות ואת תחבולותיהם, והגאון העל הערך ש״י הוציא קונטרס נפלא ׳עין משפט׳ נגד הקונטרס הנ״ל.

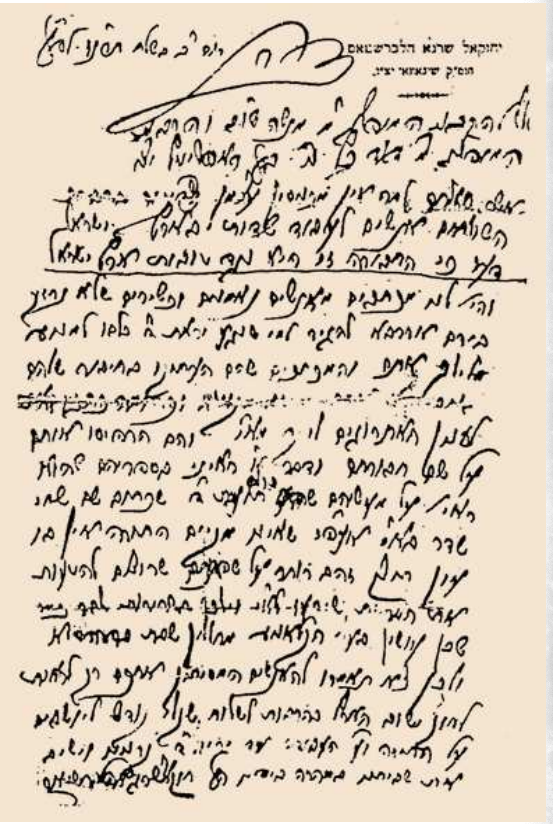
כל גדולי הדור באותו הסביבה כתבו הסכמה על הקונטרס של הערך שי ז״ל ובראשם הרה״ק מקשאנוב ז״ל, ולפלא לציין שגם הגאון הנצי״ב מוואלאזין נזקק לטענותיהם ומפליא את הקונטרס בקונטרס שו״ת משיב דבר (ח״ג סי׳ י׳).

סופו של דבר פרשו כל היראים מהקהילה הנפרדת, עד שלבסוף מינו רב שהיה ראבינער מהסעמיגאר, וכל א׳ שיראת ה׳ נגע בלבבו נתרחק מהם, ולא נשאר מהם שריד בכרם בית ה׳.

אום תרנ"ז,[30] און דער שינאווער רב ענטפערט אים זייער שארף.[31]

30

להלן תמונה ממכתב הרה"ק משינאווא הנ"ל:

31

בשנת תרנ"ז לפ"ק יצא הגה"ק משינאווא ז"ל נגד כתות הציונות אשר התחילו אז לקרום עור וגידין בשם חברת 'אהבת ציון', ויצא אז בתקיפות שלא להתחבר עמהם, כי אין מצות ישוב ארץ ישראל נגד פניהם, ונדפסו כמה מכתבים בנידון זה בספה"ק דברי יחזקאל (מדור המכתבים ושו"ת בליקוטים) ונדפסו גם בספר תיקון עולם (סימן ס"א) [מרן רביה"ק ז"ל בספרו הק' ויואל משה (מאמר ישוב אר"י סימן נ"ד וסימן קמ"ד) מזכיר את דברי מרן הגה"ק משינאווא ז"ל].

מכתבו זה התפרסם אז בכת"ע "המגיד", על אף היותו מטיף ציוני נלהב, מכל מקום לא יכול היה להתעלם מדברי רבן של כל בני הגולה, והדפיס את מכתב קודש זה ב"המגיד" ביום ט"ז אד"א שנת תרנ"ז.

ואז פנה הרה"ג ר' שרגא פייבל שרייער הרב מבראדשין אל מרן הגה"ק משינאווא וניסה לפלפל עמו בנידון זה, וכתב לו מרן הק' משינאווא אגרת ביום בדר"ח אדר ב' תרנ"ז, בו הוא חוזר עוה"פ על טעמיו ונימוקיו, וכותב בתוך הדברים: "השגתי מכתבו במרבית דברים וקושיות, למה איני מסכים לכל החבורה שקורין שיבת ציון. וגופא דעובדא כך הוי: ביקש אותי איש א' מק' טאראנא להסכים שיכנסו יראי ה' בחברה זו וכו'. ובתוך הזמן הי' למראה עיני הס' "שבות ציון", וראיתי בהקדמתו שמי שדר בא"י אפילו פורק ממנו עול תורה ועול מצוות, די. אז אמרתי כי

ר"מ: דאם איז אמת אז ווען מ'האט געברענגט דעם כופר וויצמאן (מראשי ממשלת הכופרים בארה"ק) האט ער אים מספיד געווען.

אבער אזוי האט דער רבי ז"ל געזאגט אז ס'איז ממש א חסד אז ס'איז פון אים גארנישט געבליבן.

דער בארדיובער רב (הגה"ק רבי משה"ע ז"ל) האט אויף אים זייער מיאום געשריבן.

ער האט ארוים געגעבן א ספר.

רבינו: יא, זיין ספר הייסט 'גידולי הקדש' דאם איז אויפן 'דעת קדושים' פונעם בוטשאטשער רב.[32] ס'איז געדרוקט צוזאמען אין איין באנד, אזוי אז מ'האט נישט קיין ברירה, אז מ'וויל לערנען 'דעת קדושים', דארף מען ארויפלייגן די

חלילה להתערב עמהם. והאי חובר של ספר זה הראה קלונו בהתחלת הספר, שכתב שבא"י פטורין מתורה ומצוות. והלא אדרבה הקב"ה הקפיד בתורתו הק' על יושבי א"י יותר, כמו שכתוב ולא תקיא הארץ אתכם וגו', כי א"י אינה יכולה להכיל רק אנשים טהורים. ומי שפורק עול תורה"ק כמו שכתב החובר הנ"ל, הוא טמא ומטומא!"... וסיים שם: "לכן מבוקשי שלא יכתוב עוד כ"ת אלי בדבר הזה, כי לא אסכים בשום אופן בעולם"! [גם המכתב הזה נדפס ב"המגיד" ביום ח' אדר ב' שנה הנ"ל תרנ"ז].

32

להלן תמונת שער הספר 'דעת קדושים' עם ביאור 'גידולי הקדש' מר' פייוול הנ"ל:

ספר

דעת קדושים

חיב ספר

רשום בכתב אמת

הכולל כל דיני מצות התיבה, הבאים לישראל בתורה הקדושה;

והחלק הזה ביאור השיע יוד סס' רפה עד סי' רציב דיינו

הלכות מזוזה

וכו שלשה ספרים נפתחים

הדעת קדושים והוא חיבור נפלא להלכה למעשה מאדיר הארם הגדול בעקים. הלכה כמותו בכל מקום. חשיב הגדול בעל כנפים. הגאון הקדוש חיוד בדורו. עקיר מופלא החריד והמחור. עמוד הוראה הנודע בכל הגולה.

פו"ם אברהם דוד צבי שליט"א מבוטשאטש.

ונסבוב לו יחנו הגבות יקריה. והיו למאורות:

הלא המה

מקדש מעט המאסף בקצרה כל הדינים המצאים, ברמזיהו הראשונים וכל האחרונים, המסכמים להלכה למעשה. וגם את, אשר הרוש משלי על פי שלמול אמת:

גדולי הקדש המבאר בשלמול ומבוא לאמיתה של תורה, מקור הדינים ושמושים. וגם כללים נדולים המצוים להלכות אלו:

אשר חיברם תלמידו הרב הגאון המובהק, שר התורה, אדי שבתורה, הישיש המפורסם, סיני ועוקר הרים מו"ה **אורי פייבל הלוי** נ"י אבד"ק **בראדשין**.

אשר כבר יצא מונעון שלו בהגהותיו שקים וניח בס' דעת קדושים על הלכות שחיטות וטרפות והלכות ספר תורה ועוד הלכות. ושאר חיבוריו הנפלאים:

ומעתה אפלק סזם כמעמה על שלמות ספר תורה וכתעמה סרטת קדושים על שלמות שחיטות וטרפות. מהדפס כמה פעמים ומקבלו מוהקהלות בכל תפוצות ישראל. ויתר ענייני זיל קרי בפקדמתו לשלמות מ"ת:

לבוב תרנ"ז.

בדפוס הרב וכו' מ"ה יעקב עזה"ענפעריוז נ"י.

Daath K'doschim.

Verlag von Jakob Ehrenpreiss.

Lemberg, Druck von F. Bednarski 1896.

העמט דערויף און אזוי לערנען דעת קדושים.

ער איז געווען א תלמיד פונעם בוטשאטשער רב.

ראי"מ: ער האט געהאט געשריבן 'בלילה כשאני עולה על יצועי עולה לי כל התורה כולה'

האט אים דער בארדיטשובער רב צוריק געשריבן פונדעסווען דאך האב איך נישט קיין מורא פון דיר.

אבער דאם איז זיכער אז ער האט געהאט קינדער, ווייל די מחלוקת דארט אינדערהיים אין סיגוט איז געווען צוויישן פורים און פסח, און ער האט געדארפט אהיים פארן, און דער גארליצער רב האט אים געבעטן אז ער זאל נאך ווארטן אפאר טאג ווילאנג דער פסק קומט ארויס, נאכדעם האט מען דן געווען שלא בפניו, האט ער געזאגט אז ער האט באקומען א בריוו פון זיינע קינדער, און זיינע קינדער זאגן אים אז ס'איז דא זייער אפאך שאלות אין די שטאט, אזוי שרייבט ער אז די קינדער האבן אים געשריבן בריוו, וועגן דעם מוז ער אהיים פארן, זעהט מען דאך אז ער האט געהאט קינדער, אבער ס'איז נישט געבליבן פון אים גארנישט, ס'איז א פלא פון א זאך.

איך האב געהערט אז ס'איז בנמצא דער ארגינעלער בריוו פונעם ייטב לב, מ'האט עם יעצט געטראפן.

ראי"מ: אלע גדולי ישראל האבן אים אראפ געריסן אין 'מלחמת מצוה'.[33]

---

33 להלן תמונת שער ספר 'מלחמת מצוה' שי"ל בק"ק סיגוט שם מובאים מכתבי גדולי הרבנים לחזק את הפסק דין של הרה"ק מגארליץ ז"ל:

מכתב גלוי

עם ספר

מלחמת מצוה

על יאמר בספר מלחמת ה' את והב -בסופה שלחמו קהל הארטהאדאקסין נגד הקנים להרוס ולכבול כל התקנות שהתקנו הגאונים והצדיקים מכורי דור ודור, הענין לכל המדינה בכלל והעירניו בפרט, ונדול השעוריהיה הנעשה והעשמע בכל נבול ישראל, ובו נאמרה ונשנית נם המכתב נלוי הנדפס משנת תרמיו [לחורה לאחדים יחיו נצמדים] ונתוסף בו כעת השטעלים שנשמטו בהדפסה הראשונה לכל יחסר המזו, נם תשובת הנאונים שהניעו עדינו אחריי הניע לדפס המכתב נלוי אשר באו לעזרת ה' בנבורים להעמיד ולקים התקות נאונינו קדמונינו ואחרונים ובאו שאנת הארצות הנאונים והצדיקים נגד הקנטרים אוהב משפטם, וה' לבאר עפ"י רת ודין ותוכיח שאין ממש בכל הדברים, וכי על קן שקר נבני יסודותיהם בקונטרסים אוהב משפם ובל השורש מן התקות הנאונים בפורש מן החיים כאשר עיני הקורא תחזינה מישרים.

יצא לאור אמצעות והוצאת אקרוש הקהל עדת יראים אריטהאדאקסין פה קק סיגעט.

נדפס אצל הה"ח הרבני הנגיד מויה מנחם מענדיל ווידער נ"י מ.'ס-נעט.

בשנת בונת ירושלם לפ"ק.

M.-SZIGET
DRUCK VON MENDEL VIDER
1888.

מחיר הספר א' והב בכסף תשרים צל.

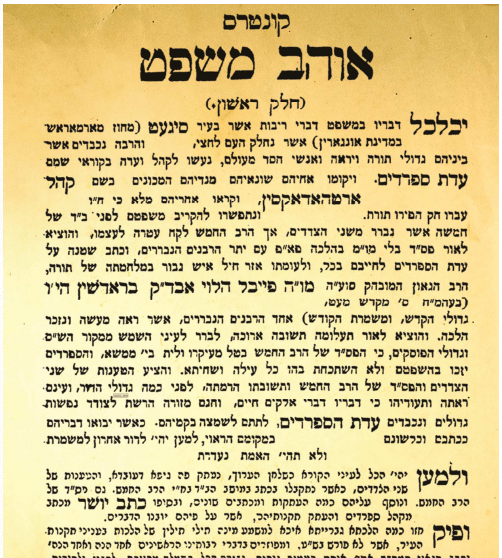
ראי"מ: דער ערך ש"י איז געווען דער עיקר (שהו"ל אז קונטרס בשם 'עין משפט' שעשה רושם גדול בעולם התורה).

מ'זאגט אז דער ערך ש"י איז דאך נאך געווען א תלמיד פונעם ייטב לב, אבער באמת איז ער נישט געווען קיין תלמיד, ער איז נאר געווען דיין דארט.

רבינו: ער איז יא געווען א תלמיד פון ייטב לב נאך פון פריער, נאך אין אוהעל האט ער געלערנט ביים ייטב לב.[34] שפעטער וועז דער ייטב לב איז געווארן רב אין סיגוט (בשנת תרי"ח), האט ער געזאגט פאר קהל מ'זאל אויפנעמען צוויי דיינים, איינעם וועט ער אויסקלויבן, און איינעם וועט קהל אויסקלויבן, דער ייטב לב האט געברענגט דעם ערך ש"י און קהל האט אויסגעקליבן רבי חיים לייב (הגאון רבי חיים ארי' כהנא ז"ל) דער דברי גאונים.

ראי"מ: די קורצע תקופה וואס דער ייטב לב איז געווען רב איז אוהעל.

להלן תמונת שער 'אוהב משפט' מו' פייוול מבראדשין הנ"ל להפריך את הפסק דין:

קונטרס

אוהב משפט

(חלק ראשון.)

יכלכל דבריו במשפט דברי ריבות אשר בעיר **סיגעט** (מחוז מארמארוש סמדינת אונגארן) אשר נחלק העם לחצי, והרבה נכבדים אשר ביניהם נדולי תורה ויראה ואנשי הסר מעולם, נעשו לקהל ועדת בקוראי שמם **עדת ספרדים**. ויקומו אחיהם שונאיהם מנדיהם המכונים בשם **קהל ארטהאדאקסין**, וקראו אחרייהם פלא כי חיו עברו חק הס'רו תורת. ונתפשרו להקריב משפטם לפני בי"ד של חמשה אשר נברר משני הצדדים, אך הרב החמש לקח עשרה לעצמו, והוציא לאור פס"ד בלי מו"מ בהלכה פא"ם עם יתר הרבנים הנבררים, וכתב שכנה על עדת הספרדים לחייבם בכך, ולעומתו אזר חיל איש נבור במלחמתה של תורה, הרב הנאון המובהק סוע"ה **מו"ה פייבל הלוי אבד"ק בראדשין** הי"ו (בעהמ"ח ס' מקדש מעט), נדולי הקדש, ומשמרת הקודש) אחד הרבנים הנבררים, אשר ראה מעשה ונזכר הלכה, והוציא לאור תעלומה חשובה ארוכה, לברר לעיני השמש ממקור השי"ת וגדולי הסופסקים, כי הספ"ד של הרב החמש בטל מעיקרו ולית ליה בי' ממשא, והספרדים יזכו בהשפטם ולא השתכחה מהו כל עילה ושחיתא. והציע המענות של שני הצדדים והספ"ד של הרב החמש ותשובתו הרמתה, לפני כמה נדולי הדור, וענם ראתה ותעוריהו כי דבריו דברי אלקים חיים, וחנם מזורה הרשת לצוד נפשות נדולים ונכבדים **עדת הספרדים**, לתחם לשמצה בקמיהם. כאשר יבואו דבריהם ככתבם וכלשונם במקומם הראוי, למען יהי' לדור אחרון למשמרת.

ולא תהי' האמת נעדרת

ולמען יפי' הכל לעיני הקורא בקלות העיון, נמתק פה ניפא דשוכדא, והבינות על פני סלדים, נתפר מתקנלו בכתב מיוחד בכתב נ"י הרב החתום. גם פס"ד של הרב החתום. ומוסף עליהם כתב המתקות ומכתבים סוכיה, ובקיצו **כתב יושר** מכתב מקהל ספרדים והעתק מקנוסיהם, אשר על פיהם יונעו הדברים.

ופיק מזו כמה סלבתא נגטייפא פיכא נמסמנא מינה תילי תילין של סלבות בעניני מקוות הטיב, אשר לא פורש בס"ם. ומפחזים נדבדי רבותינו הקדמונים אשר הנה ואשר הנה, והנה הנאון המחבר אשר מוסף פמוני טוליה. וכיוצא בהל כסבלה מפוזים, להבין ולהורות, אם אחקים ואם התוכות.

לעמבערג.

יו"ל במצות קהל עדת ספרדים דק"ק סיגעט.

אוהב צדקה ומשפט

כס:ח לפ"ק.

34 בס' ערך ש"י על אבהע"ז (הנדפס בשנת תשל"ו) מסופר שהערך ש"י בערוותו נמוגם קצת בלשונו, והוריו הביאוהו לאוהעל אל מרן הישמח משה שיתברך מפי קדשו, והישמ"מ ציוה לו לקרוא מתוך הספר ובחן אותו, ואמר 'הרי הוא אומר מאוד יפה' והוסיף לומר להוריו שישאירו אותו שם בישיבתו, והעמידו לפני הייטב לב שניהל את הישיבה, וכן כאשר העתיק הייט"ל את מושבו לגארליץ גלה תלמידו - הערך ש"י - אחריו ולמד אצלו הרבה שנים.

דער רבי ז"ל האט זיך איינמאל אהנגערופן וועג מ'האט געדעדט וועגן דעם ייטב לב אז ער איז אוועק פון אוהעל, האט דער רבי געזאגט, דער ייטב לב איז קיינמאל נישט אוועק פון אוהעל...

רבינו: ער איז נישט אוועק, מ'האט אים ארוים געווארפן פון דארט... (המתנגדים דשם שהיו מראשי הקהלה).

רבי משה ביק ז"ל (הגאון אב"ד מעזיבוש) איז אמאל געווען ביים פעטער ז"ל, און ער האט געזאגט 'ווען דער ייטב לב איז אוועק געפארן פון אוהעל', זאגט אים דער פעטער ז"ל 'שעמט אייך נישט צו זאגן וועג מ'האט אים ארוים געווארפן פון אוהעל...', ער האט געזעהן אז ער שעמט זיך צו זאגן אז מ'האט אים פארטריבן, האט ער געזאגט 'שעמט אייך נישט...'.

ראי"מ: ערב סוכות איז דאס געווען.

רבינו: מ'האט אים געמסר"ט פאר די רעגירונג אז ער איז נישט קיין בירגער אין אונגארן, און מ'האט אים ארוים געשטעלט מחוץ למדינה.[35]

ראי"מ: רבי ירמי' לעוו איז שוין דעמאלטם געווען רב?

רבינו: ער איז געווארן רב נאכדעם.[36]

ראי"מ: ס'איז אבער געבליבן א קליינע חסידישע קהילה אין אוהעל.

רבינו: יא, שפעטער האט מען זיך אפגעטיילט און מ'האט געמאכט א עקסטער קהילה 'קהל ספרדים'.[37]

דער ייטב לב האט זיי געהייסן זיך אפטיילן.[38]

ראי"מ: רבי משה יוסף (בנו של מרן הייטב לב ז"ל) איז דארט געווען רב.

רבינו: דער מהר"ם שיק האט עם נאך אזוי געמאכט.

ס'איז דא בריוון פונעם מהר"ם שיק וועגן דעם. כאטש דער מהר"ם שיק איז דאך באמת געווען אן אשכנז פונדערהיים. אבער ער האט אנערקענט אז אין אוהעל איז אנדערש.[39]

---

35 גירוש זו כאב הרבה למרן הייטב לב, ושנים רבות אח"ז עדיין היה רישומו ניכר בלבו, ובענין זה סיפר נכדו רביה"ק בעל דברי יואל ז"ל שעיקר צערו היה שהוכרח לעזוב עיר כהונת הסבא קדישא מרן הישמח משה ז"ל אשר עבד שם את קונו בקדושה ובטהרה, והרגיש שמקום כזה היה מועיל למדרגותיו.

הנה אין ידוע במדוייק יום עזיבתו של הייטב לב את העיר אוהעל, אך בפנקס הקהילה באוהעל הובא מכתב מהייטב לב מיום כ"ט סיון שנת תר"ז לראשי הקהילה בנוגע למשכורתו, וע"כ משוער שגורש משם בסוף שנת תר"ז, כי בשנת תר"ט כבר הדפיס הייטב לב את הספר ישמח משה וחתם עצמו 'פה גארליץ'.

ויש לציין לדברי הגאון בעל שואל ומשיב שכותב בשו"ת (ה"ב סי' י"ט) שהייטב לב אמר על אנשי העיר גארליץ 'אנשי עירי נעשו לי אכסניא בשעת דחקי', ואכן הייטב לב כיהן שם עד שנת תרט"ו שנת הסתלקותו של אביו רבי אלעזר ניסן.

36 הגאון ר' ירמיהו לעוו ז"ל מח"ס דברי ירמיה על הרמב"ם ועל כמה סוגיות הש"ס, נולד בשנת תקע"א לפ"ק לאביו הגאון ר' בנימין זאב לעוו ז"ל אב"ד וועברבוי ומח"ס שערי תורה, מילא את מקום אביו בוועברבוי לאחר פטירתו בשנת תרי"א, ולאחר מכן קיבל את ההצעה להיות רב העיר אוהעל יצ"ו, בתנאי שלא יהיה לחסידים שום שליטה שם, והי' מפורסם בהתנגדותו לדרכי החסידים, נסתלק בחג הפסח שנת תרל"ד לפ"ק ומנו"כ שם בעיר אוהעל יצ"ו.

37 הנה קהילת אוהעל לא הצטרפה להארטאדאקסן בעת התפלגות הקהילות בשנת תרכ"ט, כיון שרבה הגאון רבי ירמי' לעוו לא ראה לנחוץ לייסד קהילה נפרדת בעירו, כי שם לא היה סכנה מכת הנעלאגן בעת ההוא. [אף שהוא הי' בין ג' גדולי המדינה שנבחרו להיות מרואי פני המלך בעת בקשת הטיילונג].

או התלכדו יחדיו החסידים דשם, ויסדו קהילה מיוחדת בשם 'קהל ספרדים', והצטרפו לחבורת הארטאדאקסן, ותמכו בידיהם של גדולי הדור, כי ראו שמתכוונים לחיזוק הארטאדאקסן, אבל האב"ד רבי ירמי' מחה נגדם, וכתוצאה מזה התלקחה בעיר מחלוקת עזה, וביותר ההבערה ללהב יצאת אחר הסתלקות רבי ירמי' ביום י"ז ניסן תרל"ד, ונתמנה בנו הגאון רבי אלעזר לעוו בעמוה"ס פקודת אלעזר, והוא יצא לחלוק נגד עדת החסידים בחומר הדין לאסור קהילתם יינם ושחיטתם.

ולעומתם שבחו גדולי הדור את קהל החסידים, וביניהם נמנו מרן הגה"ק הייטב לב ז"ל, מרן הגה"ק משינאווא ז"ל שהיה אז עוד אבד"ק סטראפקוב, והגה"ק המהר"ם שיק ז"ל, והגאון רבי חיים צבי מאנהיימער אבד"ק אונגוואר, ועוד, שהתייצבו לימין החסידים היראים דשם.

38 כן העיד הרה"ק משינאווא ז"ל במכתבו לראשי החסידים, [נדפס בספר וכתוב להיים, מכתב נ"ג], "ובענין השגת גבול השו"ב שמכבר, הלא בוודאי עשיתם מדעת מחותני, הרב הגאון המפורסם אבד"ק סיגעט". ועי' עוד בס' אגרות סופרים, מכתבו של הג"ר שמעון סופר מקראקא, מכתב ל"ה, שהקפיד הייטב לב על מאן דהו שלא בא לעזרת החסידים, ומזה תדון על גודל התערבותו של הייטב לב בענין זה, וכן נתפרסמו עוד שני מכתבים של מרן הייטב לב בענין זה. ועי' עוד מכל זה באריכות בס' אוצרות ייטב לב (שער ה "על משמר הקהלות"), ובהערות שם.

39 עיי' מה שכ' המהר"ם שיק בתשו' (יו"ד סי' ט"ו) שכתב להגאון רבי אלעזר לעוו ז"ל אודות השאלה 'אם יש כח להקהל לאסור היין ושאר דברים של הקהלה של החסידים, לאור הדברים שנאמרו למעלה הדבר פשוט שאין בכוחם לעשות זאת, אעפ"י שמבואר בפוסקים דלרבים יש כח לאסור עניני המורדים והפושעים, אך במקרה שלפנינו שאנשי קהילה זו אינם לא מורדים ולא פושעים, שהרי בדין נתפלגו, ולא מצינו בכי האי גוונא שיהיו יכולין טובי העיר לאסור שלהן, והרב דמתא לא מצינו שיוכל לאסור אלא למגדר מילתא ולאפרושי מאיסורא, ובנדון דידן אין הדבר כן, והמהר"ם שיק מסיים בסוף התשובה ...ויאמין לי שאין לי נטי' לא לכת הזה ולא לכת הזאת, ולא להלכה למעשה כתבתי אלא שאין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות.

און ס׳איז דא בריוון פונעם ייטב לב, ער שרייבט צום מהר״ם שיק ער זאל טוהן וועגן דעם, ער שרייבט אים דארט, אז ער קען נישט שרייבן, ווייל מ׳האט אים דאך ארוים געווארפן פון אוהעל, במילא ווייל ער נישט מ׳זאל זאגן אז וועגן דעם שרייבט ער דעם בריוו ווייל מ׳האט אים ארוים געווארפן, ער גיט זיך אזוי אכטונג.[40]

ראי״מ: כ׳האב פונקט געזעהן אז דער צאנזער רב איז ארוים געקומען קעגן רבי ירמי׳ לעוו, האט זיך רבי יהודה אסאד אנגענומען פאר רבי ירמי׳ לעוו.

רבינו: ס׳איז דא בריוון פונעם דברי חיים קעגן דעם רבי ירמי׳ לעוו ממש מ׳קען עס נישט נאכזאגן, זייער שארפע בריוון.[41]

דער רבי ירמי׳ לעוו האט זייער געררודפ׳ט די חסידים וועגן די שטא״פ,[42] אז זיי מאכן נישט קיין בדיקת הוושט (כי החסידים שהחמירו שלא לאכול שטא״פ, לא בדקו את הושט, ורק אלו שאכלו שטא״פ היו צריכים לבדוק מחשש ספק נקיבת הוושט ע״י ההלעטה).[43]

דער דברי חיים האט דעמאלטם געשריבן א בריוו מחזק צו זיין די חסידים.[44]

ראי״מ: ער האט געזאגט אויף אים ׳דברים הרעים שבירמיה׳.

רבינו: ניין, דער ליסקער רב (בעמח״ם אך פרי תבואה) האט עם געזאגט, ער איז געווען שטארק פארמישט אין די

ויש לציין כי הקהילה של האשכנזים באוהעל לא עברה למחנה הארטאדאקסן בשעת הטיילונג הידועה, אלא נשארה בקהילת שטאטוסקווא בראשות הגאון רבי ירמי׳ ואחריו בנו הגאון ר׳ אלעזר, וע״כ לא נאסרה על החסידים לפרוש ולפתוח קהילה נפרדת, כי האיסור היתה רק לפרוש מקהילת הארטדאקסן ולא מקהילת שטאטוסקווא, וכפי שמאריך המהר״ם שיק, ולכן הוא מצדיק את החסידים באוהעל.

40 כן כתב בשנת תרל״ח לרעיו ועמיתו הגה״ק המהר״ם שיק ז״ל, במכתב אשר בו הוא מבקש לעמוד לעזרת קהל החסידים בעיר אוהעל בעת שפרשו ויסדו קהלה לעצמם, ומינו שוחט לצרכי קהילתם, ובתוה״ד הוא נותן טעם למה מבקש עזרתו במערכה זו, "פן יאמרו המוני עם, אולי יש טינא בלבי על הרב ההוא, בשביל המקום אשר גרשוני מהסתפח בנחלת אבותי, והן לא יאמינו לי, על כן אני מבקש מאת כה״ת...".

41 בספר דברי חיים על מקוואות (במהדורא שיצא לאור בירושלים ת״ו ע״י כ״ק האדמו״ר ר׳ יחזקאל שרגא מסטראפקוב ז״ל) מובא העתק מכתב ידו של הרה״ק מצאנז ז״ל נגד הרב דאוהעל, וכל הרואה יירתע וישתומם מחריפות לשון קדשו.

42 כידוע היה מבוכה גדולה בענין האווזות פטומות, ורוב האנשים שדרו באינטערלאנד של מדינת אונגארין והלכו בדרך החסידות לא אכלום, ובאמת כבר נחלקו בה קמאי, עי׳ בשו״ת שבות יעקב (סי׳ נ״ו) ותבואות שור (סי׳ ט״ו), אמנם גדולי וצדיקי הדור שלאחריהם הזהירו לפרוש ממנו בכל תוקף, ועיין באזהרות הישמח משה שנדפס בסו״ס הגדה מראה יחזקאל שמזהיר שישמרו מזה, ושם באוהעל פרצה מחלוקת אדירה בענין זה כשהגאון ר׳ ירמי׳ הוציא איסור על תקנות השחיטה שהנהיג מרן הישמח משה.

ועיין בשו״ת מראה יחזקאל (סי׳ ע״ט) שכתב תשובה להרה״ק הבני יששכר ובו מרעיש על ענין האווזות הפטומות, מאוד על אכילת געשטאפטע גענו, ומסיים: ע״כ שומר נפשו ירחק מזה, עיי״ש ובספה״ק אגרא דכלה (פר׳ וארא) מה שמחמיר בזה. ועיין בשו״ת אבני צדק (יו״ד סוס״י צ״ג) שמחמיר גם בזה, ועיין בס׳ מקוה ישראל (אות כ״ה) שמאריך מאוד לברר דעת הצדיקים בזה.

ועיין בס׳ ילקוט תפארת שלמה שא׳ מן הג׳ דברים שתיקן הרה״ק התפא״ש בראדאמסק היה שלא לעשות ולא לאכול אווזות פטומות, עיי״ש. וכן עיין בדרכי תשובה (סי׳ ל״ג סקל״א) שמאריך בזה, עיי״ש.

ויש לציין שחוץ מהשאלות שנתהוה בפטימות האווזות בענין נקיבת הוושט היה גם צדיקים שהתנגדו לזה משום צער בע״ח כדמובא בספר דברי שלום-סטראפקוב (עמ׳ קצ״ג).

ועיין בס׳ מקוה ישראל (אות כ״ה) שמביא שם שהגה״צ מאינטערדאם ז״ל התיר רק ׳שיטען די געגנ׳ דהיינו להשליך ליד העופות אבל לא ׳שטאפען די געגנ׳ דהיינו לתחוב בידים לתוך הגרון, ומעתיק שם מכתב מהרה״ק משינאווא שהתיר באופן כזה להשליך כנ״ל, עיי״ש, ועיין בתשו׳ מהר״ם שיק (או״ח סי׳ רמ״ט) תשובה ארוכה בענין זה.

43 ונעתיק כאן מתוך דברי מרן רבינו שליט״א אשר סיפר בהזדמנות אחרת, כדלהלן:

״מ׳דארף צו וויסן וואס ס׳איז אמאל געווען, ס׳איז געווען א נושא פון געשטאפטע גענו, די אשכנזישע אידן האבן געגעסן געשטאפטע גענו, דאס האט געהייסן פעמ, און דאס האט דעמאלטס געהייסן אז דאס איז געזונט, אזוי האט מען זיך איינגערעדט..., היינט וואלט דאס קיינער נישט געמוטן אין מויל אריין..., אבער בימים ההם האט מען אזוי געהאלטן אז א פעמע גאנז דאס איז געזונט. און וען מ׳שטאפט א גאנז מיט מער עסן, קען עס נישט עסן אליינס, מ׳מוז עס פיטערן און שטאפן, עס ווערט זייער פעמ. ווערט א שאלה אויפן וושט, אויף נקיבת הוושט, דער רמ״א אין סימן ל״ג איז מתיר, אבער די חסידים האבן נישט געגעסן קיין געשטאפטע גענו אפילו אויב מ׳האט בודק געווען. ס׳איז געווען פארשידענע סארטן, ס׳איז געווען געשטאפט, און ס׳איז געווען געשיטן, עס האט געהאט אסאך דרגות.

איז דער רבי ירמי׳ לעוו געגאנגען און האט געזאגט אז מ׳מוז בודק זיין אלע וושט׳ן, אפילו פון די נישט געשטאפטע גענו, און די חסידים האבן נישט בודק געווען, זיי האבן דאך נישט געהאט קיין געשטאפטע גאנז, במילא האבן זיי נישט בודק געווען, האט ער געזאגט אז זיי עסן נבילות, ווייל זיי זענען נישט בודק דעם וושט, דאס האט געהייסן די אומגעשטאפטע גענו, דאס איז געווען די מחלוקת״.

44 עי׳ בשו״ת דברי חיים (יו״ד סי׳ ל״ט) שכתב תשובה ארוכה לחזק את החסידים בק״ק אוהעל, וכותב להם שלא יחושו לאלו המחרפים אותם נגד החומרא בענין האווזות פטומות, וסיים שם בלשון חריף: ׳גם ידוע לכל החילוק בין הנקראים חסידים לבין המחרפים שאלו רצין ואלו רצים...׳.

מחלוקת.[45] ר׳ ירמי׳ לעוו האט געמאכט א ספר ׳דברי ירמיה׳, האט ער געזאגט אז ס׳איז א שאלה צי מ׳מעג עס לערנען תשעה באב, ווייל ס׳איז ׳דברים הרעים שבירמיה׳ (כמבואר בשו״ע או״ח סי׳ תקנ״ד ס״א, דדברים הרעים שבירמיה אפשר ללמוד בת״ב).[46]

רבי יהודה אסאד האט זיך געוואלט שרייבן א בריוו זיך אנצונעמען פאר רבי ירמי׳ לעוו, און דער דברי חיים האט אים געבעטן ער זאל נישט שרייבן, אבער ער האט יא געשריבן, און אינמיטן שרייבן איז ער אוועק.[47]

---

45 עיי׳ בס׳ תולדות קול אריה שהגה״ק הקול אריה ז״ל סיפר מהרה״ק רבי צבי הירש מליסקא ז״ל בעמח״ס אך פרי תבואה אשר כידוע נרדף ע״י הגאון רבי ירמיה לעוו ז״ל אבד״ק אוהעל בעמח״ס דברי ירמיה, אבל בכל זאת כאשר בא הרב מליסקא לעיר אוהעל על ההילולא של הרה״ק בעל ישמח משה זצוק״ל נכנס אל הרב המרא דאתרא לשאול בשלומו בתוך שיחתם אמר הרב מליסקא:

....״אוהעלער רב, הנה בחוץ עומדים כעת ב׳ כתות, כת אחת אומרת ראו נא את גודל צדקתו של הרב מליסקא אשר אף על פי שיודע שהרב הוא איש ריבו, בכל זאת הוא מעביר על מדותיו והולך לבקרו במעונו מחמת כבוד התורה. וכת שניה אומרת, מזה עצמו ראיה שצדיק הראשון בריבו, שהצדק עם הרב דמתא אוהעל, כי אם לא היה כן, לא היה הרב מליסקא הולך אליו, אבל זאת תדעו - סיים הרב מליסקא - ששניהם טועים הם, אני אינני צדיק, ואתם אינכם צודקים... ובלשונו: ״איך בין קיין צדיק, און איהר זענט נישט געראטן״.

46 תמונת שער ספרו של רבי ירמי׳ לעוו ״אנשי השם״:

47 בס׳ דרך צדיקים (אות ט״ז) מסופר שהגאון מהר״י אסאד כתב להרה״ק מצאנז שירפה מהרב דאוהעל, והרה״ק השיב לו שהיות שהוא גורם לחילול ה׳ לא ינוח ולא ישקוט, וכך החליפו ביניהם כמה מכתבים עד שהרה״ק מצאנז ביקש מהגאון המהרי״א שלא יתערב עוד בענין זה כי בנפשו הדבר, אמנם הגאון מהר״י אסאד התחיל עוד הפעם לכתוב מכתב, ובאמצע כתיבת המכתב יצאה נשמתו בטהרה, והדברים נוראים.

ואכן בהקדמה לשו״ת כותב בנו ברמיזה שאביו הגאון רבי יהודא אסאד ז״ל נסתלק בעת כתיבת תשובה למען השלום, עיי״ש.

48 הנה בשנת תרכ״ד רצו המתבוללים לבטל את הכח הרבנות ברחבי אונגארן – עסטרייך רח״ל, והשתדלו אצל הממשלה שיצא חוק שצריכים להקים ׳סעמינאר לרבנים׳, ורק מי שילמוד שם ויקבל תעודה יוכל לשמש כרב בקהילה, וכמובן שהיא היתה פירצה נוראה בכרם בית ישראל, וגדולי ישראל טיכסו עצה איך לבטל הגזירה הנוראה, ושמו פעמיהם שבעה רבנים מפורסמים ובראשם הגאון בעל הכת״ס לעבר העיר הבירה וויען, ונתקבל בכבוד רב אצל הקייזער, וקיבל את דבריהם, [והרוצה לעיין בכל פרטי הביקור וכל הפרטים הנפלאים, הלה המה כתובים וערוכים בטוב טעם בהקדמת הספר ׳תולדות רבי מנחם כ״ץ פרוסטיץ׳ עמ׳ ל״ו].

והשבעה רבנים היו: הגאון בעל הכתב סופר ז״ל, הגאון רבי יהודא אסאד ז״ל, הגאון רבי ירמי׳ לעוו ז״ל, הגאון רבי מנחם כ״ץ ז״ל מפרוסטיץ, הגאון המהר״ם א״ש מאונגוואר ז״ל, הגאון המחנה חיים ז״ל, הגאון רבי ישעיה בענעהט ז״ל מקאלוב.

א׳ הנוכחים: די קינדער ברענגען עס (בהקדמת שו״ת יהודה יעלה).

רבינו: זיי שרייבן אז ער איז אוועק אינמיטן שרייבן, אבער זיי שרייבן נישט וואס ער האט געשריבן.

ראי״מ: אויף אים זאגט מען דאך אז ער האט אמאל געזעהן זיין אייגענע צורה אין א שפיגל, און ער האט געמיינט אז ער זעהט א מלאך.

רבינו: יא, אזוי פארציילט די וועלט אז רבי יהודה אסאד ווען ער איז געווען ביים אוידינען ביים קייסער,[48] און ער איז אריינגעקומען אין פאלאץ, איז געווען א שטוב מיט א שפיגל, האט ער זיך דערזעהן – ער איז געווען א בעל צורה – ער האט זיך קיינמאל נישט געקוקט אין שפיגל און זיך קיינמאל נישט געזעהן, האט ער געפרעגט ווער איז דער... ס׳איז א הייליגע צורה, ער האט געזאגט, אז א מלאך פון הימל איז געקומען אונז צוהעלפן, אין אמת׳ן איז עס געווען זיין אייגענע צורה.

ראי״מ: ער ליגט ערגעץ נעבן שאפראן.

רבינו: ער ליגט אין סערדאהעלי.

א׳ הנוכחים: ער איז געווען רבי מרדכי בנעט׳ס תלמיד.

ראי״מ: רבי מרדכי בנעט איז געווען א תלמיד פון רבי שמעלקא ניקלשבורגער?

רבינו: ער האט התונה געהאט קיין ניקלשבורג, און נאך די התונה האט ער זיך באקענט מיטן רבי ר׳ שמעלקא, און ער האט מקבל געווען פון אים.

א׳ הנוכחים: ער האט איבער געזומען דאם רבנות דארט פונעם רבי ר׳ שמעלקא׳ן.

רבינו: ער איז נישט גלייך געווארן רב דארט, נאכ׳ן רבי ר׳ שמעלקא׳ס הסתלקות איז ער קודם געווארן דיין, און רבי גרשון חיות איז געווארן רב, נאר שפעטער ווען ער איז אוועק האט אים רבי מרדכי בנעט איבער געזומען.[49]

ראי״מ: ער ליגט נעבן אים.

ראי״מ: ער איז געווען א תלמיד פונעם ׳זכרון יוסף׳ רבי יוסף שטיינהארטער (אבד״ק פיורדא),[50] ער איז אויך געווען א תלמיד פון רבי משולם איגרא (אבד״ק טיסמענין),[51] נאכדעם האט ער זיך געדרייט ביים נודע ביהודה א שטיק צייט.[52]

א׳ הנוכחים: ער ליגט נעבן דעם רבי ר׳ שמעלקא, רבי שלמה קוועטש ליגט אויך דארט, דער דיין.[53] ער איז געווען א תלמיד פון רבי מרדכי בנעט.

רבינו: רבי מרדכי בנעט איז געווען רב אין ניקלשבורג, מ׳פארציילט אז ס׳איז געווען א אידענע אין ניקלשבורג וואס האט זיך באקלאגט אז די היינטיגע בחורים זענען נישט דאס ווי די אמאליגע בחורים זענען געווען, אמאליגע בחורים ווען מ׳האט זיך אויפגעהויבן פון טיש אנצוטוהן דער מאנטל, האט מען בשעת׳ן אנטוהן דעם מאנטל געזאגט ׳חזר׳ט אויסנווייניג׳, היינטיגע בחורים ווען מ׳טוט אן דאס מאנטל לערנט מען נישט, ס׳איז נישט דעם פון אמאל.

ס׳איז געווען א גרויסע התמדה ביי איהם, ער אליינם איז געווען א גרויסער מתמיד, ער האט זיך נישט געלייגט שלאפן... דער רבי ר׳ שמעלקא האט געזאגט אז מ׳האט נאך כה צו גיין ביז צום בעט צו נעמען דעם קישן דארף מען נאך לערנען...

*

ראי״מ: פונקט פריער האט מען געזאגט דא אז דער גאון ר׳ שלמה זלמן אויערבאך ווען ער איז געזיצן שבעה נאך זיין רביצין האט ער דן געווען אין דעם צי ׳המקום ינחם אתכם׳ איז א ברכה צי מ׳דארף זאגן ׳אמן׳, אדער מ׳דארף זאגן יישר כח. צום סוף פירט ער אוים אז מ׳דארף זאגן ׳אמן׳.

רבינו: דאם איז בפשטות א ברכה.

מ׳זעהט אזוי אין פסוק (בראשית כה, יא) ויברך אלקים את יצחק, זאגט רש״י אז דער אויבערשטער אים געטרייסט מיט תנחומי אבלים. שטייט דארט דאם לשון ׳ויברך׳ זעהט מען אז ס׳איז א ברכה.

אין די גמרא ווערט עס אויך אהנגערופן ׳ברכת אבלים׳ (כתובות ח:)

אבער דארט פלעגט מען זאגן א ברכה ביים בענטשן ׳ברוך מנחם אבלים׳, אזוי איז געווען אמאליגע צייטן.[54]

וקם רבינו ואמר: המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים, מ׳זאל נישט וויסן פון קיין צער נאר תמיד מיט שמחה.

---

49 מתחילה סירב הגאון רבי מרדכי בנעט ז״ל לקבל עליו עול הרבנות, רק לאחר מות חותנו שהי׳ לו לאחיעזר הסכים בלית ברירה להתמנות כדומ״ץ ניקלשבורג, ובשנת תקל״ח לאחר שנסתלק הרר״ש מניקלשבורג מילא מקומו הגאון רבי גרשון חיות ז״ל, ור״מ בנעט על אף גילו הצעיר שהי׳ רק כבן כ״ה שנים נתקבל כדיין בית דינו בק״ק ניקלשבורג. ובשנת תקמ״ה שהי׳ אז בן ל״ב שנים הצטרף למושב בית דין להוציא דיבוק מרוח שנכנס בבחור אחד בעירו.

בשנת תקמ״ו נאלץ לקבל עליו עול הרבנות בק״ק לאנדאנבורג הסמוכה לניקלשבורג, ולאחר שנה וחצי בשנת תקמ״ח עבר לק״ק שוסבורג שבאונגארין, עד שנת תקמ״ט בשנסתלק הגאון ר׳ גרשון חיות ז״ל, נתמנה בק״ק ניקלשבורג וכיהן שם ארבעים שנה בתור אב״ד ור״מ עד יום פטירתו לחה״ה ביום י״ג מנחם אב שנת תקפ״ט לפ״ק.

50 מתחילה למד באינטינגען בישיבת הגאון רבי יעקב קאצענעלנבויגן זצ״ל, וכעבור ד׳ שנים עבר לישיבתו של הג״ר יוסף שטיינהארט בעמח״ס ״זכרון יוסף״ אבד״ק פיורדא.

51 גם שם הי׳ מאריות שבחבורה הידוע כהחוות דעת והרה״ק מראפשיץ, והחוות דעת הי׳ קראו רבינו תם. מסופר שאחר שנים רבות כשהי׳ כבר אב״ד ניקלשבורג יומא חד מימי חול עשה סעודה כששאלו לו פירוש הסעודה אמר שהיום עמד על דעת רבו ר׳ משילם איגרא בדבר ששמע לפני ארבעים שנה.

52 כשנעשה בן י״ח לחופה בשנת תקל״א לקחו הנגיד ר׳ גימפל פרוסטיץ מניקלשבורג כחתן לבתו, אך עקב גילה הצעיר של הכלה שהיתה כבת י״ד, וגזירת הקיסר שזר לא ישא בת מורביא, לא היה יכול עדיין לשאתה ונסע לפראג שם ישב בבית מדרשו של הגאון בעל ה״נודע ביהודה״ לאחמ״כ עבר לישיבת מהר״מ בארבי רבה של פרעשבורג.

רק בשנת תקל״ה קיבל רשות נישואין במדינת מעהרין וחזר לניקלשבורג בהיותו סמוך על שולחן חותנו אשר נתן לו כל מחסורו כדי יוכל לישב באהלה של תורה, והוא קידש את עצמו בקדושה יתירה, ולמד בהתמדה רבה ובעמקות נפלאה.

ובעת ההיא אשר ישב בניקלשבורג נתחבר אל הגה״ק הרבי ר׳ שמעלקא מניקלשבורג ז״ל, וממנו למד תורת הנסתר.

53 תלמיד מובהק להגאון רבי מרדכי בנעט ז״ל, שימש כאב״ד פיזלינג, ואח״כ נתמנה לאבד״ק לייפניק, ובסוף ימיו כיהן כאב״ד ור״מ ק״ק ניקלשבורג על מקום רבו הגדול, אך נפטר אחר פחות משנה על משמרתו בחודש שבט שנת תרט״ו לפ״ק, אבל בחייהם ובמותם לא נפרדו ובשנת תרכ״ב נדפסו בעיר ווינ תשובותיו של מהר״מ בשם ׳הר המור׳ יחד עם תשובותיו של רבי שלמה ׳חכמת שלמה׳.

54 וז״ל רש״י שם (ד״ה ברחבה) - כשמברין את האבל סעודה ראשונה משל אחרים כדאמרינן במועד קטן (דף כז) היו מברין אותו ברחבה ומברכין שם ברכת אבלים כדמפרש לקמיה ברוך מנחם אבלים.

בס"ד

כל היום חונן ומלוה חרעו לברכה

על מי מנוחות ינהלני, ושבתי בבית ה'

ישיבה
אהבת התורה
ד'סאטמאר

בהראות כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

סימן טוב ומזל טוב

שפתי רננות יהלל פינו, במשכב ברכותינו, בהאי זימנא דקנרים עירין חדוותא, בקידה חמש מאות, מזל הדרת כבוד האי אילנא רברבא, אהר"ן אוהב את התלמידים ומקרבן לתורה ויראה, דרביו דרבי נועם וכל נתיבותיו שלום בחן ובנעימה, מזריח מאורו בפנים מאירות להשפיע מאוצרו הטוב לכל תלמידי הישיבה, שפתותיו שושנים להדרביני במעגלי צדק אשר גם כי יזקין לא יסור ממנה, מסור בכל לב ובנפש להצלחת כל תלמיד בזיו יקרה, רב חילו להעמיד תלמידים הגונים וישרים, אשר בחצרות בית אלקינו יפריחו בתורה ויראת שמים, וזכה לעשות פרי לשובה להרים בחור מעם לעילוי במישרים, ועבודתו הנפלאה ששותל בנו לא ימוש מזכרון התלמידים לעולמים

הלא הוא האי גברא רבא ויקירא, אלוף לראשינו,
על מי מנוחות מנהליני, במעגלי צדק מדרכיני,
כבוד שמו משבחים ומהללים

הרה"ג רבי
אהרן יחיאל מיכל סעקולא
שליט"א

מנהל ישיבתינו הקדושה
ישיבה אהבת התורה

לגיון של מלך בתוככי ממלכת התורה דישיבותינו הק' ווילאמסבורג יצ"ו

ישמח לבינו ותגל נפשינו, שמחו כל חוסי בו לעולם ירננו, יפרחו
יחיו יושבי ביתו, בעת ששמחה ואורה שורה במעונו בעת

שמחת הולדת בנו שיחי' בשטומ"צ

להגיד שבחו של אדמו"ן

וכעידן חדוותא, נגיע רגעי לבביני בבתי תרי ותלתא, על מסירותו הנאמנה, להגביה קרן ישיבתינו הק' מעלה מעלה, מתיל לאוהביו 'אהבת התורה', ומלא אחרותינו בגילה ואורה, לאסוף קניני תורה ויראה, עיניו ולבו כל הימים, לטובת התלמידים הקרויים בנים, מה טוב חלקו וחבלו להתברך משמני מעונים, בדורות ישרים ומבורכים

וזאת הברכה, מאלקי המערכה, שיזכה לדווית רב תענוג ונחת דקדושה, ויזכה לישב בבית ה' בהרחבת הדעת ובהוראה נפישא, יכרך ה' חילו להמשיך בכה השפעתו הגדולה, להרביץ תורה ויראה, ולהגדיל תורה ולהאדירה, ולעשות מסילות בלבות התלמידים, להשקות את הערדים, מבאר מים חיים, ברב ברכה וסיעתא דשמיא, כטל נופף על ארץ ברוכה, אך טוב וחסד כל הימים, בהדות ימים ושנות עולמים, וכל בניך ליסודי ה' ורב שלום בניך, עדי נזכה במהרה שיאמר ה' לציון מלך אלקיך, בביאת גואל צדק ומלכינו ב"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א בראשינו, בב"א.

המברכים בשיר ושבל תורה, בהוקרה והערצה

רבנן ותלמידיהון

צוות רמ"י הישיבה שליט"א

הרב שמעון קלייגמאן שליט"א, הרב יצחק צבי מיטטעלמאן שליט"א, הרב יחזקאל דוד זינגער שליט"א, הרב מנחם משה שפיצער שליט"א, הרב מנחם יוסף פישער שליט"א, הרב חיים שמעון עוזר גראס שליט"א, הרב ארי' אשר ראזענבערג שליט"א, הרב יואל אשכנזי שליט"א, הרב יואל לאוב שליט"א, הרב אלחנן זוב קעסטענבוים שליט"א, הרב ברוך שפיטץ שליט"א, הרב משה ירחמיאל גרינפעלד שליט"א, הרב שלמה זלמן קליין שליט"א, הרב ישראל יוסף לאבין שליט"א, הרב יהודא יואל לעווינגער שליט"א

מחזור ג' שיעור ב'

הר' שמעון אפפעל, הר' טוביי בראוואר, הר' חיים יואל גאטליעב, הר' וואלף גאלדבערגער, הר' אהרן גליק, הר' יעקב שלמה האלפערס, הר' אלי לייב האראוויץ, הר' הערש הורוויץ, הר' יעקב שמעון ווייל, הר' אהרן טייטלבוים, הר' ישראל אהרן טייכמאן, הר' יצחק מרדכי לעווי, הר' יעקב מאסרי, הר' ישכר דוב מיטטעלמאן, הר' שמחה בער סאנדער, הר' דוד יצחק פאלקאוויטש, הר' יצחק אהרן פליישמאן, הר' אשר אפרים קרויס, הר' יצחק אייזיק ראזענבערג, הר' אלתר רובינפעלד, הר' אפרים פישל רובינשטיין, הר' שלום יחזקאל שטערן

מחזור ב' שיעור ב'

הר' ליפא אייזילים, הר' אברהם אפענהיים, הר' משה בערנשטיין, הר' מיכאל יואל ברילל, הר' ישעי גאנגז, הר' ישע גאלד, הר' ישע גליק, הר' יהושע מרדכי וואגשאל, הר' אהרן יוסף וויינמאן, הר' מרדכי זיכערמאן, הר' יואל טאמבור, הר' דוד לויסער, הר' אשר לעבאוויטש, הר' יוסף לעוו, הר' יוסף זאב מיטטעלמאן, הר' חיים מערץ, הר' נתן פאלקאוויטש, הר' אלימלך שמעון פישער, הר' בנימין זאב פריעד, הר' יודא ציממערמאן, הר' אליעזר שטערן, הר' משה שטערן, הר' יצחק אהרן שטערן, הר' ליפא שפיצער

מחזור א' שיעור ב'

הר' ברוך אברהם אפפעל, הר' יצחק אייזילים, הר' אברהם יודא ברוין, הר' יודא גאלדשטיין, הר' שרגא גליק, הר' יושע וידער, הר' יצחק שלום וידער, הר' יצחק אייזיק ווינשטיין, הר' משה ארי' וויים, הר' חיים זאפיר, הר' אהרן טעללער, הר' חיים הערש יאקאבאוויטש, הר' חיים יחזקאל לאזאר, הר' יצחק יחיאל לעבאוויטש, הר' שלום לעווי, הר' ישעי מיינער, הר' אברהם סאמעט, הר' אליעזר סופר, הר' משה סטראלאוויטש, הר' אפרים צבי מאסטערנאק, הר' נחום פעקסטע, הר' יחיאל פריעדמאן, הר' אלכסנדר צאהלער, הר' אלימלך קאהן, הר' שמעון ראזענבערג, הר' הערשל רובין, הר' ישראל רובין, הר' שמואל יצחק רובין, הר' ברוך מיכאל רובינשטיין, הר' חנני ירים ליפא שווארטץ

בָּרוּךְ הַטּוֹב וְהַמֵּטִיב

עַל בְּשׂוֹרוֹת טוֹבוֹת אוֹמֵר

בקהל עם נשירה לאלקינו, ברוך הוא אשר טוב גמלנו, שהחיינו ולזמן הזה הגיענו, לבשר צדק לקהל עדתינו, אחר שזכינו והיה ה' עמנו, להרביץ תורה וקדושה לאלפי תלמידינו, בבניני המוסדות כלילת מבצרינו, עתה הרחיב ה' לנו, כרחמיו וכרוב חסדיו הגדי"ל לנו, תהלה לכל חסידיו להרים למעלה קרנינו.

עֲ טֶ רֶ ת   חֲ כָ מִ י ם   עָ שְׁ רָ ם

הלא המה הנדיבים המפוארים לשם ולתהלה הטפסרים הנכבדים משפחת ריספלער שיחיו אשר זכו במשך השנים האחרונות להחיל זהב מכיסם בסכומים אדירים להקים שני בנינים אדירים

נדיבי מבצרי בית רחל • בניני ריספלער

ויהיו תואמי"ם לתפארת ולהוד לחינוך הבנות עם אולם חתנות "גינת אסתר" המשובחת בפי כל

מִצְוָה גּוֹרֶרֶת מִצְוָה!

עתה נדבה רוחם אותם להוסיף נדבה עצומה על נדבתם ותרומת הקודש על תרומתם בבואם לקראתינו בנדבת נפשם וחפץ לבם הטוב להרים את תרומת ה' ברוב פאר והדר בקדושה משולש"ת

להקים
בנין חדש

בנין מאיר זעליג ריספלער

בנין בית שליש"י בשרשרת "בניני ריספלער"

על שטח הגדול 76 סטענפארד סט. קארנער פארק עוו.
בתוככי עירינו וויליאמסבורג יצ"ו

ויחדיו יהיו תמים על ראשם כנהלה משותפת של
חינוך טהור
לאלפי תלמידות
בית רחל

בנות ישראל כשירות וצנועות שיתחנכו לאורך ימים ושנים בין כותלי הבנין בדרך המקובל והמסורה הסלולה לנו מאת רבינו הק' והטהור זי"ע בנשיאותו הקודש של עטרת ראשינו כ"ק מרן רבינו שליט"א עד ביאת הגואל בקרוב.

וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחְצָחוֹת נַפְשֶׁךָ

לזכרו הבהיר ועילוי נשמתו של נזר משפחתם הרבני הנדיב הטפסר המרומם אדיר החסד וגאון הצדקה בונה ומקים עולמה של תורה טוב שם משמן טוב

מו"ה **מאיר זעליג** ב"ר **יחיאל מיכל ריספלער** ז"ל

ראש הקהל דקהלתינו הקדושה - פטרון "בניני ריספלער"

הן בעודנו חי עמנו היה מאי"ר לארץ ולדרים בנדבו בנינים אדירים לתורה לתפלה ולחינוך בנות ישראל, עתה המשיכו אחריו בני ביתו החשובים ה"ה זוגתו החשובה המפורסמת במעשיה הטובות הצדקה וחסד

מרת **פראדל ריספלער** תחי'

ובנו יחידו מחמד עינו הרבני הנדיב המופלג נעים הליכות כש"ת

מו"ה **פישל ריספלער** הי"ו

מגדולי תומכי מוסדותינו הקדושים

להנציח נשמת עטרת ראשם בנדבה לה' ולתורתו

דער נייער גיגאנטישער בנין ריספלער

- משפחת ריספלער החשובה שיחיו זענען מנדב צו בויען א שפאגל נייער **"בנין בית רחל"**, אנגעהויבן פון גיסן די "פאנדעישאן", אזוי ארויף אלע שטאקן, ממסד ועד הטפחות, כלול בהדרו.
- דער שטח פונעם נייעם בנין געפינט זיך אין הארץ פון ניי-וויליאמסבורג, אויף **סטענפארד סטריט קארנער פארק עוועניו**, און וועט ווערן געבויט אלס צווילונג-בנין צו די צוויי יעצטיגע עקזיסטירנדע "בניני ריספלער" וואו טויזנטער תלמידות בית רחל ווערן נתחנך מיט שטאלץ און כבוד.
- דער שטח איז גיגאנטיש גרויס! עס נעמט אריין **א גרויסקייט פון 10,000 סקווער פיס**, צו בויען דערויף א מעכטיגן פעסטונג לחינוך הבנות. **פון פרישע גאנצע 60,000 סקווער פיס** פארן באנוץ פון חינוך הבנות.
- **די ערשטע פאזע** פונעם בנין נעמט אריין א ריזן "אודיטאריום", "לאנטש רום", "שמחה זאל", און קלאסן. ווי נאר דער שטח ווערט ריזאנט וועט מען ארויפבויען די איבריגע 4 שטאק מיט צענדליגער קלאסן צימער, ביז א גרויסן "שפיל הויף" אויפן דאך, פארן באנוץ פון די תלמידות בית רחל.
- **די ארבעט האט זיך שוין פאקטיש אנגעהויבן!** און די פלענער זענען פולקאם גרייט ארויפצושטעלן בעז"ה א מייסטערטישער בנין צו דינען אלס באזע פאר חינוך הבנות לאורך ימים.

podium.nyc